

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.

GRAECE ET LATINE.

TOMUS IV.

Liber VIII. et IX. cum Varietate Lectionis.

**Accessit de Vita Homeri libellus
ex Ctesiae Persicis Excerpta quaedam
et Index Rerum et Personarum.**

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

HERODOTI
MUSAE
SIVE
HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS
WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUIS
ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS QUARTUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS
APUD TREUTTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
MDCCCXVI.

HERODOTI HISTORIAR.

T. IV. P. I.

LIBER VIII. ET IX.

ET VITA HOMERI.

GRAECE ET LATINE.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ὈΓΔΟΗ.

ΟΥΡΑΝΙΑ.

Οἱ δὲ Ἑλλήνων εἰς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, ἦσαν οὕτως. Ἀθηναῖοι μὲν, νέας παρεχόμενοι ἑπτὰ καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν· ὑπὸ δὲ ἀρετῆς τε καὶ προθυμίας Πλαταιέες, ἀπειροὶ τῆς ναυτικῆς ὄντες, συνεπλήρουν τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰς νέας. Κορίνθιοι δὲ τεσσαράκοντα νέας παρείχοντο· Μεγαρέες δὲ, εἴκοσι· καὶ Χαλκιδέες

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER OCTAVUS.

URANIA.

(1.) GRAECI populi *in classem descripti*, hi fuerunt. Athenienses naves praebuerant centum viginti septem: Plataeenses vero, quum rei nauticae essent expertes, sua virtute studioque incensi, simul cum Atheniensibus naves Atticas propugnatoribus compleverant. Corinthii quadraginta praebuerant naves: Herod. T. IV. P. I.

A 2

4 HERODOTI HISTOR. VIII.

ἐπλήρουν εἴκοσι, Ἀθηναίων σφι παρεχόντων τὰς νέας·
 Αἰγινῆται δὲ, ἑκτωκαίδεκα· Σικυώνιοι δὲ, δώδεκα·
 Λακεδαιμόνιοι δὲ, δέκα· Ἐπιδαύριοι δὲ, ὀκτώ· Ἐρε-
 τριεὲς δὲ, ἑπτὰ· Τροιζήνιοι δὲ, πέντε· Στυρέες δὲ, δύο 10
 καὶ Κεῖοι, δύο τε νέας, καὶ πεντηκοντέρους δύο· Λοκροὶ
 δὲ σφι οἱ Ὀπουντίοι ἐπεβώθειον, πεντηκοντέρους ἔχοντες
 2 ἑπτὰ. Ἔσαν μὲν ὧν οὗτοι οἱ στρατεύόμενοι ἐπ' Ἀρ-
 τεμίσιον· εἴρηται δέ μοι καὶ ὡς τὸ πλῆθος ἕκαστοι τῶν
 νεῶν παρείχοντο. ἀριθμὸς δὲ τῶν συλληχθεισέων νεῶν ἐπ'
 Ἀρτεμίσιον, ἦν, πᾶρεξ τῶν πεντηκοντέρων, μία καὶ
 ἑβδομήκοντα καὶ διηκόσιαι. Τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ 5
 μέγιστον κράτος ἔχοντα, παρείχοντο Σπαρτιῆται, Εὐ-
 ρυβιάδεα τὸν Εὐρυκλείδεω. οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφα-

II. 2. ὡς τὸ πλ.) ὅσον τὸ *vel* ὅσον τι *ex conl. corrigunt viri docti.*

Megarenses, viginti. Chalcidenses item viginti com-
 plexerant; sed naves illis suppeditarunt Athenienses.
 Aeginetae octodecim naves prae buerant: Sicyonii,
 duodecim: Lacedaemonii, decem: Epidaurii, octo:
 Eretrienses, septem: Troezenii, quinque: Styrenses,
 duas: Cei, duas naves (triremes,) et duas actuarias
 quinquaginta-remorum: Locri Opuntii septem actua-
 riis quinquaginta-remorum auxilio venerant. (2.)
 Hi igitur fuere, qui *ad Artemisium* militarunt:
 dictumque est etiam, quem navium numerum sin-
 guli populi contulerint. Fuit autem collectarum ad
 Artemisium navium universus numerus, actuariis
 quinquaginta-remorum exceptis, ducentae septua-
 ginta et una. Imperatorem autem, penes quem impe-
 rii summa erat, prae buerant Spartani, *Eurybiadem*,

620, 24.

σαν „ ἦν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύη, Ἀθηναίοισι ἔψοθαι ἡγεομένοιαι, ἀλλὰ λύσειν τὸ μέλλον ἔσεσθαι στρατεύμα.“ Ἐγένετο γὰρ κατ' ἀρχαῖς λόγος, πρὶν ἢ καὶ ἐς 3 Σικελίην πέμπειν ἐπὶ συμμαχίην, ὡς τὸ ναυτικὸν Ἀθηναίοισι χρεὸν εἶη ἐπιτρέπειν. ἀντιβάντων δὲ τῶν συμμαχων, εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα πεποιημένοι περιεῖναι τὴν 5 Ἑλλάδα, καὶ γνόντες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγεμονίης, ὡς ἀπολείεται ἡ Ἑλλάς ὀρθὰ νοεῦντες. Στάσις γὰρ ἔμφυλος πολέμου ὁμοφρονέοντος τοσούτῳ κακίον ἐστὶ, ὅσῳ πόλεμος εἰρήνης. Ἐπιστάμενοι ὦν αὐτὸ τοῦτο, οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶκον μέχρι ὅσου κάστα 10 εἶδόντο αὐτέων, ὡς διέδεξαν. ὡς γὰρ δὴ, ὡσάμενοι τὸν Πέρσέα, περὶ τῆς ἐκείνου ἡδὴ τὸν ἀγῶνα ἐποικῶντο, πρὸ-

Euryclidae filium. Dixerant enim socii, nisi *Laco summum obtineret imperium, non se secuturos esse Athenienses duces; sed exercitum, qui futurus esset, dissoluturos.* (3.) Etenim iam initio, priusquam in Siciliam petendae societatis caussa mississent, agitatus sermo erat, Atheniensibus permitendum esse classis imperium. Contradictentibus vero sociis cesserant Athenienses, quod magni facerent servari Gracciam, pulcreque nossent, si de principatu inter sese contenderent, perituram esse Graeciam: recte quidem illi sentientes. Nam civilis dissensio tanto peior est bello communi consensu gesto, quanto peior res est bellum quam pax. Hoc ipsum igitur intelligentes Athenienses, non repugnarunt sociis, sed cesserunt, quamdiu illis magnopere indigebant. Quod satis ipsi ostenderunt: nam, postquam pulso Persâ iam de ipsius terra contendere

6 HERODOTI HISTOR. VIII.

Φασιν τὴν Πausανίew ὕβριν προῖσχόμενοι, ἀπειλόντο τὴν ἡγεμονίην τοὺς Λακεδαιμονίους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

- 4 Τότε δὲ οὗτοι οἱ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίον Ἑλλήνων ἀπικόμενοι, ὥς εἶδον νέας τε πολλὰς καταχθείσας ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ στρατιῆς ἅπαντα πλέα, ἐπεὶ αὐτοῖσι παρὰ δόξαν τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἀπέβαινε ἢ ὥς αὐτοὶ κατεδόκεον, καταρρώδησαντες, δρησμόν ἐβούλευον ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα. γνόντες δὲ σφεας οἱ Εὐβοέες ταῦτα βουλευομένους, ἐδέοντο Εὐρυβιάδew προσμεῖναι χρόνον ὀλίγον, ἔστ' ἂν αὐτοὶ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας ὑπεκθέωνται. ὥς δ' οὐκ ἔπειθον, μεταβάντες, τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν πείθουσι 10
Θεμιστοκλέα ἐπὶ μισθῷ τριήκοντα ταλάντοισι, ἐπ' ᾧ

coeperant, causam prae se ferentes contumeliam Pausaniae, Lacedaemoniis imperium eripuerunt. Sed haec quidem insequente tempore gesta sunt.

(4.) At tunc Graeci qui ad *Artemisium* se contulerant, ut viderunt navium multitudinem, quae ad *Aphetas* convenerant, omniaque plena conspexerunt militum, metu percussi, quod praeter opinionem expectationemque suam res Barbaris successisset, de capessenda fuga et de receptu ab Artemisio versus interiora Graeciae deliberarunt. Quod ab illis agitari consilium ubi cognovere Euboeenses, orarunt *Eurybiadem*, ut aliquantisper saltem maneret, donec ipsi liberos suos reliquamque familiam in tuto collocassent. Id postquam Eurybiadi non persuaserunt, alio se convertentes, Atheniensium duci persuaserunt *Themistocli*, proposita talento-

τε καταμείναντες πρὸ τῆς Εὐβοίης ποιήσονται τὴν ναυμαχίην. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τοὺς Ἕλληνας ἐπισχεῖν 5 ᾧδε ποιεῖ. Εὐρυβιάδῃ τουτέων τῶν χρημάτων μεταδοῖ πέντε τάλαντα, ὡς παρ' ἐαυτοῦ δῆθεν διδούς. ὡς δέ οἱ οὗτος ἀνεπέπειστο, Ἀδεΐμακτος γὰρ ὁ Ὠκύτου, 5 Κορίνθιος στρατηγός, τῶν λοιπῶν ἡσκαίρε μύθνος, Φάμενος ἀποπλώσεσθαι τε ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, καὶ οὐ παραμενέειν, πρὸς δὲ τοῦτον εἶπε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπομόσας· „Οὐ σύ γε ἡμέας ἀπολείψεις, ἐπεὶ τοι ἐγὼ „μέζω δῶρα δώσω ἢ βασιλεὺς ἂν τοι ὁ Μῆδων πέμψει 10 „ἀπολιπόντι τοὺς συμμαχούς.“ ταῦτά τε ἅμα ἠγόρευε, καὶ πέμπει ἐπὶ τὴν νέα τὴν Ἀδεϊμάντου τάλαντα ἀργυρίου τρία. Οὗτοί τε δὴ πληγέντες δάροισι, ἀναπεπισμένοι ἔσαν, καὶ τοῖσι Εὐβοέεσι ἐκεχάριστο· αὐτὸς τε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκέρδηνε, ἐλάβαντε δὲ τὰ λοιπὰ

rum triginta mercede, ea conditione ut ibi manerent et ante Euboeam pugna navali decernerent. (5.) Et *Themistocles*, ut ibi manerent Graeci, tali ratione effecit. Ex hac pecuniâ Eurybiadi quinque impertivit talenta, quasi nempe de suo illi daret. Hoc ita persuaso, quum e reliquis solus adhuc *Adimantus* obniteretur, Corinthiorum dux, dicens *ab Artemisio se discessurum, nec diutius moraturum*; hunc, interposito iuramento, *Themistocles* his verbis adlocutus est: *Non tu quidem nos desereres: tibi enim ego maiora munera dabo, quam missurus tibi rex esset, si desereres socios.* His dictis, in navem Adimanti tria misit talenta. Itaque illi, muneribus perculsi, persuaderi sibi passi sunt, et Euboeensibus gratum factum est; ipse autem The-

8 HERODOTI HISTOR. VIII.

ἔχων· ἀλλ' ἠπιστέατο οἱ μεταλαβόντες τοιούτων τῶν 15
 χρημάτων, ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ λόγῳ τού-
 τῳ τὰ χρήματα.

- 6 Οὕτω δὴ κατέμεινάν τε ἐν τῇ Εὐβοίᾳ, καὶ ἐναυμά-
 χησαν. ἐγένετο δὲ ὥδε. Ἐπεὶ τε δὴ ἐς τὰς Ἀφέτας περὶ
 δαίλῃν πρῶτῃν γινομένην ἀπίκατο οἱ βαρβαροί, πυθό-
 μνοι μὲν ἔτι καὶ πρότερον περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυλο-
 χέειν νέας Ἑλληνίδας ὀλίγας, τότε δὲ αὐτοὶ ἰδόντες, 5
 πρόθυμοι ἔσαν ἐπιχειρεῖν, εἴ πως ἔλοιεν αὐτάς. ἐκ μὲν
 δὴ τῆς ἀντίης προσπλῶειν οὐκ ὥς ἐδόκει, τῶνδε εἶνε-
 κα, μὴ πως ἰδόντες οἱ Ἕλληνες προσπλῶντας, ἐς Φυ-
 γὴν ὁρμήσειαν, Φεύγοντάς τε εὐφρόνῃ καταλάβοι· καὶ
 ἔμελλον δῆθεν ἐκφεύξεσθαι· ἔδει δὲ μὴδὲ πυρφόρον, τῷ 10

mistocles lucratus est, reliqua sibi retinens: illi vero,
 quibus pecuniae partem impertiverat, putabant ab
 Atheniensibus sibi ista conditione datam esse pe-
 cuniam.

(6.) Itaque *ad Euboeam* manserunt Graeci, et
pugnam navalem commiserunt. Quae res in hunc
 modum gesta est. Quum post meridiem ad Aphetas
 pervenissent barbari, iamque antea cognovissent,
 quod etiam nunc ipsi videbant, Graecorum paucas
 naves ad Artemisium in statione esse, incessit eos
 cupido illas adgrediendi, potiri eis posse sperantes.
 Iam ex adverso quidem protinus contra eas navigare
 non placuit, hac caussâ; ne, si ipsos Graeci vide-
 rent contra se navigantes, arriperent fugam, noxque
 fugientes reciperet, adeoque salvi illi evaderent; de-
 bebatur autem, ut Persae quidem dictitabant, *ne igni-*
fer quidem in vita *reliquus* manere. (7.) Hac igitur

622, 81.

ἐκείνων λόγῳ, ἐκφυγόντα περιγενέσθαι. Πρὸς ταῦτα 7
 αὖν τάδε ἐμηχανέοντο. τῶν νῶν ἀπασέων ἀποκρίνασθαι
 δηκοσίας, περιέπεμπον ἔξωθεν Σκιάβου, ὡς ἂν μὴ
 ὁφθένσι ὑπὸ τῶν πολεμίων περιπλώουσai Εὐβοίαν κα-
 5 τὰ τε Καφηρέα καὶ περὶ Γεραιστόν, εἰς τὸν Εὐρύπον·
 ἵνα δὴ περιλάβοιεν, οἱ μὲν, ταύτῃ ἀπικόμενοι, καὶ
 φράξαντες αὐτέων τὴν ὀπίσω φέρουσαν ὁδόν, σφεῖς δέ,
 ἐπισπόμενοι ἐξ ἐναντίας. ταῦτα βουλευσάμενοι ἀπέ-
 πεμπον τῶν νεῶν τὰς ταχθείσας, αὐτοὶ οὐκ ἐν νόῳ
 10 ἔχοντες ταύτης τῆς ἡμέρης τοῖσι Ἑλλήσι ἐπιθήσεσθαι,
 οὐδὲ πρότερον ἢ τὸ σύνθημά σφι ἔμελλε φανήσεσθαι
 παρὰ τῶν περιπλώνοντων ὡς ἡκόντων. ταύτας μὲν δὴ
 περιέπεμπον· τῶν δὲ λοιπῶν νεῶν ἐν τῇσι Ἀφέτῃσι
 ἐποιεῦντο ἀριθμόν. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ οὗτοι 8

de caussa tale ceperunt consilium. Selectas ex uni-
 versa classe naves ducentas extra Sciathum, ne ab ho-
 stibus conspicerentur, circummiserunt; quae, prae-
 ter Caphareum et Geraestum Euboeam circumvectae,
 ad Eurypum navigarent; quo nimirum medios illos
 includerent, hi, ubi ad Euripum pervenissent, redi-
 tum in Graeciam intercipientes; ipsi vero, ex ad-
 verso eos adgredientes. Hoc consilio dimissis na-
 vibus ad id delectis, ipsi eo die adgredi Graecos non
 habuere in animo, non prius illos adgressuri quam
 edito a circumnavigantibus signo, de quo convene-
 rat, certiores essent facti, ad locum constitutum illos
 pervenisse. Dum hi ita circumnavigant, interim illi
 apud Aphetas reliquarum navium ineunt numerum.
 (8.) Per idem vero tempus, quo numerum hi inie-

ἀριθμὸν ἐποιεῦντο τῶν νεῶν, ἣν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ
 τούτῳ Σκυλλίης Σκιωναῖος, δύτες τῶν τότε ἀνθρώπων
 ἄριστος· ὃς καὶ ἐν τῇ ναυηγίῃ τῇ κατὰ τὸ Πήλιον γε-
 νομένη πολλὰ μὲν ἔσωσε τῶν χρημάτων τοῖσι Πέρσῃσι, 5
 πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς περιεβάλετο· οὗτος ὁ Σκυλλίης
 ἐν νόῳ μὲν εἶχε ἄρα καὶ πρότερον αὐτομολήσῃν εἰς τοὺς
 Ἕλληνας, ἀλλ' οὐ γὰρ οἱ παρέσχε, ὡς τότε. ὅτεω
 μὲν δὴ τρόπῳ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ἀπίκετο εἰς τοὺς Ἕλλη-
 νας, οὐκ ἔχω εἶπαι ἀτρεκέως· θωυμάζω δὲ εἰ τὰ λεγόμενα 10
 ἐστὶ ἀληθέα. λέγεται γὰρ ὡς ἐξ Ἀφετείων δὺς εἰς
 τὴν Θάλασσαν, οὐ πρότερον ἀνέσχε πρὶν ἢ ἀπίκετο ἐπὶ
 τὸ Ἀρτεμίσιον, σταδίους μάλιστα καὶ τούτους εἰς ὀγδώ-
 κοντα διὰ τῆς θαλάσσης διεξελθάν. λέγεται μὲν νυν
 καὶ ἄλλα ψευδέσι εἴκελα περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου· τὰ 15
 δὲ μετεξέτερα, ἀληθέα. περὶ μέντοι τούτου γνώμη μοι

runt navium, quum esset in hoc exercitu *Scyllias*
Scionaeus, omnium optimus illa aetate urinator, qui
 etiam in naufragio ad Pelium factō multas res pre-
 tiosas Persis servaverat, multasque item ipse acqui-
 siverat sibi; *Scyllias* hic iam pridem consilium qui-
 dem agitaverat ad Graecos transfugiendi, nec vero
 ante hunc diem occasionem exsequendi consilii erat
 nactus. Is igitur quo pacto nunc ab Aphetis ad Grae-
 cos pervenerit, pro certo dicere non possum: miror
 vero si verā sunt quae narrantur. Narrant enim, hunc
 hominem, postquam ex Aphetis mare subiisset, non
 prius emersisse quam ad Artemisium pervenisset,
 viam hanc octoginta admodum stadiorum per mare
 emensum. Memorantur quidem de eodem homine et
 alia, fabularum speciem habentia; sed in his, vera

623, 11.

ἀποδεδέχθω, πλοῖά μιν ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.
 ὡς δὲ ἀπίκητο, αὐτίκα ἐσήμνηε ταῖσι στρατηγοῖσι τὴν
 τε ναυηγίην, ὡς γένοιτο, καὶ τὰς περιπεμφθείσας τῶν
 20 νεῶν περὶ Εὐβοίαν. Τοῦτο δὲ ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες, 9
 λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδοσαν. πολλῶν δὲ λεχθέντων,
 ἐνῖκα, τὴν ἡμέρην ἐκείνην αὐτοῦ μέιναντάς τε καὶ αὐλι-
 σθέντας, μετέπειτα νύκτα μέσσην παρέντας, πορεύεσθαι,
 5 καὶ ἀπαντᾶν τῇσι περιπλωούσῃσι τῶν νηῶν. μετὰ δὲ
 τοῦτο, ὡς οὐδεὶς σφι ἐπέπλωε, δαίλῃν ὀψίην γινομένην
 τῆς ἡμέρης φυλάξαντες, αὐτοὶ ἐπ' ἀνέπλων ἐπὶ τοὺς
 βαρβάτους, ἀπόπειραν αὐτέων ποιήσασθαι βουλόμενοι
 τῆς τε μάχης καὶ τοῦ διεκπλόου. Ὅρέοντες δὲ σφεας 10
 οἳ τε ἄλλοι στρατιῶται οἱ Ξέρξεω καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐπι-
 πλώοντας νηυσὶ ὀλίγῃσι, πᾶγχυ σφι μανὴν ἐπενεύκων-

nonnulla. Ut meam de hac re dicam sententiam,
 navigio ille ad Artemisium pervenerit. Ut autem eo
 pervenit, protinus ducibus Graecorum et naufragium
 quo modo factum sit exposuit, et circummissas circa
 Euboeam naves indicavit. (9.) His rebus cognitis,
 deliberarunt Graeci: multisque dictis sententiis, de-
 creverunt eo die ibi manere stationemque servare,
 post mediam autem noctem discedere, navibusque
 Euboeam circumnavigantibus obviam ire. Deinde
 vero, ut nemo contra eos enavigavit, sub solis occa-
 sum ipsi adversus Barbaros excursionem fecerunt,
 periculum facturi generis pugnae quo illi usuri es-
 sent, et perruptionis per hostiles naves. (10.) Quos
 paucis navibus adversus sese tendentes conspicati
 milites ducesque Xerxis, male sanos eos esse existi-
 mantes, educunt et ipsi naves, facile se illos inter-

τες, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντες σφεας
 εὐπετέως αἰρήσειν· οἰκῶτα κάρτα ἐλπίσαντες, τὰς μὲν 5
 γε τῶν Ἑλλήνων ἐρέοντες ὀλίγας νέας, τὰς δὲ ἑαυτῶν
 πλήθει τε πολλαπλησίας, καὶ ἄμεινον πλωούσας. κα-
 ταφρονήσαντες ταῦτα, ἐκυκλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον.
 Ὅσοι μὲν νυν τῶν Ἰώνων ἔσαν εὐνοοὶ τοῖσι Ἑλλήσι, ἀέ-
 κοντές τε ἐστρατεύοντο, συμφορὴν τε ἐποιεῦντο μεγάλην, 10
 ὀρέοντες περιεχομένους αὐτοὺς, καὶ ἐπιστάμενοι ὡς οὐ-
 δὲὶς αὐτέων ἀπονοστήσει· οὕτω ἀσθενέα σφι ἐφαίνετο
 εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα. ὅσοισι δὲ καὶ ἡδομέ-
 νοισι ἦν τὸ γινόμενον, ἀμιλλαν ἐποιεῦντο· ὅπως αὐτὸς
 ἕκαστος πρῶτος νέα Ἀττικὴν ἐλὼν, παρὰ βασιλῆος 15
 δῶρα λάμβηται· Ἀθηναίων γὰρ αὐτοῖσι λόγος ἦν πλεῖ-
 11 στος ἀνά τὰ στρατόπεδα. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς ἐσή-
 μνη, πρῶτα μὲν, ἀντίπρωροι τοῖσι βαρβάροισι γενό-

cepturos sperantes: probabili utique spe, ut qui
 Graecorum naves adeo paucas viderent, suas vero
 et multis partibus numerosiores et melius navigan-
 tes. Haec illi cogitantes, medios Graecos circum-
 cluserunt. Ibi tum, quicumque ex Ionibus bene cu-
 piebant Graecis, et inviti militabant, hi in maxima
 calamitate ponebant quod illos undique cinctos vi-
 derent, nec eorum ullum evasurum existimarunt:
 ita desperatae his visae erant res Graecorum. Quibus
 autem lubentibus ea res acciderat, hi acriter inter se
 contendebant, ut quisque primus, navi capta Attica,
 praemium a rege acciperet: nam Atheniensium po-
 tissima ratio apud utrumque hostium exercitum ha-
 bebatur. (11.) Graeci, quum adhuc fronte in lon-
 gum directa proras navium omnium hosti adversas

614, 42.

5 μνοι, ἐς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συνήγαγον· δεύτερα
 δὲ σημηνάσας. ἔργου εἶχοντο, ἐν ὀλίγῳ περ ἀπολαμ-
 10 φθέντες, καὶ κατὰ στόμα. Ἐνθαῦτα τριήκοντα νέας
 αἰρέουσι τῶν βαρβάρων, καὶ τὸν Γόργου τοῦ Σαλα-
 μινίων βασιλῆος ἀδελφεὸν Φιλάονα, τὸν Χέρσιος, λό-
 γιμον ἔοντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνδρα. πρῶτος δὲ Ἑλ-
 λήνων νέα τῶν πολεμίων εἶλε ἀνὴρ Ἀθηναῖος Λυκομή-
 15 δης Αἰσχρέου, καὶ τὸ ἀριστήϊον ἔλαβε οὗτος. Τοὺς
 δ' ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἑτεραλκείως ἀγωνιζομένους,
 πῦξ ἐπελθοῦσα διέλυσε. οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἐπὶ τὸ Ἀρ-
 τεμίσιον ἀπέπλων, οἱ δὲ βάρβαροι ἐς τὰς Ἀφέτας,
 πολλὸν παρὰ δόξαν ἀγωνισάμενοι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυ-
 20 μαχίᾳ Ἀντίδωρος Λήμιος, μῦνος τῶν σὺν βασιλεῖ
 Ἑλλήνων ἔόντων, αὐτομόλει ἐς τοὺς Ἕλληνας· καὶ οἱ

habuissent, ut editum est signum, primum puppes in
 medium contraxerunt: deinde, altero edito signo,
 adgressi sunt opus; et in exiguum licet spatium con-
 clusi, iam a fronte undique (in orbem) impetum
 in hostes fecerunt. Ibi tunc triginta ceperunt naves
 Barbarorum, et Philaonem, Chersidis filium, Gorgi
 Salaminiorum regis fratrem, spectatum in exercitu
 virum. Primus ex Graecis navem hostium cepit civis
 Atheniensis Lycomedes, Aeschreae filius, et virtutis
 praemium princeps hic retulit. Caeterum ancipite
 Marte pugnam hanc navalem pugnantes ingruens
 nox diremit: et Graeci quidem ad Artemisium sunt
 reversi; Barbari vero Aphetas, multo graviore,
 quam exspectaverant, certamine defuncti. In hac
 navali pugna, ex Graecis qui cum rege militabant,
 unus Antidorus Lemnius ad Graecorum transivit

14 HERODOTI HISTOR. VIII.

Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἔδωσαν αὐτῷ χῶρον ἐν Σαλαμῖνι.

- 12 Ὡς δὲ εὐφρόνη ἐγεγόνεε, ἣν μὲν τῆς ὥρης μέσον θέρους, ἐγίνετο δὲ ὕδωρ τε ἀπλετον διὰ πάσης τῆς νυκτός, καὶ σκληραὶ βρονταὶ ἀπὸ τοῦ Πηλίου· οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυήγια ἐξεφορέοντο ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ περὶ τὰς πρῶρας τῶν νεῶν εἰλέοντο, καὶ ἐτάρασσον τοὺς τارسοὺς τῶν καπέων. οἱ δὲ στρατιῶται οἱ ταύτῃ, ἀκούοντες ταῦτα, ἐς φόβον κατιστέατο, ἐλπίζοντες πάγχυ ἀπολέεσθαι, ἐς οἷα κακὰ ἤκον. πρὶν γὰρ ἢ καὶ ἀναπνεύσαι σφεας ἔκ τε τῆς ναυηγίης καὶ τοῦ χειμῶνος τοῦ γενομένου κατὰ Πήλιον, ὑπέλαβε ναυμαχίῃ καρτερεῖν 10 ἐκ δὲ τῆς ναυμαχίης, ὄμβρος τε λάβρος, καὶ ρεύματα ἰσχυρὰ ἐς θάλασσαν ὠρμημένα, βρονταὶ τε σκλη-

partes: cui dein ob hoc factum Athenienses praedium in Salamine dono dederunt.

(12.) Facta nocte, quum esset medium anni tempus aestivum, immensa vis aquarum tota nocte cecidit de coelo, et dira tonitrua exstiter de Pelio: moxque cadavera et naufragia eiiciebantur versus Aphetas, et circa navium prorasolvebantur, palmulasque impediabant remorum. Haec audientes qui ibi erant milites, terrore perculsi, prorsus se perituros existimabant, tot tantisque simul malis ingruentibus. Etenim priusquam e naufragio et tempestate ad Pelium coorta potuissent respirare, gravis incidit pugna navalis; post pugnam vero vehementissimus imber, et validi torrentes in mare decurrentes, et

ραί. καὶ τοῦτοις μὲν τοιαύτη νύξ ἐγένετο. Τοῖσι δὲ 13
ταχθεῖσι αὐτέων περιπλώειν Εὐβοίαν, ἣ αὐτὴ περ εὐ-
σα νύξ, πολλὰν ἦν ἔτι ἀγριωτέρη, τοσούτῳ ὅσῳ ἐν πε-
λάγῃ φερομένοις ἐπέπιπτε. καὶ τὸ τέλος σφί ἐγένετο
δ ἄχαρι· ὡς γὰρ δὴ πλώουσι αὐτοῖσι χιμῶν τε καὶ τὸ
ὔδωρ ἐπεγίνετο, εὐοῖσι κατὰ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης,
φερόμενοι τῷ πνεύματι, καὶ οὐκ εἰδότες τῇ ἐφύρῳ,
ἐξέπιπτον πρὸς τὰς πέτρας. ἐποιεέτο τε πᾶν ὑπὸ τοῦ
Θεοῦ, ὅπως ἂν ἐξισωθείη τῷ Ἑλληνικῷ τὸ Περσικόν,
10 μηδὲ παλλῶ πλέον εἶη. οὗτοι μὲν νυν περὶ τὰ Κοῖλα
τῆς Εὐβοίης διεφθείροντο. Οἱ δ' ἐν Ἀφύτῃσι βάρβα- 14
ροι, ὡς σφί ἀσμένοις ἡμέρη ἐπέλαμψε, ἀτρέμα τε
εἶχον τὰς νέας, καὶ σφί ἀπεχρέετο κακῶς πρησσοῦσι
ἡσυχίην ἄγειν ἐν τῷ παρόντι. τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ἐπιβαί-

dira tonitrua. Hi igitur talem egerunt noctem. (13.)

At, quibus mandatum erat circum Euboeam circum-
navigare, his eadem nox multo fuit atrocior; tanto
quidem magis, quod in medio pelago versantibus
incidit. Et tristis illis finis fuit. Nam postquam illis
navigantibus, quum adversus *Coela Euboeae* essent,
[latine *Cava* dixeris] tempestas atque imber incidit;
vento abrepti, nescientes ipsi quo ferrentur, ad pe-
tras impingebantur. Adeo omnia effecit Deus, qui-
bus Persarum copiae aequales fierent copiis Graeco-
rum, nec multo eis essent superiores. Hi igitur circa
Coela Euboeae perierunt. (14.) Qui ad Aphetas erant
Barbari, ut grata illis dies illuxit, tranquillae tenuere
naves; bene secum agi existimantes, si, malis de-
functi, quietem in praesenti agere possent. At Grae-
cis subsidio venire tres et quinquaginta Aethicae na-

- θεον νέες τρεῖς καὶ πεντήκοντα Ἀττικάι. αὐταὶ τε δὴ 5
 σφεας ἐπέρρωσαν ἀπικόμεναι, καὶ ἅμα ἀγγελίῃ ἐλ-
 θούσα, ὡς τῶν βαρβάρων οἱ περιπλώοντες τὴν Εὐ-
 βοίαν πάντες εἶσαν διεφθαρμένοι ὑπὸ τοῦ γενομένου
 χειμῶνος. Φυλάξαντες δὲ τὴν αὐτὴν ὥρην, πλώοντες
 ἐπέπεσον νηυσὶ Κιλίσσησι· ταύτας δὲ διαφθείραντες, ὡς 10
 εὐφρόνῃ ἐγένετο, ἀπέπλων ὀπίσω ἐπὶ τὸ Ἀρτέμισιον.
 15 Τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ, δεινὸν τι ποιησάμενοι οἱ στρατηγοὶ
 τῶν βαρβάρων, νέας οὕτω σφι ὀλίγας λυμαίνεσθαι,
 καὶ τὸ ἀπὸ Ξέρξεω δειμαίνοντες, οὐκ ἀνέμειναν ἔτι τοὺς
 Ἕλληνας μάχης ἄρξαι· ἀλλὰ παρακελευσάμενοι, κα-
 τὰ μέσον ἡμέρης ἀνῆγον τὰς νέας. Συνέπιπτε δὲ ὥστε 5
 ταῖς αὐταῖς ἡμέραις τὰς ναυμαχίας γίνεσθαι ταύτας
 καὶ τὰς πεζομαχίας τὰς ἐν Θερμοπύλῃσι. ἦν δὲ πᾶς
 ὁ ἀγὼν τοῖσι κατὰ θάλασσαν, περὶ τοῦ Εὐρίπου·

ves: quarum et adventus vires illorum animosque
 confirmavit, et adlatus simul nuncius, *Barbaros*
Euboeam circumnavigantes coorta tempestate cun-
ctos periisse. Itaque eadem diei hora, qua pridie,
 navibus evecti, in Cilicienses naves impetum fece-
 runt: hisque corruptis, ingruente nocte, ad Arte-
 misium reversi sunt.

(15.) Tertio vero die, aegerrime ferentes Barbaro-
 rum duces, tam paucas naves adeo contumeliosa sibi
 damna inferre, veritique *Xerxis* iram, non amplius
 exspectarunt dum Graeci pugnae facerent initium;
 sed se invicem cohortati, circa medium diei navi-
 bus sunt evecti. Accidit autem, ut eisdem diebus et
navales hae pugnae, et pedestres ad Thermopylas,
 pugnarentur. Et erat certamen omne, mari, de Eu-

ὥσπερ τοῖσι ἀμφὶ Λεωνίδα, τὴν ἐσβολὴν φυλάσσειν.
 10 οἱ μὲν δὴ παρεκλεύοντο, ὅπως μὴ παρήσουσι ἐς τὴν
 Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους· οἱ δ', ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν
 στρατεύμα διαφθείραντες, τοῦ πόρου κρατήσωσι. Ὡς 16
 δὲ ταξάμενοι οἱ Ξέρξεω ἐπέπλων, οἱ Ἕλληνες αἰρέ-
 μας εἶχον πρὸς τῷ Ἀρτεμισίῳ. οἱ δὲ βάρβαροι μηναι-
 δες ποιήσαντες τῶν νεῶν, ἐκυκλέοντο ὡς περιλάβοιεν
 5 αὐτούς. ἐνθεῦτεν οἱ Ἕλληνες ἐπ' ἀνέπλων τε καὶ συνέ-
 μισγον. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ παραπλήσιοι ἀλλή-
 λοισι ἐγίνοντο. ὁ γὰρ Ξέρξεω στρατὸς ὑπὸ μεγάλους τε
 καὶ πλήθους, αὐτὸς ὑπ' ἐωυτοῦ ἐπίπτε, ταρασσομε-
 νέων τε τῶν νεῶν, καὶ περιπιπτουσέων περὶ ἀλλήλας.
 10 ὅμως μέντοι ἀντεῖχε, καὶ οὐκ εἶκε· δεινὸν γὰρ χρεῖμα
 ἐποίηϋντο, ὑπὸ νεῶν ὀλίγων ἐς φυγὴν τραπέσθαι. πολ-

ripo; quemadmodum Leonidae et his qui cum eo erant,
 de custodiendo transitu in Graeciam. Hi igitur sese
 cohortabantur, ne Barbaros in Graeciam transmitten-
 rent: illi vero, ut classem delerent Graecorum, et
 freto potirentur. (16.) Iam, ubi instructa acie evecta
 est regia classis, quieti Graeci ad Artemisium ste-
 tere. At postquam illi in lunae speciem ordinare
 naves instituerunt, quo Graecos undique cinctos
 tenerent; tum vero hi quoque evecti sunt, prae-
 liumque commiserunt. Et in hac quidem *navali*
pugna pares fere utrimque fuere. Etenim *Xerxis*
 classis ob multitudinem navium ipsa se impediēbat,
 quum et turbarentur naves, et aliae in alias mutuo
 inciderent. At nihilo tamen secius restiterunt, neque
 se receperunt; quippe indignissimam rem ducentes,
 a paucis navibus in fugam verti. Igitur multae qui-
 Herod. T. IV. P. I. B

18 HERODOTI HISTOR. VIII.

- καὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων νέες διεφθείροντο, πολλοὶ δὲ ἄνδρες· πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ ἄνδρες. οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενοι, διέστησαν χωρὶς
- 17 ἑκάτεροι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν Ξέρξεω στρατιωτέων ἥριστευσαν· οἱ ἄλλα τε μεγάλα ἔργα ἀπέδεξαντο, καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον Ἑλληνίδας πέντε. τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέρην ἥριστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Κλεινίης ὁ Ἄλ- 5
κibiάδew ὃς δαπάνην οἰκίην παρεχόμενός ἐστρατεύετο ἀνδράσι τε διηκοσίοις καὶ οἰκίῃ νηϊ.
- 18 Ὡς δὲ διέστησαν, ἄσμενοι ἑκάτεροι ἐς ὄρμον ἠπεί-
γοντο. οἱ δὲ Ἕλληνες, ὥς διακριθέντες ἐκ τῆς ναυμα-
χίης ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νεκρῶν καὶ τῶν ναυηγίων
ἐπεκράτεον· τρηχέως δὲ περιεφθέντες, καὶ οὐκ ἥκιστα
Ἀθηναῖοι, τῶν αἱ ἡμίσεαι τῶν νεῶν τετραμέναι ἔσαν, 5

dem Graecorum naves perierunt, multi item homines; sed longe plures et naves Barbarorum et homines. Hoc vero certamine defuncti, discesserunt utrimque. (17.) In hac pugna, ex Xerxis militibus praecipuam virtutis laudem Aegyptii retulere, quum aliis editis praeclare factis, tum captis quinque Graecorum navibus simul cum vectoribus. Inter Graecos, virtus eminuit Atheniensium: et inter Athenienses, Cliniae virtus, filii Alcibiadis; qui propria navi militabat, privato sumtu ducentis viris instructa.

(18.) Diremto praelio, libenter utrique ad suam stationem properarunt. Et Graeci, ut e pugna reversi sunt, cadaverum quidem et naufragiorum sunt potiti; sed, quum aspere fuissent accepti, et maxime Athenienses, quorum dimidia pars navium

627, 31.

δρησµὸν δὴ ἐβούλευον ἔσω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Νόω δὲ 19
 λαβὼν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς, εἰ ἀπορραγείη ἀπὸ τοῦ
 βαρβάρου τό τε Ἴωνικὸν Φῦλον καὶ τὸ Καρικόν, οἷά τε
 εἴσαν τῶν λοιπῶν κατύπερθε γενέσθαι, ἐλαυνόντων τῶν
 5 Εὐβοέων πρόβατα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ταύτῃ συλλέ-
 ξας τοὺς στρατηγοὺς, ἔλεγέ σφι, ὡς δοκέοι ἔχειν τινα
 παλάμην, τῇ ἐλπίζοι τῶν βασιλῆος συµμάχων ἀπο-
 στήσιν τοὺς ἀρίστους. ταῦτα μὲν νυν ἐς τοσοῦτο παρε-
 γύμνου. ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι τάδε ποιη-
 10 τέα σφι εἶναι ἔλεγε· τῶν τε προβάτων τῶν Εὐβοικῶν
 καταβύειν ὅσα τις ἐθέλοι· κρέσσον γὰρ εἶναι τὴν στρα-
 τὴν ἔχειν, ἢ τοὺς πολεμίους· παραίνεέ τε προειπεῖν τοῖσι
 ἑαυτῶν ἐκάστους, πῦρ ἀνακαίειν. | κομιδῆς δὲ περὶ, τὴν
 ὥρην αὐτῷ μελήσειν, ὥστε ἀσινέας ἀπικέσθαι εἰς τὴν

vulneratae erant, ad interiora Graeciae se recipere decreverunt. (19.) Themistocles vero, reputans secum, si Ionicum genus atque Caricum abstraheretur a Barbaro, reliquis copiis superiores evadere posse Graecos; quum Euboeenses per id tempus greges suos ad mare agerent, eo convocavit Graecorum duces, dixitque, *videri sibi, ansam se habere, qua speraret fortissimos socios abstrahi a rege posse.* Et hoc quidem nonnisi haecenus illis aperuit: *ad res autem praesentes quod spectat, ita illis faciendum ait; de Euboeensium gregibus quotquot quisque vellet pecudes mactaret: satius enim esse, suos milites illas habere, quam hostes.* Simul illos hortatus est, ut quisque praeciperet suis ignes accendere. De reditu vero, sibi, ait, curae fore iustum tempus quo salvi in Graeciam essent per-

Ἑλλάδα. ταῦτα ἤρεσέ σφι ποιεῖν· καὶ αὐτίκα πῦρ 15
 20 ἀνακαυσάμενοι, ἐτράποντο πρὸς τὰ πρόβατα. Οἱ
 γὰρ Εὐβοεῖς παραχρησάμενοι τὸν Βάκιδος χρησμὸν ὡς
 οὐδὲν λέγοντα, οὔτε τι ἐξεκομίσαντο οὐδὲν, οὔτε προε-
 ἄξαντο, ὡς παρεσομένῳ σφι πολέμου, περιπετέα τε
 ἐποίησαντο σφίσι αὐτοῖσι τὰ πρήγματα. Βάκιδι γὰρ 5
 ὧδε ἔχει περὶ τούτων ὁ χρησμός·

Φράζω βαρβαρόφωνον· ὅταν ζυγὸν εἰς ἄλα βάλλῃ
 βύβλινον, Εὐβοίῃς ἀπέχειν πολυμηκάδας αἶγας.
 τούτοισι δὲ οὐδὲν τοῖσι ἔπεσι χρησαμένοισι ἐν τοῖσι τότε
 παρευῶσι τε καὶ προσδοκίμοισι κακοῖσι, παρῆν σφι συμ- 10
 21 φορῇ χρῆσθαι πρὸς τὰ μέγιστα. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα
 ἐπρησσον, παρῆν δὲ ὁ ἐκ Τρηχῖνος κατάσκοπος. ἦν
 μὲν γὰρ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ κατάσκοπος, Πολύας, γένος

*venturi. Atque haec illis facere placuit: protinus-
 que accensis ignibus, ad pecudes sese converterunt.
 (20.) Nempe Euboeenses, insuper habito Bacidis
 oraculo, quasi nihil dicente, nihil neque ex insula
 exportaverant, nec in munita loca importaverant,
 quasi nullus adfuturus hostis esset; adeoque ipsi res
 suas in magnum discrimen adduxerant. Est autem
 Bacidis de his oraculum huiusmodi:*

*Cogita barbara - lingua - loquentem: is quando
 iuga imposuerit mari
 byblina, fac ut procul Euboeā absint multum-
 mecantes caprae.*

His versibus quum illi in malis tunc et praesentibus
 et imminentibus non essent usi, in promptu erat ut
 in maximas inciderent calamitates. (21.) Dum haec
 aguntur, adfuit e Trachine speculator. Nam, et ad

Ἀντικυρεὺς, τῷ προσετέτακτο, (καὶ εἶχε πλοῖον κα-
 5 τήρες ἐτοῖμον,) εἰ παλήσειε ὁ ναυτικός στρατός, ση-
 μαίνειν τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι ἐοῦσι· ὥς δ' αὐτως ἦν
 Ἀβρώνυχος ὁ Λυσικλέος, Ἀθηναῖος, καὶ παρὰ Λεωνίδῃ
 ἐτοῖμος τοῖσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐοῦσι ἀγγέλλειν τριηκοντέ-
 ρῳ, ἣν τι καταλαμβάνῃ νεώτερον τὸν πεζόν. Οὗτος ὦν
 10 ὁ Ἀβρώνυχος ἀπικόμενός σφι ἐσήμαινε τὰ γεγονότα
 περὶ Λεωνίδα καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. οἱ δὲ, ὥς ἐπύ-
 θοντο ταῦτα, οὐκέτι ἐς ἀναβολὰς ἐποιεῦντο τὴν ἀπο-
 χώρησιν, ἐκομίζοντο δὲ ὥς ἕκαστοι ἐτάχθησαν· Κορίν-
 θιοι πρῶτοι, ὕστατοι δὲ Ἀθηναῖοι.
 Ἀθηναίων δὲ νέας τὰς ἀρίστα πλωούσας ἐπιλέξα- 22
 μένος Θεμιστοκλῆς, ἐπορεύετο περὶ τὰ πότιμα ὕδατα,

XXI. 5. παλήσειε. παλαίσειεν cod. noster ms.

Artemisium speculator fuit, Polyas genere Anti-
 cyrensis, cui mandatum erat, (et ad hoc remis bene
 instructum navigium in parato habebat) ut, si con-
 fluxisset classis, id illis qui *ad Thermopylas* erant
 significaret: et similiter apud Leonidam Abronychus,
 Lysiclis filius, Atheniensis, paratus fuit qui con-
 scensa aetuaria navi his ad Artemisium renunciaret,
 si pedestribus copiis novi quidpiam accidisset. Hic
 igitur Abronychus advenit, significavitque quae circa
Leonidam eiusque exercitum gesta erant. Quibus illi
 rebus cognitis, iam non amplius differendum sibi
 redditum iudicantes, receperunt se eodem ordine quo
 in statione erant locati; primi Corinthii, postremi
 Athenienses.

(22.) Tum vero *Themistocles*, selectis velocissi-
 mis Atheniensium navibus, ad aquas quasque circa

ἐντάμνῳ ἐν τοῖσι λίθοις γράμματα, τὰ Ἴωνες, ἐπελ-
 θόντες τῇ ὑστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐπελέξαν-
 το. τὰ δὲ γράμματα τὰδε ἔλεγε· „ Ἄνδρες Ἴωνες, οὐ 5
 „ ποιέετε δίκαια ἐπὶ τοὺς πατέρας στρατευόμενοι, καὶ
 „ τὴν Ἑλλάδα καταδουλούμενοι· ἀλλὰ μάλιστα μὲν
 „ πρὸς ἡμέων γίνεσθε· εἰ δὲ ὑμῖν ἐστὶ τοῦτο μὴ δυνατόν
 „ ποιῆσαι, ὑμεῖς δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῖν ἔξε-
 „ σθε καὶ αὐτοὶ, καὶ τῶν Καρῶν δέεσθε τὰ αὐτὰ ὑμῖν 10
 „ ποιέειν. εἰ δὲ μηδέτερον τούτων οἶον τε γίνεσθαι, ἀλλ’
 „ ὑπ’ ἀναγκαίης μέζονος κατέβρυχε ἢ ὥστε ἀπίστα
 „ σθαι, ὑμεῖς γε ἐν τῷ ἔργῳ, ἐπεὶ συμμίσγωμεν,
 „ ἐβелоκακέετε, μεμνημένοι ὅτι ἀπ’ ἡμέων γεγόνατε,
 „ καὶ ὅτι ἀρχῆθεν ἢ ἔχθρη πρὸς τὸν βαρβαρὸν ἀπ’ ὑμέων 15
 „ ἡμῖν γέγονε.“ Θεμιστοκλῆς δὲ ταῦτα ἔγραφε, δο-

ca loca potabiles se conferens, lapidibus incidit scri-
 pta, quae Iones postridie eius diei ad Artemisium
 adpellentes legerunt. Erat autem scriptorum senten-
 tia haec: *Viri Iones! inique agitis, qui contra*
parentes militatis, et Graeciam in servitutem co-
namini redigere. Immo vero, quod maxime a vo-
bis postulamus, nostris a partibus state! Id si
facere non licet vobis, ut etiam nunc neutris vos
partibus adiungite, et vos ipsi, et Caribus, ut
idem faciant, persuadete! Sin horum neutrum fieri
potest, sed graviore necessitate, quam ut deficere
ab hostibus possitis, estis adstricti; in ipso sal-
tem opere, quando pugnam conseremus, consulto
cessate! memores a nobis vos esse progenitos, at-
que etiam inimicitias has, quas cum Barbaris ge-
rimus, primam a vobis originem traxisse. Haeo

κέειν ἐμοὶ, ἐπ' ἀμφοτέρα νοέων· ἴνα, ἢ λαθόντα τὰ
 γράμματα βασιλῆα, Ἴωνας ποιήσῃ μεταβαλέειν καὶ
 γενέσθαι πρὸς ἑαυτῶν, ἢ, ἐπεὶ τε ἀνενειχβῆ, καὶ δια-
 20 βληθῇ πρὸς Ξέρξεα, ἀπίστους ποιήσῃ τοὺς Ἴωνας, καὶ
 τῶν ναυμαχέων αὐτοὺς ἀπόσχη. Θεμιστοκλῆς μὲν 23
 ταῦτα ἐνέγραψε. τοῖσι δὲ βαρβάροισι αὐτίκα μετὰ
 ταῦτα πλοίῳ ἦλθε ἀπὸ Ἰστιαίου, ἀγγέλλων τὸν ὀρη-
 σμὸν τὸν ἀπ' Ἀρτεμισίου τῶν Ἑλλήνων. οἱ δ' ὑπ' ἀπι-
 5 στήν τὸν μὲν ἀγγέλλοντα εἶχον ἐν Φυλακῇ, νῆας δὲ
 ταχείας ἀπέστειλαν προκατοψομένας. ἀπαγγειλάν-
 των δὲ ταυτέων τὰ ἦν, οὕτω δὴ ἅμα ἡλίῳ σκιδναμένῳ
 πᾶσα ἡ στρατιὴ ἐπλωε αἰλῆς ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισιον. ἐπι-
 σχόντες δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ μέχρ' ἄχρι μέσου ἡμέρης, τὰ
 10 ἀπὸ τούτου ἐπλων ἐς Ἰστιαίην. ἀπικόμενοι δὲ, τὴν πό-

Themistocles scripsit, ut equidem arbitror, re in utramque partem deliberata; quo eisdem his scriptis, sive ea laterent barbaros, Iones ad deficientem a rege et ad Graecos transeundum permoverentur; sive ea renunciata essent Xerxi et in calumniam apud eum adducta, de fide suspecti redderentur Iones, eaque caussâ a pugnis navalibus procul haberentur. (23.) Dum haec agit Themistocles, continuo post Graecorum discessum civis Histiaeensis, navigio profectus, Barbaris fugam illorum ab Artemisio nunciavit. At illi, fidem nuncio non adhibentes, in custodia hominem tenuerunt; velocesque naves, quae rem explorarent, praemisierunt. A quibus quum relatum esset id quod res erat, ita demum universa simul classis, ut primi spargebantur radii solis, ad Artemisium profecta est. Ibi usque ad me-

24 HERODOTI HISTOR. VIII.

λιν ἔσχον τῶν Ἰστιαίων· καὶ τῆς Ἑλλοπίας μοίρης,
γῆς δὲ τῆς Ἰστιαϊτίδος, τὰς παραβαλασσίας κώμας
πάσας ἐπέδραμον.

- 24 Ἐνθαῦτα δὲ τούτέων ἑόντων, Ξέρξης ἐτοιμασάμενος
τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς, ἔπεμπε εἰς τὸν ναυτικὸν στρατὸν
κῆρυκα. προετοιμάσατο δὲ τάδε. ὅσοι τοῦ στρατοῦ τοῦ
ἑωυτοῦ ἔσαν νεκροὶ ἐν Θερμοπύλῃσι, ἔσαν δὲ καὶ δύο 5
μυριάδες, ὑπολιπόμενος τούτέων ὡς χιλίους, τοὺς λοι-
ποὺς, τὰ Φρους ὀρυζάμενος, ἔβαινε, Φυλλάδα τε ἐπι-
βαλὼν, καὶ γῆν ἐπαμυσάμενος, ἵνα μὴ ὀφθείησαν ὑπὸ
τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ. ὡς δὲ διέβη εἰς τὴν Ἰστιαίην ὁ
κῆρυξ, σύλλογον ποιησάμενος πάντος τοῦ στρατοπέδου,
ἔλεγε τάδε· „Ἄνδρες σύμμαχοι, βασιλεὺς Ξέρξης τῷ 10
„βουλομένῳ ὑμῶν παραδίδωσι, ἐκλιπόντα τὴν τάξιν

ridiem morati, *Histiaeam* inde navigarunt. Quo ubi
pervenere, Histiaeorum urbe potiti, maritimos om-
nes vicos Ellopii agri, qui ditionis Histiaeotidis est,
incursarunt.

(24.) Hi dum ibi morantur, interim *Xerxes*, post-
quam quae ad occisorum cadavera spectant praepa-
raverat, nuncium misit ad classem. Praeparaverat
autem haecce. Quotquot de ipsius exercitu cecide-
rant, (erant autem ad vicies mille) ex his nonnisi
mille admodum reliquit, caeteros factis in id fossis
sepelivit, superne stratis arborum foliis, ingestaque
humo, ne a classiariis conspicerentur. Ut *Histiaeam*
praeo pervenit, convocata totius exercitus concione,
haec edixit: *Viri, armorum socii! Rex Xerxes*
unicuique e vobis, quisquis voluerit, potestatem
dat suum ordinem relinquendi, spectatumque ve-

„καὶ ἐλθόντα, θεήσασθαι ὅπως μάχεται πρὸς τοὺς
 „ἀνοήτους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἤλπιον τὴν βασιλῆος δύ-
 „ναμιν ὑπερβαλέεσθαι.“ Ταῦτα ἐπαγγειλαμένου, 25
 μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἐγένετο πλοίων σπανιότερον· οὕτω
 πολλοὶ ἤθελον θεήσεσθαι, διαπεραιωθέντες δὲ, ἐθελῶν-
 το διεξιόντες τοὺς νεκρούς· πάντες δὲ ἡπιστάτο τοὺς κεί-
 5 μένους εἶναι πάντας Λακεδαιμονίους καὶ Θεσπίας,
 ὄρέοντες καὶ τοὺς εἰλωτας. οὐ μὲν οὐδ' ἐλάβανε τοὺς
 διαβεβηκότας Ξέρξης ταῦτα πρήξας περὶ τοὺς νεκρούς
 τοὺς ἑαυτοῦ· καὶ γὰρ δὴ καὶ γελοῖον ἦν. τῶν μὲν, χί-
 λιοι ἐφαίνοντο νεκροὶ κείμενοι· οἱ δὲ, πάντες ἐκέατο
 10 αἰεὲς συγκεκομισμένοι ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον, τέσσερες χι-
 λιάδες. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην πρὸς θῆν ἐτράποντο·
 τῇ δ' ὑστεραίῃ οἱ μὲν ἀπέπλων ἐς Ἰστιαίην ἐπὶ τὰς

*niendi quo pacto ille cum male sanis his homi-
 nibus pugnet, qui se regis copias superaturos
 esse speraverant. (25.)* Haec postquam nuncius edi-
 xit, mox nihil rarius fuit quam navigia: ita multi
 cupidi erant spectandi. Et hi, ad Thermopylas trans-
 vecti, obierunt spectaruntque cadavera: et, quum
 Lacedaemoniis mixtos hilotas viderent, hos omnes,
 qui ceciderant, Lacedaemonios et Thespienses esse
 arbitrabantur. Nec vero latuit eos quid de suis, qui
 ceciderant, Xerxes fecisset: namque manifeste ridi-
 culum erat; quum Persarum nonnisi mille iacentia
 cadavera conspicerentur, Graecorum autem in unum
 locum congesta quatuor millia. Hunc igitur diem
 spectando insumsere: postridie vero classiarii, qui
 traiecerant, Histiaeam ad naves sunt reversi; Xerxes
 autem cum suis ad ulterius progrediendum se accin-

26 νῆας, οἱ δὲ ἀμφὶ Ξέρξεα ἐς ὁδὸν ὁρμέατο. Ἦκον δὲ σφι αὐτόμολοι ἄνδρες ἀπ' Ἀρκαδίας ὀλίγοι τινές, βίου τε δεόμενοι, καὶ ἐνεργοὶ βουλόμενοι εἶναι. ἄγοντες δὲ τούτους ἐς ὅψιν τὴν βασιλῆος, ἐπυνθάνοντο οἱ Πέρσαι περὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ ποιέοιεν· εἰς δὲ τις πρὸ πάντων 5 ἦν ὁ εἰρωτέων αὐτοὺς ταῦτα. Οἱ δὲ σφι ἔλεγον, ὥς „Ολύμπια ἄγοιεν, καὶ θεώρεοιεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικόν.“ ὁ δὲ ἐπέειρετο ὅ τι τὸ ἀέθλον εἴη σφι κείμενον, περὶ ὅτεν ἀγωνίζονται· οἱ δ' εἶπον „τῆς ἐλαίης τὸν διδόμενον στέφανον.“ Ἐνθαῦτα εἶπας γνώμην γεν- 10 ναιοτάτην Τριτανταίχμης ὁ Ἀρταβάνου, δειλὴν ὥφλεε πρὸς βασιλῆος. πυνθανόμενος γὰρ τὸ ἀέθλον εἶναι στέφανον, ἀλλ' οὐ χρήματα, οὔτε ἠνέσχετο σιγῶν, εἶπέ τε ἐς πάντας τάδε· „Παπαί, Μαρδόνιε, κοίους ἐπ' ἄν- 15 „δρας ἡγαγες μαχησομένους ἡμέας, οἱ οὐ περὶ χρη-

xit. (26.) Per idem tempus venere ad Persas transfugae ex Arcadia, homines numero pauci, victum quaerentes, et operam suam illis praestare cupientes. Hos in conspectum regis adductos interrogarunt Persae de Graecis, quidnam illi facerent: et unus quidam prae caeteris erat, qui hoc ex illis quaesivit. Responderunt illi, *Olympia Graecos agere, spectareque certamen gymnicum et curule*. Tum rursus interrogati, *quodnam esset propositum praemium, de quo contenderent?* dixere, *oleae dari coronam*. Ibi tum Tritantaechmes, nobilissimam dicens sententiam, timiditatis culpam apud regem incurrit. Ut enim audivit, coronam esse certaminis praemium, non pecunias, silentium non tenuit; sed coram omnibus, *Papae, inquit, Mardonie, quales*

„μάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς!“
Τούτῳ μὲν δὴ ταῦτα εἶητο.

Ἐκ δὲ τῷ δια μέσου χρόνῳ, ἐπεὶ τε τὸ ἐν Θερμο- 27
πύλῃσι τρώμα ἐγεγύνηε, αὐτίκα Θεσσαλοὶ πέμπουσι
κήρυκα εἰς Φωκέας, ἅτε σφι ἐνέχοντες αἰεὶ χόλον,
ἀπὸ δὲ τοῦ ὑστάτου τρώματος καὶ τὸ κάρτα. Ἐσβα-
5 λόντες γὰρ πανστρατιῇ αὐτοὶ τε οἱ Θεσσαλοὶ καὶ αἱ
σύμμαχοι αὐτέων εἰς τοὺς Φωκέας, οὐ πολλοῖσι ἔτεσι
πρότερον ταύτης τῆς βασιλῆος στρατηλασίης, ἐσσιώθη-
σαν ὑπὸ τῶν Φωκέων, καὶ περιέφθησαν τρηχέως. ἐπεὶ
τε γὰρ κατελήθησαν εἰς τὸν Παρηησσὸν οἱ Φωκέες,
10 ἔχοντες μάντιν Τελλίην τὸν Ἥλεϊον, ἐνθαῦτα ὁ Τελ-
λῆς οὗτος σοφίζεται αὐτοῖσι τοιόνδε. γυψώσας ἄνδρας
ἐξακοσίους τῶν Φωκέων τοὺς ἀρίστους, αὐτοὺς τε ταύ-
τους καὶ τὰ ὅπλα αὐτέων, νυκτὸς ἐπεθήκατο τοῖσι Θεσ-

*contra viros tu nos pugnatueros duxisti, qui non
de pecuniis, sed de virtute, certamina instituunt!*
Hoc eius dictum memoratur.

(27.) Interea temporis, post infelicem rerum ad
Thermopylas exitum, protinus *Thessali* praeconem
miserunt ad *Phocenses*; quippe quibus semper fue-
rant infensi, maxime vero a clade novissime ab
illis accepta. Etenim paucis annis ante hanc expe-
ditionem a Barbaro susceptam *Thessali* eorumque
socii, quum omnibus copiis invasissent *Phocenses*,
victi ab illis erant aspereque accepti. Quum enim
apud *Phocenses*, ad *Parnassum* conclusos, vates es-
set *Tellias Eliensis*, callidum inventum hic *Tellias*
illis commentus erat huiusmodi. Sexcentis viris *Pho-*
censium fortissimis, et ipsis et eorum armis, cretā

σαλαῖσι· προεῖπας αὐτοῖσι, τὸν ἂν μὴ λευκανθίζοντα
 ἴδωνται, τοῦτον κτείνειν. τούτους ὧν αἱ τε Φυλακαὶ τῶν 15
 Θεσσαλῶν πρῶται ἰδοῦσαι ἐφοβήθησαν, δόξασαι ἄλ-
 λο τι εἶναι τέρας, καὶ μετὰ τὰς Φυλακάς αὐτὴ ἡ στρα-
 τὴ, οὕτω ὥστε τετρακισχιλίων κρατῆσαι νεκρῶν καὶ
 ἀσπίδων Φωκέας· τῶν τὰς μὲν ἡμιστείας εἰς Ἄβας ἀνέ-
 θεσαν, τὰς δὲ εἰς Δελφούς· ἡ δὲ δεκάτῃ ἐγένετο τῶν 20
 χρημάτων ἐκ ταύτης τῆς μάχης, οἱ μεγάλοι ἀνδριάν-
 τες οἱ περὶ τὸν τρίποδα συνεστεῶτες, ἔμπροσθε τοῦ νηῦ
 τοῦ ἐν Δελφοῖσι, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι ἐν Ἀβησι ἀνακέα-
 28 ται. Ταῦτα μὲν νυν τὸν πεζὸν ἐργάσαντο τῶν Θεσ-
 σαλῶν οἱ Φωκέες, πολιορκέοντας ἑαυτούς· ἐσβαλοῦσαν
 δὲ εἰς τὴν χώραν ἵππον αὐτέων, ἐλυμήναντο ἀνηκέστως.
 ἐν γὰρ τῇ ἐσβολῇ ἢ ἐστὶ κατὰ Τάμπολιν, ἐν ταύτῃ

dealbatis, noctu de improvise impetum in Thessalos
 fecit, mandato dato suis, ut, *quemcumque non albi-
 cantem cernerent, hunc interficerent*. Igitur primae
 Thessalorum custodiae, his conspectis, aliud existi-
 mantes esse prodigium, fugam capessiverunt, et
 post custodias ipse exercitus; ita ut quatuor milli-
 bus caesorum et scutorum potirentur Phocenses,
 quorum scutorum dimidium apud Abas dedicarunt,
 reliquas Delphis; utque ex decima pecuniarum hoc
 praelio partarum factae sint ingentes illae statuae,
 quae ante templum Delphicum circa tripodem po-
 sitae sunt, et aliae similes Abis dedicatae. (28.)
 Hoc modo *Phocenses* peditatum acceperant *Thessa-
 lorum*, a quibus fuerant oppugnati: equitatum vero
 eorumdem, terram ipsorum invadentem, insanabili
 clade adfecerant. Nam in introitu, qui est ad Hyam-

5 τάφρον μεγάλην ὀρύξαντες, ἀμφορέας κεινούς ἐς αὐτὴν
κατέθηκαν· χοῦν δὲ ἐπιφορήσαντες, καὶ ὁρμοιώσαντες
τῷ ἄλλῳ χώρῳ, ἐδέκοντο τοὺς Θεσσαλοὺς ἐσβάλλον-
τας. οἱ δὲ, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Φωκέας, φερόμε-
νοι ἐσέπεσον ἐς τοὺς ἀμφορέας. ἐνθαῦτα οἱ ἵπποι τὰ
10 σκέλεα διεφθάρησαν. Τούτέων δὴ σφι ἀμφοτέρω 29
ἔχοντες ἔγκοτον οἱ Θεσσαλοὶ, πέμψαντες κήρυκα, ἡγό-
ρευον τάδε· „Ω Φωκέες, ἥδη τι μᾶλλον γνωσιμαχέ-
„τε μὴ εἶναι ὁμοῖοι ἡμῖν. πρόσθεν τε γὰρ ἐν τοῖσι Ἑλ-
5 „λησι, ὅτον χρόνον ἐκεῖνα ἡμῖν ἦνδανε, πλέον αἰεὶ κοτε
„ὕμῶν ἐφερόμεθα· νῦν τε παρὰ τῷ βαρβάρῳ τοσοῦτον
„δυνάμεθα, ὥστε ἐπ' ἡμῖν ἐστὶ τῆς γῆς τε ἐστερεῖσθαι
„καὶ πρὸς ἡνδραποδίσθαι ὑμέας. ἡμέες μέντοι, τὸ πᾶν
„ἔχοντες, οὐ μνησικακέομεν· ἀλλ' ἡμῖν γενέσθω ἀντ'

polin, ductâ ingente fossâ, in eaque vacuis deposi-
tis amphoris, et solo iniecta humo rursus aequato,
incurrentes exspectaverant Thessalos. Et illi, tam-
quam facile eos oppressuri, magno impetu invecti,
in amphoras inciderant, et equi fractis cruribus pe-
rierant. (29.) Cuius duplicis cladis caussa infensi
Phocensibus Thessali, misso praecone, haecce eis
edixere: *Melidra edocti, Phocenses, intelligite
tandem, pares vos nobis non esse. Nam et antehac
inter Graecos, quoad nobis res eorum placuere,
superiores semper fuimus vobis, et nunc apud
Barbarum tantum valemus, ut penes nos sit et
agro vos exui, et in servitutem abripi. At, licet
omnia possimus, tamen iniuriarum non sumus
memores: sed pro illis rependantur nobis quin-*

30 HERODOTI HISTOR. VIII.

„αὐτέων πενήκοντα τάλαντα ἀργυρίου, καὶ ὑμῖν ὑπο- 10
 „δεκόμεθα τὰ ἐπίοντα ἐπὶ τὴν χώραν ἀποτρέψειν.“

- 30 Ταῦτά σφι ἐπαγγέλλοντο οἱ Θεσσαλοὶ. οἱ γὰρ
 Φωκέες μῦνοι τῶν ταύτῃ ἀνθρώπων οὐκ ἐμῆδιζον, κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδὲν, ὡς ἐγὼ συμβαλλεόμενος εὐρίσκω, κα-
 τὰ δὲ τὸ ἔχθος τὸ Θεσσαλῶν· εἰ δὲ Θεσσαλοὶ τὰ Ἑλ-
 λήνων ἠῦξον, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, ἐμῆδιζον ἂν οἱ Φωκέες. 5
 ταῦτα ἐπαγγελλομένων Θεσσαλῶν, οὔτε δώσειν ἔφα-
 σαν χρήματα, παρέχειν τέ σφι Θεσσαλοῖσι ὁμοίως
 μῆδιζειν, εἰ ἄλλως βουλοίατο· ἀλλ' οὐκ ἔσσεσθαι ἐκόν-
 31 τες εἶναι προδόται τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ ἀνηνείχθη-
 σαν οὔτοι οἱ λόγοι, οὕτω δὴ οἱ Θεσσαλοὶ, κεχολωμέ-
 νοι τοῖσι Φοκεῦσι, ἐγένοντο ἡγεμόνες τῷ βαρβάρῳ τῆς
 οὔρου. ἐκ μὲν δὴ τῆς Τρηχινίης εἰς τὴν Δωρίδα ἐσέβα-

*quaginta argenti talenta; et recipimus vobis, aver-
 suos nos mala terrae vestrae impendentia.*

(30.) Haec Phocensibus Thessali edixere. Soli enim ex omnibus illarum regionum hominibus Phocenses Medorum partes non sequebantur, nulla quidem alia de caussa, ut ego collatis inter se rationibus reperio, nisi odio Thessalorum; qui si Graecorum partibus se adiunxissent, cum Medis facturi Phocenses erant. Ista igitur quum Thessali edixissent; nec pecunias se daturos, responderunt Phocenses, et in promptu sibi esse, Medorum partes, similiter atque Thessali faciant, amplecti, si modo vellent; sed nolle se ultrò proditores esse Graeciae. (31.) Quod ubi relatum est responsum, tum vero Thessali, irati Phocensibus, viae duces fuere Barbaro. Et primum quidem ex Trachinia Doridem sunt

633, 9.

5 λον. τῆς γὰρ Δωρίδος χώρας ποδῶν στενὸς ταύτη κα-
 τατείνει, ὡς τριήκοντα σταδίων μάλιστα κη εὖρος, κεί-
 μενος μεταξύ τῆς τε Μηλίδος καὶ τῆς Φωκίδος χώρας,
 ἥπερ ἦν τὸ παλαιὸν Δρυοπίς· ἡ δὲ χώρα αὕτη ἐστὶ μη-
 τρόπολις Δωριέων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ. ταύτην ὦν τὴν
 10 Δωρίδα γῆν οὐκ εἰσίναντο ἐσβαλόντες οἱ βάρβαροι· ἐμή-
 διζόν τε γὰρ, καὶ οὐκ ἐδόκει Θεσσαλοῖσι. Ὡς δὲ ἐκ 32
 τῆς Δωρίδος ἐς τὴν Φωκίδα ἐσέβαλον, αὐτοὺς μὲν τοὺς
 Φωκέας οὐκ αἰρέρουσι. οἱ μὲν γὰρ τῶν Φωκέων ἐς τὰ
 ἄκρα τοῦ Παρνησσοῦ ἀνέβησαν· ἐστὶ δὲ καὶ ἐπιτηδέη
 5 δέξασθαι ὅμιλον τοῦ Παρνησσοῦ ἡ κορυφὴ κατὰ Νέω-
 να πόλιν κειμένη ἐπ' ἐωτῆς· Τιθορέα οὖνομα αὐτῇ· ἐς
 τὴν δὴ ἀνηγείκοντο, καὶ αὐτοὶ ἀνέβησαν. οἱ δὲ πλεῖνες
 αὐτέων, ἐς τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς ἐξεκομίσαντο, ἐς

ingressi. Etenim Doricae terrae angusta lacinia, triginta fere stadiorum latitudine, huc porrigitur, inter Maliacam et Phocidem terram interiecta; qui tractus olim *Dryopis* erat. Est autem haec regio metropolis Dorien-
 sium, qui Peloponnesum incolunt. Hanc igitur Doridem terram ingressi barbari non vastarunt: etenim cum Medis sentiebant incolae, nec placuerat Thessalis ut iniuria his inferretur. (32.) Ut vero ex Doride in Phocidem sunt ingressi, ipsos quidem Phocenses non sunt nacti. Nam eorum alii in Parnassi fastigia conscenderant: est autem ad recipiendam multitudinem idoneus Parnassi vertex contra Neonem oppidum seorsum situs, cui Tithorea nomen; in quem nimirum et res suas comportaverant, et ipsi adscenderant. Maior vero pars eorundem in Ozolas Locros sese atque res suas receperant, in Am-

Ἀμφισσαν πόλιν, τὴν ὑπὲρ τοῦ Κρισαίου πεδίου οἰκομένην. Οἱ δὲ βάρβαροι τὴν χώραν παῖσαν ἐπέδραμον 10 τὴν Φωκίδα· Θεσσαλοὶ γὰρ οὕτω ἤγον τὸν στρατὸν ὁκόσα δὲ ἐπέσχον, πάντα ἐπέφλεγον καὶ ἔκειρον, καὶ 33 ἐς τὰς πόλεις ἐνιέντες πῦρ καὶ ἐς τὰ ἱρά. Πορευόμενοι γὰρ ταύτῃ παρὰ τὸν Κηφισσὸν ποταμὸν, ἐδήϊον πάντα, καὶ κατὰ μὲν ἔκαυσαν Δρύμον πόλιν, κατὰ δὲ Χαράδρην, καὶ Ἐρωχον, καὶ Τεθρώνιον, καὶ Ἀμφίκαιαν, καὶ Νέωνα, καὶ Πεδιέας, καὶ Τριτέας, καὶ 5 Ἐλάτειαν, καὶ Ὑάμπολιν, καὶ Παραποταμίους, καὶ Ἄβας· ἔνθα ἦν ἱερὸν Ἀπόλλωνος πλούσιον, θησαυροῖς τε καὶ ἀναθήμασι πολλοῖσι κατεσκευασμένον· ἦν δὲ καὶ τότε, καὶ νῦν ἐστὶ, χρηστήριον αὐτοῖσι· καὶ τοῦτο τὸ ἱερὸν συλῆσαντες ἐνέπρησαν. καὶ τινες διώκοντες εἶλον 10 τῶν Φωκέων πρὸς τοῖσι οὔρεσι· καὶ γυναῖκάς τινας διέ-

phissam oppidum, supra Crisaeum campum situm. Barbari autem universam terram Phocidem incur sarunt; ita enim exercitum duxerunt Thessali: et quocumque pervenerunt, cuncta cremarunt vastaruntque, ignem et in oppida et in templa iniicientes. (33.) Hac enim iter facientes secundum Cephissum fluvium, omnia depopulati sunt; cremaruntque Drymon oppidum, et Charadram, et Erochum, et Tethronium, et Amphicaeam, et Neonem, et Pedicas, et Triteas, et Elateam, et Hyampolin, et Parapotamios, et Abas, ubi opulentum erat Apollinis templum thesauris donariisque multis instructum: eratque ibidem, atque etiam nunc est, oraculum: et hoc etiam templum, exspoliatum, igne cremarunt. Atque Phocensium nonnullos, ad montana insecuti, ca-

Φθειραν μισγόμενοι ὑπὸ πλήθους. Παραποταμίους δὲ 34
 παραμειβόμενοι οἱ βάρβαροι, ἀπίκοντο εἰς Πανοπέας.
 ἐνθεῦτεν δὲ ἤδη διακρινομένη ἡ στρατιὴ αὐτέων ἐσχίζετο.
 τὸ μὲν πλεῖστον καὶ δυνατώτατον τοῦ στρατοῦ, ἅμα
 5 αὐτῷ Ξέρξῃ πορευόμενον ἐπ' Ἀθήνας, ἐσέβαλε εἰς Βοιω-
 τοὺς, εἰς γῆν τὴν Ὀρχομενίων. Βοιωτῶν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος
 ἐμήδιζε· τὰς δὲ πόλεις αὐτέων ἄνδρες Μακεδόνες διατε-
 ταγμένοι ἐσωζον, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἀποπεμφθέντες·
 ἐσωζον δὲ, τῇδε βουλόμενοι δῆλον ποιέειν Ξέρξῃ ὅτι τὰ
 10 Μήδων Βοιωτοὶ φρονέοιεν. οὗτοι μὲν δὴ τῶν βαρβάρων
 ταύτῃ ἐτράποντο.

Ἄλλοι δὲ αὐτέων, ἡγεμόνας ἔχοντες, ὁρμέατο ἐπὶ τὸ 35
 ἱεὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, ἐν δεξιῇ τὸν Παρνησσὸν ἀπέργοντες.
 ὅσα δὲ καὶ οὗτοι ἐπέσχον τῆς Φωκίδος, πάντα ἐσνα-

ptivos fecerunt; et nonnullis etiam mulieribus, ob mul-
 titudinem vim facientium, necem adtulerunt. (34.)
 Parapotamios praetergressi Barbari, in Panopensium
 agrum venerunt. Inde iam discretæ illorum copiae,
 bifariam divisae sunt. Plurima quidem et validissi-
 ma pars exercitus, cum ipso Xerxe Athenas tendens,
 in Boeotiam intravit, in fines Orchomeniorum. Boeo-
 torum autem universa multitudo cum Medis sentie-
 bat: et oppida illorum tutabantur viri Macedones,
 ab Alexandro ad hoc missi; tutabantur ea autem,
 hoc ipso declaraturi Xerxi, cum Medis sentire Boco-
 tos. Hi igitur ex Barbaris hac via incedebant.

(35.) At illorum alii, sumtis viarum ducibus, ver-
 sus *Delphicum templum* intendebant iter, Parnas-
 sum a dextra relinquentes. Quascumque vero etiam
 hi Phocidis permearunt regiones, has cunctas eva-
 Herod. T. IV. P. I. C

34 HERODOTI HISTOR. VIII.

- μῶρεον· καὶ γὰρ τῶν Πανοπέων τὴν πόλιν ἐνέπρησαν,
καὶ Δαυλίων, καὶ Αἰολιδέων. Ἐπορεύοντο δὲ ταύτῃ ἀπο- 5
σχισθέντες τῆς ἄλλης στρατιῆς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως συ-
λῆσαντες τὸ ἱερόν τε ἐν Δελφοῖσι, βασιλεῖ Ξέρξῃ ἀπο-
δέξαιεν τὰ χοήματα. πάντα δ' ἡπίστατο τὰ ἐν τῷ ἱερῷ
ὅσα λόγου ἦν ἄξια Ξέρξης, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἀμει-
νον ἢ τὰ ἐν τοῖσι οἰκίαισι ἔλιπε, πολλῶν αἰεὶ λεγόντων, 10
καὶ μάλιστα τὰ Κροίσου τοῦ Ἀλυάττεω ἀναθήματα.
- 36 Οἱ Δελφοὶ δὲ, πυνθανόμενοι ταῦτα, ἐς πᾶσαν ἄρρω-
δὴν ἀπίκατο. ἐν δείματι δὲ μεγάλῳ κατεστειῶτες,
ἐμαντεύοντο περὶ τῶν ἱερῶν χορημάτων, εἴτε σφέα κατὰ
γῆς κατορύξουσιν, εἴτε ἐκκομίσουσιν ἐς ἄλλην χώραν. ὁ
δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα κινεῖν, φὰς „αὐτὸς ἱκανὸς εἶ- 5

XXXV. 5. Αἰολιδέων. Αἰολιδων alii. Αἰλαιέων corrigendum cen-
suere viri docti.

starunt: nam et Panopensium oppidum incenderunt,
et Dauliorum, et Aeolidensium. [*sive* Lilaeensium.]
Viam autem istam hi, seiuncti a reliquo exercitu,
ingressi sunt hoc consilio, ut, spoliato Delphico tem-
plo, opes illius Xerxi regi repraesentarent. Noverat
autem, ut ego accepi, Xerxes omnia quae in hoc
templo erant melius quam quae suis in aedibus re-
liquerat, quippe multis ea constanter memoranti-
bus, ac praesertim Croesi donaria, Alyattis filii.
(36.) Eius rei nuncius gravissimum Delphensibus
timorem iniecit: quo terrore perculsi, oraculum de
sacris pecuniis rebusque pretiosis consuluerunt,
utrum in terram eas defoderent, an in aliam regio-
nem exportarent. At vetuit Deus loco illas movere,
dicens, *se ipsum ad tutanda sua sufficere*. Quo

ναι τῶν ἑωυτοῦ προκατῆσθαι. “ Δελφοὶ δὲ, ταῦτα ἀκούσαντες, σφέων αὐτέων πέρι ἐφρόντιζον. τέκνα μὲν νυν καὶ γυναῖκας πέρην ἐς τὴν Ἀχαιΐην διέπεμψαν αὐτέων δὲ οἱ μὲν πλείστοι ἀνέβησαν ἐς τοῦ Παιοηίσσου τὰς κο-
 10 ρυφάς, καὶ ἐς τὸ Κωρύκιον ἄντρον ἀνηγείκοντο· οἱ δὲ ἐς Ἀμφισσαν τὴν Λοκρίδα ὑπεξῆλθον. πάντες δὲ ὧν οἱ Δελφοὶ ἐξέλιπον τὴν πόλιν, πλὴν ἐξήκοντα ἀνδρῶν καὶ τοῦ προφήτεω. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἔσαν οἱ βάρβαροι 37 ἐπιόντες, καὶ ἀπώρεον τὸ ἱρόν, ἐν τούτῳ ὁ προφήτης, τῷ οὐνομα ἦν Ἀκῆρατος, ὁρᾷ πρὸ τοῦ νηοῦ ὅπλα προκείμενα ἔσωθεν ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξενηνευγμένα ἱερά, τῶν
 5 οὐκ ὅσιον ἦν ἀπτεσθαι ἀνθρώπων οὐδενί. ὁ μὲν δὴ ἦτο Δελφῶν τοῖσι παρευῶσι σημανέων τὸ τέρας. Οἱ δὲ βάρβαροι ἐπειδὴ ἐγίνοντο ἐπειγόμενοι κατὰ τὸ ἱρόν τῆς Προνηΐης Ἀθηναίης, ἐπιγίνεται σφι τέρεα ἔτι μέζονα τοῦ

audito responso, iam sibi ipsis *Delphenses* consulerunt: et liberos quidem et uxores trans mare in Achaiam dimisere: ipsorum vero plerique in iuga conscenderunt Parnassi, resque suas in Corycium antrum comportarunt; alii vero in Amphisam Locridem secesserunt. Itaque cuncti *Delphenses* reliquerunt urbem, exceptis sexaginta viris et propheta. (37.) Ut vero adpropinquarunt invadentes Barbari, iamque in conspectu habuere templum; ibi tunc propheta, cui nomen erat Aceratus, sacra arma vidit ante templum proposita, ex interiore penetrali prolata, quae nulli hominum fas erat tangere. Atque ille hoc prodigium *Delphensibus*, qui in urbe aderant, nunciatum ivit. Ut vero gradum accelerantes Barbari prope aedem fuere *Minervae Pronaeae*,

πρὶν γενομένου τέρεος. Θῶυμα μὲν γὰρ καὶ τοῦτο κάρ-
 τα ἐστὶ, ὅπλα ἀρήϊα αὐτόματα Φανῆναι ἔξω προκί- 10
 μενα τοῦ νηοῦ· τὰ δὲ δὴ ἐπὶ τούτῳ δεύτερα ἐπιγεγόμε-
 να, καὶ διὰ πάντων φασμάτων ἄξια θωμάσαι μάλι-
 στα. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἔσαν ἐπιόντες οἱ βάρβαροι κατὰ τὸ
 ἱρὸν τῆς Προνηΐης Ἀθηναίης, ἐν τούτῳ ἐκ μὲν τοῦ οὐρα-
 νοῦ κεραυνοὶ αὐτοῖσι ἐνέπιπτον, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρνησοῦ 15
 ἀπορραγεῖσθαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο πολλῷ πατάγῳ ἐς
 αὐτοὺς, καὶ κατέλαβον συγχροῦς σφεων, ἐκ δὲ τοῦ ἱροῦ
 38 τῆς Προνηΐης βοή τε καὶ ἀλαλαγμὸς ἐγένετο. Συμ-
 μεγέντων δὲ τούτων πάντων, φόβος τοῖσι βαρβάροισι
 ἐνεπεπτώκει. μαθόντες δὲ οἱ Δελφοὶ Φεύγοντάς σφεας,
 ἐπικαταβάντες, ἀπέκτειναν πληθὸς τι αὐτέων· οἱ δὲ
 περιέοντες ἰθὺ Βοιωτῶν ἔφευγον. Ἐλεγον δὲ οἱ ἀπονόστη- 5

alia his oblata sunt prodigia, superiori etiam pro-
 digio maiora. Nam et hoc sane mirabile est, arma
 Martia sua sponte extra templum proposita adpa-
 ruisse: sed quae mox deinde evenerunt, ea prae om-
 nibus ostentis maximâ admiratione digna sunt. Ubi
 enim subeuntes Barbari prope Pronaeae Minervae
 aedem fuere, ibi tum et de coelo fulmina in eos
 deciderunt, et de Parnasso abrupta duo cacumina
 ingenti cum fragore in eosdem praecipitarunt, mul-
 tosque oppresserunt, et ex Pronaeae aede clamor et
 ululatus est exauditus. (38.) Quibus rebus simul
 incidentibus, terror Barbaris est incussus: quos ubi
 fugam capessere Delphenses intellexerunt, descen-
 dentes de monte magnam illorum stragem edidere;
 reliqui vero rectâ in Boeotiam profugerunt. Memo-
 rarunt autem, ut ego accepi, hi ex Barbaris qui re-

σαντες οὗτοι τῶν βαρβάρων, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ὡς
πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα ὤρων θεῶν· δύο γὰρ ὀπλίτας,
μέζονας ἢ κατὰ ἀνθρώπων φύσιν, ἔχοντας ἐπεσθαί σφι,
κτείνοντας καὶ διώκοντας. Τούτους δὲ τοὺς δύο Δελφοὶ 39
λέγουσι εἶναι ἐπιχωρίους ἥρωας, Φυλάκον τε καὶ Αὐ-
τόνοον, τῶν τὰ τεμένεά ἐστι περὶ τὸ ἱερόν· Φυλάκῳ μὲν,
παρ' αὐτὴν τὴν ὁδὸν κατύπερθε τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνηΐης·
5 Αὐτονόου δὲ, πέλας τῆς Κασταλῆς, ὑπὸ τῇ Υαμπεΐῃ
κορυφῇ. Οἱ δὲ πεσόντες ἀπὸ τοῦ Παρηησοῦ λίθοι, ἔτι
καὶ ἐς ἡμέας ἔσαν σοοί, ἐν τῷ τεμένει τῆς Προνηΐης
Ἀθηναίης κείμενοι, ἐς τὸ ἐνέσκηψαν διὰ τῶν βαρβάρων
Φερόμενοι. Τούτων μὲν νυν τῶν ἀνδρῶν αὕτη ἀπὸ τοῦ
10 ἱεροῦ ἀπαλλαγὴ γίνεται.

Ὁ δὲ Ἑλλήνων ναυτικός στρατός ἀπὸ τοῦ Ἀρτε- 40

dierunt, praeter ista se alia etiam ostenta divinitus
missa vidisse: namque duos armatos, maiores quam
pro humana natura, continenter sibi instituisse, per-
sequentes caedemque facientes. (39.) Istos duo,
aiunt Delphenses, indigenas fuisse heroas, *Phyla-*
cum et *Autonoum*, quorum fana sunt in templi vi-
cinita; Phylaci quidem, secundum ipsam viam, su-
pra Pronaeae aedem; Autonoi vero, prope Castaliam
sub Hyampeo cacumine. Saxa autem, quae de Par-
nasso deciderant, ad nostram usque aetatem super-
fuerunt, in agro Minervae Pronaeae sacro iacentia;
in quem, postquam per Barbaros devoluta sunt, in-
cubuerunt. Isto igitur modo hi homines a *Delphico*
templo discesserunt.

(40.) Iam *classis Graecorum*, ab *Artemisia* pro-

μισίου, Ἀθηναίων δεσφέντων, ἐς Σαλαμῖνα κατίσχει
 τὰς νῆας. τῶνδε δὲ ἕνεκα προσεδεήθησαν αὐτέων σχεῖν
 πρὸς Σαλαμῖνα Ἀθηναῖοι, ἵνα αὐτοὶ παῖδάς τε καὶ γυ-
 ναῖκας ὑπεξαγάγωνται ἐκ τῆς Ἀττικῆς, πρὸς δὲ καὶ 5
 βουλευσώνται τὸ ποιητέον αὐτοῖσι ἔσται. ἐπὶ γὰρ τοῖσι
 κατήκουσι πρήγμασι βουλὴν ἔμελλον ποιήσεσθαι, ὥς
 ἐψευσμένοι γνώμης. δοκέοντες γὰρ εὐρήσειν Πελοποννη-
 σίους πανδημεὶ ἐν τῇ Βοιωτῇ ὑποκατημένους τὸν βάρβα-
 ρον, τῶν μὲν εὖρον οὐδὲν ἐν, οἱ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Ἴσθμὸν 10
 αὐτοὺς τειχέοντας ἐς τὴν Πελοπόννησον, περὶ πλείστου
 τε ποιευμένους περιεῖναι, καὶ ταύτην ἔχοντας ἐν φυλα-
 κῇ, τὰ δὲ ἄλλα ἀπιέναι. ταῦτα πυνθανόμενοι, οὕτω
 δὴ προσεδεήθησάν σφεων σχεῖν πρὸς τὴν Σαλαμῖνα.
 4¹ Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι κατέσχον ἐς τὴν Σαλαμῖνα, Ἀθηναῖοι

fecta, rogatu Atheniensium ad *Salaminem* adpulit.
 Et hoc quidem consilio Athenienses a sociis, ut ad
 Salamina adpellerent, rogaverant, ut ipsi liberos et
 uxores ex Attica exportatos in tuto locarent, et porro
 quid sibi faciendum esset deliberarent. Nam pro prae-
 sente rerum statu, quum opinione sua essent fru-
 strati, consilium capturi erant. Etenim quum existi-
 massent se Peloponnesios cum omnibus copiis reper-
 turos esse in Boeotia subsidentes ibique Barbarum
 excepturos, nihil horum repererant: sed certiores
 erant facti, isthmum illos, qua est introitus in Pe-
 loponnesum, muro intercipere, et haec ut salva sit
 maxime curare, hancque custodire, caetera omitten-
 tes. Haec quum intellexissent Athenienses, idcirco
 socios, ut ad Salamina sisterent classem, rogaverant.
 (41.) Et reliqui quidem ad Salamina adpulerunt,

637, 27.

δὲ εἰς τὴν ἐαυτῶν. μετὰ δὲ τὴν ἀπίξιν, κήρυγμα ἐποίησαντο „Ἀθηναίων τῇ τις δύναται, σῶζειν τὰ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας.“ Ἐνθαῦτα οἱ μὲν πλείστοι εἰς Τροίζην
 5 να ἀπέστειλαν, οἱ δὲ εἰς Αἶγναν, οἱ δὲ εἰς Σαλαμῖνα. ἔσπευσαν δὲ ταῦτα ὑπεκθέσθαι, τῷ χρηστηρίῳ τε βουλόμενοι ὑπηρετεῖν, καὶ δὴ καὶ τοῦδε εἵνεκα οὐκ ἥκιστα λέγουσι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅφω μέγαν Φύλακα τῆς ἀκροπόλιος ἐνδαιαιτέσθαι ἐν τῷ ἱρῷ. λέγουσί τε ταῦτα, καὶ
 10 δὴ καὶ ὡς ἐόντι ἐπιμήνια ἐπιτελέουσι προτιβέντες· τὰ δ' ἐπιμήνια, μελιτόεσσα ἐστὶ. αὕτη δ' ἡ μελιτόεσσα, ἐν τῷ πρόσθεν αἰεὶ χρόνῳ ἀναισιμουμένη, τότε ἦν ἄψαυστος. σημενάσης δὲ ταῦτα τῆς ἱερείας, μᾶλλον τι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προθυμότερον ἐξέλιπον τὴν πόλιν, ὡς καὶ

Athenienses vero ad Atticam. Quo ubi pervenere, praeconio edixerunt, *quo loco quisque posset Atheniensium, eo liberos et familiam in tuto locaret.* Ibi tunc plerique Troezena eos miserunt, alii vero in Aeginam, alii Salamina. Properarunt autem suos suaeque extra Atticam in tuto locare, partim oraculi mandato obtemperare cupientes, partim, nec minime, hac de causa. Dicunt Athenienses, ingentem serpentem, arcis custodem, versari in templo: nec vero id perhibent solum, sed etiam tamquam re vera ibi versanti menstrua sacra faciunt adponuntque: est autem menstruum sacrificium, placenta melle condita. Haec placenta, quum superioribus temporibus constanter consumpta fuisset, tunc intacta erat. Quod ubi significavit antistita templi, tanto magis atque studiosius urbem reliquerunt Athenienses, quod etiam dea arcem deseruisset. Exportatis autem rebus

τῆς Θρωῦ ἀπολελοιπυίης τὴν ἀκρόπολιν. ὡς δὲ σφι πάν- 15
 42 τα ὑπέξεκετο, ἔπλων ἐς τὸ στρατόπεδον. Ἐπεὶ δὲ οἱ
 ἀπ' Ἀρτεμισίου ἐς Σαλαμῖνα κατέσχον τὰς νέας, συν-
 ἔρρεε καὶ ὁ λοιπὸς πυθανόμενος ὁ τῶν Ἑλλήνων ναυτι-
 κὸς στρατὸς ἐκ Τροιζῆνος· ἐς γὰρ Πάγωνα τὸν Τροιζη-
 νίων λιμένα προείρητο συλλέγεσθαι· συνελέχθησάν τε 5
 δὴ πολλῶ πλεῦνες νέες ἢ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐναυμάχεον,
 καὶ ἀπὸ πολλίων πλεούνων. Ναύαρχος μὲν νυν ἐπὶν ὧν-
 τὸς ὅσπερ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Εὐρυβιάδης ὁ Εὐρυκλείδew,
 ἀνὴρ Σπαρτιῆτης, οὐ μὲντοι γένεός γε τοῦ βασιλῆϊου
 ἐών· νέας δὲ πολλῶ πλείστας τε καὶ ἀρίστα πλωού- 10
 σας παρείχοντο Ἀθηναῖοι.

43 Ἐστρατεύοντο δὲ οἷδε. Ἐκ μὲν Πελοποννήσου, Λα-
 κedaemonioi, ἐκαίδεκα νῆας παρeχόμενοι· Κορίνθιοι δὲ,

omnibus, in tutoque locatis, ad castra navigarunt.
 (42.) Postquam vero isti ab Artemisio *ad Salamina*
 constituerant classem, accepto eius rei nuncio reli-
 quae etiam *nauticae Graecorum copiae* eodem con-
 fluxerunt, Troezenē profectae. Edictum enim illis
 fuerat, ut ad Pogonem, Troezeniorum portum, con-
 venirent: et convenerant multo plures quam quae
 ad Artemisium navali praelio erant defunctae, et ex
 pluribus civitatibus. Classi cum imperii summa prae-
 fectus erat idem qui ad Artemisium, *Eurybiades*,
Euryclidae filius, Spartanus, nec vero ex regio ge-
 nere natus: sed plurimas naves, optimeque navi-
 gantes, praebuerant Athenienses.

(43.) Qui autem *hac in classe militabant*, hi
 fuere. *Ex Peloponneso*, Lacedaemonii, sedecim na-

τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρεχόμενοι τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ.
 Σικυῶνιοι δὲ, πεντεκαίδεκα παρείχοντο νῆας· Ἐπιδαύ-
 5 ριοι δὲ, δέκα· Τροιζήνιοι δὲ, πέντε· Ἑρμιονέες δὲ, τρεῖς·
 ἔόντες οὗτοι, πλὴν Ἑρμιονέων, Δωρικόν τε καὶ Μακε-
 δνὸν ἔθνος, ἐξ Ἑρинеοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπί-
 δος ὕστατα ὁρμηθέντες. οἱ δὲ Ἑρμιονέες εἰςὶ Δρύοπες,
 ὑπὸ Ἡρακλέος τε καὶ Μηλίων ἐκ τῆς νῦν Δωρίδος κα-
 10 λεομένης χώρης ἐξαναστάντες. οὗτοι μὲν νυν Πελοπον-
 νησίῳ ἐστρατεύοντο. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἑξω ἡπείρου· Ἀθη- 44
 ναῖοι μὲν, πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους παρεχόμενοι νῆας
 ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν, μούνοι ἐν Σαλαμῖνι γὰρ οὐ συνε-
 ναυμάχησαν Πλαταιέες Ἀθηναίοισι, διὰ τοιόνδε πρῆ-
 5 γμα. ἀπαλλασσομένων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτε-
 μισίου, ὡς ἐγίνοντο κατὰ Χαλκίδα, οἱ Πλαταιέες

ves praebentes: tum Corinthii, totidem naves cum
 vectoribus praebentes quot ad Artemisium. Sicyonii
 vero quindecim praeberunt naves; Epidaurii, decem;
 Troezenii, quinque; Hermionenses, tres. Sunt autem
 isti, exceptis Hermionensibus, Dorica et Macedna
 natio, ex Erineo et Pindo et Dryopide novissime pro-
 fecti. Hermionenses vero Dryopes sunt, ab Hercule
 et Maliensibus ex regione quae Doris nunc vocatur
 eiecti. Hae copiae Peloponnesiorum erant. (44.)
 Ex populis vero continentem extra Peloponnesum
 incolentibus adfuere, primum, *Athenienses*, qui
 prae reliquis omnibus centum et octoginta naves
 contulerunt: et hi quidem nunc soli erant, nam in
 pugna ad Salaminem Atheniensibus Plataeenses prae-
 sto non fuere, hac de causa. Quo tempore Graeci,
 relicto Artemisio, prope Chalcidem fuerant, Pla-

ἀποβάντες εἰς τὴν περαιὴν τῆς Βοιωτῆς χώρας, πρὸς ἐκ-
 κομιδὴν ἐτράποντο τῶν οἰκετῶν. οὗτοι μὲν νυν τούτους
 σώζοντες ἐλείφθησαν. Ἀθηναῖοι δὲ, ἐπὶ μὲν Πελασγῶν
 ἔχοντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλομένην, ἔσαν Πελασγοί, 10
 οὐνομαζόμενοι Κραναί· ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλῆος,
 ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι· ἐκδεξαμένου δὲ Ἐρεχθῆος τὴν
 ἀρχὴν, Ἀθηναῖοι μετωνομάσθησαν· Ἴωνος δὲ τοῦ Ξού-
 ρου στρατάρχου γενομένου Ἀθηναίοισι, ἐκλήθησαν ἀπὸ
 45 τούτου Ἴωνες. Μεγαρέες δὲ τωτὸ πλήρωμα παρείχον· 15
 το τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· Ἀμπρακιῶται δὲ, ἑπτὰ νέας
 ἔχοντες ἐπεβώθησαν· Λευκάδιοι δὲ, τρεῖς· ἔθνος εὐόντες
 46 οὗτοι Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου. Νησιωτῶν δὲ, Αἰγινῆται
 τριήκοντα παρείχοντο. ἔσαν μὲν σφι καὶ ἄλλαι πεπλη-

XLIV. 13. Ἀθηναῖοι. *Intercidisse nomen Ἐρεχθεῖδαι suspican-
 tur docti viri.*

tacenses in oppositam Boeotiae oram exscenderant,
 et ad familias suas in tuto locandas erant profecti:
 ita, dum suos tutantur, in tempore non adfuerunt.
Athenienses, quo tempore Pelasgi Graeciam (quae
 nunc vocatur) tenebant, *Pelasgi* fuerant, *Cranai*
 nominati; sub Cecrope vero rege, *Cecropidae* sunt
 adpellati: tum regnante Erechtheo, mutato nomine,
Athenienses adpellati: ab Ione vero, Xuthi filio,
 qui copiarum dux fuit Atheniensium, *Iones* sunt
 denominati. (45.) Megarenses totidem naves cum
 vectoribus contulerant, quot ad Artemisium. Ampra-
 ciotae cum septem navibus praesto erant: Leucadii
 cum tribus; Dorici hic quoque populus est, ex Co-
 rintho. (46.) Ex insulanis *Aeginetae* naves contu-
 lerant triginta: et instructas quidem etiam alias ha-

639, 85.

ρωμέναι νέες, ἀλλὰ τῇσι μὲν τὴν ἑαυτῶν ἐφύλασσαν,
 τμήκοντα δὲ τῇσι ἄριστα πλωούσῃσι ἐν Σαλαμῖνι ἐναυ-
 5 μάχησαν. Αἰγινῆται δὲ εἰσι Δωριεῖς, ἀπὸ Ἐπιδαύρου
 τῇ δὲ νήσῳ πρότερον οὐνομα ἦν Οἰνῶνῃ. μετὰ δὲ Αἰγι-
 νήτας, Χαλκιδεῖς τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εἴκοσι παρεχόμε-
 νοι, καὶ Ἐρετριεῖς τὰς ἐπτά· οὗτοι δὲ Ἴωνές εἰσι. μετὰ
 δὲ, Κεῖοι τὰς αὐτὰς παρεχόμενοι· ἔθνος ἐὼν Ἰωνικὸν
 10 ἀπὸ Ἀθηνέων. Νάξιοι δὲ παρείχοντο τέσσαρας· ἀπο-
 πεμφθέντες μὲν εἰς τοὺς Μήδους ὑπὸ τῶν πολιητέων,
 κατὰ περ ὧλλοι νησιῶται· ἀλογήσαντες δὲ τῶν ἐντολέων,
 ἀπῆκτο εἰς τοὺς Ἕλληνας, Δημοκρίτου σπένυσαντος,
 ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου, καὶ τότε τριηραρχέοντος. Νά-
 15 ξιοι δὲ εἰσι Ἴωνες, ἀπ' Ἀθηνέων γεγονότες. Στυρεῖς δὲ
 τὰς αὐτὰς παρείχοντο νῆας τὰς καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ·

bebant, sed illis suam custodiebant terram, triginta
 vero optime navigantibus pugnarunt ad Salaminem.
 Sunt autem Aeginetae Dorienses, ex Epidauro: no-
 men vero insulae prius *Oenone* fuerat. Post Aegine-
 tas, Chalcidenses aderant cum viginti navibus quas
 easdem ad Artemisium habuerant; et Eretrienses cum
 eisdem septem navibus: Ionica haec gens est. Deinde
 Cei, Ionicus populus Athenis oriundus, cum eisdem
 quibus ad Artemisium. *Naxii* cum quatuor navibus
 aderant; ad Medos quidem missi a civibus, quemad-
 modum reliqui insulani: sed spreto mandato ad
 Graecos sese contulerant hortante Democrito, spe-
 ctato inter suos viro, qui tunc trierarcha erat. Sunt
 autem Iones *Naxii*, Athenis oriundi. Styrenses eas-
 dem, quas ad Artemisium, naves contulerunt;
 Cythnii vero triremem unam, et actuariam quinqua-

Κύθιοι δὲ, μίαν καὶ πενηκόντερον· ἔοντες συναμφοτέ-
 ροι οὗτοι Δρύοπες. καὶ Σερίφιοι τε καὶ Σίφνιοι καὶ Μή-
 λιοι ἐστρατεύοντο· οὗτοι γὰρ οὐκ ἔδοσαν μοῦνοι νησιω-
 47 τέων τῷ βαρβάρῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ. Οὗτοι μὲν ἅπαν 20
 τες ἐντὸς οἰκημένοι Θεσπρωτῶν καὶ Ἀχέροντος ποταμοῦ,
 ἐστρατεύοντο· Θεσπρωτοὶ γὰρ εἰσι ὁμουρέοντες Ἀμ-
 πρακιώτῃσι καὶ Λευκαδίοισι, οἱ ἐξ ἐσχατέων χωρέων
 ἐστρατεύοντο. Τῶν δὲ ἐκτὸς τούτων οἰκημένων, Κροτω- 5
 νῆται μοῦνοι ἔσαν οἱ ἐβώθησαν τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύου-
 ση, νῆι μῆ, τῆς ἤρχε ἀνὴρ τρεῖς πυθιονίχης, Φαῦλλος.
 48 Κροτανιῆται δὲ γένος εἰσὶ Ἀχαιοί. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι,
 τριήρεας παρεχόμενοι ἐστρατεύοντο· Μήλιοι δὲ, καὶ
 Σίφνιοι, καὶ Σερίφιοι, πενηκοντέρους. Μήλιοι μὲν,
 γένος ἔοντες ἀπὸ Λακεδαιμόνος, δύο παρείχοντο· Σίφ-

ginta-remorum: utrique hi Dryopes sunt. Seriphii
 etiam, et Siphnii, et Melii cum Graecis militarunt:
 hi enim soli ex insulanis Barbaro terram et aquam
 non tradiderant. (47.) Quos adhuc memoravi pu-
 gnae ad Salamina socios, hi omnes citra Thespro-
 tiam et Acherontem fluvium habitant: Thesproti
 enim finitimi sunt Ampraciotis et Leucadiis, qui ex
 ultimis Graeciae regionibus adfuerunt. Ex his vero
 qui ultra incolunt, soli *Crotoniatae* fuere, qui pe-
 riclitanti succurrerent Graeciae, et una quidem nave,
 cui praefuit vir ter Pythiorum certaminum victor,
 Phayllus: sunt autem *Crotoniatae* origine Achaei.
 (48.) Iam reliqui quidem, quos memoravi, triremes
 prae-buerunt; Melii vero et Siphnii et Seriphii pente-
 conteros; [*id est*, longas naves remis quinquaginta
 instructas:] et Melii quidem, genus a Lacedaemone

5 **κοι δὲ καὶ Σερίφιοι, Ἴωνες** ἔόντες ἀπ' Ἀθηνέων, μίαν ἑκάτεροι. Ἀριθμὸς δὲ ἐγένετο ὁ πᾶς τῶν νεῶν, πᾶρες τῶν πεντηκοντέρων, τριηκόσiai καὶ ἐβδομήκοντα καὶ ὀκτώ.

Ὡς δὲ ἐς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ 49 τῶν εἰρημένων πολίων, ἐβουλευόντο, προθέντος Εὐρυβιάδεω, γνώμην ἀποφαίνεσθαι τὸν βουλόμενον, ὅκου δοκέοι ἐπιτηδεώτατον εἶναι ναυμαχίην ποιέεσθαι τῶν αὐτοὶ χω-
5 ρέων ἐγκρατέες εἰσί. ἡ γὰρ Ἀττικὴ ἀφείτο ἤδη, τῶν δὲ λοιπῶν πέρι προετίθεε. Αἱ γνώμαι δὲ τῶν λεγόντων αἱ πλείσται συνεξέπιπτον, πρὸς τὸν Ἰσθμὸν πλώσαν-
τας ναυμαχεῖν πρὸ τῆς Πελοποννήσου· ἐπιλέγοντες τὸν
λόγον τότε „ὥς, ἣν νικηθῶσι τῇ ναυμαχίῃ, ἐν Σα-
10 λαμῖνι μὲν ἔόντες, πολιορκήσονται ἐν νήσῳ, ἵνα σφί τι-

derivantes, duas praebuere; Siphnii vero et Seriphii, Iones ab Athenis originem ducentes, utrique unam. Fuit autem *universus navium numerus*, demtis pentecenteris, trecentae septuaginta et octo.

(49.) Ut *ad Salaminem* convenit ex praedictis civitatibus *classis*, deliberarunt duces, rogante Eurybiade ut sententiam diceret quisquis vellet, *quo loco opportunissimum videretur pugna navali decernere*, ex eis nempe locis quae in ipsorum essent *potestate*: iam enim Attica pro derelicta erat: itaque de reliquis locis rogavit. Et pleraeque eorum, qui verba fecerunt, in hoc congruebant sententiae, *ad Isthmum navigandum esse, et ante Peloponnesum navali pugna decernendum*: cuius sententiae hanc rationem reddebant, *quod, si inferiores ex pugna discessissent, et Salamine essent, obsiderentur in insula, ubi nullum ipsis adparere sub-*

46 HERODOTI HISTOR. VIII.

μωρίῃ οὐδεμίῃ ἐπιφανήσεται· πρὸς δὲ τῷ Ἴσθμῳ, εἰς τοὺς ἑαυτῶν ἐξοίσονται.”

- 50 Ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατηγῶν ἐπιλεγομένων, ἐλήλυθε ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ἀγγέλλων ἥκειν τὸν βάρβαρον εἰς τὴν Ἀττικὴν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν πυρπολέεσθαι. Ὁ γὰρ διὰ Βοιωτῶν τραπόμενος στρατὸς ἅμα Ξέρξῃ, ἐμπρήσας Θεσπιέων τὴν πόλιν, αὐτέων ἐκλελοιπότεων εἰς Πελοπόννησον, καὶ τὴν Πλαταιέων ὡσαύτως, ἥκε τε εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ πάντα ἐκεῖνα ἐδήϊου. ἐνέπρησε δὲ Θέσπειάν τε καὶ Πλάταιαν, πυρ-
51 θόμενος Θηβαίων ὅτι οὐκ ἐμῆδιζον. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσιος τοῦ Ἑλλησπόντου, ἔνθεν πορεύεσθαι ἤρξαντο οἱ βάρβαροι, ἕνα αὐτοῦ διατρίψαντες μῆνα, ἐν τῷ διέβαινον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐν τρισὶ ἐτέροισι μῆνεσι ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ, Καλλιάδεω ἀρχοντος Ἀθηναίοισι. 5

*sidium posset; ad Isthmum vero, ad suos se pos-
sent salvi recipere.*

(50.) Dum ita duces Peloponnesiorum disputant, advenit vir Atheniensis, nuncians in Atticam ingressum esse Barbarum, et totam regionem igne vastare. Quippe exercitus unà cum Xerxe, itinere per Boeotiam facto, incensa Thespiensium urbe, quí in Peloponnesum se receperant, itemque Plataeensium urbe, Athenas profectus, omnia illius regionis loca evastabat. Incenderat autem Thespiam et Plataeam, quod a Thebanis audisset, cum Medis illos non sentire. (51.) A transitu Hellesponti, unde iter facere coeperant Barbari, postquam ibi unum mensem erant morati, quo in Europam transierunt, tribus proximis mensibus in Attica adfuerunt, prae-

καὶ αἰρέουσι ἐρῆμον τὸ ἄστυ, καὶ τινὰς ὀλίγους εὐρί-
 σκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἱερῷ ἐόντας, ταμίας τε τοῦ
 ἱεροῦ, καὶ πένητας ἀνθρώπους· οἱ Φραζάμενοι τὴν ἀκρό-
 πολιν θύρησί τε καὶ ξύλοισι, ἡμύνοντο τοὺς ἐπίοντας·
 10 ἅμα μὲν ὑπ' ἀσθενείας βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλα-
 μῖνα, πρὸς δὲ αὐτοὶ δοκέοντες ἐξευρηκέναι τὸ μαντήϊον
 τὸ ἢ Πυθίᾳ σφί ἐχρησε „τὸ ξύλινον τεῖχος ἀνάλωτον
 εἶσθαι.“ αὐτὸ δὲ τοῦτο εἶναι τὸ κρησφύγετον κατὰ
 τὸ μαντήϊον, καὶ οὐ τὰς νῆας. Οἱ δὲ Πέρσαι, ἰζόμενοι 52
 ἐπὶ τὸν καταντίον τῆς ἀκροπόλεως ὄχθον, τὸν Ἀθηναῖος
 καλέουσι Ἀρήϊον πάγον, ἐπολιόρκειον τρόπον τοιόνδε· ὅπως
 στυπεῖον περὶ τοὺς οἰστοὺς περιβέντες αἴψαιαν, ἐτόξευον
 5 ἐς τὸ Φράγμα. ἐνθαῦτα Ἀθηναίων οἱ πολιορκεόμενοι
 ὁμῶς ἡμύνοντο, καίπερ ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀπιγμένοι,

tore Atheniensium Calliade. Deprehenderunt autem
 vacuum urbem, et paucos quosdam Atheniensium
 in templo versantes, quaestores templi, et pauperes
 nonnullos homines; qui arce asseribus atque palis
 praesepta arcebant subeuntes. Hi et ob victus ino-
 piam sese Salaminem non receperant, et quod se
 solos existimarent sententiam reperisse oraculi a
 Pythia editi, *ligneum murum insuperabilem fore*;
 nempe hoc ipsum esse certum illud refugium, quod
 oraculo significatum esset, non naves. (52.) *Per-*
sae vero, castris in tumultu positis ex adverso arcis
 sito, quem *Areopagum* [Martium tumulum] vocant,
 hoc modo illam oppugnarunt: stupam sagittis cir-
 cumdatam incendebant, atque ita sagittas adversus
 vallum iaculabantur. At oppugnati *Athenienses*, ad
 extremum licet malum redacti, fallente eos etiam

καὶ τοῦ Φράγματος προδεδωκότος· οὐδὲ λόγους τῶν Πει-
 σιστρατιδῶν προσφερόντων περὶ ὁμολογίης ἐνεδέκοντο.
 ἀμυνόμενοι δὲ, ἄλλα τε ἀντεμνηχανέοντο, καὶ δὴ καὶ
 προσιόντων τῶν βαρβάρων πρὸς τὰς πύλας, ὀλοιτρόχους 10
 ἀπίεσαν· ὥστε Ξέρξεα ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἀπορήσι ἐνέ-
 53 χεσθαι, οὐ δυνάμενόν σφεας εἰλεῖν. Χρόνῳ δ' ἐκ τῶν
 ἀπόρων ἐφάνη δὴ τις ἔσδοδος τοῖσι βαρβάροισι· ἔδεε γὰρ
 κατὰ τὸ θεοπρόπιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἡπεί-
 ρῳ γενέσθαι ὑπὸ Πέρσῃσι. ἔμπροσθε ὦν πρὸ τῆς ἀκρο-
 πόλιος, ὅπισθε δὲ τῶν πυλέων καὶ τῆς ἀνόδου, τῇ δὴ 5
 οὔτε τις ἐφύλασσε, οὔτ' αὖν ἤλπισε μή κοτέ τις κατὰ
 ταῦτα ἀναβαίῃ ἀνθρώπων, ταύτῃ ἀνέβησαν τινες κα-
 τὰ τὸ ἱερὸν τῆς Κέκροπος θυγατρὸς Ἀγλαύρου, καίτοι-
 περ ἀποκορήμνου ἐάντος τοῦ χώρου. Ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς

vallo, tamen resistebant; nec conditiones de dedi-
 tione admittebant, a Pisistratidis propositas. Resi-
 stebant autem, quum alia contra machinantes, tum
 et, quoties ad portam succederent barbari, ingentibus
 in eos saxis devolutis; ut per diu *Xerxes* inops fuerit
 consilii, quum illos expugnare non posset. (53.)
 Ad extremum vero, post illas difficultates, introitus
 quidam in arcem barbaris adparuit: debuit enim,
 iuxta oraculum, universa Atheniensium terra, qua-
 tenus in continente erat, in Barbarorum venire po-
 testatem. Erat igitur ante arcem, sed in parte a porta
 et adscensu aversa, locus ubi nemo excubabat, et
 ubi nemo crediderat quemquam hominum umquam
 adscensurum: eo loco, quamvis praerupto, adscende-
 runt nonnulli prope *Aglauri fanum*, Cecropis filiae.
 Quos ut in arcem conscendisse viderunt Athenienses,

10 ἀναβεβηκότας οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἐρρί-
πτεον ἑαυτοὺς κατὰ τοῦ τείχεος κάτω, καὶ διεφθείροντο,
οἱ δὲ εἰς τὸ μέγαρον κατέφευγον. τῶν δὲ Περσέων οἱ
ἀναβεβηκότες, πρῶτον μὲν ἐτράποντο πρὸς τὰς πύλας·
ταύτας δὲ ἀνοίξαντες, τοὺς ἱκέτας ἐφόνευσαν· ἐπεὶ δὲ σφι
15 πάντες κατέστρωντο, τὸ ἱερόν συλῆσαντες, ἐνέπρησαν
πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν.

Σχρὸν δὲ παντελέως τὰς Ἀθήνας Ξέρξης, ἀπέπεμψε 54
εἰς Σοῦσα ἄγγελον ἱππέα, Ἀρταβάνῳ ἀγγελέοντα τὴν
παρεοῦσάν σφι εὐπρηξίην. Ἀπὸ δὲ τῆς πέμψιος τοῦ κήρυ-
κος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλέσας Ἀθηναίων τοὺς Φυγάδας,
5 ἐαυτῶ δὲ ἐπομένους, ἐκέλευε τρόπῳ τῷ σφετέρῳ θῦ-
σαι τὰ ἱερά, ἀναβάοντας εἰς τὴν ἀκρόπολιν· εἴ τε δὴ ᾧ
ὄψιν τινα ἰδὼν ἐνυπνίου ἐνετέλλετο ταῦτα, εἴ τε καὶ ἐν-
θύμιόν οἱ ἐγένετο ἐμπρήσαντι τὸ ἱερόν. οἱ δὲ Φυγάδες

alii de muro sese praecipitarunt perieruntque, alii
in interiorem templi aedem confugerunt. *Persae*
vero qui adscenderant, primum ad portam adcurrerunt,
eaeque aperta trucidarunt supplices; quibus
omnibus occisis, spoliarunt templum, et universam
acropolin incenderunt.

(54.) Tum *Xerxes*, *Athenis* penitus potitus, equi-
tem *Susa* misit, qui *Artabano* rem feliciter gestam
nunciaret. Postridie vero quam nuncium hunc dimi-
sit, convocatis *Atheniensium* exsulibus, qui illius
castra sequebantur, mandavit, ut in arcem adscen-
derent, suoque ritu ibi sacra facerent; sive quod
visu nocturno monitus hoc illis imperavit, sive reli-
gio quaedam eum incesserat quod templum cremas-
set. Et *Atheniensium* exsules mandata fecerunt. (55.)

Herod. T. IV. P. I.

D

55 τῶν Ἀθηναίων ἐποίησαν τὰ ἐντεταλμένα. Τοῦ δὲ εἶνε-
 κεν τουτέων ἐπεμνήσθην, Φράσαι. ἔστι ἐν τῇ ἀκροπόλει
 ταύτῃ Ἐρεχθῆος τοῦ γηγενέος λεγομένου εἶναι νηός, ἐν
 τῷ ἐλαίῃ τε καὶ θάλασσα ἐνὶ τὰ λόγος παρὰ Ἀθη-
 ναίων Ποσειδέωνά τε καὶ Ἀθηναίην, ἐρίσαντας περὶ τῆς 5
 χώρας, μαρτύρια θέσθαι. ταύτην αὖν τὴν ἐλαίην ἅμα
 τῷ ἄλλῳ ἱρῷ κατέλαβε ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβά-
 ρων· δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπρησίας, Ἀθηναίων οἱ
 θύειν ὑπὸ βασιλῆος κελευόμενοι, ὥς ἀνέβησαν εἰς τὸ
 ἱρόν, ὥρων βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχεος ὅσον τε πηχυαῖον 10
 ἀναδεδραμηκότα. οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἔφρασαν.

56 Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὥς σφι ἐξαγγέλθη
 ὥς ἔσχε τὰ περὶ τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν, εἰς τοσοῦτον
 θόρυβον ἀπίκοντο, ὥστε ἐνιοὶ τῶν στρατηγῶν οὐδὲ κυ-
 ρωθῆναι ἔμενον τὸ προκείμενον πρῆγμα, ἀλλ' ἔς τε τὰς

Cur autem huius rei fecerim mentionem, dicam. Est in hac acropoli *templum Erechthei* illius, qui terra genitus dicitur, quo in templo *olea* inest et *mare*, quae aiunt a Neptuno et Minerva, quum de hac terra inter se certarent, testibus advocatis Atheniensibus, posita ibi fuisse. Haec igitur olea simul cum reliquo templo a barbaris erat cremata: altero vero ab hoc incendio die, ut in id templum adscenderunt Athenienses sacra facere iussi a Xerxe, surculum viderunt e stipite enatum, cubiti fere longitudine. Hoc quidem illi memorarunt.

(56.) *Graeci vero ad Salaminem*, ut nunciatum est eis quo statu esset Athenarum acropolis, tanto sunt terrore perculsi, ut e ducibus nonnulli ne manserint quidem donec super quaestione proposita fie-

643, 6.

5 νῆας ἐσέπιπτον, καὶ ἰστία αἰείροντο ὡς ἀποθευσόμενοι
 τοῖσι τε ὑπολειπομένοισι αὐτέων ἐκυράθη πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ
 ναυμαχέειν. νύξ τε ἐγένετο, καὶ οἱ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ
 συνεδρίου, ἐσέβαινον εἰς τὰς νῆας. Ἐνθαῦτα δὴ Θεμισ- 57
 στοκλῆα ἀπικόμενον ἐπὶ τὴν νῆα, εἶρετο Μνησίφίλος,
 ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃ τι σφι εἴη βεβουλευμένον. πυθόμενος
 δὲ πρὸς αὐτοῦ ὡς εἴη δεδογμένον ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς
 5 τὸν Ἰσθμὸν, καὶ πρὸ τῆς Πελοποννήσου ναυμαχέειν,
 εἶπε· „Οὔτοι ἄρα ἦν ἀπαίρωσι τὰς νῆας ἀπὸ Σαλα-
 „μῖνος, περὶ οὐδεμιᾷς ἔτι πατρίδος ναυμαχῆσεις. κα-
 τὰ γὰρ πόλεις ἕκαστοι τρέψονται· καὶ οὔτε σφέας Εὐ-
 „ρυβιάδης κατέχειν δυνήσεται, οὔτε τις ἀνθρώπων ἄλ-
 10 „λος, ὥστε οὐ μὴ διασκεδασθῆναι τὴν στρατιήν· ἀπο-
 „λέεται τε ἡ Ἑλλάς ἀβουλίῃσι. ἀλλ’, εἴ τις ἐστὶ μη-

ret decretum, sed in naves sese coniicientes vela pan-
 derint tamquam abituri; reliqui vero re deliberata
 fecerint decretum, *ad Isthmum esse pugnandum*.
 Iamque nox aderat; et hi quoque, soluto consessu,
 naves sunt ingressi. (57.) Ibi tunc *Themistoclem*,
 in navem reversum, interrogavit *Mnesiphilus*, civis
 Atheniensis, *quidnam ab illis decretum foret?* A
 quo ubi cognovit, decretum esse ut navibus ad Isth-
 mum deductis ante Peloponnesum dimicarent: *Quod*
si igitur, inquit, hi Salamine solverint, tu pro
nulla amplius patria pugnabis. Nam in suas
quique civitates se recipient, et nec Eurybiades,
nec quisquam hominum alius retinere eos po-
terit, quin dissolvatur exercitus: et per ducum
imprudenciam peritura est Graecia. At ut, si qua
via aut ratio superest, perge, et, quae decreta

„χανή, ἴθι, καὶ πειρῶ διαχέαι τὰ βεβουλευμένα, ἢ
 „κως δύνῃ ἀναγνώσαι Εὐρυβιάδεα μεταβουλεύσασθαι,
 58 „ὥστε αὐτοῦ μενέειν.“ Κάρτα δὴ τῷ Θεμιστοκλέϊ
 ἤρεσε ἡ ὑποθήκη· καὶ οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀμειψάμενος,
 ἦϊε ἐπὶ τὴν νῆα τὴν Εὐρυβιάδεω. ἀπικόμενος δὲ, ἔφη
 θέλειν οἱ κοινόν τι πρῆγμα συμμῆξαι. ὁ δ' αὐτὸν ἐς τὴν
 νῆα ἐκέλευε ἐσβάντα λέγειν εἴ τι θέλει. ἐνθαῦτα ὁ Θε- 5
 μιστοκλῆς παριζόμενός οἱ καταλέγει κεινὰ τε πάντα
 τὰ ἤκουσε Μνησιφίλου, ἑαυτοῦ ποιούμενος, καὶ ἄλλα
 πολλὰ προστιθείς· ἐς ὃ ἀνέγνωσε χρηρίζων ἕκ τε τῆς
 νῆος ἐκβῆναι, συλλέξαι τε τοὺς στρατηγοὺς ἐς τὸ συν-
 59 ἔδριον. Ὡς δὲ ἄρα συνελέχθησαν, πρὶν ἢ τὸν Εὐρυ-
 βιάδεα προβεῖναι τὸν λόγον, τῶν εἵνεκα συνήγαγε τοὺς
 στρατηγοὺς, πολὺς ἦν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν τοῖσι λόγοισι,
 οἷα κάρτα δέόμενος. λέγοντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Κορίνθιος

*sunt, operam da ut rescindas; si persuadere for-
 tasse Eurybiadi potueris, ut mutato consilio hic
 maneat. (58.) Themistocli admodum placuit mo-
 nitum: qui, nullo ad haec responso dato, ad Eu-
 rybiadis navem perrexerit. Quo ubi venit, de com-
 munibus rebus, ait, se aliquid cum illo communi-
 caturum: et ille, si quid secum vellet, navem suam
 conscendere eum iussit. Ibi tum Eurybiadi adsidens
 Themistocles, et omnia ista quae ex Mnesiphilo audi-
 verat, tamquam sua, exposuit, et multa alia adiecit;
 donec precibus eum expugnavit, ut nave egrediretur,
 et in concilium iterum convocaret duces. (59.) Qui
 ubi convenerunt, priusquam rem, cuius caussa con-
 vocati duces erant, Eurybiades proponeret, multos
 Themistocles fecit sermones, enixe flagitans. Quem*

5 στρατηγὸς Ἀδείμαντος ὁ Ὠκύτου εἶπε· „ὦ Θεμι-
 „στόκλεες, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προεξανιστάμενοι ραπίζον-
 „ται.“ ὁ δὲ, ἀπολυόμενος, ἔφη· „Οἱ δὲ γε ἐγκατα-
 „λειπόμενοι οὐ στεφανεύνται.“ Τότε μὲν ἡπίως πρὸς 60
 τὸν Κορίνθιον ἀμείψατο. πρὸς δὲ τὸν Εὐρυβιάδεα ἔλεγε
 ἐκείνων μὲν οὐκέτι οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθέντων, ὥς
 ἐπεὰν ἀπαίρωσι ἀπὸ Σαλαμῖνος, διαδρῆσονται. πα-
 5 ρέοντων γὰρ τῶν συμμαχῶν οὐκ ἔφερε οἱ κόσμον οὐδέ-
 να κατηγορεῖν· ὁ δὲ ἄλλου λόγου εἶχετο, λέγων τάδε.
 „Ἐν σοὶ νῦν ἐστὶ σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἐμοὶ πείθῃ (1)
 „ναυμαχίην αὐτοῦ μένων ποιέεσθαι, μὴδὲ, πειθόμενος
 „τουτέων τοῖσι λέγουσι, ἀναζεύξῃς πρὸς τὸν Ἴσθμὸν τὰς
 10 „νῆας. ἀντίθεες γὰρ ἑκάτερον, ἀκούσας. πρὸς μὲν τῷ
 „Ἴσθμῳ συμβάλλων, ἐν πελάγει ἀναπεπταμένῳ ναυ-

interfatus Corinthius dux Adimantus, Ocyti filius:
Themistocles! inquit, *in certaminum solemnibus,*
qui ante tempus surgunt, flagris caeduntur. Et
 ille, sui purgandi caussa, ait: *At, qui pone manent,*
non coronantur. (60.) Ita tunc quidem placide re-
 spondit Corinthio. Ad Eurybiadem vero conversus,
 nihil iam eorum dixit quae ante exposuerat, *dis-*
persum iri socios, si Salamine solvissent: etenim,
 praesentibus sociis, nullo modo decorum erat ut eos
 accusaret. Sed aliam dicendi rationem tenens, ita lo-
 cutus est: (1.) *Penes te nunc est servare Graeciam, si*
meum consilium secutus, hinc manens pugnam na-
valem commiseris, neque his morem gesseris qui
naves ad Isthmum promovendas esse contendunt.
Accipe enim, et alteram alteri rationi oppone.
Ad Isthmum pugnam committens, in aperto mari

„μαχήσεις; ἐς ὃ ἥκιστα ἡμῶν σύμφερόν ἐστι, νῆας
 „ἔχουσι βαρυτέρας, καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσονας. τοῦτο δὲ,
 „ἀπολέεις Σαλαμῖνά τε καὶ Μέγαρα καὶ Αἶγιναν,
 „ἥν περ καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχήσωμεν. ἅμα γὰρ τῶ ναυ- 15
 „τικῷ αὐτέων ἔψεται καὶ ὁ πεζὸς στρατός· καὶ οὕτω
 „σφέας αὐτὸς ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, κινδυνεύ-
 60 „σεις τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. Ἦν δὲ τὰ ἐγὼ λέγω
 (2) „ποιήσης, τοσάδε ἐν αὐτοῖσι χρηστά εὐρήσεις. πρῶτα
 „μὲν, ἐν στεινῷ συμβάλλοντες νηυσὶ ὀλίγησι πρὸς πολ- 20
 „λὰς, ἦν τὰ οἰκότα ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίνει, πολλὸν
 „κρατήσομεν. τὸ γὰρ ἐν στεινῷ ναυμαχεῖν, πρὸς ἡμέων
 „ἐστὶ ἐν εὐρυχωρίῃ δὲ, πρὸς ἐκείνων. αὐτὶς δὲ, Σαλα-
 „μὶς περιγίνεται, ἐς τὴν ἡμῶν ὑπέκκειται τέκνα τε καὶ
 „γυναῖκες. καὶ μὲν καὶ τόδε ἐν αὐτοῖσι ἔνεστι, τοῦ 25

*pugnabis, quo minime nobis conducit, graviores
 naves habentibus, et numero pauciores. Porro
 Salaminem perdes, et Megara, et Aeginam, etiam-
 si caeteroquin feliciter nobis res esset cessura.
 Nam classem secuturus est pedestris exercitus, ad-
 eoque tu ipse illos in Peloponnesum duxeris, peri-
 culumque fuerit ut universam perdas Graeciam.
 (60. 2.) Sin quae ego dico feceris, haec in illis com-
 moda reperies. Primum quidem: in angusto mari
 confligentes paucis navibus adversus multas, si
 rationi consentaneus exitus fuerit pugnae, multo
 erimus superiores. Nam in angusto praelium na-
 vale facere, pro nobis est; in aperto vero, pro
 illis. Deinde Salamis servatur, in qua nos liberos
 nostros et uxores deposuimus. Tum vero etiam
 illud in hac ratione continetur, quod inprimis*

- „καὶ περιέχεσθε μάλιστα ὁμοίως αὐτοῦ τε μένων,
 „προναυμαχήσεις Πελοποννήσου, καὶ πρὸς τῷ Ἴσθμῳ·
 „οὐδὲ σφεας, εἴπερ εὖ Φρονέεις, ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελο-
 „πόννησον. Ἦν δέ γε καὶ τὰ ἐγὼ ἐλπίζω γένηται, καὶ 60
 30 „νικήσωμεν τῇσι νηυσὶ, οὔτε ὑμῖν ἐς τὸν Ἴσθμὸν παρέ- (3)
 „σονται οἱ βάρβαροι, οὔτε προβήσονται ἐκαστέρῳ τῆς
 „Ἀττικῆς, ἀπίαςί τε οὐδενὶ κόσμῳ, Μεγάροισί τε
 „κερδανόμεν περιεοῦσι, καὶ Αἰγίνῃ, καὶ Σαλαμῖνι, ἐν
 „τῇ ἡμῶν καὶ λόγιόν ἐστι τῶν ἐχθρῶν κατύπερθε γε-
 35 „νέσθαι. Οἰκότα μὲν νυν βουλευομένοισι ἀνθρώποισι, ὡς
 „τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι· μὴ δὲ οἰκότα βουλευομέ-
 „νοισι, οὐκ ἐθέλει οὐδὲ ὁ Θεὸς προσχωρεῖν πρὸς τὰς
 ἀνθρωπείας γνώμας.“ Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέους, 61
 αὐτὶς ὁ Κορίνθιος Ἀδείμαντος ἐπέφερετο, σιγαῶν τε κε-

*vobis cordi est: nam, hic manens, pariter pro
 Peloponneso pugnabis, atque ad Isthmum; nec
 vero illos, si sapueris, in Peloponnesum duces.
 (60.3.) Sin quod ego spero evenerit, pugnaque navali
 vicerimus, tunc nec ad Isthmum vobis aderunt
 Barbari, nec ultra Atticam progredientur, sed
 incondita fuga se recipient; lucrabimurque ser-
 vata Megara, et Aeginam, et Salaminem, ad quam
 nos hostibus superiores esse futuros oraculo et-
 iam praedictum est. Iam consilia rationi consen-
 tanea capientibus hominibus solent plerumque
 etiam consentanea evenire: sin contra rationem
 consulunt, ne Deus quidem humanis sentiis ac-
 cedere amat. (61.) Haec ubi Themistocles dixit,
 iterum in eum invectus est Corinthius Adimantus;
 tacere iubens virum cui nulla sit patria, vetans-*

λεύων τῷ μὴ ἔστι πατρίς, καὶ Εὐρυβιάδεα οὐκ ἔων ἐπι-
 ψηφίζεν ἀπόλι ἀνδρὶ πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλῆα πα-
 ρεχόμενον, οὕτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι. ταῦ- 5
 τα δὲ οἱ προέφερε, ὅτι ἡλώκεσάν τε καὶ κατείχοντο
 αἱ Ἀθηναί. Τότε δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς κεινόν τε καὶ τοὺς
 Κορινθίους πολλά τε καὶ κακὰ ἔλεγε· ἐωυτοῖσι τε
 ἐδήλου λόγῳ ὥς εἴη καὶ πόλις καὶ γῆ μέζων ἢ περ
 κείνοισι, ἔστ' ἂν διηκόσται νῆες σφί· ἔωσι πεπληρωμέ- 10
 ναι· οὐδαμῶς γὰρ Ἑλλήνων αὐτοὺς ἐπιόντας ἀποκρού-
 62 σεσθαι. Σημαίνων δὲ ταῦτα, τῷ λόγῳ διέβαινε ἐς
 Εὐρυβιάδεα, λέγων μᾶλλον ἐπεστραμμένα· „Σὺ εἰ
 „μενέεις αὐτοῦ, καὶ μένων ἔσσαι ἀνὴρ ἀγαθός· — εἰ
 „δὲ μὴ, ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα. τὸ πᾶν γὰρ ἡμῖν
 „τοῦ πολέμου φέρουσι αἱ νῆες. ἀλλ' ἐμοὶ πείθεο. Εἰ 5

que Eurybiadem suffragia rogare super sententia ab
 homine exsule proposita; *quando enim patriam
 ostendere Themistocles potuerit, tunc demum ei
 licitum fore sententias cum aliis conferre.* Haec in
 eum dicta proiecit, quod captae Athenae in hostium
 essent potestate. Tum vero *Themistocles* et illum
 et Corinthios multis insectatus maledictis, ratione eis
 demonstravit, *et urbem et terram Atheniensibus
 ampliolem, quam illis, esse, quamdiu ducentas
 habuerint naves instructas; nullum enim graecum
 populum, quem adierint, ipsos esse repulsurum.*
 (62.) Haec postquam significavit, ad Eurybiadem
 convertens sermonem, maiore incitatione ait: *Tu si
 hic manes, hicque manens fortem te virum prae-
 stas, recte feceris; si non, Graeciam evertes. Nam
 summa belli nobis in navibus vertitur. Tu vero*

646, 97.

„δὲ ταῦτα μὴ ποιήσεις, ἡμεῖς μὲν, ὡς ἔχομεν, ἀνα-
 „λαβόντες τοὺς οἰκέτας, κομμεύμεθα εἰς Σίριν τὴν ἐν
 „Ἰταλίῃ, ἥπερ ἡμετέρη τέ ἐστι ἐκ παλαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ
 „λόγια λέγει, ὑπ’ ἡμέων αὐτὴν δέειν κτισθῆναι. ὑμεῖς
 10 „δὲ, συμμάχων τοιῶνδε μουνωθέντες, μεμνήσεσθε τῶν
 „ἐμῶν λόγων.“ Ταῦτα δὲ Θεμιστοκλῆος λέγοντος, 63
 ἀνεδιδάσκετο Εὐρυβιάδης. δοκέειν δέ μοι, ἀρρωδήσας.
 μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδάσκετο, μὴ σφεας ἀπο-
 λίσωσι, ἣν πρὸς τὸν Ἴσθμὸν ἀνάγῃ τὰς νῆας. ἀπολιπόν-
 5 των γὰρ Ἀθηναίων, οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιόμαχοι οἱ λοι-
 ποί. ταύτην δὲ αἰρέεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας
 διαναυμαχεῖν.

Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμῖνα, ἔπεισι ἀκροβολισά- 64
 μενοι, ἐπεὶ τε Εὐρυβιάδῃ ἔδοξε, αὐτοῦ παρεσκευάζοντο

mihi morem gere. Id ni feceris, nos quidem e ve-
stigio, receptis nostris, Sirin proficiscemur, Ita-
liae urbem, iam antiquitus nostram, quam a nobis
instaurandam esse oracula etiam dicunt: vos vero,
talibus sociis privati, eorum quae dixi reminisce-
mini. (63.) His a Themistocle dictis meliora edo-
 ctus *Eurybiades* est. Et maxime quidem eo mihi vi-
 detur sententiam mutasse, quod vereretur, ne, si
 ad Isthmum deduceret classem, Athenienses desere-
 rent socios: qui si illos deseruissent, reliqui non
 amplius pares hostibus erant futuri. Hanc igitur sus-
 cepit sententiam, ut ibi manerent, ibique navali
 pugna decernerent.

(64.) Hoc modo quum hi *ad Salaminem* verbis
 inter se essent velitati, postquam ita placuit Eury-

ὡς ναυμαχῆσόντες. ἡμέρῃ τε ἐγένετο, καὶ ἅμα τῷ ἡλίῳ
 ἀνιόντι σεισμὸς ἐγένετο ἐν τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσῃ.
 ἔδοξε δὲ σφι εὖξασθαι τοῖσι θεοῖσι, καὶ ἐπικαλέσα- 5
 σθαι τοὺς Αἰακίδας συμμάχους. ὡς δὲ σφι ἔδοξε, καὶ
 ἐποίευν ταῦτα. εὖξάμενοι γὰρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι, αὐ-
 τόθεν μὲν ἐκ Σαλαμῖνος Αἴαντά τε καὶ Τελαμῶνα
 ἐπεκαλέοντο· ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας
 65 νῆα ἀπέστελλον ἐς Αἶγιναν. Ἔφη δὲ Δικαῖος ὁ Θεο- 10
 κύδεος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, Φυγὰς τε καὶ παρὰ Μῆδοισι
 λόγιμος γενόμενος τοῦτον τὸν χρόνον· „ἐπεὶ τε ἐκείρετο
 ἡ Ἀττικὴ χώρα ὑπὸ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξεω,
 εἴουσα ἐρήμος Ἀθηναίων, τυχεῖν τότε ἐὼν ἅμα Δημαρτή- 5
 τῷ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ· ἰδεῖν δὲ κο-
 νιορτὸν χωρέοντα ἀπὸ Ἐλευσίνος, ὡς ἀνδρῶν μάλιστα καὶ
 τρισμυρίων· ἀποθωμάζειν τὴν σφεας τὸν κονιορτὸν, ὅτεων

biadi, ad committendum ibidem navale praelium se compararunt. Et ut illuxit dies, simul cum oriente sole et terra et mare contremuit. Itaque diis vota facere placuit, et Aeacidas socios invocare. Utque placuit, ita fecerunt. Deos omnes precati, protinus ex Salamine Aiace et Telamone advocarunt: et ad advehendum Aeacum reliquosque Aeacidas navem in Aeginam miserunt. (65.) Fuit per id tempus Dicaeus, Theocydis filius, civis Atheniensis, exsul et in existimatione apud Medos, qui narravit „quo tempore Attica, Atheniensibus nudata, vastabatur a pedestri Xerxis exercitu, fuisse tunc se forte cum Demarato Lacedaemonio in Thriasio campo, vidisque ibi pulverem ab Eleusine orientem, tamquam a triginta admodum millibus hominum excitatum;

647, 27.

- ἵσταντο εἴη ἀνθρώπων, καὶ πρόκα τε Φωνῆς ἀκούειν, καὶ
 10 οἱ φαίνεσθαι τὴν Φωνὴν εἶναι τὸν μυστικὸν Ἰακχόν. εἶναι
 δ' ἀδάημονα τῶν ἱερῶν τῶν ἐν Ἐλευσίνι τὸν Δημάρτην,
 εἶρεσθαι τε αὐτὸν ὅτι τὸ φθεγγόμενον εἴη τοῦτο· αὐτὸς
 δὲ εἶπαι, „Δημάρτη, οὐκ ἔστι ὅπως οὐ μέγα τι σῶος
 „ἔσται τῇ βασιλῆος στρατῇ. τάδε γὰρ ἀρίθμηλα, ἐρή-
 15 „μου εὐούσης τῆς Ἀττικῆς, ὅτι θεῖον τὸ φθεγγόμενον,
 „ἀπὸ Ἐλευσίνος ἰὸν ἐς τιμωρίην Ἀθηναίοισι τε καὶ τοῖσι
 „συμμάχοισι. καὶ ἣν μὲν γε κατασκήψῃ ἐς τὴν Πελο-
 „πόννησον, κίνδυνος αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τῇ στρατῇ τῇ
 „ἐν τῇ ἡπείρῳ ἔσται· ἣν δὲ ἐπὶ τὰς νῆας τράπηται τὰς
 20 „ἐν Σαλαμῖνι, τὸν ναυτικὸν στρατὸν κινδυνεύσει βα-
 „σιλεὺς ἀποβαλέειν. τὴν δὲ ὀρτὴν ταύτην ἄγουσι Ἀθη-
 „ναῖοι ἀνὰ πάντα ἔτεα τῇ Μητρὶ καὶ τῇ Κούρῃ, καὶ
 „αὐτέων τε ὁ βουλόμενος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μυεῖ-

quumque miratus esset quibusnam ab hominibus
 excitaretur ille pulvis, exaudisse mox vocem, quae
 vox ei visa esset *mysticus* esse *Iacchus*. Tum Dema-
 ratum, qui sacrorum Eleusiniorum fuisset ignarus,
 ex se quaesisse quid esset quod ita sonaret, seque
 ei respondisse: *Demarate! haud aberit quin magna*
clades exercitum regis adfligat. Quum enim de-
serta sit Attica, prorsus manifestum est, divinum
esse hunc sonum, ab Eleusine auxilio venientem
Atheniensibus eorumque sociis. Quod quidem osten-
tum si Peloponnesum versus cadet, periculum ipsi
Regi et pedestribus illius copiis erit: sin ad classem
convertetur quae Salamine est, navalibus Regis co-
piis exitium portenderit. Agunt autem quotannis
hoc festum Athenienses Cereri Matri et Proserpi-

„ταί· καὶ τὴν Φωκὴν, τῆς ἀκούεις; ἐν ταύτῃ τῇ ὁρτῇ
 „ἰακχάζουσι.“ Πρὸς ταῦτα εἶπαι Δημάρητον· „Σί 25
 „γὰρ τε, καὶ μηδενὶ ἄλλῳ τὸν λόγον τοῦτον εἶπης. ἦν
 „γάρ τοι ἐς βασιλῆα ἀνενειχθῇ τὰ ἔπεα ταῦτα, ἀπο-
 „βαλέεις τὴν κεφαλὴν· καὶ σε οὔτε ἐγὼ δυνήσομαι
 „ῥύσασθαι, οὔτ' ἄλλος ἀνθρώπων οὐδὲ εἷς. ἀλλ' ἔχ'
 „ῥήσυχος. περὶ δὲ στρατιῆς τῆσδε Θεοῖσι μελήσει.“ Τὸν 30
 μὲν δὴ ταῦτα παραινέειν. ἐκ δὲ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς
 Φωνῆς γενέσθαι νέφος, καὶ μεταρσιωθὲν, φέρεσθαι ἐπὶ
 Σαλαμῖνος, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Ἑλλήνων. οὔ-
 τω δὲ αὐτοὺς μαθεῖν, ὅτι τὸ ναυτικὸν τὸ Ξέρξεω ἀπο-
 λείεσθαι μέλλοι.“ Ταῦτα μὲν Δικαῖος ὁ Θεοκύδεος 35
 ἔλεγε, Δημάρητου τε καὶ ἄλλων μαρτύρων καταπτό-
 μενος.

nae: et, quisquis vult ipsorum et reliquorum Graecorum, his sacris initiatur; et hoc vocis sono, quem audis, in eiusdem festi solemnibus Iacchum celebrant. Ad haec Demaratum dixisse: Silentium tene, nec alii cuiquam hoc dicas. Quod si enim ad Regem deferentur haec tua verba, capite lues, nec aut ego aut quisquam hominum alius servare te poterit. Quare tu sile: quod autem ad exercitum hunc pertinet, id Deo curae erit. Hoc sibi Demaratum ait praecepisse: tum vero ex pulvere et sonitu ortam esse nubem, quae in sublime levata, versus Salaminem ad castra Graecorum delata sit. Ita se intellexisse, classem Xerxis perditum iri.“ Haec Dicaeus, Theocydis filius, referebat, Demaratum aliosque testes citans.

Οἱ δὲ ἐς τὸν Ξέρξεω ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, 66
ἐπειδὴ ἐκ Τρηχῶνος, θεησάμενοι τὸ τρῶμα τὸ Λακω-
νικόν, διέβησαν ἐς τὴν Ἰσθμίδα, ἐπισχόντες ἡμέρας
τρεῖς ἔπλων δι' Εὐρίπου, καὶ ἐν ἐτέρησι τρισὶ ἡμέρησι
5 ἐγένοντο ἐν Φαλήρῳ. Ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, οὐκ ἐλάσ-
σονες ὄντες ἀριθμὸν ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τὴν
ἡπειρόν καὶ τῇσι νηυσὶ ἀπικόμενοι, ἢ ἐπὶ τὴν Σηπιάδα
ἀπίκοντο καὶ ἐς Θερμοπύλας. ἀντιθήσω γὰρ τοῖσι τε
ὑπὸ τοῦ χειμῶνος αὐτέων ἀπολομένοισι, καὶ τοῖσι ἐν
10 Θερμοπύλῃσι, καὶ τῇσι ἐπ' Ἀρτεμισίᾳ ναυμαχίῃσι,
τούσδε τοὺς τότε οὐκ ἔπομένους βασιλεῖ, Μηλίας τε
καὶ Δωριέας, καὶ Λοκροὺς, καὶ Βοιωτοὺς, πανστρατιῇ
ἔπομένους, πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων· καὶ μά-
λα Καρυστίους τε καὶ Ἀνδρίους, καὶ Τηνίους τε καὶ τοὺς
15 λοιποὺς νησιώτας πάντας, πλὴν τῶν πέντε πολιῶν, τῶν

(66.) *Nauticus Xerxis exercitus*, postquam ex
Trachine, conspecta Laconica strage, in Histiaeam
rursus traiecisset, tres dies ibi moratus per Euripum
navigavit, et aliis tribus diebus *Phalerum* pervenit.
Videnturque mihi hostes, et terra et mari advenien-
tes, non minore hominum numero Athenas invasisse,
quam cum quo ad Sepiadem venerant et ad Ther-
mopylas. Eis enim qui tempestate perierunt, et qui
ad Thermopylas ceciderunt et in navalibus pugnis
ad Artemisium, hos oppono qui tunc nondum secuti
regem erant, Malienses, et Dorienses, et Locros, et
Boeotos; qui nunc omnibus copiis, exceptis The-
spiensibus et Plataeensibus, eum sequebantur; ad
haec utique Carystios, et Andrios, et Tenios, reli-
quosque insularum incolas omnes, praeter quinque

ἔπεμνήσθη πρότερον τὰ οὐνόματα. ὅσα γὰρ δὴ προέ-
βαινε ἑσπέρῳ τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτῳ πλέω
67 ἔθνεά οἱ εἶπετο. Ἐπεὶ ὦν ἀπίκατο εἰς τὰς Ἀθήνας πάν-
τες οὗτοι, πλὴν Παρίων· Πάριοι δὲ ὑπολειφθέντες ἐν
Κύθῳ, ἐκαραδόκεον τὸν πόλεμον κῆ ἀποβήσεται· οἱ
δὲ λοιποὶ ὡς ἀπίκοντο εἰς τὸ Φάληρον, ἐνθαῦτα κατέβη
αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νῆας, ἐθέλων σφι συμμίζειν τε 5
καὶ πυθέσθαι τῶν ἐπιπλωόντων τὰς γνώμας. Ἐπεὶ
δὲ ἀπικόμενος προΐζετο, παρῆσαν μετάπεμπτοι οἱ τῶν
ἐθνῶν τῶν σφετέρων τύραννοι καὶ ταξίαρχοι ἀπὸ τῶν
πηγῶν, καὶ ἴζοντο ὡς σφι βασιλεὺς ἐκάστῳ τιμὴν ἐδε-
δώκει· πρῶτος μὲν, ὁ Σιδωνίος βασιλεὺς· μετὰ δὲ, ὁ 10
Τύριος· ἐπὶ δὲ, ἄλλοι. ὡς δὲ κόσμῳ ἐπέξῃς ἴζοντο,
πέμψας Ξέρξης Μαρδόνιον, εἰρώτα, ἀποπειρώμενος

Mas civitates, quarum nomina supra commemoravi.
Nam quo magis intro in Graeciam progrediebatur
Persa, tanto plures eum populi sequebantur. (67.)
Postquam igitur hi omnes *Athenas* pervenerant,
Pariis exceptis: nam Parii, pone manentes in Cythno,
exitum belli exspectabant: reliqui vero ut *Phalerum*
pervenerunt, ibi tunc *Xerxes* ipse ad classem de-
scendit, cum ducibus cupiens sermones conferre,
sententiasque eorum explorare. Eo igitur profectus
quum concilio praesideret, aderant convocati popu-
lorum regi subiectorum tyranni, et ordinum in classe
praeffecti, sedentes prout cuique illorum honorem rex
tribuerat: primus quidem, Sidonius rex; post hunc
Tyrius; tum reliqui. Qui ut ordine deinceps conse-
derant, Mardonium *Xerxes* misit, qui tentaret sin-
gulos interrogaretque, an faciendum esse navale

649, 87.

ἐκάστου, εἰ ναυμαχίην ποιέοιτο. Ἐπεὶ δὲ περιϋὼν εἰρῶ- 68
 τα ὁ Μαρδόνιος, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, οἱ μὲν δὴ
 ἄλλοι κατὰ ταῦτό· γνώμην ἐξεφέροντο, πελεύοντες ναυ-
 μαχίην ποιέεσθαι, Ἀρτεμισίη δὲ τὰδε ἔφη· „Εἵπαί μοι (1)
 5 „πρὸς βασιλῆα, Μαρδόνιε, ὡς ἐγὼ τὰδε λέγω. Οὔτε
 „κακίστην γενομένην ἐν τῇσι ναυμαχίησι τῇσι πρὸς Εὐ-
 „βοίῃ, οὔτε ἐλάχιστα ἀποδεξαμένην, δέσποτα, τὴν
 „εὐσάν γνώμην με δίκαιόν ἐστιν ἀποδεῖκνυσθαι, τὰ τυγ-
 „χάνῳ φρονέουσα ἄριστα ἐς πρήγματα τὰ σά. καὶ τοι
 10 „τὰδε λέγω· Φείδεο τῶν νηῶν, μηδὲ ναυμαχίην ποιέο.
 „τοὶ γὰρ ἄνδρες τῶν σῶν ἀνδρῶν κρείσσονες τοσοῦτό· εἰσι
 „κατὰ θάλασσαν, ὅσον ἄνδρες γυναικῶν. τί δὲ πάν-
 „τως δέει σε ναυμαχίησι ἀνακινδυνεύειν; οὐκ ἔχεις μὲν
 „τὰς Ἀθήνας, τῶν περ εἵνεκα ὠρμήθης στρατεύεσθαι,
 15 „ἔχεις δὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; ἐμποδῶν δὲ τοι ἴσταιται

praelium censerent. (68.) Quos ubi Mardonius, initio facto a Sidonio, circumiens rogavit, communi consensu reliqui omnes pro sententia dixerunt, *faciendum praelium navale*; una Artemisia haec verba fecit: (1.) Dic tu Regi, Mardonie, me haec dicere. Equidem, quae in pugnis ad Euboeam factis nec ignavissima fui, nec minima facta edidi, Domine, par est ut veram meam sententiam edam, dicamque quae tuis rebus maxime conferre censeo. Atqui hoc dico: parce navibus, nec praelium navale committe. Hi enim viri tuis viris mari tanto sunt superiores, quanto mulieribus viri. Quid autem omnino necesse est ut navalis pugnae adeas discrimen? Annon Athenas tenes, quarum caussa hanc suscepisti expeditionem? Immo reliquam et-

64 HERODOTI HISTOR. VIII.

„οὐδείς· οἱ δ' ἔτι ἀντέστησαν, ἀπήλλαξαν οὕτω ὡς κεί-
 68 „νους ἔπρεπε; Τῇ δὲ ἐγὼ δοκέω ἀποβήσεσθαι τὰ τῶν
 (2) „ἀντιπολέμων πρήγματα, τοῦτο φράσω. ἦν μὲν μὴ
 „ἐπειχθῆς ναυμαχίην ποιούμενος, ἀλλὰ τὰς νῆας αὐ-
 „τοῦ ἔχης πρὸς γῇ μένων, ἢ καὶ προβαίνων ἐς τὴν Πε- 20
 „λοπόννησον, εὐπετέως τοι, δέσποτα, χωρήσει τὰ νοέ-
 „ων ἐλήλυθας. οὐ γὰρ οἰοί τε πολλὸν χρόνον εἰσὶ τοι
 „ἀντέχειν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ σφεας διασκεδᾷς, κατὰ
 „πόλεις δὲ ἕκαστοι Φεύξονται. οὔτε γὰρ σῆτος πάρα σφί-
 „σι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι· οὔτε αὐ- 25
 „τοὺς οἶκος, ἦν σὺ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλαύνης τὸν
 „πεζὸν στρατὸν, ἀτρεμιεῖν τοὺς ἐκεῖθεν αὐτέων ἥκοντας·
 68 „οὐδέ σφι μελήσει πρὸ τῶν Ἀθηναίων ναυμαχεῖν. Ἦν
 (3)

iam Graeciam tenes: neque quisquam tibi resistit:
nam, qui adhuc restiterunt, hi ita accepti sunt
ut commeruere. (68. 2.) Quem vero exitum habitu-
ras esse putem res adversariorum, dicam. Si tu
non properaveris navalem facere pugnam, sed hic
manens ad terram adplicueris naves, aut si in
Peloponnesum etiam progredieris; facile tibi, Do-
mine, succedent ea quorum caussa huc venisti.
Nec enim diu tibi resistere poterunt Graeci, sed
disperges eos, et in suas quique civitates profu-
gient. Nec enim commeatus illis, ut ego audio,
in hac insula paratus adest: nec verosimile est,
si tu adversus Peloponnesum duxeris pedestrem
exercitum, tranquillos hic mansuros hos qui ex illa
regione venerunt; nec illis curae erit pro Athe-
niensibus discrimen navalis praelii-addere. (68. 3.)
Sin protinus praelium facere maturaveris, vereor

„δὲ αὐτίκα ἐπειχθῆς ναυμαχῆσαι, δειμαίνω μὴ ὁ ναυ-
 30 „τικός στρατὸς κακωθεῖς, τὸν πεζὸν προσδηλῆσθαι.
 „πρὸς δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τόδε ἐς θυμὸν βαλεῦ, ὥς
 „τοῖσι μὲν χρηστοῖσι τῶν ἀνθρώπων κακοὶ δοῦλοι φι-
 „λέουσι γίνεσθαι, τοῖσι δὲ κακοῖσι, χρηστοὶ. σοὶ δὲ,
 „έόντι ἀρίστῳ ἀνδρῶν πάντων, κακοὶ δοῦλοί εἰσι οἱ ἐν
 35 „συμμάχων λόγῳ λέγονται εἶναι, έόντες Αἰγύπτιοί τε
 „καὶ Κύπριοι, καὶ Κίλικες, καὶ Πάμφυλοι, τῶν ὄφε-
 „λός ἐστι οὐδέν.“ Ταῦτα λεγούσης πρὸς Μαρδόνιον, 69
 ὅσοι μὲν ἔσαν εὐνοοὶ τῇ Ἀρτεμισίᾳ, συμφορὴν ἐποιεῦντο
 τοὺς λόγους, ὥς κακόν τι πεισομένης πρὸς βασιλῆος,
 ὅτι οὐκ ἔα ναυμαχίην ποιέεσθαι· οἱ δὲ ἀγαϊόμενοι τε
 5 καὶ Φθονέοντες αὐτῇ, ἅτε ἐν πράτοισι τετμημένης διὰ
 πάντων τῶν συμμάχων, ἐτέρποντο τῇ κρίσει, ὥς ἀπο-

LXIX. 6. κρίσι. Alii vulgo ἀνακρίσι.

*ne navalis exercitus male acceptus, pedestri quo-
 que calamitatem sit adlaturus. Ad haec, Rex, hoc
 etiam cogites velim, bonis viris servos solere esse
 malos, malis vero bonos. Atqui tibi, viro omnium
 optimo, mali servi sunt, hi qui in sociorum nu-
 mero dicuntur esse, nempe Aegyptii, et Cyprii,
 et Cilices, et Pamphyli, inutiles homines. (69.)*
 Haec ubi Artemisia Mardonio dixit, quicumque
 reginae favebant, dolebant eam ista locutam, ve-
 rentes ne malum quoddam ei a rege immineret, quod
 illum vetuisset navalem pugnam facere: qui vero
 invidebant ei maleque cupiebant, ut quae prae reli-
 quis omnibus sociis in honore esset apud regem,
 iudicio illius delectabantur, quippe exitium ei ad-
 Herod. T. IV. P. I. E

λεομένης αὐτῆς. Ἐπεὶ δὲ ἀνηνίχθησαν αἱ γνώμαι ἐς
 Ξέρξεα, κάρτα τε ἦσθη τῇ γνώμῃ τῆς Ἀρτεμισίης· καὶ
 νομίζων ἔτι πρότερον σπουδαίην εἶναι, τότε πολλῶ μάλ-
 λον αἶνεε. ὅμως δὲ τοῖσι πλείοσι πείθεσθαι ἐκέλευε τάδε, 10
 καταδόξας πρὸς μὲν Εὐβοίῃ σφέας ἐβелоκακίειν, ὡς
 οὐ παρόντος αὐτοῦ· τότε δὲ αὐτὸς παρσκευάστο θεή-
 σασθαι ναυμαχέοντας.

- 70 Ἐπειδὴ δὲ παρήγγελον ἀναπλάειν, ἀνῆγον τὰς νῆας
 ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα, καὶ παρικήθησαν διαταχθέντες κατ'
 ἡσυχίην. τότε μὲν νυν οὐκ ἐξέχρησέ σφι ἡ ἡμέρῃ ναυ-
 μαχίην ποιήσασθαι· νῦν γὰρ ἐπεγένετο· οἱ δὲ παρσκευ-
 άζοντο ἐς τὴν ὑστεραίην. Τοὺς δὲ Ἕλληνας εἶχε δέος τε 5
 καὶ ἀρρώδη, οὐκ ἥκιστα δὲ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου.
 ἀρρώδεον δὲ, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἐν Σαλαμῖνι κατήμενοι, ὑπὲρ
 γῆς τῆς Ἀθηναίων ναυμαχέειν μέλλοιεν· νικηθέντες τε,

laturo. At ut ad *Xerxem* relatae sunt sententiae, ad-
 modum gavisus est illius sententiā: et, quum iam
 antea eximiam esse mulierem iudicasset, nunc etiam
 magis eam laudavit. Attamen *hac in re pluribus*,
 ait, *esse parendum*; ratus ad Euboeam sponte suos
 rem male gessisse, quoniam ipse abfuisset: nunc
 autem constituerat ipse spectare pugnantes.

(70.) Postquam enavigandi signum datum est,
 eduxerunt naves Salaminem versus, et per otium
 explicuerunt aciem. At tunc quidem non suffecit
 dies, ut committeretur praelium: nox enim super-
 venit; et illi in posterum diem sese comparabant.
 Graecos vero metus incessit et trepidatio, praesertim
 vero Peloponnesios: angebantur quippe, quod ad
 Salaminem residentes pro Atheniensium terra es-

ἐν νήσῳ ἀπολαμφθέντες πολιορκήσονται, ἀπέντες τὴν
 10 ἐαυτῶν ἀφύλακτον. Τῶν δὲ βαρβάρων ὁ πεζὸς ὑπὸ 71
 τὴν παρεούσαν νύκτα ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον·
 καίτοι τὰ δυνατὰ πάντα ἐμεμηχάνητο, ὅπως κατ' ἥπει-
 ρον μὴ ἐσβάλοιεν οἱ βάρβαροι. Ὡς γὰρ ἐπύθοντο τὰ
 5 χίστα Πελοποννήσιοι τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα ἐν Θερμο-
 πύλῃσι τετελευτηκέναι, συνδραμόντες ἐκ τῶν πολίων,
 εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἔζοντο· καὶ σφι ἐπὴν στρατηγὸς Κλεόμ-
 βροτος, ὁ Ἀναξανδρίδῃ, Λεωνίδῃ δὲ ἀδελφεός. ἰζό-
 μενοι δὲ ἐν τῷ Ἰσθμῷ, καὶ συγχώσαντες τὴν Σκίρωνί-
 10 δα ὁδὸν, μετὰ τοῦτο, ὥς σφι ἔδοξε βουλευομένοισι, οἰκο-
 δόμεον διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τεῖχος. ἄτε δὲ ἐουσέων μυρια-
 δέων πολλέων, καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου, ἦνετο
 τὸ ἔργον. καὶ γὰρ λίθοι, καὶ πλίνθοι, καὶ ξύλα, καὶ

sent dimicaturi; ubi si victi essent, in insula inter-
 clusi obsiderentur, suâ terrâ sine praesidio relictâ.
 (71.) Sub eadem noctem pedestris Barbarorum exer-
 citus adversus *Peloponnesum* profectus est; quam-
 quam quaecumque excogitari potuerunt effecta erant,
 ne a continente in Peloponnesum irrumperе Barbari
 possent. Simulatque enim eognoverant Peloponnesii
 obiisse Leonidam ad Thermopylas, concursu ex op-
 pidis facto Isthmum occuparunt, et praeerat eis ibi
 Cleombrotus, Anaxandridae filius, frater Leonidae.
 Ad Isthmum igitur considentes, primum Scironidem
 viam obstruxerunt, deinde de communi consilio
murum per Isthmum instituerunt ducere. Quum-
 que multae essent hominum myriades, quorum quis-
 que manum operi admovit, perficiebatur opus. Nam
 et lapides et lateres et tigna et corbes sabulo reple-

Φορμοὶ ψάμμου πλήρεις ἔτεφορέοντο, καὶ ἐλύνουν οὐδέ-
 να χρόνον οἱ βοηθήσαντες ἐργαζόμενοι, οὔτε νυκτὸς, οὔτε 15
 72 ἡμέρας. Οἱ δὲ βωθήσαντες εἰς τὸν Ἴσθμὸν πανδημεῖ,
 οἷδε ἔσαν Ἑλλήνων Λακεδαιμόνιοί τε καὶ Ἀρκάδες πάν-
 τες, καὶ Ἡλεῖοι, καὶ Κορίνθιοι, καὶ Σικυώνιοι, καὶ
 Ἐπιδαύριοι, καὶ Φλιάσιοι, καὶ Τροιζήνιοι, καὶ Ἑρμιο-
 νέες. οὗτοι μὲν ἔσαν οἱ βοηθήσαντες καὶ ὑπεραρρώδοντες 5
 τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσῃ τοῖσι δὲ ἄλλοισι Πελοπον-
 νησίοισι ἔμελε οὐδέν. Ὀλύμπια δὲ καὶ Κάρνεια παροι-
 73 χῶκεε ἤδη. Οἰκέει δὲ τὴν Πελοπόννησον ἔθνηα ἑπτὰ.
 τούτων δὲ τὰ μὲν δύο, αὐτόχθονα ἔοντα, κατὰ χώραν
 ἴδρυται νῦν τῇ καὶ τὸ πάλαι οἶκεον. Ἀρκάδες τε, καὶ
 74 Κυνούριοι. ἐν δὲ ἔθνος, τὸ Ἀχαικόν, ἐκ μὲν Πελοπον-
 νήσου οὐκ ἐξεχώρησε, ἐκ μὲν τοι τῆς ἐαυτῶν οἰκέει δὲ 5
 τὴν ἀλλοτρίην. τὰ δὲ λοιπὰ ἔθνηα τῶν ἑπτὰ τέσσερα,

tae congerebantur; et sociatâ operâ opus facientes,
 nullo temporis momento, nec noctu, nec interdiu,
 cessabant. (72.) Qui ad muniendum *Isthmum* ope-
 ram suam consociarunt Graeci, hi fuere: Lacedae-
 monii et Arcades omnes, et Elei, et Corinthii, et Si-
 cyonii, et Epidaurii, et Phliasii, et Troezenii, et
 Hermionenses. Hi sunt qui periclitanti Graeciae me-
 tuentes succurrerunt: reliquis Peloponnesiis nulli
 curae ea res fuit. Olympiorum autem et Carneorum
 iam praeterierant solemnia. (73.) *Peloponnesum*
 septem incolunt populi. Horum duo sunt indigeni;
 eandem nunc, quam antiquitus, regionem habitan-
 tes, *Arcades*, et *Cynurii*. Unus populus, *Achaicus*,
 Peloponneso quidem non egressus est, sed suam regio-
 nem cum alia mutavit. Reliqui quatuor ex illis sep-

652, 79.

ἐπὶ ἅλυσσά ἐστι, Δωριεῖς τε, καὶ Αἰτωλοί, καὶ Δρύ-
 πες, καὶ Λήμνιοι. Δωριέων μὲν, πολλαὶ τε καὶ δόκιμοι
 πόλεις· Αἰτωλῶν δὲ, Ἡλὶς μούνη· Δρυόπων δὲ, Ἑρμιό-
 10 νη τε καὶ Ἀσίγη ἢ πρὸς Καρδαμύλῃ τῇ Λακωνικῇ· Λη-
 μνίων δὲ, Παρωρεῖται πάντες. οἱ δὲ Κυνοῦριοι, αὐτόχθο-
 νες ὄντες, δοκέουσι μούνοι εἶναι Ἴωνες· ἐκδεδωρίευνται δὲ,
 ὑπὸ τε Ἀργείων ἀρχόμενοι καὶ τοῦ χρόνου, ὄντες Ὀρ-
 νεῖται καὶ περίοικοι. Τούτέων ὦν τῶν ἐπτα ἔθνέων αἱ
 15 λοιπαὶ πόλεις, πάρεξ τῶν κατέλεξα, ἐκ τοῦ μέσου ἐκα-
 τέατο· εἰ δὲ ἐλευθέρως ἔξεστι εἶπαι, ἐκ τοῦ μέσου κα-
 τήμενοι, ἐμῆδιζον.

Οἱ μὲν δὴ ἐν τῷ Ἰσθμῷ, τοιούτῳ πόνῳ συνέστασαν, 74.
 αἵτε περὶ τοῦ παντὸς ἤδη δρόμον θέοντες, καὶ τῇσι νησὶ

LXXIII. 12. *Pro μούνοι, μὲν ἐνίοις corrigunt nonnulli.*

tem populis, advenae sunt: *Dorienses, Aetoli, Dryo-
 pes, et Lemnii.* Et Doriensium quidem multae sunt
 et illustres civitates: Aetolorum vero sola Elis: Dryo-
 pum Hermione, et Asine prope Cardamylen Laconi-
 cam: Lemniorum vero, Paroreatae omnes. Cynurii,
 indigenae quum sint, soli videntur [*sive, nonnullis
 quidem videntur*] Iones esse; sed in Dorienses mu-
 tati sunt, partim quod sub imperio fuerunt Argivo-
 rum, partim temporis progressu: sunt autem Or-
 neatae et horum finitimi. Istorum septem populo-
 rum reliquae civitates, praeter eas quas nominavi,
 neutrarum erant partium: si autem libere loqui li-
 cet, dum neutrarum fuere partium, Medis favebant.

(74.) Igitur qui ad Isthmum erant, eo quo dixi
 labore conflictabantur, quippe de summa rerum iam

70 HERODOTI HISTOR. VIII.

οὐκ ἐλπίζοντες ἐλλάμψεσθαι· οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι ὁμῶς, ταῦτα πυνθανόμενοι, ἀρρώδην, οὐκ οὕτω περὶ σφίσι αὐτοῖσι δειμαίνοντες, ὥς περὶ τῇ Πελοποννήσῳ. ἕως μὲν 5 δὴ αὐτέων ἀνὴρ ἀνδρὶ παραστάς σιγῇ λόγον ἐποίεετο, θῶμα ποιούμενοι τὴν Εὐρυβιάδew ἀβουλίην· τέλος δὲ, ἐξερράγη ἐς τὸ μέσον, σύλλογός τε δὴ ἐγένετο, καὶ πολλὰ ἐλέγετο περὶ τῶν αὐτέων. οἱ μὲν, ὥς ἐς τὴν Πελοπόννησον χρεὼν εἴη ἀποπλῶειν, καὶ περὶ ἐκείνης κινδυνεύειν, 10 μὴδὲ πρὸ χάρης δοριαλώτου μένοντας μάχεσθαι· Ἀθηναῖοι δὲ, καὶ Αἰγινῆται, καὶ Μεγαρεῖς, αὐτοῦ μέ- 75 νοντας ἀμύνασθαι. Ἐνθαῦτα Θεμιστοκλῆς, ὥς ἐσοῦτο τῇ γνώμῃ ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, λαθὼν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ συνεδρίου. ἐξελθὼν δὲ, πέμπει ἐς τὸ στρα-

LXXIV. 3. ὁμῶς. *Vulgo ὁμῶς.*

periclitantes, nec sperantes mari praeclare admodum gestum iri rem. Et illi *ad Salaminem*, postquam quid ad Isthmum ageretur cognoverunt, similiter trepidabant, non tam sibi metuentes, quam Peloponneso. Et aliquantisper quidem vir viro adstans tacite inter se sermones conferebant, imprudens mirantes Eurybiadis consilium: ad extremum vero in publicum res erupit; et coit concilium, multaque verba eisdem de rebus iactabantur; dicentibus aliis, *necessario ad Peloponnesum esse navigandum, et pro illa propugnandum, nec ad regionem ab hoste captam manendum, et pro illa dimicandum;* Atheniensibus vero et Aeginetis et Megarensibus contententibus, *eo loci manendum et cum hoste confliendum.* (75.) Ibi tunc *Themistocles*, quum vinceret sententia Peloponnesiorum, clanculum con-

τόπεδον τὸ Μήδων ἄνδρα πλοῖω, ἐντειλάμενος τὰ λέ-
 5 γειν χρεόν· τῷ οὐνομα μὲν ἦν Σίκιννος, οἰκέτης δὲ καὶ
 παιδαγωγὸς ἦν τῶν Θεμιστοκλέως παίδων· τὸν δὲ ὕστε-
 ρον τούτων τῶν πρηγμάτων Θεμιστοκλέης Θεσπία τε
 ἐποίησε, ὡς ἐπέδεκοντο οἱ Θεσπῖες πολίτας, καὶ χρή-
 μασι ὄλβιον. ὃς τότε πλοῖω ἀπικόμενος, ἔλεγε πρὸς
 10 τοὺς στρατηγοὺς τῶν βαρβάρων τάδε· „Ἐπεμψέ με
 „στρατηγὸς ὁ Ἀθηναίων λάβειν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων,
 „(τυγχάνει γὰρ φρονέων τὰ βασιλῆος, καὶ βουλόμε-
 „νος μᾶλλον τὰ ὑμέτερα κατύπερθε γίνεσθαι ἢ τὰ τῶν
 „Ἑλλήνων πρήγματα,) φράσσοντα, ὅτι οἱ Ἕλληνες
 15 „δρησμον βουλευόνται καταρρώδηκότες. καὶ νῦν παρὶ-
 „χει κάλλιστον ὑμέας ἔργον ἀπάντων ἐξεργάσασθαι,
 „ἢ μὴ περιΐδῃτε διαδράντας αὐτούς. οὔτε γὰρ ἀλλή-
 „λοισι ὁμοφρονέουσι, οὔτ' ἐτι ἀντιστήσονται ὑμῖν· πρὸς

cilio egressus, certum hominem navigio in castra mi-
 sit Medorum, edoctum quod dicere oporteret. Nomen
 homini *Sicinnus* fuit: erat autem servus et filiorum
 paedagogus Themistoclis; quem ppst has res gestas
 Themistocles, quo tempore Thespienses novos coop-
 tarunt cives, Thespiensem fecit, et divitiis oneravit.
 Quo ubi is navigio pervenit, apud duces Barbaro-
 rum haec verba fecit: *Misit me dux Atheniensium*
clam reliquis Graecis; favet enim ille Regis par-
tibus, cupitque ut res vestrae rebus Graecorum
sint superiores; misit me autem qui vobis nun-
ciarem, fugam meditari Graecos, metu perculsos.
Nunc igitur in promptu vobis est rem conficere
longe praeclarissimam, si non commiseritis ut illi
fugā dilabantur. Nam nec inter se sunt concor-

„ἑαυτούς τε σφέας ὄψεσθε ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέ-
 „τερα φρονέοντας καὶ τοὺς μὴ.“ Ὁ μὲν, ταῦτά σφι 20
 76 σημήνας, ἐκποδὼν ἀπαλλάσσετο. Τοῖσι δὲ ὡς πιστὰ
 ἐγένετο τὰ ἀγγελθέντα, τοῦτο μὲν, ἐς τὴν νησίδα τὴν
 Ψυττάλειαν, μεταξὺ Σαλαμῖνός τε κειμένην καὶ τῆς
 ἡπείρου, πολλοὺς τῶν Περσέων ἀπεβιβάσαντο· τοῦτο
 δὲ, ἐπειδὴ ἐγίνοντο μέσαι νύκτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ’ 5
 ἐσπέρης κέρας κυκλούμενοι πρὸς τὴν Σαλαμῖνα· ἀνῆ-
 γον δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν Κυνόσουραν τεταγμέ-
 νοι, κατέχον τε μέχρι Μουνυχίης πάντα τὸν πορθμὸν
 τῇσι νηυσί. τῶνδὲ δὲ εἵνεκεν ἀνῆγον τὰς νῆας, ἵνα δὴ
 τοῖσι Ἑλλήσι μὴδὲ Φυγέειν ἐξῇ, ἀλλ’ ἀπολαμφθέντες 10
 ἐν τῇ Σαλαμῖνι, δοῖεν τίσιν τῶν ἐπ’ Ἀρτεμισίῳ ἀγω-
 νισμάτων. ἐς δὲ τὴν νησίδα τὴν Ψυττάλειαν καλεομένην

*des, nec amplius vobis resistent; sed adversus se
 invicem pugnantes videbitis hos qui vobiscum sen-
 tiunt et eos qui contra. Et hic quidem, his dictis,
 e vestigio discessit. (76.) Illi vero, fidem nuncio
 adhibentes, primum, in Psyttaleam, parvam insu-
 lam inter Salaminem et continentem sitam, magnum
 numerum Persarum exposuerunt: deinde, sub me-
 diam noctem evecti sunt qui cornu [Graecorum]
 occidentem spectans ad Salaminem intercluderent;
 simulque, qui ad Ceam et Cynosuram erant locati,
 evecti sunt, et universum fretum usque ad Muny-
 chiam occuparunt. Evecti autem his navibus sunt eo
 consilio, quo fugā elabi non possent Graeci, sed ad
 Salaminem circumventi poenas darent praeliorum
 ad Artemisium factorum. In exiguam vero illam in-
 sulam, cui Psyttalea nomen, idoneum Persarum*

ἀπιβίβαζον τῶν Περσέων, τῶνδε εἴνεκεν, ὡς, ἔπειτα γί-
νεται ναυμαχίῃ, ἐνθαῦτα μάλιστα ἐξοισομένων τῶν τε
15 ἀνδρῶν καὶ τῶν ναηγίων, (ἐν γὰρ δὴ πόρῳ τῆς ναυμα-
χίης τῆς μελλούσης ἔσσεσθαι ἔκειτο ἡ νῆσος,) ἵνα τοὺς
μὲν περιποιῶσι, τοὺς δὲ διαφθείρωσι. ἐποίεον δὲ σιγῇ
ταῦτα, ὡς μὴ πυνθανοίατο οἱ ἐναντίοι. οἱ μὲν δὲ ταῦτα
τῆς νυκτός, οὐδὲν ἀποκοιμηθέντες, παραρτέοντο.

Χρησιμοῖσι δὲ οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν ὡς οὐκ εἰσὶ ἀλη- 77
θεῖς, οὐ βουλόμενος ἐναργέως λέγοντας περᾶσθαι κα-
ταβάλλειν, ἐς τοιάδε πρήγματα ἐσβλέψας.

Ἄλλ' ὅταν Ἀρτέμιδος χρυσαόρου ἱερὸν αἰκτὴν
5 νηυσὶ γεφυρώσωσι, καὶ εἰναλὴν Κυνόσουραν,
ἐλπίδι μαυνομένη λιπαρὰς πέρσαντες Ἀθήνας,

numerum exposuerunt hoc consilio, ut, quoniam
praelio facto navali et homines et naufragia huc ma-
xime delatum iri videbantur, (sita enim insula erat
in freto ubi pugna erat facienda) ibi suos servarent,
hostes vero interficerent. Silentio autem haec omnia
fecerunt, ne animadvertterent adversarii: et per to-
tam noctem, nulla quiete sumta, in hoc adparatu
fuere occupati.

(77.) In has res tales equidem intuens, negare
non possum vera esse oracula huc spectantia; nec
reiicere conabor manifeste loquentia.

At quum sacrum Dianae littus aureo-ense in-
structae

navibus velut ponte straverint et mari-cinctam
Cynosuram,
insana spe vastatis splendidis Athenis;

δία Δίκη σβέσσει κρατερόν Κόρον, Ὑβριος υἱόν,
δευνὸν μαιμώνοντα, δοκεῦντ' ἀνὰ πάντα τίθεσθαι.

Χαλκὸς γὰρ χαλκῷ συμμίζεται, αἵματι δ' Ἄρης
πάντον Φοινίζει. τότε ἐλευθερον Ἑλλάδος ἡμᾶρ
εὐρύσπα Κρονίδης ἐπάγει, καὶ πότνια Νίκη.

10

Ἐς τοιαῦτα μὲν, καὶ οὕτω ἐναργέως λέγοντι Βάκιδι,
ἀντιλογίης χρησμῶν περὶ οὔτε αὐτὸς λέγειν τολμέω,
οὔτε παρ' ἄλλων ἐνδέκομαι.

78 Τῶν δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγῶν ἐγένετο ὠθισμὸς λό-
γων πολλός. ἤδεσαν δὲ οὐκ ὅτι σφέας περιεκυκλέον-
το τῇσι νηυσὶ οἱ βάρβαροι· ἀλλ', ὥσπερ τῆς ἡμέρας
ὥραν αὐτοὺς τεταγμένους, ἐδόκεον κατὰ χώραν εἶναι.

79 Συνεστηκότων δὲ τῶν στρατηγῶν, ἐξ Αἰγίνης διέβη Ἀρι-

LXXVII. 8. τίθεσθαι. Vulgo πυθέσθαι. Nonnulli πιθέσθαι. l. 13.
ἀντιλογίης --- λέγειν. Cum viro docto legendum videtur δι' ἀν-
τιλογίης --- ἐλθεῖν.

*tum diva Vindicta exstinguet minacem Satieta-
tem, Contumeliae filiam,*

dire furentem, omniaque conantem evertere.

*Aes enim aeri miscebitur, et sanguine Mavors
pontum rubefaciet. Tunc libertatis diem Graeciae
reddet late-cernens Saturnius et alma Victoria.*

Ad haec talia, et adversus ita clare loquentem *Baci-
dem*, nec ego contradicendi oraculis caussa quid-
quam dicere audeo, nec ab aliis dictum admitto.

(78.) Iam inter duces *ad Salaminem* gravis exsi-
stebat sermonum contentio. Nec dum vero illi no-
verant, undique inclusos se esse a Barbaris: sed, ut
illos interdiu locatos viderant, ita eodem in loco
mansisse eos putabant. (79.) Dum inter se altercantur

στείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος μὲν, ἐξωστρα-
κισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου· τὸν ἐγὼ νενόμικα, πυνθα-
νόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν
5 Ἀθήνῃσι καὶ δικαιοτάτον. οὗτος ὦν ἡρ στὰς ἐπὶ τὸ συνέ-
δριον, ἐξεκαλέετο Θεμιστοκλῆα, ὄντα μὲν ἑαυτῷ οὐ
Φίλον, ἐχθρὸν δὲ τὰ μάλιστα· ὑπὸ δὲ μεγάλους τῶν
παρεόντων κακῶν, λήθην ἐκείνων ποιεύμενος ἐξεκαλέε-
το, θέλων αὐτῷ συμμίζειν. προσακήκοε δὲ ὅτι σπεύ-
10 δοιεν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς τὸν
Ἴσθμόν. ὡς δὲ ἐξηλθέ οἱ Θεμιστοκλῆς, ἔλεγε Ἀριστεί-
δης τάδε· „ Ἡμέας στασιάζειν χρεόν ἐστι, ἐν τε τῷ ἄλ-
„ λω καιρῷ καὶ δὴ καὶ ἐν τῷδε, περὶ τοῦ ὀκότερος
„ ἡμέων πλείω ἀγαθὰ τὴν πατρίδα ἐργάσεται. λέγω
15 „, δέ τοι, ὅτι ἴσον ἐστι πολλά τε καὶ ὀλίγα λέγειν περὶ

duccs; interim ex Aegina traiecerat *Aristides*, *Lysimachii* filius, civis quidem Atheniensis, sed ostracismo damnatus a populo; quem ego, ut eius mores accepi, optimum Athenis virum iustissimumque fuisse iudico. Hic vir, stans ad introitum concilii, evocari ad se iussit *Themistoclem*, qui non ei amicus, sed quam maxime inimicus erat; verum ob praesentium gravitatem malorum oblitus inimicitiarum, ad se vocari illum iussit, colloqui cum eo cupiens: antea audiverat autem, id urgere Peloponnesios ut ad Isthmum abducatur classis. Postquam egressus est *Themistocles*, his verbis cum *Aristides* adloquitur: *Debemus nos et alias et nimirum nunc maxime de hoc inter nos contendere, uter nostrum maiora commoda patriae sit adlaturus. Dico vero tibi, perinde esse, multa an pauca verba facias ad Pelo-*

„ἀποπλοῦ τοῦ ἐνθεῦτεν Πελοποννησίοισι. ἐγὼ γὰρ
 „αὐτόπτης τοι λέγω γενόμενος, ὅτι νῦν, οὐδ' ἦν θέλω-
 „σι, Κορίνθιοί τε καὶ αὐτὸς Εὐρυβιάδης οἳοί τε ἔσον-
 „ται ἐκπλῶσαι· περιεχόμεθα γὰρ ὑπὸ τῶν πολεμίων
 80 „κύκλῳ. ἀλλ' ἐσελθὼν σφι ταῦτα σήμνηον.“ Ὁ δ' 20
 ἀμείβετο τοῖσδε· „Κάρτα τε χρηστὰ διακελεύεαι, καὶ
 „εὖ ἡγγεilas. τὰ γὰρ ἐγὼ ἐδεόμην γενέσθαι, αὐτὸς
 „αὐτόπτης γενόμενος ἤκεις. ἴσθι γὰρ, ἐξ ἐμέο τὰ ποιεύ-
 „μενα ὑπὸ Μήδων. ἔδει γὰρ, ὅτε οὐκ ἐκόντες ἔβελον 5
 „ἐς μάχην κατίσταςθαι· οἱ Ἕλληνες, ἀέκοντας παρα-
 „στήσασθαι. σὺ δὲ, ἐπεὶ περ ἤκεις χρηστὰ ἀπαγγέλ-
 „λων, αὐτὸς σφι ἄγγελον. ἦν γὰρ ἐγὼ αὐτὰ λέγω,
 „δόξω πλάσας λέγειν, καὶ οὐ πείσω, ὥς οὐ ποιούν-
 „των τῶν βαρβάρων ταῦτα. ἀλλὰ σφι σήμνηον αὐτὸς 10

ponnesios classem hinc abducere cupientes. Ego enim, oculatus testis tibi aio, nullam nunc, ne si velint quidem, facultatem esse Corinthiis et ipsi Eurybiadi enavigandi; undique enim circumclusi sumus ab hostibus. At tu i intro, et hoc illis nuncia. (80.) Sic ille; cui Themistocles respondit: Et rectissime tu mones; et bonum utique adfers nuncium: nam, quod ego ut fieret cupiveram, id tu factum esse testis oculatus nuncias. Scito enim, a me monitos fecisse hoc Medos: quandoquidem enim sponte noluerunt Graeci praelio decernere, necesse fuit ut inviti cogerentur. At tu, quoniam huc venisti bonum nuncium adferens, ipse illis nuncia. Nam si ego haec dixero, videbor illis ficta loqui, neque eis persuadebo factum hoc esse a Barbaris. Sed tu eos adi; et ipse illis, ut res habet, indica.

„παρελθὼν ὡς ἔχει. ἐπεὰν δὲ σημήνης, ἣν μὲν πείθων-
 „ται, ταῦτα δὴ τὰ κάλλιστα· ἣν δὲ αὐτοῖσι μὴ πι-
 „στὰ γένηται, ὁμοῖον ἡμῖν ἔσται. οὐ γὰρ ἔτι διαδρῆ-
 „σονται, εἴπερ περιεχόμεθα πανταχόθεν, ὡς σὺ λέ-
 „γεις.“ Ταῦτα ἔλεγε παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης, Φά-81
 ραιος ἐξ Αἰγίνης τε ἦκειν, καὶ μόγις ἐκπλῶσαι λα-
 θάν τοὺς ἐπορμέοντας· περιέχεσθαι γὰρ πᾶν τὸ στρα-
 τέπεδον τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ τῶν νεῶν τῶν Ξέρξεω· πα-
 5 ραρτῆεσθαι τε συνεβούλευε ὡς ἀλεξησομένους. Καὶ ὁ
 μὲν, ταῦτα εἶπας, μετεστήκει· τῶν δὲ αὐτῖς ἐγένετο
 λόγων ἀμφισβασίη· οἱ γὰρ πλεῖνες τῶν στρατηγῶν
 οὐκ ἐπείθοντο τὰ ἐξαγγελθέντα. Ἀπιστεόντων δὲ του-82
 τέων, ἦκε τριήρης ἀνδρῶν Τηνίων αὐτομολέουσα, τῆς
 ἦρχε ἀνὴρ Παναίτιος ὁ Σωσιμένος, ἥπερ δὴ ἔφερε τὴν

Quod ubi tu indicaveris, si illi persuasi fuerint, tum quidem optime res habebit; sin dictis tuis non adhibuerint fidem, perinde nobis erit: etenim non amplius aufugient, si, ut tu ais, undique cincti sumus ab hostibus. (81.) Igitur in concilium ingressus Aristides, rem nunciat; dicens, se ex Aegina venire, et per hostium naves in statione locatas aegre pervasisse latentem; universam enim Graecorum classem a Persarum navibus esse circumventam: quare se illis consulere, ut ad propulsandum hostem sese comparent. His dictis, ille discessit; inter hos vero rursus orta est sermonum disceptatio: plerique enim ex ducibus fidem nuncio non adhibuerunt. (82.) Dum hi ita increduli sunt, advenit triremis transfuga Teniorum, cui praeerat civis Tenius Panaetius, Sosimenis filius; quae

ἀληθείην πᾶσαν. διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγράφησαν
 Τήνιοι ἐν Δελφοῖσι ἐς τὸν τρίποδα ἐν τοῖσι τὸν βάρβα- 5
 ρον κατελοῦσι. Σὺν δὲ ὧν ταύτῃ τῇ νηὶ τῇ αὐτομολη-
 σάσῃ ἐς Σαλαμῖνα, καὶ τῇ πρότερον ἐπ' Ἀρτεμίσιον
 τῇ Λημνίῃ, ἐξεπληροῦτο τὸ ναυτικὸν τοῖσι Ἑλλήσι ἐς
 τὰς οὐδ' ἄνωκα καὶ τριηκοσίας νῆας· δύο γὰρ δὴ νηῶν
 τότε κατέδωκε ἐς τὸν ἀριθμὸν. 10

- 83 Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς πιστὰ δὴ τὰ λεγόμενα ἦν τῶν
 Τηνίων ῥήματα, παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχῆσοντες.
 ἥως τε διέφαινε, καὶ οἱ σύλλογον τῶν ἐπιβατέων ποιη-
 σάμενοι, προηγόρευε εὖ ἔχοντα μὲν ἐκ πάντων Θεμι-
 στοκλέης· τὰ δὲ ἔπεα ἦν, πάντα κρέσσω τοῖσι ἥσσοσι 5
 ἀντιτιθέμενα. ὅσα δὲ ἐν ἀνθρώπου φύσι καὶ καταστάσι
 ἐγγίνεται, παρανέσας δὴ, τουτέων τὰ κρέσσω αἰρέε-

omnem veritatem adtulit. Quod quidem ob factum
 Delphis in tripode nomen *Teniorum* inscriptum est
 in eorum populorum nominibus qui Barbarum de-
 bellarunt. Hac igitur navi, quae ad Salaminem ab
 hoste transfugit, simul cum Lemnia navi quae antea
 ad Artemisium transfugerat, completus est numerus
 navium, quibus usi sunt Graeci, ut trecentae et octo-
 ginta confierent; ad quem explendum numerum duae
 naves prius defuerant.

(83.) Postquam Teniorum verba fidem fecere Grae-
 cis, tum demum ad navalem pugnam sese hi com-
 pararunt, et prima luce coetum coëgerunt propugna-
 torum. Ibi tunc prae caeteris ducibus Themistocles
 bene apud suos pro concione verba fecit; cuius in
 eo vertebatur oratio, ut meliora quaeque peioribus
 opponeret, hortareturque, ut, quaecumque in homi-

σθαι. καὶ καταπλέξας τὴν ῥῆσιν, ἐσβαίνειν ἐκέλευε εἰς
τὰς νῆας. καὶ οὗτοι μὲν φη' ἐσέβαινον, καὶ ἤκε ἡ ἀπ'
10 Αἰγίνης τριῆρης, ἣ κατὰ τοὺς Διακίδας ἀποδήμησε. ἐν-
θαῦτα ἀνῆγον τὰς νῆας ἀπάσας οἱ Ἕλληνες. Ἀνα- 84
γομένοισι δέ σφι, αὐτίκα ἐπέκτατο οἱ βάρβαροι. οἱ
μὲν δὴ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ πρύμνῃ ἀνεκρούοντο, καὶ
ᾤκελλον τὰς νῆας. Ἀμεινίης δὲ Παλληνεὺς, ἀνὴρ Ἀθη-
5 ναῖος, ἐξαναχθεὶς, νῆϊ ἐμβάλλει. συμπλακείσης δὲ
τῆς νηὸς, καὶ οὐ δυναμένων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὴ οἱ
ἄλλοι Ἀμεινίῃ βοηθέντες συνέμισγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτως
λέγουσι τῆς ναυμαχίας γενέσθαι τὴν ἀρχήν. Αἰγινῇ-
ται δὲ, τὴν κατὰ τοὺς Διακίδας ἀποδημήσασαν εἰς Αἴ-
10 γιναν, ταύτην εἶναι τὴν ἄρξασαν. Λέγεται δὲ καὶ τά-

nis naturam et conditionem caderent, ex his eligerent optima. Postquam dicendi finem fecit, conscendere naves suos iussit. Qui dum conscendunt, adfuit ex Aegina triremis quae ad deducendos Aeacidas missa erat: tum deinde navibus omnibus evecti sunt Graeci. (84.) Quos in altum evectos tanto protinus impetu adgressi sunt Barbari, ut caeteri Graeci omnes in puppim remigarent, et terrae admoverent naves. Unus *Aminias*, Atheniensis civis, Pallenensis, longius evectus, navem hostilem rostro petiit. Cuius navis quum alteri implicita haereret, nec inde divelli posset; ita demum caeteri, auxilio venientes *Aminiae*, praelium commiserunt. Id quidem fuisse *navalis pugnae initium* memorant Athenienses: *Aeginetae* vero, illam navem, aiunt, pugnae initium fecisse, quae Aeginam ad advehendos Aeacidas fuerat missa. Narratur hoc etiam, adparuisse Graecis

δε, ὡς Φάσμα σφι γυναικὸς ἐφάνη· Φανῆσαν δὲ δια-
 κελεύσασθαι, ὥστε καὶ ἅπαν ἀκούσαι τὸ τῶν Ἑλλή-
 νων στρατόπεδον, ὀνειδίσασαν πρότερον ταῦτ' „Ω δαι-
 85 „μόνιοι, μέχρι κόσου ἔτι πρύμνην ἀνακρούεσθε;“ Κα-
 τὰ μὲν δὴ Ἀθηναίους ἐτετάχατο Φοίνικες· οὔτοι γὰρ
 εἶχον τὸ πρὸς Ἐλευσῖνός τε καὶ ἐσπέρης κέρας· κατὰ
 δὲ Λακεδαιμονίους, Ἴωνες· οὔτοι δ' εἶχον τὸ πρὸς τὴν
 ἡῶ τε καὶ τὸν Πειραιέα. ἐβелоκάκειον μέντοι αὐτέων, 5
 κατὰ τὰς Θεμιστοκλέος ἐντολὰς, ὀλίγοι· οἱ δὲ πλεῖ-
 νες, οὔ. Ἐχω μὲν ἔνιν συγχῶν σὺνόματα τριηράρχων κα-
 ταλέξαι, τῶν νῆας Ἑλληνίδας ἐλόντων· χρῆσομαι δὲ
 αὐτοῖσι οὐδέν, πλὴν Θεομήστορός τε τοῦ Ἀνδροδάμαν-
 τος, καὶ Φυλάκου τοῦ Ἰστιαίου, Σαμίων ἀμφοτέρων. 10
 τοῦ δὲ εἵνεκα μέμνημαι τούτων μούνων, ὅτι Θεομήστορ

speciem mulieris, quae illos, ita ut universus exau-
 diret exercitus, ad fortiter pugnandum hortata sit,
 increpatos prius his verbis, *Miseri! quousque in
 puppim remigabitis?* (85.) Contra Athenienses lo-
 cati Phoenices erant; hi enim cornu obtinebant
 Eleusinem et occidentem spectans: contra Lacedae-
 monios vero Iones, qui in altero cornu versus orien-
 tem et Piraeum erant. Et horum quidem pauci, ut
 monuerat eos Themistocles, de industria cessarunt;
 maior pars vero strenue pugnabat. Possem sane mul-
 torum nomina trierarchorum edere, qui graecas na-
 ves ceperunt: nec vero eos memorabo, nisi Theo-
 mestorem Androdamantis filium, et Phylacum Hi-
 stiaci, Samium utrumque. Horum autem solorum
 ea caussa facio mentionem, quod Theomestor ob
 hanc rem gestam Sami tyrannus a Persis est con-

μὲν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Σάμου ἐτυράννευσε, καταστη-
 σάντων τῶν Περσέων· Φύλακος δὲ, εὐεργέτης βασι-
 λῆος ἀνεγράφη, καὶ χάρις οἱ ἐδωρήθη πολλή. οἱ δ' εὐερ-
 15 γέται τοῦ βασιλῆος, ὁροσάγγαι καλέονται Περσιοτί.
 περὶ μὲν νυν τούτους οὕτω εἶχε. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν νηῶν 86
 ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἐκεραΐζετο· αἱ μὲν, ὑπ' Ἀθηναίων δια-
 φθειρόμεναι· αἱ δὲ, ὑπὸ Αἰγινητέων. ἄτε γὰρ τῶν μὲν
 Ἑλλήνων σὺν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τάξιν, τῶν
 5 δὲ βαρβάρων οὐ τεταγμένων ἔτι, οὔτε σὺν νόῳ ποιεόν-
 των οὐδὲν, ἔμελλε τοιοῦτό σφι συνοίσεσθαι, οἷόν περ ἀπέ-
 βη. καίτοι ἔσαν γε καὶ ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην μα-
 κρῶ ἀμείνονες αὐτοὶ ἑωυτῶν, ἢ πρὸς Εὐβοίῃ· πᾶς τις
 προθυμούμενος, καὶ δειμαίνων Ξέρξην· ἐδόκεε τε ἑκα-
 10 στος ἑωυτὸν θεήσεσθαι βασιλῆα.

stitutus; Phylacus vero eorum numero qui bene de
 Rege meruerunt adscriptus est, et amplius terræ tra-
 ctus eidem donatus. *Orosāngae* Persico sermone vo-
 cantur *bene de rege meriti*. Ac de his quidem ita
 res habet. (86.) Maior vero numerus hostilium na-
 vium in hac *ad Salaminem pugna* periit; aliae ab
 Atheniensibus corruptae, aliae ab Aeginetis. Nam
 quum Graeci ordine et iusta acie pugnarent, Barbari
 vero nec dum satis ordinati fuissent, neque recto
 consilio quidquam gererent, debuit id fere ipsum
 evenire quod accidit: quamquam eo die longe for-
 tiores fuerunt seseque praestiterunt quam ad Eu-
 boeam, quum unusquisque formidine Xerxis stu-
 dium omne adhiberet; quisque enim spectari se a
 rege existimabat.

Herod. T. IV. P. I.

F

87 Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους, οὐκ ἔχω μετεξετέρους
 εἶπαι ἀτρεπέως, ὥς ἕκαστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλ-
 λήνων ἡγωνίζοντο· κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τάδε ἐγένετο, ἀπ'
 ὧν εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλῆϊ. ἐπεὶ δὲ γὰρ
 εἰς Θόρυβον πολλὸν ἀπίκετο τὰ βασιλῆος πρήγματα, 5
 ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νῆς ἡ Ἀρτεμισίης ἐδιώκετο ὑπὸ
 νηὸς Ἀττικῆς. καὶ ἡ, οὐκ ἔχουσα διαφυγέειν, ἔμπροσθε
 γὰρ αὐτῆς ἔσαν ἄλλαι νῆες Φίλιαι, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς
 τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγχανε εἶδωσα· ἔδοξε οἱ τότε
 ποιῆσαι, τὸ καὶ συνήνεκε ποιησάση. διωκομένη γὰρ ὑπὸ 10
 τῆς Ἀττικῆς, Θέρουσα ἐνέβαλε νηὶ Φιλίῃ, ἀνδρῶν τε
 Καλυνδέων, καὶ αὐτοῦ ἐπιπλέοντος τοῦ Καλυνδέων βα-
 σιλῆος Δαμασιθύμου. εἰ μὲν καὶ τι νεῖκος πρὸς αὐτὸν
 ἐγγέγονε ἔτι περὶ Ἑλλήσποντον ἰόντων, οὐ μέντοι ἔγωγε

(87.) Iam, quod ad alios adtinet, quo pacto singuli nonnulli Barbarorum aut Graecorum pugnaverint, non possum pro comperto referre: sed ad *Artemisiam* quod spectat, haec gesta sunt, unde illa magis etiam regi adprobata est. Postquam magno tumultu res regis misceri coeperant, per id tempus navem Artemisiae persequabatur navis Attica. Et illa, quum effugere non posset, quoniam ante eam multae aliae sociae naves erant, ipsius autem navis hostibus erat proxima, hoc consilium cepit, quod etiam eventu utilissimum ei fuit. Quum enim instaret illi Attica navis, ipsa capto impetu in sociam navem impexit, qua Calyndenses viri vehebantur cum rege Calyndensium Damasithymo. Cum quo an ei antea, quum adhuc ad Hellespontum fuissent, altercation quaedam intercesserit, confirmare equidem

15 ἔχω εἶπαι, οὔτε εἰ ἐκ προνοίης αὐτὰ ἐποίησε, οὔτε εἰ
 συνεκύρησε ἡ τῶν Καλυνδίων κατὰ τύχην παραπυσού-
 σα νῆς. ὥς δὲ ἐνέβαλέ τε καὶ κατέδυσε, εὐτυχίῃ χρη-
 σαμένη, διπλᾶ ἑωυτὴν ἀγαθὰ ἐργάσατο. ὅ τε γὰρ τῆς
 Ἀττικῆς νηὸς τριήραρχος, ὥς εἶδε μιν ἐμβάλλουσιν νῆϊ
 20 ἀνδρῶν βαρβάρων, νομίσας τὴν νῆα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ
 Ἑλληνίδα εἶναι, ἢ αὐτομολέειν ἐκ τῶν βαρβάρων, καὶ
 αὐτοῖς ἀμύνειν, ἀποστρέψας, πρὸς ἄλλας ἐτράπετο.
 Τοῦτο μὲν, τοιοῦτο αὐτῇ συνήνεκε γενέσθαι, διαφυγέειν 88
 τε καὶ μὴ ἀπολέσθαι· τοῦτο δὲ, συνέβη ὥστε κακὸν
 ἐργασαμένην, ἀπὸ τούτων αὐτὴν μάλιστα εὐδοκιμῆσαι
 παρὰ Ξέρξῃ. λέγεται γὰρ, βασιλῆα θηεύμενον, μα-
 5 θεὶν τὴν νῆα ἐμβαλοῦσαν· καὶ δὴ τινα εἶπαι τῶν πα-
 ρέοντων „ Δείσποτα, ὁρᾷς Ἀρτεμισίην, ὥς εὖ ἀγωνίζε-

non possum, nec utrum consulto id fecerit, an casu
 tunc maxime Calydensium navis ei fuerit obiecta.
 Ut vero in illam impegit, eamque depressit, singu-
 lari felicitate usa, duplex inde commodum retulit.
 Nam Atticae navis trierarchus, ubi illam vidit in
 navem hominum barbarorum facere impetum, ratus
 Artemisiae navem esse graecanicam, aut a Barbaris
 ad Graecos transfugere et ipsis succurrere, omissâ
 illâ, alias Barbarorum naves petiit. (88.) Itaque
 hoc primum illa commodum consecuta est, ut salva
 evaserit: insuper vero eidem contigit, ut, quum
 damno adfecisset regem, ob id ipsum factum maxime
 ab eodem laudaretur. Aiunt enim, quum pugnam
 Xerxes spectaret, animadvertisse eum hanc navem
 in alteram impingentem: quumque adstantium ali-
 quis ei dixisset, *Vides, domine, quam fortiter*

„ται, καὶ ἡ αὐτῶν πολεμίων κατέδυσε;“ καὶ τὸν ἐπεί-
 ρεσθαι, εἰ ἀληθῆως ἐστὶ Ἀρτεμισίης τὸ ἔργον· καὶ τοὺς
 Φάναι „σαφέως τὸ ἐπίσημον τῆς νηὸς ἐπισταμένους.“
 τὴν δὲ διαφθαρεῖσαν ἠπιστάτο εἶναι πολεμίνην. τὰ τε 10
 γὰρ ἄλλα, ὡς εἴρηται, αὐτῇ συνήνεκε ἐς εὐτυχίην γε-
 νόμενα, καὶ τὸ τῶν ἐκ τῆς Καλυνδικῆς νηὸς μηδὲνα ἀπο-
 σωθέντα κατήγορον γενέσθαι. Ξέρξην δὲ εἶπαι λέγεται
 πρὸς τὰ φραζόμενα· „Οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυ-
 „ναῖκες· αἱ δὲ γυναῖκες, ἄνδρες.“ ταῦτα μὲν Ξέρξην 15
 Φασὶ εἶπαι.

89 Ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ, ἀπὸ μὲν ἔθανε ὁ στρατηγὸς
 Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου, Ξέρξειω ἐὼν ἀδελφεὸς, ἀπὸ δὲ
 ἄλλοι πολλοὶ τε καὶ ὀνόμαστοι Περσέων καὶ Μήδων,
 καὶ τῶν ἄλλων συμμαχῶν· ὀλίγοι δὲ τινες καὶ Ἕλλη-
 νων. ἅτε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, τοῖσι αἱ νῆες διεφθεί- 5

*Artemisia pugnet, quae navem etiam hostilem de-
 pressit! quae sisse illum, vere-ne sit hoc Artemi-
 siae factum? cui illos respondisse, plane se nosse
 navis insigne. Existimabant hi autem hostilem esse
 navem, quam illa depressisset. Nam et alia, ut di-
 ctum est, feliciter ei cesserant, et hoc, quod ex Ca-
 lyndica navi nemo unus salvus evaserit, qui accu-
 sare illam potuisset. Itaque Xerxes ad ea, quae ei
 ab his dicta erant, hoc verbum edidisse fertur: Viri
 mihi facti sunt mulieres; mulieres vero, viri. Hoc
 a Xerxe dictum memoratur.*

(89.) In hoc autem praelio occubuit dux Ariabi-
 gnes, Darii filius, frater Xerxis: occubuerunt item alii
 multi illustres viri ex Persis Medisque et ex eorum
 sociis: ex Graecis vero pauci. Hi enim quum essent

ραντο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι, ἐς τὴν Σα-
λαμῖνα διένεον. τῶν δὲ βαρβάρων οἱ πολλοὶ ἐν τῇ θα-
λάσῃ διεφθάρησαν, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. Ἐπεὶ δὲ
αἱ πρῶται ἐς Φυγὴν ἐτράποντο, ἐνθαῦτα αἱ πλεῖσται
10 διεφθείροντο. οἱ γὰρ ὅπισθε τεταγμένοι, ἐς τὸ πρόσθε
τῆσι νηυσὶ παριέναι πειρώμενοι, ὥς ἀποδεξόμενοι τι καὶ
αὐτοῖς ἔργον βασιλεῖ, τῆσι σφετέρῃσι νηυσὶ Φευγούσῃσι
περιέπιπτον. Ἐγένετο δὲ καὶ τότε ἐν τῷ θορύβῳ τού- 90
τῳ. τῶν τινες Φοινίκων, τῶν αἱ νῆες διεφθαρέατο, ἐλ-
θόντες παρὰ βασιλῆα, διέβαλλον τοὺς Ἴωνας, ὥς δι'
ἐκείνους ἀπολοίατο αἱ νῆες, ὥς προδόντων. συνήνεκε ὦν
5 οὕτω, ὥστε Ἴωνων τε τοὺς στρατηγοὺς μὴ ἀπολέσθαι,
Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας λαβεῖν τοιόνδε μισθόν.
ἔτι τούτων ταῦτα λεγόντων, ἐνέβαλε νηὶ Ἀττικῇ Σα-

natandi periti, si quae eorum navis periit, quotquot
non manu ceciderunt hostium, ad Salaminem ena-
tarunt: at Barbarorum plerique, natandi imperiti,
in mari periere. Et postquam primae naves in fu-
gam erant versae, tum vero plurimae corruptae
sunt: nam qui pone erant locati, hi quum navibus
in anteriora progredi conarentur, quippe et ipsi prae-
clarum aliquod facinus regi ostensuri, in suorum
naves fugientium inciderunt. (90.) In eodem tu-
multu hoc etiam accidit. *Phoenices* quidam, quo-
rum naves perierant, ad regem accedentes calum-
niati sunt *Iones*, tamquam per eorum proditionem
periissent naves. Forte fortuna autem ita cecidit res,
ut Ionum duces nihil mali paterentur, et *Phoeni-*
ces calumniantes hancce mercedem ferrent. Dum
illi adhuc ista dicunt, in unam ex Atheniensium na-

μοθηϊκὴ νηὺς· ἥ τε δὴ Ἀττικὴ κατεδύετο, καὶ ἐπιφε-
ρομένη Αἰγιναιὴ νηὺς, κατέδυσε τῶν Σαμοθηϊκῶν τὴν
νηῶν. ἄτε δὴ ἱόντες ἀκοντιστὰι οἱ Σαμοθηϊκες, τοὺς 10
ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς καταδυσάσης νηὸς βάλλοντες ἀπή-
ραξαν, καὶ ἐπέβησάν τε καὶ ἔσχον αὐτήν. ταῦτα γε-
νόμενα τοὺς Ἴωνας ἐρρύσατο. ὥς γὰρ εἶδε σφεας Ξέρ-
ξης ἔργον μέγα ἐργασαμένους, ἐτράπητο πρὸς τοὺς Φοί-
νικας, οἷα ὑπερλυπεόμενός τε καὶ πάντας αἰτιώμενος· 15
καὶ σφῶν ἐκέλευσε τὰς κεφαλὰς ἀποταμεῖν, ἵνα μὴ,
αὐτοὶ κακοὶ γεγόμενοι, τοὺς ἀμείνονας διαβάλλωσι.
(ὅπως γὰρ τινὰ ἴδοι Ξέρξης τῶν ἑωυτοῦ ἔργων τι ἀποδεικ-
νόμενον ἐν τῇ ναυμαχίᾳ, κατήμενος ὑπὸ τῷ οὐρεὶ τῷ
ἀντίον Σαλαμῖνος, τὸ καλεῖται Αἰγάλεως, ἀνεπυνθά- 20
νετο τὸν ποιήσαντα· καὶ οἱ γραμματιστὰι ἀνέγραφον

vibus irruiat navis Samothracica: et dum mergitur
Attica navis, adcurrrens navis Aeginensis deprimit
Samothracicam. Tum vero Samothracas, ut solertes
iaculatores, de navi quae ipsorum navem depresso-
rat coniectis telis deturbarunt propugnatores, na-
vemque conscenderunt, eaque potiti sunt. Id factum
Iones servavit. Ut enim rem praeclare ab his gestam
Xerxes vidit, iram suam in *Phoenices* vertit, quippe
valde aeger animi et quoslibet accusans: illorumque
capita iussit praecidi, *ne, quum ignavi ipsi essent,*
fortiores viros calumniarentur. Xerxes enim, e re-
gione Salaminis sedens in montis radice, cui Aega-
leos nomen, quoties aliquod facinus a suis editum
cerneret, sciscitabatur *quis esset qui id fecisset:* et

661, 41.

πατρόςθεν τὸν τριήραρχον καὶ τὴν πόλιν.) πρὸς δὲ ἔτι καὶ προσελάβετο Φίλος ἰὼν Ἀριαράμνης, ἀνὴρ Πέρσης παρῶν, τούτου τοῦ Φωικηίου πάθεος. οἱ μὲν δὲ πρὸς τοὺς

25 Φοίνικας ἐτράποντο.

Τῶν δὲ βαρβάρων εἰς Φυγὴν τραπομένων, καὶ ἐκ- 91
πλεόντων πρὸς τὸ Φάληρον, Αἰγινῆται, ὑπεστάντες ἐν
τῷ πορθμῷ, ἔργα ἀπιδέξαντο λόγου ἄξια. οἱ μὲν γὰρ
Ἀθηναῖοι ἐν τῷ θαλάσῳ ἐκεραΐζον τὰς τε ἀντισταμένας
5 καὶ τὰς Φευγούσας τῶν νηῶν, οἱ δὲ Αἰγινῆται τὰς ἐκ-
πλωούσας ὅπως δέ τινες τοὺς Ἀθηναίους διαφύγοιεν,
φερόμενοι ἐσέπιπτον εἰς τοὺς Αἰγινήτας. Ἐνθαῦτα συν- 92
εκύρειον νῆες ἢ τε Θεμιστοκλέος διάκουσα νῆα, καὶ ἡ
Πολυκρέτου τοῦ Κριοῦ, ἀνδρὸς Αἰγινήτεω, νηὶ ἐμβα-

XC. 23. προσελάβετο *ex coniect. pro vulgato προσεβάλετο.*

scribae notabant trierarchi nomen cum patris et civitatis nomine. Insuper vero etiam Ariaramnes Persa, qui tunc aderat, operam suam Ionibus, quorum erat amicus, ad hoc contulerat ut malum illud in Phoenicum capita verteretur.

(91.) Ubi vero *in fugam versi Barbari* Phalerum navibus contenderunt, ibi tunc *Aeginetae*, in freto in subsidiis stantes, memoratu digna facinora edidere. Etenim Athenienses quidem in hoc tumultu naves et resistentes et fugientes perdebant, Aeginetæ vero eas quæ praelio excedebant: et, quæ periculum ab Atheniensibus effugerant, hæc dum recipiebant se, in Aeginetas incidebant. (92.) Ibi forte mutuo sibi occurrerunt navis Themistoclis, aliam navem persequentis, et Polycriti navis, Crii filii, Aeginetae, qui in Sidoniam illam navem impetum

λούσα Σιδωνίη, ἥπερ εἴλε τὴν προφυλάσσουσάν ἐπὶ
 Σκιαθῶ τὴν Αἰγιναίην, ἐπ' ἧς ἔπλεε Πυθέης ὁ Ἰσχε- 5
 νόου, τὸν οἱ Πέρσαι, κατακοπέντα, ἀρετῆς εἵνεκα εἶχον
 ἐν τῇ νῇ ἐκπαυλεόμενοι. τὸν δὲ περιάγουσα ἅμα τοῖσι
 Πέρσησι ἦλω νηὺς ἡ Σιδωνίη, ὥστε Πυθέην οὕτω σω-
 θῆναι ἐς Αἶγιναν. ὥς δὲ ἐσεῖδε τὴν νῆα τὴν Ἀττικὴν ὁ
 Πολύκριτος, ἔγνω, τὸ σημήϊον ἰδὼν τῆς στρατηγίδος 10
 καὶ βιάσας τὸν Θεμιστοκλῆα, ἐπεκερτόμησε, ἐς τῶν
 Αἰγινήτεων τὸν μηδισμόν ὀνειδίζων. ταῦτά μὲν νυν νῇ
 ἐμβαλὼν ὁ Πολύκριτος ἀπέρριψε ἐς Θεμιστοκλῆα. Οἱ
 δὲ βάρβαροι, τῶν αἱ νῆες περιεγένοντο, Φεύγοντες ἀπί-
 κοντο ἐς Φάληρον ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατόν. 15

93 Ἐν δὲ τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἤκουσαν Ἑλλήνων ἀρίστα
 Αἰγινήται· ἐπὶ δὲ, Ἀθηναῖοι· ἀνδρῶν δὲ, Πολύκριτός

fecerat, a qua prius ad Sciathum capta fuerat Aegi-
 nensis navis speculatoria; qua navi vehebatur *Pytheas*,
 Ischenoi filius, quem Persae misere concisum in navi
 habebant, virtutem eius admirantes. Hunc igitur *Py-*
theam simul cum Persis vehens navis Sidonia capta
 nunc est a Polycritò, atque ita servatus *Pytheas*, et
Aeginam dein adductus. Iam ubi *Atticam* navem
 conspexit Polycritus, eamque ex insigni imperato-
 rio agnovit, inclamans Themistocli, et conviciis eum
 insectatus, *Ita*, ait, *Aeginetae Medis favent!* Haec
 Polycritus, postquam in navem istam impetum fe-
 cerat, in Themistoclem proiecit. *Barbari* vero, quo-
 rumsuperfuere naves, fugâ *Phalerum* sub pedestris
 exercitus tutamen pervenerunt.

(93.) In hac navali pugna e Graecis praeccipuum
 laudem consecuti sunt *Aeginetae*; et post hos, *Athe-*

τε ὁ Αἰγινήτης, καὶ Ἀθηναῖοι, Εὐμένης τε ὁ Ἀναγυ-
 5 ράσιος, καὶ Ἀμεινίης Παλληνεύς· ὃς καὶ Ἀρτεμισίην
 ἐπεδίωξε. εἰ μὲν νυν ἔμαθε ὅτι ἐν ταύτῃ πλώει ἡ Ἀρ-
 τεμισίη, οὐκ ἂν ἐπαύσατο πρότερον ἢ εἰλέ μιν, ἢ καὶ
 αὐτὸς ἦλω. τοῖσδε γὰρ Ἀθηναίων τριηράρχοισι παρακε-
 κέλευστο· πρὸς δὲ, καὶ ἄσβλον ἔκειτο μύριαι δραχμαί,
 ὃς ἂν μιν ζῶν ἔλη. δεινὸν γὰρ τοι ἐποιεῦντο, γυναῖκα
 10 ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατεύεσθαι. αὕτη μὲν δὴ, ὡς πρό-
 τερον εἴρηται, διέφυγε· ἔσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν αἰ-
 νῆες περιεγεγόνεσαν, ἐν τῷ Φαλήρῳ. Ἀδείμαντον δὲ 94
 τὸν Κορίνθιον στρατηγὸν, λέγουσι Ἀθηναῖοι, αὐτίκα
 κατ' ἀρχαῖς ὡς συνέμισγον αἱ νῆες, ἐκπλαγύντα τε
 καὶ ὑπερθέισαντα, τὰ ἰστία αἰεράμενον, οἷχεσθαι Φεύ-
 γοντα· ἰδόντας δὲ τοὺς Κορινθίους τὴν στρατηγίδα Φεύ-

nienses : ex singulis vero viris *Polycritus* Aegineta,
 et duo Athenienses, *Eumenes* Anagyrasius, et *Ami-
 nias* Pallenis, is qui *Artemisiam* persecutus est.
 Qui si scivisset navi illa *Artemisiam* vehi, non prius
 desiturus erat quam aut illam cepisset aut ipse captus
 fuisset : nam Atheniensium triremium praefectis hoc
 imperatum erat, praetereaue praemium erat pro-
 positum decem millia drachmarum, si quis eam vi-
 vam cepisset : magnopere quippe indignati erant
 mulierem contra Athenas militare. At haec quidem,
 ut supra dictum est, periculum effugit : sed et reli-
 qui, quorum superfuere naves, Phalerum se rece-
 perunt. (94.) *Adimantum* vero, Corinthiorum du-
 cem, aiunt Athenienses, initio statim, ut concurre-
 runt naves, metu terrorequē perculsum, sustulisse
 vela et in fugam sese proripuisse : reliquosque Co-

γούσαν, ὡσαύτως οἰχίσθαι. ὡς δὲ ἄρα Φαίγοντας 5
 γίνεσθαι τῆς Σαλαμινίης κατὰ τὸ ἱεὸν Ἀθηναίης Σκι-
 ράδος, περιπίπτειν σφι κέλγητα θεῖη πομπῇ· τὸν οὔτε
 πέμψαντα Φαῖναι οὐδένα, οὔτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρα-
 τῆς εἶδῃσι προσφέρεισθαι τοῖσι Κορινθίοσι. τῇδε δὲ συμ-
 βάλλονται εἶναι θεῖον τὸ πρῆγμα· ὡς γὰρ ἀγχοῦ 10
 γενέσθαι τῶν νηῶν τοὺς ἀπὸ τοῦ κέλγους, λέγειν τὰδε·
 „Ἀδείμαντε, σὺ μὲν ἀποστρέψας τὰς ναῦς, εἰς Φυγὴν
 „ἔωρμησαι καταπροδοὺς τοὺς Ἕλληνας· οἱ δὲ καὶ δὴ
 „νικῶσι, ὅσον αὐτοὶ ἠρώντο ἐπικρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν.“
 ταῦτα λεγόντων, ἀπιστέειν γὰρ τὸν Ἀδείμαντον, αὐτίς 15
 τὰδε λέγειν, ὡς „αὐτοὶ οἷοί τε εἶεν ἀγόμενοι ὄμηροι
 ἀποθνήσκειν, ἢ μὴ νικῶντες φαίνονται οἱ Ἕλληνες.“
 οὕτω δὴ ἀποστρέψαντα τὴν νῆα, αὐτὸν τε καὶ τοὺς

rinthios, imperatoriam navem videntes aufugere, pa-
 riter abiisse. Qui quum in fugâ ex adverso templi Mi-
 nervae Sciradis, quod in Salamine est, versarentur,
 incidisse in eos memorant celocem divinitus mis-
 sam; quam qui misisset, repertum esse neminem;
 accessisse eam autem ad Corinthios, omnium quae
 apud exercitum gesta erant ignaros. Fuisse autem
 divinam rem inde colligunt, quod qui in celoce
 erant, quum ad naves adpropinquassent, haec di-
 xissent: *Adimante! tu abductis navibus in fugam*
te proripuisti prodens Graecos: at illi tantam de
hostibus victoriam reportant, quantam ipsi pre-
cati erant. Quibus haec dicentibus quum fidem
 non adhiberet Adimantus, rursus eosdem dixisse,
paratos ipsos esse obsides sese sistere, et ad sup-
plicium duci, ni Graeci comperti fuissent victo-

663, 98.

ἄλλους, ἐπ' ἐξεργασμένοισι ἰλθεῖν εἰς τὸ στρατόπεδον.

- 20 Τούτους μὲν τοιαύτη Φάτις ἔχει ὑπὸ Ἀθηναίων. οὐ μὲν
 τοι αὐτοὶ γε Κορίνθιοι ὁμολογέουσι, ἀλλ' ἐν πρώταισι
 σφέας αὐτοὺς τῆς ναυμαχίης νομίζουσι γενέσθαι μαρ-
 τυρεῖ δέ σφι καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς. Ἀριστείδης δὲ ὁ 95
 Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τοῦ καὶ ὀλέγω τι πρότε-
 ρον τούτων ἐπεμνήσθην ὡς ἀνδρὸς αἰσίου, οὗτος ἐν τῇ
 Θούριβι τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμῖνα γενομένῳ τάδε ἐποίησε.
 5 παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὀπλιτῶν, οἱ παρατετάχαστο
 παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμινίης χῶρης, γένος ἰόντες
 Ἀθηναῖοι, εἰς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων,
 οἱ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησίδι ταύτῃ κατεφόνευσαν
 πάντας.

Ὡς δὲ ἡ ναυμαχίη διελέλυτο, κατειφύσαντες εἰς τὴν 96
 Σαλαμῖνα οἱ Ἕλληνες τῶν ναυηγίων ὅσα ταύτῃ ἐτύγ-

*riam reportasse. Ita igitur et illum et reliquos retro
 convertisse naves, et re peracta in castra Graecorum
 venisse. Haec de Corinthiis Athenienses narrant: at
 negant factum Corinthii, seque inter primos navali
 huic pugnae autumant interfuisse; eisque testimo-
 nium exhibet reliqua Graecia. (95.) Aristides vero,
 Lysimachi filius, Atheniensis, cuius etiam paulo ante,
 ut optimi viri, feci mentionem, in illo ad Salaminem
 tumultu, hanc navavit operam. Adsumtis militibus
 qui secundum littus terrae Salaminiae erant locati,
 genere Atheniensibus, cum his in Psyttaleam in-
 sulam traiecit, et Persas omnes qui in insula erant
 interfecit.*

(96.) Diremto navali praelio Graeci, postquam
 naufragiorum quidquid forte adhuc ibi locorum erat

χανε ἔτι ἔόντα, ἐτοῖμοι ἔσαν εἰς ἄλλην ναυμαχίην, ἐλ-
 πίζοντες τῇσι περιεούσῃσι νηυσὶ ἔτι χρήσεσθαι βασιλῆα.
 τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ἄνεμος ζέφυρος, 5
 ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἡῖονα τὴν καλεομένην Κω-
 λιάδα· ὥστε ἀποπλῆσαι τὸν χρησμὸν, τὸν τε ἄλλον
 πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίης ταύτης εἰρημένον Βάκιδι
 καὶ Μουσαίῳ, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ναυήγια τὰ ταύτη
 ἐξενειχθέντα τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον του- 10
 τῶν ἐν χρησμῷ, Λυσιστράτῳ Ἀθηναίῳ, ἀνδρὶ χρησμο-
 λόγῳ, τὸ ἐλελήθες πάντας τοὺς Ἕλληνας·

Κωλιάδες δὲ γυναῖκες ἐρετμοῖσι φρίζουσι.
 τοῦτο δὲ ἔμελλε ἀπελάσαντος βασιλῆος ἔσεσθαι.

97 Ξέρξης δὲ ὡς ἔμαθε τὸ γεγονός πάθος, δέσας μὴ

XCVI. 15. φρίζουσι. φρύξουσι ed. Schaeß. et Borh. ex con-
 iectura.

in terram pertraxerunt, ad novam pugnam sese com-
 pararunt, existimantes reliquis navibus denuo usu-
 rum regem. Sed magnam naufragiorum partem
 abripiens ventus Zephyrus ad littus Atticae, cui
Colias nomen, devexit: itaque impleta sunt et re-
 liqua omnia oracula quae de hac navali pugna
Bacis et *Musaeus* dixerant, et nimirum etiam illud
 quod multis ante annis de naufragiis eo loci elicien-
 dis *Lysistratus* ediderat, fatidicus Atheniensis, quod
 Graecos omnes fefellerat:

Coliades mulieres remis terrebuntur. (sive po-
 tius, *remis frixurae sunt.*)

Hoc autem post discessum regis erat futurum.

(97.) *Xerxes* vero, ut acceptam vidit cladem,

τις τῶν Ἰωνῶν ὑποβῆται τοῖσι Ἑλλήσι, ἢ αὐτοὶ νοή-
σωσι, πλῶειν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, λύσοντες τὰς γε-
φύρας, καὶ ἀπολαμφθεὶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀπολέσθαι
5 κινδυνεύσει, δρησμὸν ἐβούλευε. Θέλων δὲ μὴ ἐπιδήλος
εἶναι μήτε τοῖσι Ἑλλήσι μήτε τοῖσι ἑαυτοῦ, εἰς τὴν Σα-
λαμῖνα χῶμα ἐπειράτο διαχοῦν· γαυλοῦς τε Φοινικηίους
συνέδεε, ἵνα ἀντί τε σχεδὴς ἕωσι καὶ τείχεος· ἀρτέστό
τε εἰς πόλεμον, ὥς ναυμαχίην ἄλλην ποιησόμενος. ὀρέον-
10 τες δὲ μιν πάντες οἱ ἄλλοι ταῦτα πρήσσοντα, εὖ ἐπι-
στέατο ὥς ἐκ παντὸς νόου παρεσκευάσται μένων πολε-
μήσειν· Μαρδόνιον δ' οὐδὲν τούτων ἐλάνθανε, ὥς μά-
λιστα ἔμπειρον εἶναι τῆς ἐκείνου διανοίης. ταῦτά τε ἅμα
Ξέρξης ἐποίεε, καὶ ἔπεμπε εἰς Πέρσας ἀγγελέοντα τὴν
15 παρεούσαν σφί συμφορὴν. Τούτων δὲ τῶν ἀγγέλων 98

veritus ne quis Ionum consuleret Graecis aut etiam ipsi per se consilium caperent in Hellespontum navigandi pontesque solvendi, quo ipse in Europa interclusus de salute periclitaretur, fugam meditabatur. Celare autem de hoc consilio cupiens et Graecos et suos, aggrem ducere in Salaminem instituit, gaulosque Phoenicios colligavit, qui pro ponte et muro essent; simulque et ad praelium se comparavit, tamquam aliam pugnam navalem commissurus. Et reliqui quidem omnes, ubi eum haec facere viderunt, prorsus existimabant serio illum et ex animi sententia paratum esse manere et redintegrare bellum: at *Mar-donium* nihil horum fefellit, quippe bene gnarum quid ille consilii agitare. Haec dum Xerxes agebat, simul nuncium in Persidem misit, qui recentem nuntiaret calamitatem. (98.) Hisce *nunciis Persi-*

ἔστι οὐδὲν ὅ τι θάσσον παραγίνεται θνητὸν ἰόν· οὕτω
 τοῖσι Πέρσῃσι ἐξεύρηται τοῦτο. λέγουσι γὰρ, ὡς ὅσων
 ἂν ἡ ἡμερέων ἡ πᾶσα ὁδὸς, τοσούτοι ἵπποι τε καὶ ἄν-
 δρες διεσῶσι, κατὰ ἡμερησίην ὁδὸν ἐκάστην ἵππος τε 5
 καὶ ἀνὴρ τεταγμένος· τοὺς οὔτε νιφετὸς, οὐκ ὄμβρος,
 οὐ καῦμα, οὐ νύξ ἐέργει μὴ οὐ κατανύσαι τὸν προκει-
 μενον ἑαυτῷ δρόμον τὴν ταχίστην. ὁ μὲν δὴ πρῶτος δρα-
 μῶν παραδιδόι τὰ ἐντεταλμένα τῷ δευτέρῳ, ὁ δὲ δεύ-
 τερος τῷ τρίτῳ· τὸ δὲ ἐνθεῦτεν ἤδη κατὰ ἄλλον διεξέρ- 10
 χεται παραδιδόμενα, κατὰ περ Ἑλλῃσι ἡ λαμπάδη-
 Φορίη, τὴν τῷ Ἡφαίστῳ ἐπιτελέουσι. Τοῦτο τὸ δράμη-
 99 μα τῶν ἵππων καλέουσι Πέρσαι ἀγγαρήϊον. Ἡ
 μὲν δὴ πρώτη εἰς Σαῦσα ἀγγελίη ἀπικομένη, ὡς ἔχοι
 Ἀθήνας Ξέρξης, ἔτεριψε οὕτω δὴ τι Περσέων τοὺς ὑπο-
 λειφθέντας, ὡς τὰς τε ὁδοὺς μυρσίῃ πᾶσας ἐστόρεσαν,

cis nihil est inter mortales quod citius eo quo ten-
 ditur perveniat: ita hoc a Persis excogitatum est.
 Aiunt enim, quot dierum est universum iter, tot
 dispositos et equos et viros in quaque diurna statio-
 ne paratos stare; quos nec nix, nec imber, nec aestus,
 nec nox impedit quo minus suum quisque cursum
 quam velocissime conficiat. Nempe, qui primus cur-
 rit, is secundo tradit mandata, secundus tertio; atque
 sic illa deinceps alii atque alii tradita, per singulos
 transeunt, quemadmodum apud Graecos lampas in
 lampadum festivitate, quae in Vulcani honorem ce-
 lebratur. Hunc equorum cursum Persae *angareion*
 vocant. (99.) Iam superior nuncius ubi Susa per-
 venit, Athenas tenere Xerxem, tanta laetitia Persas,
 qui domi erant relictī, impleverat, ut vias omnes

5 καὶ ἐθυμίων θυμὴματα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἐν θυσίῃσι τε
καὶ εὐπαθίῃσι. ἡ δὲ δευτέρη σφι ἀγγελίη ἐπεξελθοῦσα
συνέχεε οὕτω, ὥστε τοὺς κιθῶνας κατερρήξαντο πάντες,
βοῇ τε καὶ οἰμωγῇ ἐχρέωντο ἀπλῆτω, Μαρδόνιον ἐν
αἰτίῃ τιθέντες. οὐκ οὕτω δὲ περὶ τῶν νηῶν ἀχθόμενοι ταῦ-
10 τα οἱ Πέρσαι ἐποίεον, ὡς περὶ αὐτῷ Ξέρξῃ δειμαίνον-
τες. καὶ περὶ Πέρσας μὲν ἦν ταῦτα τὸν πάντα μετα-
ξὺ χρόνον γερόμενον, μέχρι οὗ Ξέρξης αὐτὸς σφεας
ἀπικόμενος ἔπαυσε.

Μαρδόνιος δὲ, ὁρέων μὲν Ξέρξην συμφορὴν μεγάλην 100
ἐκ τῆς ναυμαχίης ποιούμενον, ὑποπτεύων δὲ αὐτὸν δρησ-
μὸν βουλεύειν ἐκ τῶν Ἀθηνέων, Φροντίσας πρὸς ἑωυτὸν
ὡς δώσει δίκην ἀναγνώσας βασιλῆα στρατεύεσθαι ἐπὶ
5 τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ κρέσσον εἴη ἀνακινδυνεῦσαι ἢ κα-

myrto straverint, et thura adoleverint, et ipsi festis
atque epulis celebrandis dederint operam. Posterior
autem ubi emanavit nuncius, ita eos consternavit,
ut tunicas cuncti discerperent, et in clamorem ciu-
latumque erumperent infinitum, Mardoniumque tam-
quam auctorem calamitatum actusarent. Fecerunt au-
tem haec Persae, non tam quod navibus dolerent
perditis, quam quod de ipso Xerxe essent solliciti.
Atque haec apud Persas toto interiecto tempore du-
raverunt, donec illos Xerxes ipse adventu suo se-
davit.

(100.) Iam *Mardonius*, Xerxem ex pugnae na-
valis exitu videns gravissimo dolore adfectum, suspi-
catusque fugam illum ex Athenis meditari, et reputans
secum ipse, poenas se daturum quod regi persua-
sisset Graeciae bellum inferre, meliusque sibi esse,

τεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα ἢ αὐτὸν καλῶς τελευτῆσαι
 τὸν βίον, ὑπὲρ μεγάλων αἰωρηθέντα· πλεόν μέντοι ἔφερέ·
 οἱ ἢ γνώμη κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα· λογισάμε-
 νος ὦν ταῦτα, προσέφερε τὸν λόγον τόνδε· „Δέσποτα,
 „μῆτε λυπέο, μῆτε συμφορὴν μηδεμίην μεγάλην ποιεῖν 10
 „τοῦδε τοῦ γεγονότος εἵνεκα πρήγματος. οὐ γὰρ ξύ-
 „λων ἀγὼν ὁ τὸ πᾶν φέρων ἐστὶ ἡμῖν, ἀλλ' ἀνδρῶν
 „τε καὶ ἵππων. σοὶ δὲ οὔτε τις τούτων τῶν τὸ πᾶν
 „σφι ἤδη δοκεόντων κατεργάσθαι, ἀποβαῖς ἀπὸ τῶν
 „νεῶν πειρήσεται ἀντιωθῆναι, οὔτ' ἐκ τῆς ἡπείρου τῆσδε 15
 „οἱ τε ἡμῖν ἠντιώθησαν, ἔδωσαν δίκας. Εἰ μὲν νυν δο-
 „κέει, αὐτίκα πειρώμεθα τῆς Πελοποννήσου· εἰ δὲ καὶ
 „δοκέει ἐπισχεῖν, παρέχει ποιέειν ταῦτα. μὴ δὲ δυσθύ-
 „μει· οὐ γάρ ἐστι Ἑλλῆσι οὐδεμίη ἔκδυσις, μὴ οὐ,

tentatâ iterum belli fortunâ aut prorsus debellare
 Graeciam, aut ipsum honestam obire mortem, post-
 quam magnarum rerum spe fuisset elatus; denique in
 hanc partem maxime inclinans, ut Graeciam subige-
 ret: haec, inquam, secum reputans, tali oratione re-
 gem est adlocutus: *Domine, ne moerori indulgeas,*
neque nimium ex eo quod accidit capias dolorem!
Non enim lignorum certamen ad belli exitum no-
bis maximum confert momentum, sed virorum
equorumque certamen. Tibi vero nemo, neque ex
his qui nunc omnia confecisse tibi videntur, ex-
scensione e navibus facta resistere conabitur, neque
ex hac continente quisquam: et, qui contra nos ste-
terunt, hi poenas dedere. Si igitur tibi videtur,
protinus Peloponnesum adgrediamur: sin in prae-
sentia omittere hoc placet, omittamus licet. Nec

- 20 „δόντας λόγον τῶν ἐποίησαν νῦν τε καὶ πρότερον, εἶναι
 „σοὺς δούλους. μάλιστα μὲν νυν ταῦτα ποιεῖν. Εἰ δ'
 „ἄρα τοι βεβούλευται, αὐτὸν ἀπελαύνοντα ἀπάγειν
 „τὴν στρατιήν, ἄλλην ἔχω καὶ ἐκ τῶνδε βουλήν. σὺ
 „Πέρσας, βασιλεῦ, μὴ ποιήσῃς καταγελάστους γε-
 25 „νέσθαι Ἑλλησι. οὐδὲν γὰρ ἐν Πέρσῃσι τεοῖσι δεδή-
 „ληται τῶν πρηγμάτων, οὐδὲ ἐρεῖς ἔκου ἐγενόμεθα ἄν-
 „δρες κακοί. εἰ δὲ Φοίνικές τε καὶ Αἰγύπτιοι, καὶ Κύ-
 „πριοι τε καὶ Κίλικες κακοὶ ἐγένοντο, οὐδὲν πρὸς Πέρ-
 „σας τοῦτο προσήκει τὸ πάθος. Ἦδη ᾧν, ἐπειδὴ οὐ
 30 „Πέρσαι τοι αἰτιοὶ εἰσι, ἐμοὶ πείθεο. εἴ τοι δέδοκται
 „μὴ παραμένειν, σὺ μὲν ἐς ἥθεα τὰ σεωυτοῦ ἀπέλαυ-
 „νε, τῆς στρατιῆς ἀπάγων τὸ πολλόν· ἐμὲ δέ σοι χρη

*vero despondeas animum! nec enim ullo modo effu-
 gere Graeci possunt, quin rationem nobis eorum,
 quae et nunc et antea patrarunt, reddant, et ser-
 vi fiant tui. Igitur hoc quidem maxime agendum.
 Quod si vero hinc ipse abscedere et abducere exerci-
 tum decreveris, aliud quoque habeo post haec consi-
 lium. Tu, Rex, ne committe ut Graecis ludibrio sint
 Persae. In Persis enim tuis nihil detrimenti res
 tuae acceperunt, neque tu dices quo loco a nobis
 res male gesta sit. Sin Phoenices et Aegyptii et
 Cyprii et Cilices male pugnarunt, nihil ad nos
 haec clades pertinet. Nunc igitur, quum non sit
 quod Persas culpes, mihi morem gere. Si tibi con-
 stitutum est hic non manere, tu quidem tuas in
 sedes discede, maiorem exercitus partem tecum
 abducens: at me oportet tibi Graeciam in servi-
 tutem redactam tradere, postquam de exercitu
 Herod. T. IV. P. I. G*

101 „τὴν Ἑλλάδα παρασχεῖν δεδουλωμένην, τριήκοντα μυ-
 ριάδας τοῦ στρατοῦ ἀπολεξάμενον.“ Ταῦτα ἀκού-
 σας Ξέρξης, ὡς ἐκ κακῶν ἐχάσθη τε καὶ ἥσθη· πρὸς
 Μαρδόνιον τε, βουλευσάμενος, ἔφη, ἀποκρινεῖσθαι,
 ὁκότερον ποιήσει τουτέων. ὡς δὲ ἐβουλευέτο ἅμα Περ-
 σέων τοῖσι ἐπικλήτοισι, ἔδοξέ οἱ καὶ Ἀρτεμισίην ἐς συμ- 5
 βουλίην μεταπέμψασθαι, ὅτι πρότερον ἐφαίνετο μούνη
 νοέουσα τὰ ποιητέα ἦν. ὡς δὲ ἀπῆκετο ἡ Ἀρτεμισίη,
 μεταστησάμενος τοὺς ἄλλους, τοὺς τε συμβούλους Περ-
 σέων καὶ τοὺς δορυφόρους, ἔλεξε Ξέρξης τάδε· „Κε-
 „λεύει με Μαρδόνιος, μένοντα αὐτοῦ, πειραῖσθαι τῆς 10
 „Πελοποννήσου· λέγων ὡς μοι Πέρσαι τε καὶ ὁ πεζὸς
 „στρατὸς οὐδενὸς μετὰίτιοι πάθεός εἰσι, ἀλλὰ βουλο-
 „μένοισί σφι γένοιτ' ἂν ἀπόδεξις. ἐμὲ ὦν ἢ ταῦτα κε-

trecenta hominum millia delegero. (101.) Quibus auditis Xerxes, ut post mala, gavisus delectatus-que est, Mardonioque ait, se ei, postquam deliberraverit, responsurum esse, utrum ex his, quae ab illo proposita sunt, facturum sit. Postquam vero cum Persis in consilium adhiberi solitis consultavit, placuit ei Artemisiam quoque in consilium vocare, quippe quae etiam antea comperta esset, sola quid faciendum perspexisse. Quae ubi advenit, submotis consiliariis Persis et satellitibus, haec ad eam Xerxes verba fecit: Hortatur me Mardonius, ut hic maneam, et Peloponnesum adgrediar; dicens, Persas et pedestrem exercitum nullius calamitatis, quae nobis accidisset, culpam sustinere, et lubentes illos re ipsa hoc esse demonstraturos. Me igitur ille aut hoc facere hortatur, aut ipse velle

616, 16.

- „λεύει ποίεειν, ἣ αὐτὸς ἐθέλει τριήκοντα μυριάδας ἀπο-
 15 „λεξάμενος τοῦ στρατοῦ, παρασχεῖν μοι τὴν Ἑλλάδα
 „δεδουλωμένην· αὐτὸν δὲ με κελεύει ἀπελαύνειν σὺν τῷ
 „λοιπῷ στρατῷ ἐς ἥθεα τὰ ἐμά. Σὺ ὦν ἐμοί, καὶ γὰρ
 „περὶ τῆς ναυμαχίης εὖ συνεβούλευσας τῆς γενομένης,
 „οὐκ ἔῴσα ποιεῖσθαι, νῦν τε συμβούλευσον, ἐκότερα
 20 „ποιῶν ἐπιτύχω εὖ βουλευσάμενος.“ Ὁ μὲν ταῦτα
 συνεβουλεύετο. Ἡ δὲ λέγει τὰδε· „Βασιλεῦ, χαλε- 102
 „πὸν μὲν ἐστὶ συμβουλευομένῳ τυχεῖν τὰ ἀρίστα εἶπα-
 „σαν. ἐπὶ μέντοι τοῖσι κατήκουσι πρῆγμασι, δοκέει μοι
 „αὐτὸν μὲν σὲ ἀπελαύνειν ὀπίσω· Μαρδόνιον δὲ, εἰ ἐθέ-
 5 „λει τε καὶ ὑποδέκεται ταῦτα ποιήσῃν, αὐτοῦ κατα-
 „λιπεῖν σὺν τοῖσι ἐθέλει. τοῦτο μὲν γὰρ, ἢν καταστρέ-
 „ψῃται τὰ Φησι ἐθέλῃν, καὶ οἱ προχωρήσῃ τὰ νοέων

se, ait, cum selectis de exercitu trecentis millibus Graeciam mihi tradere in servitutem redactam; me ipsum autem iubet cum reliquis copiis meas ad sedes discedere. Tu igitur, quum etiam de pugna navali, quam suscepimus, bene mihi consulueris, negans illam suscipiendam, nunc quoque suade, utrum horum faciendo rectius feliciusque rebus meis consulueris. (102.) Haec consulenti Xerxi in hunc modum Artemisia respondit: Difficile, Rex, est ita me esse felicem ut tibi consultant optima dicam. Verumtamen, in praesenti rerum statu optimum mihi videtur; ut tu domum revertaris; Mardonium vero, si ista efficere vult tibi que recipit, hic cum eis quos postulat relin- quas. Nam, sive ille ea, quae animo agit polliceturque, perfecerit, eique res ex sententia succes-

„λέγει, σὸν τὸ ἔργον, ὧ δέσποτα, γίνεται· οἱ γὰρ σοὶ
 „δοῦλοι κατεργάσαντο. τοῦτο δέ, ἦν τὰ ἐναντία τῆς
 „Μαρδονίου γνώμης γένηται, οὐδεμίᾳ συμφορῇ μεγά- 10
 „λη ἔσται, σέο τε περιέοντος, καὶ ἐκείνων τῶν πρηγμά-
 „των περὶ οἶκον τὸν σόν. ἦν γὰρ σύ τε περιῆς, καὶ οἱ-
 „κος ὁ σός, πολλοὺς πολλάκις ἀγῶνας δραμέονται
 „περὶ σφέων αὐτέων οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δέ, ἦν τι
 „πάθῃ, λόγος οὐδεὶς γίνεται· οὐδέ τι, νικῶντες οἱ Ἕλ- 15
 „ληνες, νικῶσι, δοῦλον σὸν ἀπολέσαντες. σὺ δέ, τῶν
 „ἕνεκα τὸν στόλον ἐποιήσω, πυρῶσας τὰς Ἀθήνας ἀπε-
 103 „λᾶς.“ Ἡσθῆ τε δὴ τῇ συμβουλῇ Ξέρξης· λέγουσα
 γὰρ ἐπετύγχανε τὰ περ αὐτὸς ἐνόεε. οὐδὲ γὰρ, εἰ πάν-
 τες καὶ πᾶσαι συνεβούλευον αὐτῷ μένειν, ἔμενε ἂν, δο-

CII. 11. ἐκείνων. εἰ κειμένων ed. Borh. ex coniect. Wess.

*serit, tuum, Rex, hoc facinus erit; tui enim servi
 id fecerint: sive contra Mardonii sententiam res
 ceciderit, non ingens fuerit calamitas, salvo et
 te et domus tuae statu. Tu enim si salvus fueris
 domusque tua, multa frequentiaque pericula de
 salute sua adibunt Graeci. Mardonio vero si quid
 acciderit, non tanti fuerit momenti; neque Graeci,
 etiamsi Mardonium vicerint, insignem reportave-
 rint victoriam servo tuo interemto. Tu vero in-
 census Athenis discesseris, cuius rei caussa expe-
 ditionem hanc suscepisti. (103.) Hoc consilio, ut
 consentaneum erat, delectatus est Xerxes: opportune
 enim Artemisia quae ipsa dixerat, quae ille animo
 agitabat. Etenim, ut mihi quidem videtur, etiamsi
 omnes et viri et mulieres, ut ibi maneret, ei suasis-
 sent, non erat mansurus: adeo metu erat percussus.*

κείν ἐμοί· οὕτω καταρρώδηκε. ἐπαινέσας δὲ τὴν Ἀρ-
5 τεμισίην, ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἄγουσαν αὐτοῦ τοὺς
παῖδας ἐς Ἑφεσον· νόβοι γὰρ τινες παῖδες οἱ συνέσποντο.

Συνέπεμπε δὲ τοῖσι παισὶ Φύλακον Ἑρμότιμον, γέ- 104
νος μὲν ἐόντα Πηδασέα, φερόμενον δὲ οὐ τὰ δεύτερα
τῶν εὐνούχων παρὰ βασιλείῃ. Οἱ δὲ Πηδασέες οἰκέουσι
ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ. ἐν δὲ τοῖσι Πηδάσοισι τούτέοισι
5 τοιόνδε φέρεται πρῆγμα γίνεσθαι. ἐπεὰν τοῖσι ἀμφι-
κτίοσι πᾶσι, τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς πόλιος,
μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπὸν, τότε ἡ ἱερεὶα
αὐτοῖσι τῆς Ἀθηναίης Φύει πώγωνα μέγαν. τοῦτο δὲ σφι
δις ἤδη ἐγένετο. Ἐκ τούτων δὴ τῶν Πηδασέων ὁ Ἑρ- 105
μότιμος ἦν· τῷ μεγίστη τίσις ἤδη, ἀδικηθέντι, ἐγένετο
πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. αἰλόντα γὰρ αὐτὸν ὑπὸ πολέ-

CIV. 9. δις. τρεῖς *alibi scripserat Noster.*

Igitur laudibus Artemisiam prosecutus est, eamque dimisit, filios ipsius Ephesum ducturam: filii enim nonnulli nothi eum erant secuti.

(104.) Cum istis pueris Xerxes custodem misit *Hermotimum*, genere Pedasensem, qui primum inter eunuchos locum apud regem tenebat. Habitant *Pedasenses* supra Halicarnassum: apud quos hoc rei fertur accidere. Quando finitimis omnibus, qui circa Pedasa oppidum habitant, grave quidpiam intra certum tempus imminet, tunc antistitae templi Minervae, quod ibi est, grandis nascitur barba: id quod iam bis apud illos accidit. (105.) Ex his igitur Pedasensibus Hermotimus erat: cui contigit gravissimam omnium, quos novimus, ultionem obtinere in hominem a quo iniuria fuerat adfectus. Etenim

μίων, καὶ πωλεόμενον, ἀνέεται Πανιώνιος, ἀπὸ Χῖος,
 ὃς τὴν ζόην κατεστήσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων. ὅπως 5
 γὰρ κτήσαιτο παῖδας εἰδὸς ἐπαμμένους, ἐκτάμνων,
 ἀγνέων ἐπώλῃε ἐς Σάρδεις τε καὶ Ἐφεσον χρημάτων
 μεγάλων. παρὰ γὰρ τοῖσι βαρβάροισι τιμιώτεροί εἰσι
 οἱ εὐνούχοι, πίστιος εἵνεκα τῆς πάσης, τῶν ἐνορχίων.
 ἄλλους τε δὴ ὁ Πανιώνιος ἐξέταμε πολλούς, ἅτε ποιεύ- 10
 μένος ἐκ τούτων τὴν ζόην, καὶ δὴ καὶ τοῦτον. καί, οὐ
 γὰρ τὰ πάντα ἐδυστύχῃε ὁ Ἑρμότιμος, ἀπικνέεται ἐκ
 τῶν Σαρδίων παρὰ βασιλῆα μετ' ἄλλων δώρων χρό-
 νου δὲ προϊόντος, πάντων τῶν εὐνούχων ἐτιμήθη μάλιστα
 106 παρὰ Ξέρξῃ. Ὡς δὲ τὸ στρατεύμα τὸ Περσικὸν ὄρμα
 ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἑὼν ἐν Σάρδισι, ἐμβαῦτα
 καταβάς κατὰ δὴ τι πρῆγμα ὁ Ἑρμότιμος ἐς γῆν τὴν

bello captum et venundatum emit *Panionius*, civis
 Chius, qui opere iniquissimo vitam sustentabat.
 Quoties enim *pueros* nactus esset forma praestantes,
 hos *castrabat*, et Sardes aut Ephesum abductos in-
 genti pretio vendebat. Quippe apud Barbaros eunu-
 chi pretiosiores sunt his qui non sunt castrati, et ma-
 ior illis in omnibus rebus fides habetur. Quum alios
 igitur multos castraverat hic Panionius, utpote hoc
 quaestu vitam alens, tum vero etiam hunc ipsum.
 Nec vero usquequaque infelix *Hermotimus* fuit:
 nam e Sardibus cum aliis muneribus ad regem per-
 venit, et succedente tempore prae omnibus eunu-
 chis maximo in honore apud Xerxem fuit. (106.)
 Quo tempore vero Persicum exercitum adversus
 Athenas ducens rex Sardibus versabatur, tunc *Her-*
motimus, quum nescio cuius negotii caussa in My-

Μυσίην, τὴν Χῖοι μὲν νέμονται, Ἀταρνεὺς δὲ καλέε-
5 ται, εὐρίσκει τὸν Πανιώνιον ἐνθαῦτα. ἐπιγνούς δὲ, ἔλε-
γε πρὸς αὐτὸν πολλοὺς καὶ Φιλίους λόγους· πρῶτα μὲν
οἱ καταλέγων ὅσα αὐτὸς δι' ἐκεῖνον ἔχοι ἀγαθὰ· δεύ-
τερα δὲ οἱ ὑπισχνεύμενος ἀντὶ τούτων ὅσα μιν ἀγαθὰ
ποιήσει, ἢ κομισάμενος τοὺς οἰκέτας οἰκὴ ἐκείνῃ· ὥστε
10 ὑποδεξάμενον ἄσμενον τοὺς λόγους τὸν Πανιώνιον, κο-
μίσαι τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα. ὥς δὲ ἄρα πανοικίῃ
μιν περιέλαβε, ἔλεγε ὁ Ἑρμότιμος τάδε· „Ω πάν-
των ἀνδρῶν ἥδη μάλιστα ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων τὸν
βίον κτησάμενε, τί σέ ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν
15 ἐμῶν τις ἐργάσατο, ἢ σέ, ἢ τῶν σῶν τινα, ὅτι με
ἀντ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μηδὲν εἶναι; ἐδόκεές τε θεοὺς

siam terram quae Chiorum est, cui Atarneus nomen, esset profectus, ibi Panionium invenit. Quem ubi agnovit, multis verbis benigne est adlocutus; memorans primum, quantam prosperitatem per illum esset consecutus; deinde promittens, se rependendae gratiae caussa ingentibus beneficiis illum cumulaturum, si cum sua familia Sardes habitatum venisset. Quibus verbis persuasus Panionius, lubens accipiens conditionem, cum liberis et uxore Sardes migravit. Sed postquam eum cum tota domo in potestate *Hermotimus* habuit, tum vero his verbis eum adfatus est: *O tu omnium hominum nequissime, ex iniquissimo negotio quaestum faciens! quid tibi aut ego ipse mali feci, aut quam iniuriam aliquis meorum aut tibi aut tuorum alicui intulit, cur me ex viro feceris ut nihil essem? Et tu quidem tunc putabas fore ut deos lateant tua facinora:*

„λήσειν οἷα ἐμηχανῶ τότε· οἱ σε ποιήσαντα ἀνόσια, νό-
 „μα δικάϊω χρεώμενοι, ὑπήγαγον ἐς χέρας τὰς ἐμὰς,
 „ὥστε σε μὴ μέμψασθαι τὴν ἀπ' ἐμέο τοι ἐσομένην
 „δίκην.“ Ὡς δέ οἱ ταῦτα ἀνείδισε, ἀχθέντων τῶν παί- 20
 δων ἐς ὄψιν, ἠναγκαζέτο ὁ Πανιώνιος τῶν ἐαυτοῦ παί-
 δων, τεσσέρων ὄντων, τὰ αἰδοῖα ἀποτάμνειν· ἀναγκα-
 ζόμενος δέ, ἐποίηε ταῦτα· αὐτοῦ τε, ὡς ταῦτα ἐργά-
 σατο, οἱ παῖδες ἀναγκαζόμενοι ἀπέταμνον. Πανώνιον
 μὲν νυν οὕτω περιῆλθε ἢ τε τίσις καὶ ὁ Ἑρμότιμος. 25

107 Ξέρξης δέ, ὡς τοὺς παῖδας Ἀρτεμισίῃ ἐπέτρεψε
 ἀπάγειν ἐς Ἐφεσον, καλέσας Μαρδόνιον, ἐκέλευέ μιν
 τῆς στρατιῆς διαλέγειν τοὺς βούλεται, καὶ ποιεῖν τοῖσι
 λόγοισι τὰ ἔργα πειρώμενον ὁμοῖα. Ταύτην μὲν τὴν
 ἡμέρην ἐς τοσοῦτο ἐγίνετο. τῆς δὲ νυκτὸς, κελεύσαντος 5

*at illi, iusta lege utentes, te qui iniqua ista pa-
 trasti, meas in manus tradidere: quare de poena,
 quam a te repetam, non est quod conqueraris.* His
 postquam conviciis eum accepit, filios eius in con-
 spectum iussit adduci, et Panionium coëgit suis ipsius
 filiis, qui quatuor numero erant, virilia abscindere;
 quod ille necessitate coactus fecit: deinde vero,
 hoc perfecto, filii eiusdem coacti sunt ipsum evirare.
 Talem de Panionio ultionem vicissim Hermotimus
 cepit.

(107.) *Xerxes* postquam filios suos Artemisiae
 commisisset Ephesum ducendos, vocatum ad se
Mardonium iussit, quos vellet, de exercitu seligere,
 operamque dare ut promissis facta aequaret. Et haec
 quidem illo die gesta sunt. Insequente vero nocte,
 iussu regis *duces classis* naves ex Phalero abduxe-

669, 3.

βασιλῆος, τὰς νῆας οἱ στρατηγοὶ ἐκ τοῦ Φαλήρου ἀπῆ-
 γον ὀπίσω εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὡς τάχως εἶχε ἕκα-
 στος, διαφυλαξούσας τὰς σχεδίας πορευθῆναι βασιλείῃ.
 ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ ἔσαν Ζωστῆρος πλώοντες οἱ βάρβαροι,
 10 ἀνατείνουσι γὰρ ἄκραι λεπταὶ τῆς ἠπείρου, ταύτας ἐδο-
 ξάν τε νῆας εἶναι, καὶ ἔφευγον ἐπὶ πολλόν. χρόνῳ δὲ
 μαθόντες ὅτι οὐ νῆες εἶεν, ἀλλ' ἄκραι, συλλεχθέντες,
 ἐκομίζοντο. Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ὁρῶντες οἱ Ἕλληνες 108
 κατὰ χώραν μένοντα τὸν στρατὸν τὸν πεζόν, ἥλπιζον
 καὶ τὰς νῆας εἶναι περὶ Φάληρον· ἐδόκεόν τε ναυμαχή-
 σειν σφέας, παραρτέοντό τε ὡς ἀλεξήσομενοι. Ἐπεὶ δὲ
 5 ἐπύθοντο τὰς νῆας οἰχωκυίας, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐδό-
 κее ἐπιδιώκειν. τὸν μὲν νυν ναυτικὸν τὸν Ξέρξεω στρατὸν
 οὐκ ἐπέιδον διώξαντες μέχρι Ἀνδρου. εἰς δὲ τὴν Ἀνδρον

runt, quanta velocitate quisque posset, *ad Helle-
 spontum revertentes*, pontes custodituri ut regi ad
 transeundum essent parati. Sed Barbari hi, ut prope
Zosterem pervenere, ubi tenuia quaedam promon-
 toria in mare prominent, naves has esse putantes,
 procul aufugerunt. Interiecto vero tempore, post-
 quam intellexere non naves esse, sed promontoria,
 rursus sese coniunxerunt, cursumque continuarunt.
 (108.) Ut illuxit, Graeci, pedestrem exercitum eod-
 em in loco manentem conspicientes, existimabant
 naves etiam ad Phalerum adhuc stare: et navalem
 pugnam redintegraturos illos putantes, ad repugnan-
 dum sese comparabant. Postquam vero abiisse naves
 cognovere, tunc ocysus persequi illas decreverunt.
 At classem quidem Xerxis non conspexere, usque ad
 Andrum eam persecuti. Postquam vero Andrum per-

ἀπικόμενοι, ἐβουλευόντο. Θεμιστοκλῆς μὲν νυν γνώ-
μην ἀπεδείκνυτο „διὰ νήσων τραπομένους, καὶ ἐπιδιώ-
ξαντας τὰς νῆας, πλώειν ἰθὺς ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, 10
λύσοντας τὰς γεφύρας.“ Εὐρυβιάδης δὲ τὴν ἐναντίην
ταύτη γνώμην ἐτίθετο, λέγων· ὥς „εἰ λύσουσι τὰς σχε-
δίας, τοῦτ' ἂν μέγιστον πάντων σφεῖς κακὸν τὴν Ἑλ-
λάδα ἐργάσαιντο. εἰ γὰρ ἀναγκασθεὶς ἀπολαμφθεὶς
ὁ Πέρσης μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, πειρᾶτο ἂν ἡσυχίην μὴ 15
ἄγειν· ὥς ἄγοντι μὲν οἱ ἡσυχίην, οὔτε τι προχωρεῖν
οἶόν τε ἔσται τῶν πρηγμάτων, οὔτε τις κομιδὴ τὸ ὀπίσω
Φανήσεται, λιμῶν τέ οἱ ἡ στρατιὴ διαφθαρέεται. ἐπι-
χειρέοντι δὲ αὐτῶ καὶ ἔργον ἐχομένῳ, πάντα τὰ κατὰ
τὴν Εὐρώπην οἶά τε ἔσται προσχωρῆσαι κατὰ πόλιν 20
τε καὶ κατὰ ἔθνεα, ἧτοι ἀλίσκομένων γε, ἢ πρὸ τού-

venere, deliberarunt. Et Themistocles quidem pro
sententia dixit, *per insulas navigando classemque
etiam nunc persequendo, rectè ad Hellespontum di-
rigendum esse cursum, pontesque rescindendos. At
contrariam sententiam Eurybiades proposuit, dicens:
si rescidissent pontes, hoc ipso longe maximam ca-
mitatem Graecis inlaturos. Nam, si interclusus
Persa cogeretur in Europa manere, operam illum
esse daturum ut numquam quietem agat; quoniam,
si quietem ageret, nihil suarum rerum promove-
ret, neque reditus ei ullus ostenderetur, et fame
periturus esset illius exercitus. Molienti autem
aliquid, et rebus gerendis sedulo operam danti,
omnia Europae oppida omnesque populos acces-
suros videri, sive bello subactos, sive deditione
in tempore facta; et alimento hostibus futuros*

σου ὁμολογεύτων· τροφὴν τε ἔξειν σφέας τὸν ἐπὶ γειοῖν
αἰεὶ τῶν Ἑλλήνων καρπὸν. ἀλλὰ δοκέειν γὰρ, νικηθέν-
τα τῇ ναυμαχίῃ οὐ μενέειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸν Πέρσας·
25 ἑατέον ὧν εἶναι Φεύγειν εἰς ὃ ἔλθοι Φεύγων εἰς τὴν ἑω-
τοῦ. τὸ ἐνθεῦτεν δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ποιέεσθαι ἤδη τὸν
ἀγῶνα“ ἐκέλευε. Ταύτης δὲ εἶχοντο τῆς γνώμης καὶ
Πελοποννησίων τῶν ἄλλων οἱ στρατηγοί.

Ὡς δὲ ἔμαθε ὅτι οὐ πείσει τοὺς γε πολλοὺς πλῶειν 109
εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ Θεμιστοκλῆς, μεταβαλὼν, πρὸς
τοὺς Ἀθηναίους (οὗτοι γὰρ μάλιστα ἐκπεφευγόντων πε-
ριημέκτεον, ὁρμέατό τε εἰς τὸν Ἑλλήσποντον πλῶειν καὶ
5 ἐπὶ σφέων αὐτέων βαλλόμενοι, εἰ ἄλλοι μὴ βουλοία-
το) ἔλεγέ σφι τάδε· „Καὶ αὐτὸς ἤδη πολλοῖσι πα-
„ρεγενόμην, καὶ πολλῶν πλέω ἀκήκοα τοιαύδε γενέ-

esse annuos Graecorum fructus. E' contrario, quum pugna navali victus Persa non videatur in Europa mansurus, permitti ei oportere ut fugiat, donec suam in terram fugâ pervenerit; deinde vero de propria ipsius terra cum illo decertandum. Hanc ad sententiam accesserunt reliquorum etiam Peloponnesiorum duces.

(109.) Ibi tunc *Themistocles*, postquam intellexit se maiori ducum numero persuadere non posse ut in Hellespontum navigarent, mutato consilio Athenienses adiens (quippe qui effugisse barbaros aegerrime ferebant, et ipsi etiam per se, si reliqui nollent, in Hellespontum cupiebant navigare) haec apud eos verba fecit: *Equidem multis saepe huiusmodi rebus interfui, et multo plura talia accidisse audiui; nempe viros ad necessitatem reda-*

„σθαι ἄνδρας ἐς ἀναγκαίην ἀπειληθέντας, νενικημέ-
 „νους ἀναμάχεσθαι τε καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν προτέ-
 „ρην κακότητα. ἡμεῖς δὲ, εὖρημα γὰρ εὐρήκαμεν ἡμέας 10
 „τε αὐτοὺς καὶ τὴν Ἑλλάδα, νέφος τοσοῦτο ἀνθρώπων
 „ἀνωσάμενοι, μὴ διώκωμεν ἄνδρας Φεύγοντας. τάδε
 „γὰρ οὐκ ἡμεῖς κατεργασάμεθα, ἀλλὰ θεοὶ τε καὶ
 „ἥρωες, οἱ ἐφθόνησαν ἄνδρα ἓνα τῆς τε Ἀσίας καὶ τῆς
 „Εὐρώπης βασιλεῦσαι, ὄντα ἀνόσιόν τε καὶ αἰτάσθα- 15
 „λον· ὃς τὰ τε ἱρὰ καὶ τὰ ἴδια ἐν ὁμοίῳ ἐποίεετο, ἐμπι-
 „πράς τε καὶ καταβάλλων τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα·
 „ὃς καὶ τὴν θάλασσαν ἀπεμαστίγωσε, πέδας τε κα-
 „τῆκε. ἀλλ', εὖ γὰρ ἔχει ἐς τὸ παρὸν ἡμῖν, νῦν μὲν
 „ἐν τῇ Ἑλλάδι καταμείναντες, ἡμέων τε αὐτέων ἐπι- 20
 „μεληῖν καὶ τῶν οἰκετέων· καὶ τις οἰκίην τε ἀνα-
 „πλασάσθω, καὶ σπόρου ἀνακῶς ἐχέτω, παντελέως

ctos, postquam victi essent, instaurasse pugnam, et superiorem reparasse calamitatem. Nos vero, postquam ex insperato et nos ipsos et Graeciam, repulsa tanta hominum nube, servavimus, fugientes viros ne persequamur! Nec enim nos haec perfecimus, sed dii atque heroës; qui noluerunt unum virum simul Asiae et Europae imperare, impium illum et nefarium; qui sacra et profana pariter insuper habuit, et simulacra deorum evertit cremavitque, qui mare etiam flagellis cecidit, et compedes in illud deiecit. At nunc, quum bene res nostrae habeant, maneamus in Graecia, et nostrum ipsorum familiarumque nostrarum curam geramus; et aedes suas quisque reficiat, et sementi faciendae sedulo det operam, postquam

„ἀπελάσας τὸν βάρβαρον· ἅμα δὲ τῷ ἔαρι κατα-
 „πλέωμεν ἐπὶ Ἑλλησπόντου καὶ Ἰωνίης.“ Ταῦτα
 25 ἔλεγε, ἀποθήκην μέλλων ποιήσεσθαι ἐς τὸν Πέρσας·
 ἦνα, ἣν ἄρα τι μιν καταλαμβάνη πρὸς Ἀθηναίων πά-
 ρος, ἔχῃ ἀποστροφῇ· τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο. Θεμι- 110
 στοκλῆς μὲν ταῦτα λέγων, διέβαλλε· Ἀθηναῖοι δὲ
 ἐπείθοντο. ἐπεὶ γὰρ, καὶ πρότερον δεδογμένος εἶναι σο-
 φός, ἐφάνη ἐὼν ἀληθῶς σοφός τε καὶ εὐβουλος, πάν-
 5 τως ἐτοῖμοι ἔσαν λέγοντι πείθεσθαι. Ὡς δὲ οὗτοί οἱ
 ἀνεγνωσμένοι ἔσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ὁ Θεμιστο-
 κλῆς ἄνδρας ἀπέπεμπε ἔχοντας πλοῖον, τοῖσι ἐπί-
 στευσε σιγᾶν, ἐς πᾶσαν βάσανον ἀπικνεομένοισι, τὰ
 αὐτὸς ἐντείλατο βασιλεῖ φράσαι· τῶν καὶ Σίκιννος ὁ
 10 οἰκέτης αὐτίς ἐγένετο. οἱ ἐπεὶ τε ἀπίκοντο πρὸς τὴν
 Ἀττικὴν, οἱ μὲν κατέμενον ἐπὶ τῷ πλοίῳ, Σίκιννος δὲ

*barbarum prorsus eiecerimus: ineunte autem vere
 in Hellespontum et in Ioniam navigemus! Haec
 ille locutus est hoc consilio, ut gratiam apud Persam
 in futurum tempus iniret; quo, si ab Atheniensibus
 adversi aliquid ei accidisset, perfugium haberet:
 quod quidem ei etiam usu venit. (110.) Haec di-
 cens Themistocles, decepit Athenienses: at illi mo-
 rem ei gesserunt. Quoniam enim, quum iam antea
 sapiens esset habitus, nuper re ipsa sapiens et plenus
 consilii erat repertus, facile dictis eius parvere. Post-
 quam hi igitur ab illo persuasi fuerunt, continuo
 deinde viros cum navigio dimisit, quos confusus erat,
 etiamsi omnibus tormentis cruciarentur, tacituros
 mandata ad regem deferenda, quorum in numero
 iterum famulus ipsius Sicinnus erat. Hi ubi ad At-*

ἀναβὰς παρὰ Ξέρξεα, ἔλεγε τάδε· „Ἐπεμψέ με
 „Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλῆος, στρατηγὸς μὲν Ἀθηναίων,
 „ἀνὴρ δὲ τῶν συμμάχων πάντων ἄριστος καὶ σοφώτα-
 „τος. Φράσσοντά τοι, ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, 15
 „σοὶ βουλόμενος ὑπουργεῖν, ἔσχε τοὺς Ἕλληνας, τὰς
 „νῆας βουλομένους διώκειν, καὶ τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ
 „γεφύρας λύειν. καὶ νῦν κατ' ἡσυχίην πολλὴν κομί-
 „ζο.“ Οἱ μὲν, ταῦτα σημῆναντες, ἀπέπλων ἐπίσω.

111 Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε σφί ἀπέδοξε μὴτ' ἐπιδιώ-
 κειν ἔτι προσωτέρω τῶν βαρβαρῶν τὰς νῆας, μῆτε ἐπι-
 πλώειν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον λύσοντας τὸν πόρον, τὴν
 Ἄνδρον περικατέατο, ἐξέλεειν ἐθέλοντες. πρῶτοι γὰρ Ἄν-
 δριοι νησιωτῶν αἰτηθέντες πρὸς Θεμιστοκλῆος χρήμα- 5
 τα, οὐκ ἔδοσαν· ἀλλὰ προῖσχομένου Θεμιστοκλῆος λό-

ticam pervenere, reliquis in nave manentibus, *Sicinius* exscendit, et haec apud *Xerxem* verba fecit: *Misit me Themistocles, Neoclis filius, imperator Atheniensium, sociorum omnium fortissimus et sapientissimus, qui tibi dicerem, Themistoclem Atheniensem, rebus tuis cupientem inservire, cohibuisse Graecos, naves tuas persequi volentes, et pontes in Hellesponto rescindere. Itaque nunc largum per otium revertaris licet.* His nunciatis, retro hi navigarunt.

(111.) *Graeci*, postquam displicuit consilium classem Barbarorum ulterius persequendi aut in Hellespontum navigandi ad rescindendos pontes, *Andrum* circumsederunt, expugnare eam molientes. Primi enim ex insulanis *Andrii* fuerunt a quibus pecuniam postulaverat Themistocles, quam illi dare

672, 93.

γον τένδε, ὥς „ἤκοιεν Ἀθηναῖοι περὶ ἑωυτοὺς ἔχοντες
 δύο θεοὺς μεγάλους, Πειθῶ τε καὶ Ἀναγκαίην, οὕτω
 τέ σφι κάρτα δοτέα εἶναι χρήματα.“ ὑπεκρίναντο πρὸς
 10 ταῦτα, λέγοντες ὥς „κατὰ λόγον ἔσαν ἄρα αἱ Ἀθῆ-
 ναι μεγάλαι τε καὶ εὐδαίμονες, καὶ θεῶν χρηστῶν
 ἤκοιεν εὖ· ἐπεὶ Ἀνδρίους γε εἶναι γεωπείνας, ἐς τὰ μέ-
 γιστα ἀνήκοντας, καὶ θεοὺς δύο ἀχρήστους οὐκ ἐκλεί-
 πειν σφέων τὴν νῆσον, ἀλλ’ αἰεὶ φιλοχωρεῖν, Πενίην
 15 τε καὶ Ἀμηχανίην· καὶ τούτέων τῶν θεῶν ἐπηβόλους
 εἶντας Ἀνδρίους, οὐ δώσειν χρήματα. οὐδέποτε γὰρ τῆς
 ἑωυτῶν ἀδυναμίας τὴν Ἀθηναίων δύναμιν εἶναι κρέσσω.“
 Οὔτοι μὲν δὴ ταῦτα ὑποκρινάμενοι, καὶ οὐ δόντες τὰ
 χρήματα, ἐπολιορκέοντο. Θεμιστοκλῆς δὲ, οὐ γὰρ 112
 ἐπαύετο πλεονεκτέων, ἐσπέμπων ἐς τὰς ἄλλας νήσους

recusarunt; sed *Themistocli*, quum his verbis eos
 adortus esset, ut diceret, *venire Athenienses, duos*
magnos deos secum habentes, Persuasionem et
Necessitatem, quare utique dare illos oportere
pecunias; ad haec illi responderunt, *merito magnas*
et opulentas fuisse Athenas, et bonis usos esse
diis; caeterum *Andrios tenuem incolere terram*
et admodum esse egenos, duosque inutiles deos
non relinquere ipsorum insulam, sed constanter
eam habitare, Paupertatem et Impotentiam; et,
 quum hosce deos *Andrii possideant, non duros*
eos pecuniam: numquam enim potentiam Athe-
niensium superiorem fore ipsorum impentiā.
 Hi igitur, quum haec respondissent, nec postulatam
 dedissent pecuniam, oppugnabantur. (112.) *The-*
mistocles vero, numquam cessans corradere pecu-

ἀπειλητήριους λόγους, αἵτεε χρήματα διὰ τῶν αὐτέων
 ἀγγέλων, χρεώμενος λόγοισι τοῖσι καὶ πρὸς Ἀνδρίους
 ἐχρήσατο· λέγων, ὥς „εἰ μὴ δώσουσι τὸ αἰτεόμενον, 5
 ἐπάξει τὴν στρατιὴν τῶν Ἑλλήνων, καὶ πολιορκέων ἐξαι-
 ρήσει.“ λέγων ὦν ταῦτα, συνέλεγε χρήματα μεγάλα
 παρὰ Καρυστίων τε καὶ Παρίων· οἱ πυνθανόμενοι τὴν
 τε Ἀνδρον, ὥς πολιορκέοιτο διότι ἐμῆδισε, καὶ Θεμι-
 στοκλῆα, ὥς εἶη ἐν αἴνῃ μεγίστῃ τῶν στρατηγῶν, δέι- 10
 σαντες ταῦτα, ἔπεμπον χρήματα. Εἰ δὲ δὴ τινες καὶ
 ἄλλοι ἔδσαν νησιωτέων, οὐκ ἔχω εἶπαι· δοκέω δέ τινας
 καὶ ἄλλους δοῦναι, καὶ οὐ τούτους μόνους. καὶ τοι Κα-
 ρυστίοισι γε οὐδὲν, τούτου εἵνεκα, τοῦ κακοῦ ὑπερβολὴ
 ἐγένετο· Πάριοι δὲ Θεμιστοκλῆα χρήμασι ἱλασάμενοι, 15
 διέφυγον τὸ στράτευμα. Θεμιστοκλέης μὲν νυν, ἐξ

nias, in reliquas insulas eosdem, quos ad Andrios, nuncios cum minacibus mandatis misit, pecunias ab illis postulans, dicensque, *nisi postulatis satisfacerent incolae, ducturum se adversus eos Graecorum exercitum, et obsessos perditurum*. Haec dictitando, ingentes pecunias a Carystiiis et a Pariis coëgit. Hi enim, quum Andrum cognovissent oppugnari quod Medis favisset, scirentque in maxima prae cacteris ducibus existimatione Themistoclem esse, haec metuentes, pecunias miserunt. An vero et alii nonnulli ex insulanis pecunias dederint, adfirmare non possum: puto autem, et alios dedisse, nec hos solos. At Carystii quidem nihilo secius extremis malis sunt adfecti: Parii vero, Themistocle pecuniis placato, incursionem exercitus effugerunt. Ita igitur Themis-

673, 22.

Ἄνδρου ὀρμεώμενος, χρήματα παρὰ νησιωτέων ἐπτέετο λάβρῃ τῶν ἄλλων στρατηγῶν.

Οἱ δ' ἀμφὶ Ξέρξεα, ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας με- 113
τὰ τὴν ναυμαχίην, ἐξέλαυνον ἐς Βοιωτοὺς τὴν αὐτὴν ὁδόν.
ἔδοξε γὰρ καὶ Μαρδονίῳ, ἅμα μὲν προπέμψαι βασι-
λῆα, ἅμα δὲ ἀνωρίην εἶναι τοῦ ἔτεος πολεμέειν· χει-
5 μερίσαι τε ἄμεινον εἶναι ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ ἔπειτα ἅμα
τῷ ἔαρι πειραῖσθαι τῆς Πελοποννήσου. Ὡς δὲ ἀπίκατο
ἐς τὴν Θεσσαλίην, ἐνθαῦτα Μαρδόνιος ἐξελέγετο πρῶ-
τους μὲν Πέρσας πάντας τοὺς Ἀθανάτους καλεομένους,
πλὴν Ὑδάρνεος τοῦ στρατηγοῦ· οὗτος γὰρ οὐκ ἔφη λεί-
10 ψεσθαι βασιλῆος· μετὰ δὲ, τῶν ἄλλων Περσέων τοὺς
Θωρηκοφόρους, καὶ τὴν ἵππον τὴν χιλίην· καὶ Μήδους
τε καὶ Σάκας, καὶ Βακτρίους τε καὶ Ἰνδοὺς, καὶ τὸν
πεζὸν, καὶ τὴν ἵππον. ταῦτα μὲν ἔθνεα ὅλα εἴλετο· ἐκ

stocles, ab Andro impetum faciens, pecunias ab insularis coëgit clam reliquis ducibus.

(113.) *Xerxes* autem cum suis, paucos post navalem pugnam dies moratus, eadem qua venerat viâ in Boeotiam movit. Nam Mardonio etiam visum erat comitari regem, nec vero esse opportunum anni tempus ad bellum gerendum, sed satius esse in Thessalia hybernare, et redeunte vere Peloponnesum adgredi. Ut vero in *Thessaliam* pervenere, ibi *Mardonius* primum Persas omnes, quos *Immortales* vocant, selegit, excepto duce eorum *Hydarne*; hic enim se negaverat relicturum regem. Deinde ex reliquis Persis loricatos selegit, et millenarium equitatum; tum vero Medos et Sacas et Bactrios et Indos, tam peditatum, quam equitatum. Et ex his quidem populis

Herod. T. IV. P. I.

H

δὲ τῶν ἄλλων συμμαχῶν ἐξελέγετο κατ' ὀλίγους, τοῖσι
 εἰδῆ τε ὑπῆρχε διαλέγων, καὶ εἰ τέοισι τι χρηστὸν 15
 συνείδῃ πεποιημένον. ἐν δὲ, πλεῖστον ἔθνος Πέρσας αἰ-
 ρέετο, ἄνδρας στρεπτοφόρους τε καὶ ψελιοφόρους· ἐπὶ
 δὲ, Μήδους. οὗτοι δὲ πλῆθος μὲν οὐκ ἐλάσσονες ἔσαν
 τῶν Περσέων, ῥώμῃ δὲ ἔσσονες. ὥστε σύμπαντας τριή-
 114 κοντα μυριάδας γενέσθαι σὺν ἵππεῦσι. Ἐν δὲ τούτῳ 20
 τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Μαρδονίῳ τε τὴν στρατιὴν διέκρινε,
 καὶ Ξέρξης ἦν περὶ Θεσσαλίην, χρηστήριον ἐληλύθει ἐκ
 Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι, Ξέρξης αἰτέειν δίκας τοῦ
 Λεωνίδεω φόνου, καὶ τὸ διδόμενον ἐξ ἐκείνου δέκεσθαι. 5
 πέμπουσι δὴ κήρυκα τὴν ταχίστην Σπαρτιῇται· ὃς
 ἐπειδὴ κατέλαβε εὐῶσαν ἔτι πᾶσαν τὴν στρατιὴν ἐν

omnes, qui aderant, sibi sumsit; ex reliquis vero
 sociis non nisi paucos passim selegit, qui aut forma
 essent praestantes, aut a quibus clarum aliquod fa-
 cinus editum noverat. In horum autem numero pleri-
 que genere Persae fuere, torques et armillas gestantes;
 et post hos Medi. Erant autem Medi numero non
 inferiores Persis, sed robore his cedebant. Ita factum
 est, ut universus *exercitus a Mardonio selectus*,
 simul cum equitibus, numerum trecentorum millium
 compleret. (114.) Per idem tempus, quo Mardo-
 nius delectum instituit militum, et Xerxes adhuc
 in Thessalia erat, *oraculum* ex Delphis adlatum est
Lacedaemoniis, iubens illos *satisfactionem a Xer-*
xē repetere pro caede Leonidae; et, quidquid ille
dedisset, accipere. Itaque ocyus praeconem mise-
 runt Spartani: qui ut universum exercitum na-
 ctus est in Thessalia adhuc haerentem, in conspe-

Θεσσαλίῃ, ἐλθὼν εἰς οἶκον τὴν Ξέρξεω, ἔλεγε τάδε·
 „ὦ βασιλεῦ Μήδων, Λακεδαιμόνιοί τε σέ, καὶ Ἡρα-
 10 „κλείδαι οἱ ἀπὸ Σπάρτης, αἰτέουσι Φόνου δίκας,
 „ὅτι σφέων τὸν βασιλῆα ἀπέκτεινας, ῥυόμενον τὴν Ἑλ-
 „λάδα.“ Ὁ δὲ, γελάσας τε, καὶ κατασχὼν πολ-
 λὸν χρόνον, ὥς οἱ ἐτύγχανε παρεστώς Μαρδόνιος, δεικ-
 νὺς εἰς τοῦτον, εἶπε· „Τοιγάρ σφι Μαρδόνιος ὅδε δι-
 15 „κας δώσει τοιαύτας οἷας ἐκείνοισι πρέπει.“ Ὁ μὲν
 δὴ, δεξάμενος τὸ ῥήθην, ἀπαλλάσσεται.

Ξέρξης δὲ, Μαρδόνιον ἐν Θεσσαλίῃ καταλιπὼν, αὐ- 115
 τὸς ἐπορεύετο κατὰ τάχος ἐν τὸν Ἑλλήσποντον· καὶ
 ἀπικνέεται εἰς τὸν πόρον τῆς διαβάσιος ἐν πέντε καὶ τεσ-
 σεράκοντα ἡμέρησι, ἀπάγων τῆς στρατιῆς οὐδὲν μέρος,
 5 ὡς εἶπαι. ὅκου δὲ παρευόμενοι γινώατο, καὶ κατ' οὓς τι-
 νας ἀνθρώπους, τὸν τουτέων καρπὸν ἀρπάζοντες ἐστίεον-

ctum Xerxis prodiens, haec dixit: *Rex Medorum! Lacedaemonii et Heraclidae ex Sparta satisfactionem abs te postulant quod regem ipsorum interfecisti, qui Graeciam erat servaturus.* Ad haec ridens rex, et diu nihil respondens, postremo, quum forte adstaret ei Mardonius, hunc digito monstrans ait: *Itaque Mardonius hic satisfactionem illis dabit, qualis eis digna est.* Et praeco, accipiens dictum, reversus est.

(115.) Inde *Xerxes*, Mardonio in Thessalia relicto, ipse ad Hellespontum maturavit abire: et quadragesimo quinto die ad locum, ubi traiecerat fretum, pervenit, nullam (ut ita dicam) exercitus partem in Asiam reducens. Milites in itinere, ubicumque locorum erant, et apud quoscumque homines,

116 HERODOTI HISTOR. VIII.

το. εἰ δὲ καρπὸν μηδένα εὗροιεν, οἱ δὲ τὴν ποίην τὴν ἐκ
 τῆς γῆς ἀναφυομένην, καὶ τῶν δενδρέων τὸν Φλοιὸν πε-
 ριλέποντες, καὶ τὰ φύλλα καταδρέποντες κατήσθιον,
 ὁμοίως τῶν τε ἡμέρων καὶ τῶν ἀγρίων, καὶ ἔλειπον οὐ- 10
 δέν· ταῦτα δ' ἐποίευν ὑπὸ λιμοῦ. ἐπιλαβὼν δὲ λοιμός
 τε τὸν στρατὸν καὶ δυσεντερίη, κατ' ὁδὸν διέφθειρε. τοὺς
 δὲ καὶ νοσέοντας αὐτέων κατέλιπε, ἐπιτάσσαν τῇσι πό-
 λισι, ἵνα ἐκάστοτε γίνοιτο ἐλαύνων, μελεδαίνειν τε καὶ
 τρέφειν· ἐν Θεσσαλίῃ τέ τινας, καὶ ἐν Σίρι τῆς Παιο- 15
 νίης, καὶ ἐν Μακεδονίῃ. ἔνθα καὶ τὸ ἱρὸν ἄρμα κατα-
 λιπὼν τοῦ Διὸς, ὅτε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἤλαυνε, ἀπὼν
 οὐκ ἀπέλαβε· ἀλλὰ δόντες οἱ Παῖονες τοῖσι Θρηῖξι,
 ἀπαιτέοντος Ξέρξεω, ἔφασαν νεμομένας ἀρπαχθῆναι
 ὑπὸ τῶν ἄνω Θρηίκων τῶν περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυ- 20
 116 μόνος οἰκημένων. Ἐνθα καὶ ὁ τῶν Βισαλτέων βασι-

horum fructus rapientes comederant. Sicubi nihil fru-
 ctuum invenissent, gramen e terra enatum, et decer-
 ptum arborum corticem, et ex arboribus tam cultis
 quam sylvestribus destrecta manducaverant folia, ni-
 hilque reliquerant, fame ita cogente. Ad haec pestis
 et dysenteria invadens exercitum, multos in itinere
 interemerat. Aegrotos vero etiam in itinere relinqui-
 rat rex, dato civitatibus, ut in quaque erant, man-
 dato, ut curarent illos alerentque: ita alios in Thes-
 salia, alios in Siri Paeoniae, alios in Macedonia reli-
 querat. Ibi etiam antea, quum in Graeciam tenderet,
 currum Solis reliquerat: quem nunc rediens non rece-
 pit. Nam Paeones, qui illum Thracibus tradiderant,
 repetenti Xerxi dixere, equas e pascuo raptas esse a
 superioribus Thracibus circa Strymonis fontes habi-

674, 82.

λεὺς γῆς τε τῆς Κρηστωνικῆς, Θρηΐξ, ἔργον ὑπερφυῆς
 ἐργάσατο· ὃς οὔτε αὐτὸς ἔφη τῷ Ξέρξῃ ἐκὼν εἶναι δου-
 λεύσειν, ἀλλ' οἶχετο ἄνω ἐς τὸ οὐρὸς τὴν Ροδόπην,
 5 τοῖσι τε παῖσι ἀπηγόρευε μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλ-
 λάδα. οἱ δὲ, ἀλογήσαντες, ἢ ἄλλως σφί θυμὸς ἐγέ-
 νετο θεήσασθαι τὸν πόλεμον, ἐστρατεύοντο ἅμα τῷ
 Πέρσῃ. ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν ἀσινεές πάντες, ἐξ ἑόντες,
 ἐξώρυξε αὐτέων ὁ πατὴρ τοὺς ὀφθαλμοὺς, διὰ τὴν αἰ-
 10 τὴν ταύτην. καὶ οὗτοι μὲν τοῦτον τὸν μισθὸν ἔλαβον.

Οἱ δὲ Πέρσαι ὡς ἐκ τῆς Θρηϊκῆς πορευόμενοι ἀπὶ 117
 κοντο ἐπὶ τὸν πόρον, ἐπειγόμενοι, τὸν Ἑλλήσποντον τῇ-
 σι νηυσὶ διέβησαν· ἐς Ἀβυδὸν· τὰς γὰρ σχεδίας οὐκ
 εὖρον ἔτι ἐντεταμένους, ἀλλ' ὑπὸ χειμῶνος διαλελυμέ-
 5 νας. Ἐνθαῦτα δὲ κατεχόμενοι, σιτία τε πλέω ἢ κατ'

tantibus. (116.) Ibidem rex Bisaltarum et terrae
 Crestonicae, Thrax, immane patravit facinus. Dixe-
 rat ille, nec se ultro servitutum Xerxi, sed in su-
 periora loca in montem Rhodopen se receperat, et
 filiis suis interdixerat ne adversus Graeciam milita-
 rent. At illi, spreto patris imperio, sive quod cupi-
 do illos incesserat belli spectandi, cum Persa mili-
 tarunt. Postquam vero salvi omnes, sex numero, re-
 dierunt, oculos eis pater istam ob culpam effodit:
 et illi quidem hanc mercedem abstulerunt.

(117.) Persae vero ut peragratâ Thraciâ ad traie-
 ctum pervenere, quanta maxima celeritate poterant
 Hellespontum navibus traicientes *Abydum* petie-
 runt: etenim pontes non amplius stratos invenerant,
 sed tempestate dissolutos. Ibi morantes, quum co-
 piosiora quam in itinere alimenta nacti supra mo-

ὁδὸν ἐλάγχανον· οὐδένα τὲ κόσμον ἐμπιπλάμενοι, καὶ
 ὕδατα μεταβάλλοντες, ἀπέβησκον τοῦ στρατοῦ τοῦ
 περιέοντος πολλοί. οἱ δὲ λοιποὶ ἅρως Ξέρξῃ ἀπικνέον-
 118 ται εἰς Σάρδεις. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὁδε λόγος λεγό-
 μενος, ὡς ἐπειδὴ Ξέρξης ἀπελαύνων ἐξ Ἀθηνέων, ἀπί-
 κετο ἐπ' Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, ἐνθεῦτεν οὐκέτι ὁδοι-
 πορήσι διερχόετο, ἀλλὰ τὴν μὲν στρατιὴν Ὑδάρνεϊ ἐπι-
 τρέπει ἀπάγειν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, αὐτὸς δ' ἐπὶ νηὸς 5
 Φοινίσσης ἐπιβάς, ἐκομίζετο εἰς τὴν Ἀσίην. πλώοντα
 δέ μιν ἄνεμον Στρυμονίην ὑπολαβεῖν μέγαν καὶ κυμα-
 τίν· καὶ δὴ, μᾶλλον γάρ τι χειμαίνεσθαι, γεμούσης
 τῆς νηὸς, ὥστε ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐπέονταν συχ-
 νῶν Περσέων τῶν σὺν Ξέρξῃ κομιζομένων, ἐνθαῦτα εἰς 10
 δεῖμα πεσόντα τὸν βασιλῆα, εἶσεσθαι βιάσαντα τὸν κυ-
 βερνήτηα, εἴ τις ἐστὶ σφι σωτηρίη. καὶ τὸν εἶπαι· „Δέ-

dum sese implerent, et alias, quam adhuc, biberent
 aquas, multi de exercitu qui superebat periere, re-
 liqui vero cum Xerxe *Sardes* pervenere. (118.)
 Fertur quidem etiam alia fama, *Xerxem*, postquam
 Athenis profectus *Eionem* ad *Strymonem* fluvium
 pervenisset, inde non amplius terrestri usum esse
 itinere; sed exercitum quidem *Hydarni* tradidisse,
 qui eum ad *Hellespontum* deduceret, ipsum vero
 conscensa *Phoenissa* nave in *Asiam* traiecisse; in tra-
 fectu vero a vehemente impetuosoque vento *Stry-*
monia fuisse exceptum. Ibi tunc, quum magis ma-
 gisque fureret tempestas, et nimis onerata esset navis,
 quippe magnò numero Persarum *Xerxem* comitan-
 tium in ponte navis stante, timore perculsum regem
 cum clamore quaesisse ex gubernatore, ecqua salutis

„σποτα, οὐκ ἔστιν αὐδεμῖη, εἰ μὴ τούτων ἀπαλλαγὴ
 „τις γένηται τῶν πολλῶν ἐπιβατέων.“ καὶ Ξέρξης
 15 λέγεται ἀκούσαντα ταῦτα εἶπαι· „Ἄνδρες Πέρσαι, νῦν
 „τις διαδεξάτω ὑμέων βασιλῆος κηδόμενος· ἐν ὑμῖν γὰρ
 „οἶκε εἶναι ἐμοὶ ἡ σωτηρίη.“ τὸν μὲν ταῦτα λέγειν· τοὺς
 δὲ, προσκυνέοντας, ἐκπηδέειν εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ
 τὴν νῆα ἐπικουφισθεῖσαν, οὕτω δὲ ἀπασωθῆναι εἰς τὴν
 20 Ἀσίην. Ὡς δὲ ἐκβῆναι τάχιστα εἰς γῆν τὸν Ξέρξης,
 παῖσαι τοιόνδε· ὅτι μὲν ἔσωσε βασιλῆος τὴν ψυχὴν, δω-
 ρήσασθαι χρυσὴν στεφάνην τὸν κυβερνήτην· ὅτι δὲ Περ-
 σέων πολλοὺς ἀπώλεσε, ἀποταμεῖν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.
 Οὗτος δὲ ἄλλως λέγεται ὁ λόγος περὶ τοῦ Ξέρξεω νό- 119
 στου, οὐδαμῶς ἐμοιγε πιστὸς, οὔτε ἄλλος, οὔτε τὸ
 Περσέων τοῦτο πάθος. εἰ γὰρ δὴ ταῦτα οὕτω εἰρήθη ἐκ

spes esset; eique gubernatorem respondisse, *Domine! non alia spes est, nisi de numero multorum horum vectorum pars quaedam amoveatur*. Quae audientem *Xerxem*, aiunt, dixisse: *Viri Persae! nunc vestrum aliquis ostendat curae vobis esse regem! nam in vobis mea salus posita videtur*. Quibus auditis illos adorasse regem, et in mare prosiliisse; et navem ita levatam, salvam, in Asiam pervenisse. *Xerxem* vero, simul atque in terram exscendisset, haec fecisse: aureâ coronâ donasse gubernatorem, quod regis vitam conservasset; deinde vero, quod magnum Persarum numerum perdidisset, caput ei iussisse praecidi. (119.) Sed haec *de Xerxis reditu* temere fertur fama, mihique prorsus incredibilis est, tam quod ad caetera spectat, quam quod ad istam Persarum calamitatem. Nam si ista *Xerxi* governa-

τοῦ κυβερνήτεω πρὸς Ξέρξεα, ἐν μυρήσι γνώμησι μίη
οὐκ ἔχω ἀντίζοον, μὴ οὐκ ἂν ποιῆσαι βασιλῆα τοιόνδε· 5
τούς μὲν ἐκ τοῦ καταστρώματος καταβιβάσαι ἐς κοί-
λην νῆα, ἔοντας Πέρσας, καὶ Περσέων τοὺς πρώτους·
τῶν δ' ἐρετέων, ἑάντων Φοινίκων, ὅπως οὐκ ἂν ἴσον πλῆ-
θος τοῖσι Πέρσῃσι ἐξέβαλε ἐς τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' ὁ
μὲν, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ὁδῶ χρεώμενος ἅμα 10
120 τῷ ἄλλῳ στρατῷ, ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην. Μέγα
δὲ καὶ τόδε μαρτύριον· Φαίνεται γὰρ Ξέρξης ἐν τῇ ὀπί-
σω κομιδῇ ἀπικόμενος ἐς Ἀβδηρα, καὶ ξεινίην τέ σφι
συνθέμενος, καὶ δωρησάμενος αὐτοὺς ἀκινάκη τε χρυ-
σέῳ καὶ τήρῃ χρυσοπάστῳ. καὶ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι 5
Ἀβδηρίται, λέγοντες ἐμοί γε οὐδαμῶς πιστὰ, πρῶτον
ἐλύσατο τὴν ζώνην φεύγων ἐξ Ἀθηνέων ὀπίσω, ὡς ἐν

tor dixisset, ex decem millibus hominum, quos roga-
rem sententiam, ne unum quidem esse existimo, quin
mihi sit adsensurus, non eiusmodi quidpiam factu-
rum fuisse regem, sed Persas Persarumque principes,
qui in ponte fuerunt, iussurum fuisse in cavitatem
navis descendere, remigum vero, qui Phoenices
erant, parem numerum, quot Persae fuerunt, in
mare eiecturum. At ille, ut modo dixi, simul cum
reliquo exercitu iter faciens in Asiam rediit. (120.)
Cuius rei etiam locuples est testimonium hoc, quod
satis constet, *Xerxem* in reditu *Abdera* venisse, et
hospitium contraxisse cum *Abderitis*, eosque aureo
acinace atque tiara auro intexta donasse. Et, ut soli
quidem *Abderitae* narrant, (quod mihi parum fit
probabile) primum apud illos, ex quo *Athenis* pro-
fugit, cingulum solvit, utpote nunc in tuto se esse

676. 42.

αἰδέειν ἑών. πρὸς τοῦ Ἑλλησπόντου δὲ μᾶλλον τὰ Ἀβ-
 δηρα ἴδρυται, ἢ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Ἡϊόνος, ὅθεν
 10 δὴ μιν Φασὶ ἐπιβῆναι ἐπὶ τὴν νῆα.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε οὐκ οἶοί τε ἐγένοντο ἐξελεῖν 121
 τὴν Ἄνδρον, τραπόμενοι εἰς Κάρυστον, καὶ δηϊώσαντες
 αὐτέων τὴν χώραν, ἀπαλλάσσοντο εἰς Σαλαμίνα. Πρῶ-
 τα μὲν νυν τοῖσι θεοῖσι ἐξεῖλον ἀκροβίνια, ἄλλα τε, καὶ
 5 τριήρεας τρεῖς Φοινίσσας· τὴν μὲν, εἰς Ἴσθμον ἀναβεῖ-
 ναι, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν· τὴν δὲ, ἐπὶ Σούνιον· τὴν
 δὲ, τῷ Αἴαντι, αὐτοῦ εἰς Σαλαμίνα. μετὰ δὲ τοῦτο,
 διδιδάσαντο τὴν ληΐην, καὶ τὰ ἀκροβίνια ἀπέπεμψαν εἰς
 Δελφούς· ἐκ τῶν ἐγένετο ἀνδριάς, ἔχων ἐν τῇ χειρὶ ἀκρω-
 10 τήριον νηός, ἑὼν μέγας δυοκαίδεκα πηχέων· ἐστή-
 κει δὲ οὗτος τῇ περ ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος ὁ χρύσεος.
 Πέμψαντες δὲ ἀκροβίνια οἱ Ἕλληνες εἰς Δελφούς, ἐπει- 122

ratus. Sunt autem *Abdera* Hellesponto propiora,
 quam *Strymon* aut *Eion*, ubi illum aiunt navem con-
 scendisse.

(121.) Graeci, quum expugnare *Andrum* non po-
 tuissent, *Carystum* petierunt, et evastato *Carystio*-
rum agro *Salaminem* redierunt. Ibi primum *primitias*
praedae exemerunt diis, quum alia, tum tres
Phoenissas triremes; quarum una in *Isthmo* dedica-
 retur, quae mea adhuc aetate superfuit; altera ad *Su-*
nium, tertia *Aiaci* in ipsa *Salamine*. Deinde *praedam*
 inter se diviserunt, et *Delphos* miserunt *primitias*; e
 quibus facta est statua duodecim cubitorum magni-
 tudine, rostrum navis manu tenens; quae eodem lo-
 co posita est ubi aurea *Alexandri* *Macedonis* statua.
 (122.) Postquam *Delphos* *primitias* miserunt Graeci,

ρώτεον τὸν θεὸν κοινῇ, εἰ λελάβηκε πλήρη καὶ ἀριστα
 τὰ ἀκροθίνια. ὁ δὲ, παρ' Ἑλλήνων μὲν τῶν ἄλλων,
 ἔφησε, ἔχειν παρ' Αἰγινήτων δὲ, οὐκ ἄλλα ἀπαίτεα
 αὐτοὺς τὰ ἀριστηῖα τῆς ἐν Σαλαμῶνι ναυμαχίης. Αἰ- 5
 γινῆται δὲ πυθόμενοι, ἀνέθεσαν ἀστέρας χρυσοῦς, οἱ
 ἐπὶ ἰστού χαλκέου ἐστάσι τρεῖς ἐπὶ τῆς γωνίης, ἀγχο-
 123 τάτω τοῦ Κροίσου κρητῆρος. Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν
 τῆς λήϊας ἔπλων οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν Ἰσθμὸν, ἀριστηῖα
 δάσποντες τῷ ἀξιοτάτῳ γενομένῳ Ἑλλήνων ἀνὰ τὸν πό-
 λεμον τοῦτον. ὡς δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διενέμοντο
 τὰς ψήφους ἐπὶ τοῦ Ποσειδέωνος τῷ βωμῷ, τὸν πρῶ- 5
 τον καὶ τὸν δεύτερον κρίνοντες ἐκ πάντων ἐμβαῦτα πᾶς
 τις αὐτῶν ἐαυτῷ ἐτίθετο τὴν ψῆφον, αὐτὸς ἕκαστος
 δοκέων ἀριστος γενέσθαι· δεύτερα δὲ, οἱ πολλοὶ συνεξέ-

communi omnium nomine interrogarunt deum, an
 sufficientes et gratas accepisset primitias. Quibus
 ille respondit, a caeteris quidem; nec vero ab
 Aeginetis: sed ab his repetiit praemium quod illis ob
 rem ad Salamina bene gestam tributum fuisset. Quo
 audito, Aeginetae dedicarunt aureas stellas tres, quae
 super aeneo malo stant in angulo proxime Croesi cra-
 terem. (123.) Post praedae distributionem in Isth-
 mum navigarunt Graeci, virtutis praemium tribu-
 turi ei e suorum numero, qui in hoc bello prae cae-
 teris illud commeruisset. Postquam vero eo perve-
 nerunt duces, et calculos inter se ad Neptuni aram
 distribuerunt, primum et secundum suo iudicio de-
 signaturi; ibi tunc eorum quisque sibi primum po-
 suit calculum, se ipsum quisque fortissimum iudi-
 cans: quod autem ad secundas partes pertinet, ple-

- πιπτον Θεμιστοκλῆα κρίνοντες. οἱ μὲν δὴ ἐμουνοῦντο·
 10 Θεμιστοκλῆς δὲ δευτερείοισι ὑπερεβάλλετο πολλόν.
 Οὐ βουλομένων δὲ ταῦτα κρίνειν τῶν Ἑλλήνων Φθόνῳ, 124
 ἀλλ' ἀποπλώνοντων ἐκάστων ἐς τὴν ἑωυτῶν ἀκρίτων,
 ὅμως Θεμιστοκλῆς ἐβῶσθη τε καὶ ἐδοξάσθη εἶναι ἀνὴρ
 πολλὸν Ἑλλήνων σοφώτατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.
 5 Ὅτι δὲ νικῶν οὐκ ἐτιμήθη πρὸς τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυ-
 μαχησάντων, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐς Λακεδαιμόνα
 ἀπῆκετο, θέλων τιμηθῆναι. καὶ μιν Λακεδαιμόνιοι κα-
 λῶς μὲν ὑπεδέξαντο, μεγάλως δὲ ἐτίμησαν. ἀριστήϊα μὲν
 νυν ἔδωσαν Εὐρυβιάδῃ, ἐλαίης στέφανον· σοφίης δὲ καὶ
 10 δεξιότητος, Θεμιστοκλεῖ, καὶ τούτῳ στέφανον ἐλαίης.
 ἔδωκόν τε μιν ἔχω τῷ ἐν Σπάρτῃ καλλιστεύσαντι

rique calculi in *Themistoclem* consenserunt. Itaque illi singula habuere suffragia : *Themistocli* autem longe pleraque suffragia secundas tribuerunt partes. (124.) Id iudicium duces quidem Graeci ob invidiam ratum habere noluerunt, sed re iniudicata suam quisque in civitatem discessit : verumtamen *Themistocles* per universam Graeciam ut Graecorum longe prudentissimus praedicatus celebratusque est. Quoniam vero, licet victor, non tamen honore adfectus erat ab his qui pugnae ad Salaminem fuerant socii ; protinus post haec Lacedaemonem se contulit, ibi se honoratum iri sperans. Et liberaliter eum receperunt *Lacedaemonii*, et eximio honore adfecerunt. Nam *Eurybiadi* quidem primum decrevere praemium, oleagineam coronam : prudentiae vero et dexteritatis praemium *Themistocli* tribuerunt, oleagineam huic pariter coronam. Praeterea curru

τι· αἰνέσαντες δὲ πολλὰ, προέπεμψαν ἀπιόντα τρι-
 κόσιοι Σπαρτιητέων λογάδες, οὔτοι οἵπερ ἱππῆες κα-
 λέονται, μέχρι οὐρανῶν τῶν Τεγεητικῶν. μῦνον δὲ τοῦτον
 πάντων ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Σπαρτιῆται προέ- 15
 125 πεμψαν. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀτίκετο εἰς τὰς
 Ἀθήνας, ἐνθαῦτα Τιμόδημος Ἀφιδναῖος, τῶν ἐχθρῶν
 μὲν τῶν Θεμιστοκλέος ἐὼν, ἄλλως δὲ οὐ τῶν ἐπιφα-
 νέων ἀνδρῶν, Φθόνῳ καταμαργέων, ἐνείκεε τὸν Θεμι-
 στοκλῆα, τὴν εἰς Λακεδαίμονα ἀπῆλθιν προφέρων, ὡς 5
 διὰ τὰς Ἀθήνας ἔχει τὰ γέρεα τὰ παρὰ Λακεδαιμο-
 νίων, ἀλλ' οὐ δι' ἐαυτόν. ὁ δὲ, ἐπεὶ τε οὐκ ἐπαύετο ταῦ-
 τα λέγων ὁ Τιμόδημος, εἶπε· „Οὕτω ἔχει τοι· οὐτ'
 „ἂν ἐγὼ, ἐὼν Βελβινίτης, ἐτιμήθην οὕτω πρὸς Σπαρ-

eum donarunt, pulcerrimo qui Spartaee erat: et egre-
 gie collaudatum prosecuti sunt abeuntem delecti tre-
 centi Spartanorum, hi qui equites vocantur, usque
 ad Tegeatarum fines. Est autem *Themistocles* unus
 ex omnibus quos novimus hominibus, quem Spar-
 tani ita publice sint prosecuti. (125.) Ut autem
 Lacedaemone Athenas venit, ibi tunc Timodemus,
 Aphidnensis, qui de numero inimicorum eius erat,
 caeterum non ex illustribus viris homo, invidia in-
 saniens, obtrectavit Themistocli; exprobransque ei
 quod Lacadaemonem se contulisset, aiebat, *Athe-
 niensium gratiâ Lacedaemonios eum honore illo
 esse prosecutos, non ipsius gratiâ.* Quod ubi pas-
 sim dictitare non desiit Timodemus, *Themistocles* ei
 ait: *Ita tibi se res habet: nec ego, si Belbinita
 essem, ita honoratus fuisset a Lacedaemoniis;*

10 „τιητέων· οὐτ' ἂν σὺ, ὦ ἄνθρωπε, εἰὼν Ἀθηναῖος.“ Ταῦτα μὲν νυν εἰς τοσοῦτο ἐγένετο.

Ἄρταβας δὲ ὁ Φαρνάκεος, ἀνὴρ ἐν Πέρσῃσι 126
λόγιμος καὶ πρόσθε εἰὼν, ἐκ δὲ τῶν Πλαταιϊκῶν καὶ
μᾶλλον ἔτι γενόμενος, ἔχων ἐξ μυριάδας στρατοῦ τὸν
Μαρδόνιος ἐξελέξατο, προέπεμπε βασιλῆα μέχρι τοῦ
5 πόρου. ὡς δὲ ὁ μὲν ἦν ἐν τῇ Ἀσίῃ, ὁ δὲ, ὀπίσω πορευό-
μενος, κατὰ τὴν Παλλήνην ἐγένετο· ἅτε Μαρδονίου τε
χειμερίζοντος περὶ Θεσσαλίην τε καὶ Μακεδονίην, καὶ
οὐδέν κω κατεπεύγοντος ἤκειν εἰς τὸ ἄλλο στρατόπεδον·
οὐκ ἐδικαίου, ἐντυχὼν ἀπεστεῶσι Ποτιδαῖήτησι, μὴ οὐκ
10 ἑξανδραποδίσασθαί σφας. Οἱ γὰρ Ποτιδαῖῆται, ὡς
βασιλεὺς παρεξελθάκεε, καὶ ὁ ναυτικὸς τοῖσι Πέρ-
σῃσι οἰχώκεε Φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, ἐκ τοῦ Φανερῶ

nec tu, homo! si esses genere Atheniensis. Et haec quidem hactenus.

(126.) Interim *Artabazus*, Pharnacis filius, iam ante spectatus vir inter Persas, et deinde ex Plataeensi pugna magis etiam nobilitatus, cum sexaginta millium millibus de eo exercitu quem Mardonius sibi selegerat, regem usque ad fretum deduxit. Postquam rex in Asia fuit, Artabazus vero retrogressus circa Pallenen versabatur; quum Mardonius in Thessalia et Macedonia hiemaret, nec opus esset ut ipse cum reliquo exercitu se coniungere properaret; rem sese indignam iudicavit, quum in Potidaeatas incidisset, qui a rege defecerant, si hos non in servitutem redigeret. Etenim *Potidaeatae*, postquam rex fines eorum erat praetergressus, et classis Persarum a Salamine fugâ se receperat, ex professo defecerant a Barbaris,

- ἀπέστασαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων· ὥς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ τὴν Παλλήνην ἔχοντες. Ἐνθαῦτα δὴ ὁ Ἀρτάβαζος ἐπο-
 127 λιώσκει τὴν Ποτιδαίην. Ὑποπτεύσας δὲ καὶ τοὺς Ὀλυν-
 θίους ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλῆος, καὶ ταύτην ἐπολιόρ-
 κει. εἶχον δὲ αὐτὴν Βοττιαῖοι, οἱ ἐκ τοῦ Θερμαίου κόλ-
 που ἐξαναστάντες ὑπὸ Μακεδόνων. ἐπεὶ δὲ σφεας εἶλε
 πολιορκίαν, κατέσφαξε ἐξαγαγὼν εἰς λίμνην· τὴν δὲ 5
 πόλιν παραδίδῃ Κριτοβούλῳ Τορωναίῳ ἐπιτροπεύειν,
 καὶ τῷ Χαλκιδικῷ γενεῖ. καὶ οὕτως Ὀλυνθον Χαλκι-
 128 δέες ἔσχον. Ἐξελὼν δὲ ταύτην ὁ Ἀρτάβαζος, τῇ Πο-
 τιδαίῃ ἐντεταμένως προσεῖχε. προσέχοντι δὲ οἱ προθύ-
 μως συντίθεται προδοσίην Τιμόξεινος, ὁ τῶν Σκιωναίων
 στρατηγός· ὅντινα μὲν τρόπον ἀρχὴν, ἔγωγε οὐκ ἔχω
 εἶπαι, οὐ γὰρ ὦν λέγεται· τέλος μέντοι, τοιαῦδε ἐγὼ 5
 νετο. ὅπως βυβλίον γράφει ἢ Τιμόξεινος, ἐβέλων παρὰ

pariterque reliqui Pallenen incolentes. *Potidaeam* igitur tunc *Artabazus* oppugnavit. (127.) Suspiciatus vero etiam Olynthios defectionem a rege moliri, *Olynthum* simul oppugnavit. Tenebant eam tunc Bottiaci, qui e Thermaeo sinu a Macedonibus fuerant eieci: quos postquam vi expugnavit, ad lacum eductos iugulavit; urbem autem Chalcidicae genti tradidit, eique Critobulum Toronaeum praefecit. Atque ita Olynthum Chalcidenses habuere. (128.) Hac expugnata, curam omnem *Artabazus* in *Potidaeam* intendit. Qui dum hoc curat, ultro cum eo de proditione egit Timokenus, dux Scionaeorum. Hic qua via initio usus sit, dicere non possum, nec enim memoratur: sed postremo res accidit huiusmodi. Quoties litteras mittere aut Timo-

Ἀρτάβαζον πέμψαι, ἢ Ἀρτάβαζος παρὰ Τιμόξεινον, τοξεύματος περὶ τὰς γλυφίδας περιειλίζαντες καὶ πτερύσαντες τὸ βυβλίον, ἐτόξευον εἰς συγκείμενον χωρίον.
 10 ἐπαΐστος δὲ ἐγένετο ὁ Τιμόξεπος προδίδους τὴν Ποτίδαιαν. τοξεύων γὰρ ὁ Ἀρτάβαζος εἰς τὸ συγκείμενον, αἵμαρτων τοῦ χωρίου τούτου, βάλλει ἀνδρὸς Ποτιδαίητι τὸν ὦμον. τὸν δὲ, βληθέντα, περιέδραμε ὄμιλος, εἶα Φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ· αἱ αὐτίκα τὸ τόξευμα
 15 λαβόντες, ὡς ἔμαθον τὸ βυβλίον, ἔφερον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς· παρῇν δὲ καὶ τῶν ἄλλων Παλληναίων συμμαχίῃ. τοῖσι δὲ στρατηγοῖσι ἐπιλεξαμένοισι τὸ βυβλίον, καὶ μαθοῦσι τὸν αἴτιον τῆς προδοσίης, ἔδοξε μὴ καταπλέξαι Τιμόξεινον προδοσίῃ, τῆς Σκιωναίων πόλις εἶνε-
 20 κα, μὴ νομιζοίατο εἶναι Σκιωναίῳ εἰς τὸν μετέπειτα χρό-

CXXVIII. 8. περὶ. παρὰ vulgo.

xenus voluit ad Artabazum, aut Artabazus ad Timoxenum, epistolam circum sagittae crenas circumvolvebant, et adaptatis alis, sagittam in locum, de quo inter eos convenerat, emittebant. Sed proditionis urbis compertus est Timoxenus. Etenim Artabazus, sagittâ versus destinatum locum emissâ, a scopo aberrans, humerum feriit civis Potidaeatae. Et adcurrens hominum turba, ut fieri in bello solet, vulneratum circumstat; qui sagittam prehendentes, ut epistolam animadverterunt, protinus ad duces deferunt: aderant enim etiam ex aliis Pallenensibus socii. Ut vero epistolam legerunt duces, auctoremque cognoverunt proditionis, visum est eis crimine proditionis non implicare Timoxenum, civitatis Scionaeorum gratiâ ne in posterum omne aevum pro-

νον αἰεὶ προδότηι. ὁ μὲν δὴ τοιούτῳ τρόπῳ ἐπαῖστος
 129 ἐγεγόνει. Ἀρταβάζω δὲ ἐπειδὴ πολιορκέοντι ἐγεγόνε-
 σαν τρεῖς μῆνες, γίνεται ἄμπωτις τῆς θαλάσσης με-
 γάλῃ, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. ἰδόντες δὲ οἱ βάρβαροι
 τέναγος γενόμενον, παρήϊσαν εἰς τὴν Παλλήνην. ὥς δὲ
 τὰς δύο μὲν μοῖρας διοδοικορήκεσαν, ἔτι δὲ τρεῖς ὑπό 5
 λοιποὶ ἔσαν, τὰς διελθόντας χεῖρ ἔσω εἶναι ἐν τῇ Παλ-
 λήνῃ, ἐπῆλθε πλημμυρίς τῆς θαλάσσης μεγάλη, ὅση
 οὐδαμὰ κω. ὥς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι, πολλάκις γινο-
 μένη. οἱ μὲν δὴ νέειν αὐτέων οὐκ ἐπιστάμενοι διεφθεί-
 ροντο· τοὺς δὲ ἐπιστάμενους οἱ Ποτιδαῖηται ἐπιπλώ- 10
 σαντες πλοίοισι ἀπώλεσαν. Αἴτιον δὲ λέγουσι οἱ Ποτι-
 δαιῖται τῆς τε ῥηχῆς καὶ τῆς πλημμυρίδος καὶ τοῦ
 Περσικοῦ πάθεος γενέσθαι τόδε, ὅτι τοῦ Ποσειδέωνος

ditores esse existimarentur Scionaei. Et ille qui-
 dem hoc modo compertus est. (129.) Postquam
 tres menses *Artabazus* in oppugnanda *Potidaea*
 fuit occupatus, accidit *ingens maris recessus*, et is
 quidem in longum admodum tempus: et barbari,
 locum videntes vadosum factum, in Pallenem transire
 instituerunt. Ut vero duas viae emensi erant partes,
 et tres partes adhuc reliquae erant, quas transire
 oportebat priusquam in Pallenem pervenirent, su-
 pervenit *accessus maris* tantus, quantus numquam
 antea, ut quidem indigenae dicunt, fuerat, licet saepe
 magnus accidat. Itaque quicumque ex illis nandi
 erant imperiti, perierunt; qui vero natare poterant,
 hos *Potidaeatae* navigiis persecuti interemerunt.
Caussam autem huius aestus et exundationis, cala-
 mitatisque *Persarum*, hanc fuisse aiunt *Potidaeatae*,

680, 60.

15 ἐς τὸν νηὸν καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ ἐν τῷ προαστείῳ ἤσβε-
σαν οὗτοι τῶν Περσέων τοὶ περ καὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς
θαλάσσης· αἴτιον δὲ τοῦτο λέγοντες, εὖ λέγειν ἔμοιγε
δοκέουσι. τοὺς δὲ περιγενομένους ἀπῆγε Ἀρτάβαζος ἐς
Θεσσαλίην παρὰ Μαρδόνιον. Οὗτοι μὲν οἱ προπέμ-
ψαντες βασιλῆα, οὕτω ἔπραξαν.

Ὁ δὲ ναυτικός ὁ Ξέρξεω περιγενόμενος, ὡς προσέ- 130
μιξε τῇ Ἀσίῃ Φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, καὶ βασιλῆά
τε καὶ τὴν στρατιὴν ἐκ Χερσονήσου διεπόρθησε ἐς
Ἄβυδον, ἐχειμέριζε ἐν Κύμῃ. ἔαρος δὲ ἐπιλάμψαντος,
5 πρῶτος συνελέγετο ἐς Σάμον· αἱ δὲ τῶν νηῶν καὶ ἐχει-
μέρισαν αὐτοῦ. Περσέων δὲ καὶ Μήδων οἱ πλεῖνες ἐπε-
βάτευον· στρατηγοὶ δὲ σφι ἐπῆλθον, Μαρδόντης τε ὁ
Βαγαίου, καὶ Ἀρταύντης ὁ Ἀρταχαίου· συνῆρχε δὲ
τούτοις καὶ ἀδελφιδέος, αὐτοῦ Ἀρταύντεω προσελομέ-

quod hi iidem Persae, qui mari perierunt, in Neptu-
ni templum et simulacrum, quod in suburbio est,
impia facinora admiserant: quam causam illi ex rei
veritate adlegare mihi videntur. Superstites *Artabazus* in Thessaliam ad Mardonium reduxit. Haec igitur
fortuna fuit eorum, qui regem deduxerunt.

(130.) *Classis* quae supererat *Xerxis*, postquam
fugā ex Salamine in Asiam pervenit, regemque et
exercitum e Chersoneso Abydum traiecit, Cumae hyemavit.
Adpetente autem vere ad *Samum* maturavit
convenire, ubi etiam pars navium hyemaverat. Pro-
pugnatorum maior pars Persae erant et Medi: du-
ces autem eis advenere Mardontes Bagaei filius, et
Artayntes Artachaei: quibus etiam collega adfuit
Ithamitres, fratris filius Artayntae, ab ipso adsci-

του, Ἰθαμίτῃς. Ἄτε δὲ μεγάλας πληγέντες, οὐ προή- 10
 σαν ἀνωτέρω τὸ πρὸς ἐσπέρης, οὐδ' ἐπηνάγκαζε οὐδείς·
 ἀλλ' ἐν τῇ Σάμῳ κατήμενοι, ἐφύλασσον τὴν Ἰωνίην
 μὴ ἀπόστῃ, νῆας ἔχοντες σὺν τῇσι Ἰάσι τριηκοσίας.
 οὐ μὴν οὐδὲ προσεδέκοντο τοὺς Ἕλληνας ἐλεύσεσθαι ἐς
 τὴν Ἰωνίην, ἀλλ' ἀποχρήσειν σφί τὴν ἑαυτῶν φυλάσ- 15
 σειν· σταθμεύμενοι ὅτι σφέας οὐκ ἐπεδίωξαν φεύγον-
 τας ἐκ Σαλαμῖνος, ἀλλ' ἄσμενοι ἀπαλλάσσοντο. Κα-
 τὰ μὲν νυν τὴν θάλασσαν ἐσσωμένοι ἔσαν τῷ θυμῷ,
 περὶ δὲ ἐδόκεον πολλὸν κρατήσειν τὸν Μαρδόνιον. ὄν-
 τες δὲ ἐν Σάμῳ, ἅμα μὲν ἐβουλευόντο εἴ τι δυναίατο 20
 κακὸν τοὺς πολεμίους ποιέειν, ἅμα δὲ καὶ αἰτακούσκειον
 131 ὅκη πεσέεται τὰ Μαρδονίου πρήγματα. Τοὺς δὲ Ἕλ-
 ληνας τό τε ἔαρ γινόμενον ἤγειρε, καὶ Μαρδόνιος ἐν

tus. Hi vero, quoniam magnam cladem erant pas-
 si, ulterius occidentem versus non moverunt, neque
 eos quisquam ad ulterius progrediendum cogebat:
 sed ad Samum sedentes, observabant Ioniam, ne
 deficeret: habebant autem naves, unà cum Ionicis,
 trecentas. Nec vero Graecos existimarunt in Ioniam
 moturos, sed satis habituros suam custodire terram;
 quod ex eo colligebant, quod ipsos ex Salamine fu-
 gientes non essent persecuti, sed libenter discessissent.
 Igitur mari quidem fracti animis Barbari erant: ter-
 rà vero longe hostibus superiorem fore Mardonium
 existimabant. Itaque ad Samum haerentes, partim
 quidem consultabant si quid mali adferre possent
 hostibus, partim vero adrectis auribus expectabant
 quis futurus esset exitus rerum a Mardonio gerenda-
 rum. (131.) *Graecos* vero et ver adpetens excita-

681, 91.

Θεσσαλίῃ ἐών. ὁ μὲν δὴ περὶ οὗ καὶ συνελέγετο· ὁ δὲ ναυτικός ἀπίκητο εἰς Αἴγιναν, νῆες αἰριθμὸν δέκα καὶ 5 ἑκατόν. στρατηγὸς δὲ καὶ ναύαρχος ἦν Λευτυχίδης ὁ Μενάρεος, τοῦ Ἡγησίλεω, τοῦ Ἱπποκρατίδεω, τοῦ Λευτυχίδεω, τοῦ Ἀναξίλεω, τοῦ Ἀρχιδάμου, τοῦ Ἀναξανδρίδεω, τοῦ Θεοπόμπου, τοῦ Νικάνδρου, τοῦ Χαρίλλου, τοῦ Εὐνόμου, τοῦ Πολυδέκτεος, τοῦ Πρυτά-
 10 νιος, τοῦ Εὐρυφώντος, τοῦ Προκλέος, τοῦ Ἀριστοδήμου, τοῦ Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὑλλου, τοῦ Ἡρακλέος· ἐὼν τῆς ἐτέρας οἰκίης τῶν βασιλέων. οὗτοι πάντες, πλην τῶν δυνάων τῶν μετὰ Λευτυχίδα πρώτων καταλεχθέντων, οἱ ἄλλοι, βασιλεῖς ἐγένοντο
 15 Σπάρτης. Ἀθηναίων δὲ ἐστρατήγεε Ξάνθιππος, ὁ Ἀρίφρωνος. Ὡς δὲ παρεγένοντο εἰς τὴν Αἴγιναν πᾶσαι αἱ 132

CXXXI. 13. δυνάων. ἐπὶ corrigit nonnulli.

vit, et Mardonius in Thessalia agens. Et pedestris quidem Graecorum exercitus nondum erat coactus, classis vero *Aeginam* se contulit, naves numero centum et decem. Dux et *imperator classis* erat *Leotychides*, ex altera regum familia; cui pater fuit Menares, avus Agesilaus; reliqui maiores, Hippocratides, Leotychides, Anaxilaus, Archidamus, Anaxandrides, Theopompus, Nicander, Charillus, Eunomus, Polydectes, Prytanis, Euryphon, Procles, Aristodamus, Aristomachus, Cleodaeus, Hyllus, Hercules: qui omnes, exceptis duobus, quos proxime post Leotychidem commemoravi, reges fuerant Spartaee. Atheniensium vero dux erat *Xanthippus*, Ariphronis filius. (132.) Ut naves omnes Aeginac adfuere, venerunt Graecorum in castra *legati Ionum*,

νῆες, ἀπίκοντο Ἰώνων ἄγγελοι εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν
 Ἑλλήνων· οἱ καὶ εἰς τὴν Σπάρτην ὀλίγῳ πρότερον του-
 τέων ἀπικόμενοι, ἐδέοντο Λακεδαιμονίων ἐλευθεροῦν τὴν
 Ἰωνίην· τῶν καὶ Ἡρόδοτος ὁ Βασιλίδεω ἦν. οἱ στασιῶ- 5
 ταί σφι γενόμενοι, ἐπεβούλευον θάνατον Στράττι τῷ
 Χίου τυράνῳ, ἐόντες ἀρχὴν ἑπτά· ἐπιβουλευόντες δὲ ὡς
 φανεροὶ ἐγένοντο, ἐξενείκαντος τὴν ἐπιχείρησιν ἑνὸς τῶν
 μετεχόντων, οὕτω δὴ οἱ λοιποὶ, ἐξ ἑόντες, ὑπεξέσχον
 ἐκ τῆς Χίου, καὶ εἰς Σπάρτην τε ἀπίκοντο, καὶ δὴ καὶ 10
 τότε εἰς τὴν Αἴγιναν, τῶν Ἑλλήνων δεόμενοι καταπλῶ-
 σαι εἰς τὴν Ἰωνίην· οἱ προήγαγον αὐτοὺς μόγις μέχρι
 Δήλου. τὸ γὰρ προσωτέρω πᾶν δεινὸν ἦν τοῖσι Ἑλλήσι,
 οὔτε τῶν χώρων ἐοῦσι ἐμπείροισι, στρατῆς τε πάντα
 πλέα ἐδόκεε εἶναι· τὴν δὲ Σάμον ἐπιστέατο δόξῃ καὶ 15
 Ἡρακλέας στήλας ἴσον ἀπέχειν. συνέπιπτε δὲ τοιοῦτο,

qui paulo ante Spartam quoque venerant, orantes
 Lacedaemonios ut Ioniam liberarent; quorum in
 numero etiam Herodotus fuit, Basilidae filius. Hi
 inter se coniuraverant, omnino septem numero, de
 interficiendo Strattide, Chii tyranno: postquam vero
 patefacta conspiratio est, uno ex coniuratis consi-
 lium illorum prodente, reliqui sex ex Chio se rece-
 perunt, et Spartam primum, tunc vero etiam Aegi-
 nam venerunt, orantes Graecos ut in Ioniam navi-
 garent: sed aegre ab his impetrarunt, ut *Delum*
 usque moverent. Nam ulteriora omnia metuebant
Graeci, quum et locorum essent imperiti, et ho-
 stilium copiarum omnia esse plena existimarent.
 Samus autem eis aequae longe atque Herculis co-
 lumnæ abesse videbatur. Simul vero accidit, ut nec

ὥστε τοὺς μὲν βαρβάρους τὸ πρὸς ἐσπέρας ἀνωτέρω Σά-
μου μὴ τολμᾶν καταπλῶσαι, καταρράδηκότητας τοὺς
δὲ Ἕλληνας, χρηζόντων Χίων, τὸ πρὸς τὴν ἡῶ κατω-
20 τέρω Δήλου. οὕτω δέος τὸ μέσον ἐφύλασσε σφειν.

Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἐπλυνον ἐς τὴν Δήλον· Μαρδό- 133
νιος δὲ περὶ τὴν Θεσσαλίην ἐχειμάζε. ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμειώ-
μενος, ἔπεμπε κατὰ τὰ χρησθήρια ἄνδρα Εὐρώπεια
γένος, τῷ ὄνομα ἦν Μῦς· ἐντειλάμενος πανταχῇ μιν
5 χρησόμενον ἐλθεῖν, τῶν οἶά τε ἦν σφι ἀποπειρησάσθαι.
ὅτι μὲν βουλόμενος ἐκμαθέειν πρὸς τῶν χρηστηρίων
ταῦτα ἐνετέλλετο, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐ γὰρ ὦν λέ-
γεται· δοκέω δ' ἔγωγε περὶ τῶν παρόντων πηγμα-
των, καὶ οὐκ ἄλλων πέρι πέμψαι. Οὗτος ὁ Μῦς ἐς 134
τε Λεβαδείαν φαίνεται ἀπικόμενος, καὶ μισθῷ πείσας

Barbari, metu perculsi, ultra Samum versus occi-
dentem navigare auderent; nec Graeci, quamvis
sollicitati a Chiis, ultra Delum versus orientem. Ita
quae in medio utrorumque erant, ob illorum me-
tum in tuto fuerunt.

(133.) Dum Graeci Delum navigant, *Mardonius*
adhuc in Thessalia in hybernis fuit. Unde quum in-
stitueret movere, ad *consulenda oracula* misit vi-
rum genere Europensem, cui nomen erat *Mys*; dato
homini mandato, ut quaquaversum iret, et quorum-
cumque oraculorum explorare effata posset, ea con-
suleret. Quid igitur fuerit, quod ille cognoscere ex
oraculis cupiens mandatum istud dederit, id adfirma-
re equidem non possum; nec enim memoratur: sed
misisse eum puto, de rebus praesentibus, non de aliis,
consulturum. (134.) Hunc Myn constat et Leba-

τῶν ἐπιχωρίων ἀνδρά, καταβῆναι παρὰ Τροφώνιον· καὶ εἰς Ἄβας τὰς Φωκέων ἀπικόμενος ἐπὶ τὸ χρηστήριον. καὶ δὴ καὶ εἰς Θήβας πρῶτα ὡς ἀπίκετο, τοῦτο 5 μὲν, τῷ Ἴσμηνίῳ Ἀπόλλωνι ἐχρήσατο· ἔστι δὲ, κατὰ περ ἐν Ὀλυμπίῃ, ἱροῖσι αὐτόθι χρηστηριάζεσθαι· τοῦτο δὲ, ξεινόν τινα καὶ οὐ Θηβαῖον χρήμασι πείσας, κατεκοίμησε εἰς Ἀμφιάρεα. Θηβαίων δὲ οὐδενὶ ἔξεστι μαντεύεσθαι αὐτόθι, διὰ τὸδε. ἐκέλευσέ σφεας ὁ Ἀμφιά- 10 ρεως, διὰ χρηστηρίων ποιούμενος, ὁκότερα βούλονται ἐλέσθαι τούτων, ἐαυτῷ ἢ ἄτε μάντι χρεέσθαι, ἢ ἄτε συμμάχῳ, τοῦ ἐτέρου ἀπεχομένου· οἱ δὲ σύμμαχόν μιν εἶλοντο εἶναι. διὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔξεστι Θηβαίων οὐδενὶ 135 αὐτόθι ἐγκατακοιμηθῆναι. Τόδε δὲ θῶμά μοι μέγι- 15 στον γενέσθαι λέγεται ὑπὸ Θηβαίων. ἐλθεῖν ἄρα τὸν

CXXXIV. 7. ἱροῖσι. ἱμπύροισι *corrigunt viri docti, praeter rem.*

deam venisse, ibique mercede corrupto viro indigena, ad *Trophonium* descendisse; et *Abas* item pervenisse in Phocide. Idem, quum prius Thebas venisset, non modo *Ismenium Apollinem* consuluit; ubi, sicut Olympiae, ex victimis responsa dei petuntur; verum etiam, homine externo (non Thebano) pecuniâ corrupto, in *Amphiarai* templo pernoctavit. Thebanorum enim nulli fas est oraculum illud consulere, hanc ob causam. Editio responso iusserat eos Amphiaras, duorum utrum vellent eligere, ut aut pro vate uterentur ipso, aut pro armorum socio, altero autem abstinerent: et illi hoc elegerant, ut armorum ipsis esset socius. Hanc ob causam nulli homini Thebano fas est in illius templo pernoctare. (135.) Istud vero, quod narrant Thebani, maxime

Εὐρωπαϊά Μῦν, περιστρωφόμενον πάντα τὰ χρηστήρια,
καὶ ἐς τοῦ Πτώου Ἀπόλλωνος τὸ τέμενος. τοῦτο δὲ τὸ
5 ἱερὸν καλεῖται μὲν Πτώον, ἔστι δὲ Θηβαίων, κέεται
δὲ ὑπὲρ τῆς Κωπαίδος λίμνης πρὸς οὐρεῖ, ἀγχοτάτω
Ἀκραφίης πόλιος. ἐς τοῦτο τὸ ἱερὸν ἐπεὶ τε παρελθεῖν
τὸν καλεόμενον τοῦτον Μῦν, ἐπεσθαὶ αἱ τῶν ἀστῶν αἰ-
ρετοὺς ἄνδρας τρεῖς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, ὡς ἀπογραφαινομέ-
10 νους τὰ θεσπιέειν ἔμελλε. καὶ πρόκα τε τὸν πρόμαντῃ
βαρβαρῶ γλώσση χρᾶν· καὶ τοὺς μὲν ἐπομένους τῶν
Θηβαίων ἐν θώματι ἔχεσθαι ἀκούοντας βαρβαροῦ
γλώσσης ἀντὶ Ἑλλάδος, οὐδὲ ἔχειν ὅ τι χρήσονται τῷ
παρεόντι πῆγματι· τὸν δὲ Εὐρωπαϊά Μῦν ἐξαρπάσαν-
15 τα παρ' αὐτέων τὴν ἐφέροντο δέλτον, τὰ λεγόμενα ὑπὸ
τοῦ προφῆτεω γράφειν ἐς αὐτὴν· Φάναι δὲ, Καρὴ μιν

mihi mirum accidit. Eumdem quippe Europensem
Myn aiunt, postquam per omnia circumvagatus es-
set oracula, etiam ad *Ptoï Apollinis* fanum venisse.
Vocatur quidem id fanum *Ptoun*, est autem Theba-
norum, situm supra Copaidem lacum ad montem,
proxime Acraephiam oppidum. Ad hoc templum
quum venit hic *Mys* nominatus, [latine *Mus* diceret]
comitatos cum esse aiunt tres viros publice ad hoc
delectos, scripto consignaturos responsum quod
redditurus esset deus: prophetam vero protinus bar-
bara locutum esse lingua, ut stuperent comites The-
bani, barbarum sermonem loco graeci audientes,
nescirentque quid in praesenti facerent: Europensem
autem Myn, quam illi secum adtulerant tabellam,
eis eripuisse, in eaque haec quae propheta pronun-
ciaverat, conscripsisse; dixisse autem, Cario sermone

γλώσση χρᾶν' συγγραψάμενον δὲ, οἷχεσθαι ἀπιόντα
εἰς Θεσσαλίην.

- 136 Μαρδόνιος δὲ ἐπιλεξάμενος ὅ τι δὴ ἦν λέγοντα τὰ
χρηστήρια, μετὰ ταῦτα ἔπεμψε ἄγγελον εἰς Ἀθήνας
Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντεω, ἄνδρα Μακεδόνα· ἅμα μὲν
ὅτι οἱ προσκηδέες οἱ Πέρσαι ἔσαν· Ἀλεξάνδρου γὰρ
ἀδελφεὴν Γυγαίην, Ἀμύντεω δὲ θυγατέρα, Βουβάρες 5
αἰὴρ Πέρσης ἔσχε, ἐκ τῆς οἱ ἐγγεγονέε Ἀμύντης ὁ ἐν
τῇ Ἀσίῃ, ἔχων τὸ οὐνομα τοῦ μητροπάτορος· τῷ δὲ ἐκ
Βασιλῆος τῆς Φρυγίης ἐδόθη Ἀλάβανδα πόλις μεγά-
λη νέμεσθαι· ἅμα δὲ ὁ Μαρδόνιος, πυθόμενος ὅτι πρό-
ξενός τε εἷη καὶ εὐεργέτης ὁ Ἀλέξανδρος, ἔπεμπε. τοὺς 10
γὰρ Ἀθηναίους οὕτω ἐδόκεε μάλιστα προσκτῆσεσθαι,
λεῶν τε πολλὸν ἄρα ἀκούων εἶναι καὶ ἄλκιμον· τὰ τε

usum illum esse; deinde, his scripto consignatis,
discessisse hunc, et in Thessaliam rediisse.

(136.) *Mardonius*, perlectis oraculorum respon-
sis, post haec *legatum Athenas* misit *Alexandrum*,
Amyntae filium, *Macedonem*; partim quoniam ad-
finitate huic iuncti erant Persae; *Alexandri* enim so-
rorem *Gygaeam*, *Amyntae* filiam, *Bubares* Persa
habuit in matrimonio, ex qua natus est Asiaticus
Amyntas, de avo nomen gerens, quem rex magna
urbe *Phrygiae Alabandis* donavit cum redditibus in-
de percipiendis: partim vero hac caussa *Alexandrum*
Mardonius misit, quod audivisset, hospitem Athe-
niensium eum esse et bene de illis meritum. Hac enim
maxime ratione se sibi adiungere posse Athenienses
existimavit, quos audiverat non minus numerosum,
quam fortem, esse populum; et quas mari clades

κατὰ τὴν θάλασσαν συντυχόντα σφι παθήματα κα-
τεργασαμένους μάλιστα Ἀθηναίους ἐπίστατο. τούτων
15 δὲ προσγενομένων, κατήλπιζε εὐπετέως τῆς θαλάσ-
σης κρατήσῃν, τὰ περ ἂν καὶ ἦν· περὶ τε ἐδόκεε πολλὸν
εἶναι κρέσσων· οὕτω τε ἐλογίζετο κατύπερθε οἱ τὰ πρή-
γματα ἔσεσθαι τῶν Ἑλληνικῶν. τάχα δ' ἂν καὶ τὰ
χρηστήρια ταῦτά οἱ προλέγοι, συμβουλευόντα σύμ-
20 μαχον τὸ Ἀθηναῖον οἱ ποιήσασθαι· τοῖσι δὲ πειθόμενος
ἐπεμπε.

Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἑβδομος γενέτωρ Περδίκ- 137
κης ἐστὶ, ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα
τρόπῳ τοιαύτῃ. Ἐξ Ἀργεος ἔφυγον εἰς Ἰλλυριοὺς τῶν
Τημενοῦ ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφεοὶ, Γαυάνης τε καὶ
5 Ἀέροπος καὶ Περδίκκης· ἐκ δὲ Ἰλλυριῶν ὑπερβαλόντες
εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίην, ἀπίκοντο εἰς Λεβαίην πόλιν.

passi Persae erant, harum auctores Athenienses po-
tissimum fuisse noverat. His autem sibi adiunctis,
facile maris imperio se potiturum speravit; id quod
etiam usu venturum fuerat; terrâ autem longe sibi
videbatur esse superior: atque ita res suas rebus
Graecorum superiores fore secum reputavit. For-
tasse vero etiam oracula hoc ei praedixerint, mo-
nuerintque eum ut Athenienses sibi socios concilia-
ret; hisque ille morem gerens Alexandrum miserit.

(137.) Alexandri huius septimus progenitor *Perdiccas* ille fuit, qui *Macedonum regno potitus* erat
tali modo. Ex Temeni posteris tres fratres, *Gauanes*,
Aëropus, et *Perdiccas*, *Argis* in Illyriorum fines
profugerant: ex Illyriis vero in superiorem Mace-
doniam transgressi, *Lebaeam* oppidum pervenerant.

ἐνθαῦτα δὲ ἐθήτεον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ· ὁ μὲν, ἵππους νέμων· ὁ δὲ, βούς· ὁ δὲ νεώτατος αὐτέων Περδίκκης, τὰ λεπτά τῶν προβάτων. ἔσαν δὲ τὸ πά-
 λαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμα- 10
 σι, οὐ μόνον ὁ δῆμος· ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλῆος, αὐτὴ
 τὰ σιτία σφι ἔπεσσε. ὅπως δὲ ὀπτῶτο ὁ ἄρτος τοῦ παι-
 δὸς τοῦ Θητὸς Περδίκκew, διπλήσιος ἐγένετο αὐτὸς ἑω-
 τοῦ. ἐπεὶ δὲ αἰεὶ τῷτὸ τοῦτο ἐγένετο, εἶπε πρὸς τὸν
 ἄνδρα τὸν ἑωυτῆς. τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσῆλθε αὐτίκα, ὡς 15
 εἶη τέρας, καὶ Φέροι ἐς μέγα τι. καλέσας δὲ τοὺς Θῆ-
 τας, προηγόρευέ σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἑωυ-
 τοῦ. οἱ δὲ, τὸν μισθὸν, ἔφασαν, δίκαιοι εἶναι ἀπολα-
 βόντες, οὕτω ἐξίεναι. ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς, τοῦ μισθοῦ
 πέρι ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκην ἐς τὸν οἶκον 20
 ἐσέχων ὁ ἥλιος, εἶπε, θεοβλαβὴς γενόμενος· „Μι-

Ibi apud regem mercede servierunt; unus equos pas-
 cens; alter, boves; natu minimus, *Perdiccas*, mi-
 nores pecudes. Fuerunt autem olim etiam reges, ino-
 pes pecuniae, non solum populus: itaque regis uxor
 ipsa panem coquebat. Quoties vero coquebatur panis
 pueri mercenarii *Perdiccae*, duplo maior fiebat quam
 consentaneum erat. Ubi vero constanter hoc ita ac-
 cidit, marito rem illa indicavit. Quo audito, statim
 subiit illius animum, esse hoc prodigium, quod ad
 magnum quidpiam spectet. Itaque vocatos ad se hos
 mercenarios iussit finibus suis excedere. Cui illi
 responderunt, *postquam promeritam acceperint*
mercedem, velle se excedere. Ibi tunc rex, mercedis
 mentionem audiens, quum forte per caminum solis
 lumen in conclave incideret, divinitus mente captus,

„σθὸν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμέων ἄξιον τόνδε ἀποδίδωμι“· δεί-
 ξας τὸν ἥλιον. ὁ μὲν δὲ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος, οἱ
 πρεσβύτεροι, ἕστασαν ἐκπεπληγμένοι, ὡς ἤκουσαν ταύ-
 25 τα. ὁ δὲ παῖς, ἐτύγχανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, εἰπας
 τὰδε· „Δεκόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς“· περιγράφει
 τῇ μάχαιρᾳ ἐς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον· περιγρά-
 ψας δὲ, ἐς τὸν κόλπον τρις ἀρυσάμενος τοῦ ἡλίου,
 ἀπαλλάσσετο αὐτός τε καὶ οἱ μετ' ἐκείνου. Οἱ μὲν 138
 δὴ ἀπήϊσαν· τῷ δὲ βασιλεῖ σημαίνει τις τῶν παρέδρων,
 οἷόν τι χροῖμα ποιήσῃε ὁ παῖς, καὶ ὡς σὺν νόῳ κείνων
 ὁ νεώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. ὁ δὲ, ταῦτα ἀκούσας,
 καὶ ὄξυνθεις, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἱππέας ἀπολέοντας.
 5 ποταμὸς δὲ ἐστὶ ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ του-
 τέων τῶν ἀνδρῶν ἀπ' Ἀργεὸς ἀπόγονοι Σατῆρι. αὗτος,
 ἐπεὶ τε διέβησαν οἱ Τημενίδαι, μέγας οὕτω ἐρρύη ὥστε

ait: *mercedem vobis ego dignam hanc persolvo;*
 solem monstrans. Et Gauanes quidem et Aëropus,
 natu maiores, hoc ut audivere, attoniti steterunt:
 at puer: *Accipimus*, ait, *Rex, quae nobis das;* et
 cultro, quem forte habebat, solis lumen in pavi-
 mento conclavis circumscripsit, eoque facto ter dein-
 ceptis radios solis in sinum suum hausit, atque ita
 cum fratribus abiit. (138.) Qui postquam abierant,
 unus ex assessoribus monuit regem quid esset quod
 fecisset puer, quamque prudenter fratrum natu mi-
 nimus accepisset quod rex illis dedisset. Et rex, his
 auditis, irā correptus, equites nonnullos misit, qui
 illos insequerentur et interficerent. Est autem in hac
 regione fluuius, cui posteri horum Argivorum viro-
 rum sacra faciunt, tamquam Servatori. Hic fluuius,

τοὺς ἰππέας μὴ οἴους τε γενέσθαι διαβῆναι. Οἱ δὲ,
 ἀπικόμενοι εἰς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης, οἴκησαν πέ- 10
 λας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίου
 ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα ῥόδα, ἐν ἑκάστον ἔχον ἐξή-
 κοντα φύλλα, ὁδμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων. ἐν τού-
 τοις καὶ ὁ Σιληνὸς τοῖσι κήποις ἦλθω, ὡς λέγεται ὑπὸ
 Μακεδόνων. ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὖρος κέεται, Βέρμιον 15
 οὖνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμεώμενοι,
 ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μα-
 139 κεδονίην. Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκκεω Ἀλέξανδρος
 ὧδε ἐγγέγονε. Ἀμύντεω παῖς ἦν Ἀλέξανδρος· Ἀμύντης
 δὲ, Ἀλκίτεω· Ἀλκίτεω δὲ πατὴρ ἦν Ἀέροπος· τοῦ δὲ,
 Φίλιππος· Φιλίππου δὲ, Ἀργαῖος· τοῦ δὲ, Περδίκ-

postquam eum traiecerant Temenidae, ita auctus flu-
 xit, ut transire equites non possent. Illi vero in aliam
 Macedoniae regionem secesserunt, habitaruntque
 prope *hortos* qui dicuntur *Midae*, Gordiae filii:
 quibus in hortis sponte nascuntur *rosae*, quarum una-
 quaeque sexaginta folia habet, et quae odore prae-
 stant caeteris. In eisdem hortis etiam *Silenus* captus
 erat, ut narrant Macedones. Supra istos hortos mons
 situs est, cui Bermius nomen, aditu difficilis ob aëris
 intemperiem. Inde impetu facto, postquam hac re-
 gione potiti sunt, reliquam etiam Macedoniam sub
 potestatem suam redegerunt. (139.) Ab hoc igitur
 Perdicca *Alexander* ortus est hisce progenitoribus.
 Amyntas, cuius filius Alexander fuit, patrem habuit
 Alcetam; Alcetae pater fuit Aëropus; Aëropi pater,
 Philippus; Philippi, Argaeus; Argaei pater, Perdic-

5 κης ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν. ἐγγεγόνεε μὲν δὴ ὧδε Ἀλέξ-
ανδρος ὁ Ἀμύντεω.

Ὡς δὲ ἀπίκετο εἰς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθεὶς ὑπὸ 140
Μαρδονίου, ἔλεγε τάδε. „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Μαρδό- (1)
„νιος τάδε λέγει· Ἐμοὶ ἀγγελίη ἦκει παρὰ βασιλῆος,
„λέγουσα οὕτω· Ἀθηναίοισι τὰς ἀμαρτάδας τὰς εἰς
5 „ἐμὲ ἐξ ἐκείνων γενομένας πάσας μετήμι· νῦν τε ὧδε,
„Μαρδόνιε, ποίεε. τοῦτο μὲν, τὴν γῆν σφι ἀπόδος·
„τοῦτο δὲ, ἄλλην πρὸς ταύτῃ ἐλέσθων αὐτοὶ, ἣν τινα ἂν
„ἐθέλωσι, εὐόντες αὐτόνομοι· ἱερά τε πάντα σφι, ἣν δὴ
„βούλωνται γε ἐμοὶ ὁμολογέειν, ἀνόρθωσον, ὅσα ἐγὼ
10 „ἐνέπρῃσα. Τούτων δὲ ἀπιγμένων, ἀναγκαίως ἔχει
„μοι ποιεῖν ταῦτα, ἢ μὴ τὸ ὑμέτερον ἀντίον γένηται.
„Λέγω δὲ ὑμῖν τάδε. νῦν τί μαίνεσθε, πόλεμον βασι-
„λέϊ ἀνταειρόμενοι; οὔτε γὰρ ἂν ὑπερβάλοισθε, οὔτε

cas is qui regno potitus est. Hi fuere Alexandri,
Amyntae filii, progenitores.

(140.) Postquam a Mardonio missus Alexander
Athenas venit, tali usus est oratione. (1.) *Viri Athe-
nienses! Mardonius haec dicit. Nuncius mihi a
Rege venit in haec verba: Atheniensibus iniuriam
omnem mihi ab illis inlatam remitto; quare tu
hoc fac, Mardonie! et terram eorum illis redde,
et ipsi praeter hanc eligant aliam, quamcumque
voluerint, et sui iuris sunt: et templa omnia,
quae ego cremavi, tu illis instaura, si modo socie-
tatem mecum voluerint iungere. Hic quum mihi
nuncius advenerit, necessario haec exsequi me
oportet, nisi vos ipsi obstiteritis. Hoc autem vo-
bis dico. Quid nunc insanientes arma fertis con-*

„οἳ τε ἴσ τε ἀντέχειν τὸν πάντα χρόνον. εἶδετε μὲν γὰρ
 „τῆς Ξέρξεω στρατηλασίης τὸ πλῆθος, καὶ τὰ ἔργα· 15
 „πυνθάνεσθε δὲ καὶ τὴν νῦν παρ' ἐμὲ εἰῶσαν δύναμιν·
 „ὥστε καὶ ἢν ἡμέας ὑπερβάλῃσθε, καὶ νικήσητε, (τοῦ
 „περ ὑμῖν οὐδεμίῃ ἐλπίς, εἴπερ εὖ Φρονέετε,) ἄλλη
 „παρέσται πολλαπλησίη. μὴ ὦν βούλησθε παρισεύ-
 „μενοι βασιλείῃ, στέρεσθαι μὲν τῆς χώρας, θέειν δὲ 20
 „αἰεὶ περὶ ὑμέων αὐτῶν· ἀλλὰ καταλύσασθε. παρέ-
 „χει δὲ ὑμῖν κάλλιστα καταλύσασθαι, βασιλῆος ταύ-
 „τη ὠρμημένου. ἔστε ἐλεύθεροι, ἡμῖν ὁμαιχμίην συνθέ-
 140 „μενοι ἀνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. Μαρδόνιος μὲν ταύ-
 (2) „τα, ὦ Ἀθηναῖοι, ἐντείλατό μοι εἶπαι πρὸς ὑμέας. 25
 „ἐγὼ δὲ περὶ μὲν εὐνοίης τῆς πρὸς ὑμέας εἰούσης ἐξ
 „ἐμεῦ, οὐδὲν λέξω· οὐ γὰρ ἂν νῦν πρῶτον ἐκμαίβοιτε.

*tra Regem? neque enim superare eum poteritis, neque in omne futurum tempus ei resistere. Vidi-
 stis enim copiarum Xerxis multitudinem et res ges-
 stas; audivistis etiam quantum nunc vis sit mecum:
 ita quidem, ut etiamsi nos superaretis et vinceretis,
 (quod quidem, si bene sapitis, neutiquam spera-
 tis) alius exercitus multis partibus numerosior
 adfuturus esset. Nolite igitur, regi vos aequantes,
 terram privari vestram, et perpetuo in periculo de
 salute vestra versari: sed componite bellum. Po-
 testis autem praeclarissime illud componere, quum
 rex in hanc partem animo feratur. Estote liberi,
 armorum societate sine fraude et dolo nobiscum
 contracta. (140, 2.) Haec, Athenienses! Mardonius
 ut vobis dicerem mihi mandavit. Ego vero de mea
 in vos benevolentia nihil dicam: nec enim nunc*

„προσχερίζω δὲ ὑμέων, πείθεσθαι Μαρδονίῳ. ἐνορέω
 „γὰρ ὑμῖν οὐκ οἴοισί τε ἐσομένοισι τὸν πάντα χρόνον
 30 „πολεμέειν Ξέρξῃ. εἰ γὰρ ἐνώρων τοῦτο ἐν ὑμῖν, οὐκ
 „ἂν κοτε εἰς ὑμέας ἦλθον ἔχων λόγους τούτους. καὶ γὰρ
 „δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἢ βασιλῆός ἐστι, καὶ χεῖρ
 „ὑπερμήκης. ἦν ὦν μὴ αὐτίκα ὁμολογήσητε, μεγάλα
 „προτεινόντων ἐπ' οἷσι ὁμολογέειν ἐθέλουσι, δειμαίνω
 35 „ὑπὲρ ὑμέων, ἐν τρίβῳ τε μάλιστα οἰκημένων τῶν
 „συμμάχων πάντων, αἰεὶ τε Φθειρομένων μούνων, ἐξαί-
 „ρετόν τι μεταίχμιον τὴν γῆν κεκτημένων. ἀλλὰ πεί-
 „θεσθε! πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἄξια ταῦτα, εἰ Βασιλεὺς
 „γε ὁ μέγας μούνοισι ὑμῖν Ἑλλήνων τὰς ἀμαρτάδας
 40 „ἀπιεῖς, ἐθέλει φίλος γενέσθαι.“ Ἀλέξανδρος μὲν ταῦ-

*primum, puto, experti illam fueritis. Oro autem
 vos et obsecro, ut morem geratis Mardonio. Per-
 spectum enim habeo fieri non posse, ut perpetuo
 bellum geratis cum Xerxe: namque hoc si fieri
 posse intelligerem, numquam ad vos huiusmodi
 cum sermone venissem. Est enim Regis potentia
 plusquam humana, et manus supra quam dici po-
 test longa. Quare nisi propere foedus cum eo inie-
 ritis, quando tanta vobis commoda, si pacisci
 cum eo volueritis, pollicetur; timeo vobis, qui
 prae reliquis omnibus sociis maxime in via expo-
 siti estis, semperque soli perdimini, quippe ter-
 ram incolentes quae prae caeteris veluti inter duas
 acies media interiecta est. At morem gerite! Ete-
 nim maximi vobis momenti res est, si Rex magnus
 vobis solis ex omnibus Graecis peccata condonans,
 amicitiam vobiscum vult contrahere. Haec Ale-*

- 141 τα ἔλεξε. Λακεδαιμόνιοι δὲ, πυθόμενοι ἤκειν Ἀλέξανδρον εἰς Ἀθήνας, εἰς ὁμολογίην ἄξοντα τῷ βαρβάρῳ Ἀθηναίους, ἀναμνησθέντες τῶν λογίων, ὥς σφεας χρεὸν ἐστὶ ἅμα τοῖσι ἄλλοισι Δωριεῦσι ἐκπίπτειν ἐκ Πελοποννήσου ὑπὸ Μήδων τε καὶ Ἀθηναίων, κάρτα τε ἔδει- 5
σαν μὴ ὁμολογήσωσι τῷ Πέρσῃ Ἀθηναῖοι, αὐτίκα τὲ σφι ἔδοξε πέμπειν ἀγγέλους. καὶ δὴ συνέπιπτε ὥστε ὁμοῦ σφέων γίνεσθαι τὴν κατάστασιν. ἐπανεμένειν γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι διατρίβοντες, εὖ ἐπιστάμενοι ὅτι ἐμελλον Λακεδαιμόνιοι πεύσεσθαι ἤκοντα παρὰ τοῦ Βαρβάρου 10
ἀγγελον ἐπ' ὁμολογίῃ, πυθόμενοί τε πέμψειν κατὰ τάχος ἀγγέλους. ἐπίτηδες ὦν ἐποίεον ἐνδεικνύμενοι τοῖσι
142 Λακεδαιμονίοισι τὴν ἐωυτῶν γνώμην. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λέγων Ἀλέξανδρος, διαδεξάμενοι ἔλεγον οἱ ἀπὸ

xandri fuit oratio. (141.) Lacedaemonii vero ut audivere Alexandrum Athenas venisse persuasurum. Atheniensibus ut foedus cum Barbaro faciant; memores oraculorum, quae praedixerant in fatiis esse ut ipsi cum caeteris Dorienſibus a Medis et Atheniensibus Peloponneso eiciantur, vehementer timuerunt ne cum Persa societatem Athenienses contraherent, et propere legatos Athenas mittere decreverunt. Atque ita contigit, ut utrique simul (in senatum) introducerentur. Expectaverant enim Athenienses et moras traxerant, bene gnari rescituros Lacedaemonios venisse a Barbaro nuncium ad pacem conciliandam, eaque re cognita protinus legatos missuros. Quare consulto tempus duxerant, quo sententiam suam Lacedaemoniis declararent. (142.) Ubi igitur dicendi finem Alexander fecit, sermonem ex-

Σπάρτης ἄγγελοι· „Ἡμέας δὲ ἐπεμίψαν Λακεδαιμό-
 „νιοι δεησομένους ὑμέων, μήτε νεώτερον ποιέειν μηδὲν
 5 „κατὰ τὴν Ἑλλάδα, μήτε λόγους ἐνδέκεσθαι παρὰ
 „τοῦ Βαρβάρου. οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδαμῶς, οὔτε κόσ-
 „ρον Φέρον οὔτε γε ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι, ὑμῖν
 „δὲ δὴ καὶ διὰ πάντων ἥκιστα, πολλῶν εἵνεκα. ἐγεί-
 „ρατε γὰρ τόνδε τὸν πόλεμον ὑμεῖς, οὐδὲν ἡμέων βου-
 10 „λομένων, καὶ περὶ τῆς ὑμετέρης ἀρχῆν ὁ ἀγὼν ἐγέ-
 „νετο· νῦν δὲ Φέρει καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. ἄλ-
 „λως τε, τούτων ἀπαντῶντων, αἰτίους γενέσθαι δουλο-
 „σύνης τοῖσι Ἑλλησι Ἀθηναίους, οὐδαμῶς ἀνασχετόν·
 „οἵτινες αἰεὶ καὶ τὸ πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθε-
 15 „ρώσαντες ἀνθρώπων. Πιεζυμένοισι μέντοι ὑμῖν συναχ-

CXLII. 10. ἀρχὴν ex coniect. pro vulgato olim ἀρχῆς. l. 12.
 ἀπαντῶντων ex coniectura, pro vulg. ἀπάντων.

cipientes Spartani legati, in hunc modum sunt lo-
 cuti: *Miserunt nos Lacedaemonii petituros a vobis,
 ne quid novarum rerum in Graecia moveatis, neque
 conditiones admittatis a Barbaro vobis oblatas.
 Nam et iniquissimum hoc foret; et aliis quidem
 etiam Graecis omnibus, sed vobis maxime omnium,
 indignum et indecorum; idque multis de causis.
 Nam bellum hoc vos, invitis nobis, concitastis;
 et initio de vestra solum terra certamen fuit,
 nunc vero ad universam etiam pertinet Graeciam.
 Quae quum ita sint, tanto magis foret intolera-
 bile, si servitutis auctores Graecis fierent Athe-
 nienses; qui semper et iam a priscis temporibus
 palam libertatis auctores multis hominibus
 fuerunt. Quod autem vos prae caeteris hoc bello*
Herod. T. IV. P. I. K

„θόμβα, καὶ ὅτι καρπῶν ἐστερήθητε διξῶν ἤδη, καὶ
 „ὅτι οἰκοφθόρησθε χρόνον ἤδη πολλόν. ἀντὶ τούτων δὲ
 „ὑμῶν Λακεδαιμόνιοί τε καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπαγγέλ-
 „λονται γυναικᾶς τε καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἄχρηστα οἰ-
 „κείων ἐχόμενα πάντα ἐπιθρέψειν, ἔστ' ἂν ὁ πόλεμος 20
 „ᾧ οὗδε συνεστήκη. Μὴ δὲ ὑμέας Ἀλέξανδρος ὁ Μακε-
 „δὼν ἀναγνώσῃ, λήνας τὸν Μαρδονίου λόγον. τούτῳ
 „μὲν γὰρ ταῦτα ποιητέα ἐστὶ τυραννος γὰρ εἶναι, τυ-
 „ράνῳ συγκατεργάζεται. ὑμῶν δὲ γε οὐ ποιητέα, εἰ
 „περ εὖ τυγχάνετε φρονέοντες, ἐπισταμένοισι, ὡς Βαρ- 25
 „βάροισί ἐστι οὔτε πιστὸν, οὔτε ἀληθὲς οὐδέν.“ Ταῦ-
 143 τα ἔλεξαν οἱ ἄγγελοι. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξαν-
 δρον ὑπεκρίναντο τάδε· „Καὶ αὐτοὶ τοῦτό γε ἐπιστάμε-
 „θα, ὅτι καταπλησίη ἐστὶ τῷ Μήδῳ δύναμις ἢ περ

*preminini, et duorum iam annorum fructibus
 estis privati, et tamdiu iam domus et fortunae
 vestrae eversae iacent, condolemus vobiscum: et
 propterea profitentur vobis recipiuntque Lacedae-
 monii et reliqui socii, alituros se uxores vestras
 et quidquid vestris in familiis ad bellum est inu-
 tile, quoad bellum hoc duraturum est. Ne vero
 Alexander Macedo laevigato Mardonii sermonem
 vos commoveat! Huic enim hoc facere convenit;
 quippe, tyrannus quum sit, tyranno operam prae-
 stat. At vos non facietis, si quidem recte sapi-
 tis; bene gnari, in Barbaris nec fidem nec veri-
 tatem esse. Haec Spartani legati dixerunt. (143.)
 Athenienses vero Alexandro in hunc modum re-
 sponderunt: Ne nos quidem ignoramus, multis
 partibus maiorem Medo, quam nobis, esse poten-*

- „ἡμῖν ὥστε οὐδὲν δέει ταῦτό γε ὀνειδίζειν· ἀλλ' ὅμως,
5 „ἐλευθερίας γλιχόμενοι, ἀμυνόμεθα οὕτω ὅπως αὖ καὶ
„δυνώμεθα. ὁμολογήσαι δὲ τῷ Βαρβάρῳ μῆτε σὺ ἡμέας
„πειρῶ ἀναπείθειν, οὔτε ἡμέες πεισόμεθα. Νῦν δὲ ἀπαύγ-
„γελλε Μαρδονίῳ, ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἔστ' αὖ ὁ
„ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἢ τῇ περ καὶ νῦν ἔρχεται, μὴ
10 „κοτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρῃ· ἀλλὰ θεοῖσι τε συμ-
„μάχοισι πίσυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι, καὶ τοῖσι
„ἥρωσι τῶν ἐκείνους οὐδεμίην ὅπιν ἔχων, ἐνέπρησε τοὺς
„τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. σὺ τε τοῦ λοιποῦ λό-
„γους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπιφαίneo Ἀθηναίοισι· μηδὲ
15 „δοκέων χρηστὰ ὑπουργεῖν, ἀθέμιστα ἔρδειν παραίνες.
„οὐ γὰρ σε βουλόμεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Ἀθηναίων
„παθεῖν, ἐντα πρόξεινόν τε καὶ φίλον.“ Πρὸς μὲν 144

tiam; ut non opus sit de illa nos multa cum ostentatione admonere. Verumtamen, quum libertatis simus studiosi, resistemus ei quocumque modo poterimus. Itaque, ut societatem contrahamus cum Barbaro, desine conari ut nobis persuadeas; nec enim persuadebis. Nunc vero renuncia Mardonio, dicere Athenienses, quousque sol eadem viâ incedet, qua nunc incedit, numquam nos societatem inituros cum Xerxe: sed adiutoribus confidentes diis et heroibus, quibus ille spretis aedes et simulacra eorum cremavit, fortiter pugnando ulcisci illum conabimur. Et tu cave, ne posthac tales adferens sermones Athenis conspiciaris; neque per speciem commodis nostris inserviendi, ut nefaria faciamus, nos horteris: nolumus enim tibi ingrati quidpiam accidere ab Atheniensibus, quum

Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο· πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ
 Σπάρτης ἀγγέλους, τὰδε· „Τὸ μὲν δεῖσαι Λακεδαι-
 „μονίους μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ Βαρβάρῳ, κάρτα ἀνθρώ-
 „πιον ἦν. ἀτὰρ αἰσχρῶς γε οἴκατε, ἐξεπιστάμενοι 5
 „τῶν Ἀθηναίων τὸ Φρόνημα, ἀρρωδῆσαι· ὅτι οὔτε χρυ-
 „σός ἐστι γῆς οὐδαμῶθι τοσούτος, οὔτε χώρα κάλλει
 „καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρειουσα, τὰ ἡμεῖς δεξάμενοι,
 „ἐθέλοιμεν ἂν μηδίσαντες, καταδουλώσαι τὴν Ἑλλά-
 „δα. Πολλά τε γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακωλύον- 10
 „τα ταῦτα μὴ ποιεῖν, μὴδ' ἦν ἐθέλωμεν. πρῶτα μὲν
 „καὶ μέγιστα, τῶν Θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκῆ-
 „ματα ἐμπεπερησμένα τε καὶ συγκεχωσμένα· τοῖσι
 „ἡμέας ἀναγκαίως ἔχει τιμωρεῖν ἐς τὰ μέγιστα

sis publicus hospes noster et amicus. (144.) Haec quum Alexandro Athenienses respondissent, ad Lacedaemonios sermonem converterunt his verbis: *Quod verentur Lacedaemonii ne cum Barbaris nos societatem contrahamus, id vero admodum humanum est. At turpiter utique hoc videmini vereri; quum, quo pacto animati sint Athenienses, non ignoretis. Neque enim tanta auri copia usquam est, neque terra ulla pulcritudine et fertilitate ita praestans, ut eâ acceptâ vellemus cum Medis facere, et Graeciam redigere in servitutem. Etenim multa et magna sunt, quae nos, ne id faciamus, etiam si vellemus, prohibeant. Primum quidem, et maxime, deorum simulacra et templa cremata et solo aequata: quorum facinorum necessario, quibuscumque modis possumus, poenam*

- 15 „μᾶλλον, ἢ περ ὁμολογέειν τῷ ταῦτα ἐργασαμένῳ.
„αὐτῖς δὲ, τὸ Ἑλληνικὸν εὐὸν ὅμαιμόν τε καὶ ὁμόγλωσ-
„σον, καὶ θεῶν ἰδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι, ἡθεά
„τε ὁμότροπα· τῶν προδότας γενέσθαι Ἀθηναίους οὐκ
„ἂν εὖ ἔχοι. ἐπίστασθέ τε οὕτω, εἰ μὴ πρότερον ἐτυγ-
20 „χάνετε ἐπιστάμενοι, ἔστ' ἂν καὶ εἰς περιῇ Ἀθηναίων,
„μηδαμᾶ ὁμολογήσοντας ἡμέας Ξεῖρξῃ. Ὑμέων μὲν-
„τοι ἀγάμεθα τὴν προνοίην, τὴν ἐς ἡμέας ἔχουσιν, ὅτι
„προεῖдете ἡμέων οἰκοφθορημένων οὕτω, ὥστε ἐπιθρέ-
„ψαι ἐθέλειν ἡμέων τοὺς οἰκέτας. καὶ ὑμῖν μὲν ἡ χά-
25 „ρις ἐκπεπλήρωται· ἡμέες μέντοι λιπαρήσομεν οὕτω,
„ὅπως ἂν ἔχωμεν, οὐδὲν λυπέοντες ὑμέας. Νῦν δὲ, ὡς
„οὕτω ἐχόντων, στρατιὴν ὡς τάχιστα ἐκπέμπετε. ὡς
„γὰρ ἡμέες εἰκάζομεν, οὐκ ἐκὰς χρόνου παρῆσται ὁ

*repetere potius debemus, quam societatem contra-
here cum eo qui haec patravit. Deinde, quum
Graecum omne genus consanguineum sit, et lin-
guam et deorum sedes et sacra communia habea-
mus, et mores consimiles; nefaria res foret, si ho-
rum proditores fierent Athenienses. Denique sci-
tote, si forte adhuc nescivistis, quoad vel unus
supererit Atheniensium; numquam nos cum Xerxe
societatem inituros. Vestram autem providam
erga nos laudamus voluntatem; quod nobis, quo-
rum fortunae eversae sunt, ita prospicitis, ut nu-
trire familias nostras velitis. Atque ita vestrum
quidem expletum est beneficium: at nos tamen in
hoc quo sumus statu durabimus, nullam vobis
molestiam exhibituri. Nunc vero, haec quum ita
sint, maturate ocyus exercitum mittere. Nam,
ut suspicamur, nullā interpositā morā aderit Bar-*

„Βάρβαρος ἐσβαλὼν ἐς τὴν ἡμετέραν, ἀλλ' ἐπειδὴν
 „τάχιστα πύθεται τὴν ἀγγελίην, ὅτι οὐδὲν ποιήσομεν 30
 „τῶν ἐκεῖνος ἡμέων προσεδέετο. πρὶν ὧν παρῆναι ἐκεῖνον
 „ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἡμέας καιρὸς ἐστὶ προσβωθῆσαι ἐς
 „τὴν Βοιωτίην.“ Οἱ μὲν, ταῦτα ὑποκριναμένων Ἀθη-
 ναίων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Σπάρτην.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ Η΄.

barus et terram nostram invadet, simulatque ei fuerit renunciatum, nihil nos eorum quae a nobis petiit facturos. Itaque necesse est, ut, priusquam ille in Atticam venerit, nos ei in Boeotiam occurramus. Hoc ab Atheniensibus accepto responso, Spartam rediere legati.

FINIS LIBRI OCTAVI

HISTORIARUM HERODOTI.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἙΝΝΑΤΗ.

Κ Α Λ Λ Ι Ο Π Η.

ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ δὲ, ὡς οἱ ἀπονοστήσας Ἀλέξανδρος 1
τὰ παρὰ Ἀθηναίων ἐσήμνη, ὀρμηθεὶς ἐκ Θεσσαλίας,
ἤγε τὴν στρατιὴν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας· ὅκου δὲ ἐκά-
στοτε γίνοιτο, τούτους παρελαμβάνε. τοῖσι δὲ Θεσσα-
5 λίας ἡγεομένοισι οὔτε τὰ πρὸ τοῦ πεπρηγμένα μετέ-
μελε οὐδέν, πολλῶ τε μᾶλλον ἐπῆγον τὸν Πέρσην·

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER NONUS.

CALLIOPE.

(1.) **M**ARDONIUS, ut ei Alexander, Athenis re-
versus, responsa renunciavit Atheniensium, movit e
Thessalia, et exercitum adversus Athenas duocere ma-
turavit: quacumque autem iter faciebat, inde semper
adsumtis militibus exercitum auxit. Et Thessalos ni-
hil eorum, quae adhuc acta erant, poenituit, multo-

καὶ συμπροέπεμψε τε Θάωρξ ὁ Ληρισσαῖος Ξέρξεα
 Φεύγοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ Φανεροῦ παρήκε Μαρδό-
 2 νιον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος γίνεται ὁ
 στρατὸς ἐν Βοιωτοῖσι, οἱ Θηβαῖοι κατελάμβανον τὸν
 Μαρδόνιον, καὶ συνεβούλευον αὐτῷ, λέγοντες ὡς οὐκ
 εἴη χῶρος ἐπιτηδεώτερος ἐνστρατοπεδεύεσθαι ἐκείνου, οὐ-
 δὲ ἔων ἰέναι ἑκαστέρῳ, ἀλλ' αὐτοῦ ἰζόμενον, ποιέειν 5
 ὅπως ἀμαχητὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέψῃται.
 „Κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρὸν, Ἕλληνας ὁμοφρονέοντας,
 „οἵπερ καὶ πάρος ταῦτα ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι πε-
 „ριγίνεσθαι καὶ ἅπασιν ἀνθρώποισι. Εἰ δὲ ποιήσεις τὰ
 „ἡμεῖς παραινόμεν, ἔφασαν λέγοντες, ἔξεις ἀπόνως 10
 „ἅπαντα τὰ κείων βουλευμάτων. πέμπε χρήματα ἐς
 „τοὺς δυναστεύοντας ἄνδρας ἐν τῇσι πόλεσι. πέμπων

que etiam studiosius hi Persam ad hanc expeditionem incitaverant: et Thorax Larissaeus, qui Xerxem fugientem comitatus erat, nunc etiam palam *Mardonium* in Graeciam transmisit. (2.) Ubi vero progrediens exercitus in *Boeotia* fuit, ibi tunc *Mardonium Thebani* retinuerunt, consulueruntque ei, dicentes *nullum esse locum magis idoneum ubi castra poneret*: et ulterius progredi prohibuerunt, hortantes ut ibi manens operam daret quo sine pugna universam Graeciam in potestatem redigeret. *Vi enim et armis subigere Graecos, si concordēs sint sicut adhuc fuerunt, cunctis etiam hominibus esse difficile. At tu, (aiebant) si quod nos suademus feceris, nullo negotio omnia illorum consilia in potestate tua habebis. Mitte pecunias viris qui in quibusque civitatibus principatum tenent: et in*

„δὲ, τὴν Ἑλλάδα διαστήσεις· ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ τὰ
 „σὰ φρονέοντας ρηϊδίως μετὰ τῶν στασιωτέων κατα-
 15 „στρέψαι.“ Οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον· ὁ δὲ οὐκ 3
 ἐπείθετο, ἀλλὰ οἱ δεινός τις ἐνέστακτο ἡμέρος τὰς Ἀθή-
 νας δεύτερα ἐλέειν· ἅμα μὲν ὑπ’ ἀγνωμοσύνης, ἅμα
 δὲ πυρσοῖσι διὰ νήσων ἐδόκει βασιλεῖ δηλώσειν ἔοντι ἐν
 5 Σάρδισι, ὅτι ἔχῃ Ἀθήνας. ὃς οὐδὲ τότε ἀπικόμενος ἐς
 τὴν Ἀττικὴν εὔρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ’ ἐν τε Σαλα-
 μῖνι τοὺς πλείστους ἐπυνθάνετο εἶναι, ἐν τε τῇσι νηυσὶ
 αἰρέει τε ἐρῆμον τὸ ἄστυ. ἡ δὲ βασιλῆος αἵρεσις ἐς
 τὴν ὑστεραίην τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατήην, δεκάμηνος
 10 ἐγένετο.

Ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνῃσι ἐγένετο ὁ Μαρδόνιος, πέμπει ἐς 4
 Σαλαμῖνα Μουρυχίδην, ἄνδρα Ἑλλησπόντιον, φέρον-
 τα τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακε-

*partes divides Graeciam; et eorum ope, qui tuas
 partes sequuntur, hos qui tecum non facient, fa-
 cile evertes. (3.)* Haec illis suadentibus *Mardonius*
 non paruit; sed vehemens illum cupido incesserat
 Athenas iterum capiendi, partim stolidi quadam fe-
 rocia ductum, partim quod ignium ope per insulas
 accensurum cogitaret regi Sardibus versanti signifi-
 care, tenere sese Athenas. Ubi vero *in Atticam* per-
 venit, ne tunc quidem Athenienses in ea nactus est,
 sed plerosque in Salamine et in navibus esse audi-
 vit: itaque vacuam cepit urbem, et id quidem deci-
 mo post mense quam a Xerxe fuerat capta.

(4.) *Athenis* quum esset *Mardonius*, in Salami-
 nem legatum misit Murychidem, virum Hellespon-
 tium; qui easdem Atheniensibus condiciones propo-

δὴν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεπόρθημεν. ταῦτα δὲ τὸ δεύτε-
 ρον ἀπέστειλε, προέχων μὲν τῶν Ἀθηναίων οὐ φιλίας 5
 γνώμας, ἐλπίζων δὲ σφεας ὑπήσειν τῆς ἀγνωμοσύνης,
 ὡς δοριαλάτου εἰούσης πάσης τῆς Ἀττικῆς χώρας, καὶ
 εἰούσης ἤδη ὑπ' ἐαυτῷ. τούτων μὲν εἵνεκα ἀπέπεμψε
 5 Μουρυχίδην εἰς Σαλαμῖνα. Ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐπὶ
 τὴν βουλὴν, ἔλεγε τὰ παρὰ Μαρδονίου. τῶν δὲ βου-
 λευτῶν Λυκίδης εἶπε γνώμην, ὡς „οἱ ἐδόκει ἄμεινον
 εἶναι, δεξαμένους τὸν λόγον τὸν σφι Μουρυχίδης προ-
 φέρει, ἐξενεῖκαι εἰς τὸν δῆμον.“ ὁ μὲν δὲ ταύτην 5
 γνώμην ἀπεφαίνετο, εἴ τε δὴ δεδεγμένος χρήματα πα-
 ρὰ Μαρδονίου, εἴ τε οἱ καὶ ταῦτα ἐάνδανε. Ἀθηναῖοι
 δὲ αὐτίκα, δεινὸν ποιησάμενοι, οἱ τε ἐκ τῆς βουλῆς,
 καὶ οἱ ἔξωθεν, ὡς ἐπύθοντο, περιστάντες Λυκίδα κα-
 τέλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλησπόντιον Μουρυχί- 10

neret, quas Alexander ad illos pertulerat. Quam-
 quam enim iam antea minime amicas Atheniensium
 acceperat sententias, iterum tamen nunc misit, spe-
 rans illos stolidâ superbiâ abstituto, quum bello
 capta esset universa Attica, et in ipsius iam esset
 potestate. Hac caussa Murychidem in Salaminem
 misit. (5.) Qui quum ad senatum venisset, expo-
 suissetque Mardonii mandata; unus e senatoribus,
 Lycides, pro sententia dixit, *recte factum sibi vi-*
deri, si acciperent conditionem a Murychide ipsis
propositam, de eaque ad populum referrent. Hanc
 ille sententiam dixit, sive quod pecunias a Mardo-
 nio accepisset, sive quod ipsi per se ita visum fuis-
 set. Sed indignati Athenienses, quum senatores, tum
 qui foris stabant, ut cognoverunt, protinus circum-

δια ἀπέπεμψαν ἀσινία. γενομένου δὲ θορύβου ἐν τῇ
 Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδα, πυνθάνονται τῶν Ἀθη-
 ναίων αἱ γυναῖκες τὸ γινόμενον· διακελευσαμένη δὲ γυ-
 νὴ γυναικὶ, καὶ παραλαβοῦσα, ἐπὶ τὴν Λυκίδου οἰκίην
 15 ἦϊσαν· αὐτοκελές, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν
 γυναῖκα, κατὰ δὲ τὰ τέκνα. Ἐς δὲ τὴν Σαλαμῖνα 6
 διέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὧδε. ἕως μὲν προσεδέκοντο ἐκ τῆς
 Πελοποννήσου στρατὸν ἥξειν τιμωρήσοντά σφι, οἱ δὲ
 ἔμενον ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μακρότερα τε καὶ
 5 σχολαίτερα ἐποίηον, ὁ δὲ ἐπιὼν καὶ δὴ ἐν τῇ Βοιωτίῃ
 ἐλέγετο εἶναι, οὕτω δὴ ὑπεξεκομίσαντό τε πάντα, καὶ
 αὐτοὶ διέβησαν εἰς Σαλαμῖνα· εἰς Λακεδαιμόνα τε
 ἔπεμπον ἀγγέλους, ἅμα μὲν μεμφομένους τοῖσι Λα-
 κεδαιμονίοισι ὅτι περιεῖδον ἐμβαλόντα τὸν βαρβαρον εἰς

stantes Lycidem lapidibus obruerunt, Hellespontium
 vero Murychidem dimiserunt incolumem. Orto autem
 in Salamine propter Lycidem tumultu, quum resc-
 vissent Atheniensium mulieres, quid rei esset, co-
 hortatae invicem, et alia aliamprehendens, ultro
 aedes Lycidis petierunt, et uxorem eius et liberos
 lapidibus obruerunt. (6.) Athenienses vero hac ra-
 tione in Salaminem traiecerant. Quousque exspecta-
 bant exercitum ex Peloponneso sibi auxilio ventu-
 rum, in Attica manserunt: quum vero magis magis-
 que in longum rem ducerent Lacedaemonii, et Mar-
 donius, contra ipsos movens, iam in Boeotia esse
 diceretur, tunc demum omnia sua exportarunt, ip-
 sique in Salaminem transierunt. Simul vero legatos
 Lacedaemonem miserunt, qui et de Lacedaemoniis,
 quod Barbarum invadere Atticam passi essent, nec

τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφέων ἡντίασαν ἐς τὴν Βοιω- 10
τίνην· ἅμα δὲ ὑπομνήσοντας ἔσα σφι ὑπέσχετο ὁ Πέρ-
σης μεταβαλοῦσι δώσειν· προεῖπαί τε, ὅτι εἰ μὴ ἀμυ-
νεῦσι Ἀθηναίοισι, ὥς καὶ αὐτοὶ τινα ἀλεωρὴν εὐρήσον-
7 ται. Οἱ γὰρ δὴ Λακεδαιμόνιοι ὄρταζόν τε τοῦτον τὸν
χρόνον, καὶ σφι ἦν Ὑακίνθια· περὶ πλείστου δ' ἦγον
τὰ τοῦ Θεοῦ πορσύνειν· ἅμα δὲ τὸ τεῖχος σφι τὸ ἐν τῷ
Ἰσθμῷ εἰείχεον, καὶ ἤδη ἐπάλξεις ἐλάμβανε.

Ὡς δὲ ἀπίκοντο ἐς τὴν Λακεδαίμονα οἱ ἄγγελοι οἱ 5
ἀπ' Ἀθηναίων, ἅμα ἀγόμενοι ἔκ τε Μεγάρων ἀγγέ-
λους καὶ ἐκ Πλαταιέων, ἔλεγον τάδε ἐπελθόντες ἐπὶ
7 τοὺς ἐφόρους· „Ἐπεμψαν ἡμέας Ἀθηναῖοι, λέγοντες
(1) „ὅτι ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μήδων, τοῦτο μὲν, τὴν χώραν
„ἀποδοιδί· τοῦτο δὲ, συμμάχους ἐβέλει ἐπ' ἴσῃ τε καὶ 10

secum in Boeotiam obviam ei occurrissent, conquere-
rentur, et illos admonerent quantum esset, quod ipsis
Persa, si ad illius partes transissent, pollicitus esset;
denique praedicerent Lacedaemoniis, nisi auxilio ve-
nirent Atheniensibus, ipsos etiam per se levamen ali-
quod inventuros esse malorum. (7.) Nempe festos
dies tunc maxime agebant Lacedaemonii, Hyacinthia
celebrantes, maximique faciebant rem divinam eu-
rare: simul vero etiam murum in Isthmo muniebant,
isque iam lorica erat instructus.

Ut vero *Lacedaemonem legati Athenienses* per-
venerunt, secum etiam Megarensium et Plataensium
ducentes legatos, introducti ad Ephoros, in hunc
modum verba fecere: (7. 1.) *Miserunt nos Athe-
nienses; dicentes, Medorum regem non modo ter-
ram nostram nobis reddit, verum nos aequa con-*

„ὁμοίῃ ποιήσασθαι, ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης· ἐθέλει
 „δὲ καὶ ἄλλην χάριν πρὸς τῇ ἡμετέρῃ δίδόναι, τὴν αὖ
 „αὐτοὶ ἐλώμεθα. ἡμεῖς δὲ, Δία τε Ἑλλήνιον αἰδεσθέν-
 „τες, καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιεύμενοι προδοῦναι, οὐ
 15 „καταινέσαμεν, ἀλλὰ ἀπειπάμεθα, καὶ περ ἀδικού-
 „μενοι ὑπ’ Ἑλλήνων καὶ καταπροδιδόμενοι, ἐπιστάμε-
 „νοί τε ὅτι κερδαλεώτερόν ἐστι ὁμολογέειν τῷ Πέρσῃ
 „μᾶλλον ἢ περ πολεμέειν· οὐ μὲν οὐδὲ ὁμολογήσομεν
 „ἐκόντες εἶναι. καὶ τὸ μὲν ἀπ’ ἡμέων οὕτω, ἀκίβδηλον
 20 „εἶν, νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. Ὑμεῖς δὲ, ἐς παῖ- 7
 „σαν ἀρρωδίην τότε ἀπικόμενοι μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ⁽²⁾
 „Πέρσῃ, ἐπεὶ τε ἐξεμάβετε τὸ ἡμέτερον Φρόνημα σα-
 „φέως, ὅτι οὐδαμᾶ προδώσομεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ

ditione sibi socios vult adiungere, sine dolo et fraude; atque etiam, praeter nostram, aliam nobis terram vult tradere, quamcumque ipsi elegerimus. At nos Graecanicum reverentes Iovem, remque indignam censentes prodere Graeciam, non sumus ei adsensi, sed repudiavimus conditionem, quamquam iniuria adfecti a Graecis proditi- que, et bene gnari longe nobis conducibilius esse societatem contrahere cum Persa, quam gerere bellum: nec vero umquam volentes cum eo paciscemur. Ita quidquid a nobis proficisci potest, id sincero animo tribuimus Graeciae. (7. 2.) At vos, qui nuper vehementissime metuebatis ne cum Persa pacisceremur, nunc, postquam constitutum nobis esse numquam prodere Graeciam perspicue intellexistis, et quoniam murus vester, quem in Isth-

„διότι τείχος ὑμῶν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐλαυνόμενον ἐν τέλει
 „ἐστὶ, καὶ δὴ λόγον οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποιέεσθε· 25
 „συνθέμεναί τε ἡμῶν τὸν Πέρσῃ ἀντιώσεσθαι ἐς τὴν
 „Βοιωτίην, προδεδώκατε, περιείδετέ τε ἐσβαλόντα ἐς
 „τὴν Ἀττικὴν τὸν βάρβαρον. Ἐς μὲν νυν τὸ παρεὸν Ἀθη-
 „ναῖοι ὑμῶν μνηίοσι· οὐ γὰρ ἐποίησατε ἐπιτηδέως. νῦν
 „δὲ ὅτι τάχος στρατιὴν ἅμα ἡμῶν ἐκέλευσαν ὑμέας ἐκ- 30
 „πέμπειν, ὡς ἂν τὸν βάρβαρον δεκώμεθα ἐν τῇ Ἀτ-
 „τικῇ. ἐπεὶ δὲ γὰρ ἡμάρομεν τῆς Βοιωτῆς, τῆς γε
 „ἡμετέρης ἐπιτηδεωτάτον ἐστὶ ἐμμαχέσασθαι τὸ Θριά-
 8 „σιον πεδίον.“ Ὡς δὲ ἄρα ἄκουσαν οἱ ἑφοροὶ ταῦτα,
 ἀνεβάλλοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι τῇ δὲ ὑστε-
 ραίῃ, ἐς τὴν ἐτέραν. τοῦτο καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίεον,
 ἐξ ἡμέρης ἐς ἡμέρην ἀναβαλλόμενοι. ἐν δὲ τούτῳ τῷ
 χρόνῳ τὸν Ἰσθμὸν ἐτείχεον, σπουδὴν ἔχοντες πολλὴν 5

mo ducitis, prope absolutus est, ne ullam quidem rationem habetis Atheniensium: et, postquam vobis nobiscum convenit occursuros vos Persae in Boeotiam, prodidistis nos, et Barbarum in Atticam invadentem non prohibuistis. Habent igitur in praesentia Athenienses quod vobis succenseant: nec enim recte fecistis. At nunc vos hortantur, ut ocyus nobiscum emittatis exercitum, quo Barbarum excipiamus in Attica. Quoniam enim Boeotiam in tempore non occupavimus, est quidem nostra in terra opportunissimus ad praelium faciendum locus, Thriasius campus. (8.) His auditis, ephori responsum in posterum diem distulerunt, tunc postero die in sequentem, atque ita usque in decimum diem fecerunt, de die in diem moras facientes. Interea temporis Peloponnesii omnes ingenti studio Isth-

πάντες Πελοποννήσιοι· καὶ σφι ἦν πρὸς τέλει. αὐδ' ἔχω
εἶπαι τὸ αἴτιον, διότι ἀπικομένου μὲν Ἀλεξάνδρου τοῦ
Μακεδόνης εἰς Ἀθήνας σπουδὴν μεγάλην ἐποίησαντο μὴ
μηδίσαι Ἀθηναίους, τότε δὲ ὥρην ἐποίησαντο οὐδεμίην,
10 ἄλλο γε ἢ ὅτι ὁ Ἴσθμός σφι ἐτετείχιστο, καὶ ἐδόκεον
Ἀθηναίων ἔτι δέεσθαι οὐδέν· ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπί-
κετο εἰς τὴν Ἀττικὴν, οὐκ αὖτε τετείχιστο, ἐργάζοντο
δὲ, μεγάλως καταρρώδηκότες τοὺς Πέρσας.

Τέλος δὲ, τῆς τε ὑποκρίσιος καὶ ἐξόδου τῶν Σπαρ- 9
τητέων ἐγένετο τρόπος τοίσδε. τῇ προτεραίῃ τῆς ὑστά-
της καταστάσιος μελλούσης ἔσεσθαι, Χίλεος, ἀνὴρ Τε-
γεήτης, δυνάμενος ἐν Λακεδαίμονι μέγιστα ξινῶν, τῶν
5 ἐφόρων ἐπύθετο πάντα λόγον τὸν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔλε-
γον. αἰκούσας δὲ ὁ Χίλεος, ἔλεγε ἄρα σφι τάδε·

munum munire pergebant, et opus iam proxime finem erat. Et, quod Lacedaemonii, quum Alexander Macedo Athenas venisset, tanto studio impedire conati sint quo minus Medorum partes amplecterentur Atheniensenses, nunc vero id prorsus non curarint, nullam aliam edere causam possum, nisi quod nunc munitum habuerunt Isthmum, nec se amplius indigere Atheniensibus existimarunt: quando vero in Atticam venit Alexander, nondum munitus erat murus, sed opus etiam tunc faciebant, vehementer metuentes Barbaros.

(9.) *Ad extremum vero, ut et responsum legatis Lacedaemonii, et milites Atheniensibus auxilio mitterent, hac ratione effectum est. Pridie eius diei quo ultimam apud ephoros audientiam habituri legati erant, Chilaus, civis Tegeates, qui in maxima prae aliis omnibus hospitibus auctoritate apud Lacedaemonios erat, ex ephoris sermonem omnem,*

„Οὕτω ἔχει, ἄνδρες ἔφοροι. Ἀθηναίων ἡμῖν ἔοντων μὴ
 „ἀρθρίων, τῷ δὲ βαρβάρῳ συμμαχῶν, καὶ περ τεί-
 „χεος διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένου καρτεροῦ, μεγάλαι
 „κλισιάδες ἀναπεπτεύαται ἐς τὴν Πελοπόννησον τῷ Πέρ- 10
 „σῃ. ἀλλ' ἐσακούσατε, πρὶν τι ἄλλο Ἀθηναίοισι δο-
 10 „ξαι, σφάλμα τῇ Ἑλλάδι φέρον. “Ὁ μὲν σφι ταῦ-
 τα συνεβούλευε. οἱ δὲ, φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον, αὐ-
 τήκα, φράσαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοις τοῖσι ἀπιγμέ-
 νοις ἀπὸ τῶν παλίων, νυκτὸς ἔτι ἐκπέμπουσι πεντα-
 κισχιλίους Σπαρτιητέων, καὶ ἑπτὰ περὶ ἕκαστον τά- 5
 ξαντες τῶν εἰλωτῶν, Πausanίῃ τῷ Κλεομβρότου ἐπι-
 τρέψαντες ἐξάγειν. Ἐγένετο μὲν νυνὶ ἡγεμονίῃ Πλειστάφ-
 χου τοῦ Λεωνίδεω· ἀλλ' ὁ μὲν ἦν ἔτι παῖς, ὁ δὲ τούτου

quem habuerant Athenienses, audivit. Quo audito,
 haec illis Chilaus dixit: *Ita se res habet, Ephori!*
Si amici nobis non fuerint Athenienses, sed cum
Barbaro contraxerint societatem; valido licet
muro per Ithmum ducto, magnae tamen portae
apertae sunt Persae, quibus intrare in Pelopon-
nesum possit. At morem Atheniensibus gerite,
priusquam aliud illi consilium capiant, quod exi-
tium ferat Graeciae. (10.) Cuius audito consilio,
 illi re inter ipsos deliberata, e vestigio, insciis lega-
 tis qui a civitatibus advenerant, noctu adhuc, quin-
 que millia emiservunt *Spartanorum*, adtributis cui-
 que septem *hilotis*, mandato dato *Pausaniae*, Cleom-
 broti filio, ut illos educeret. Erat quidem tunc rex
 Lacedaemoniorum *Pleistarchus*, Leonidae filius;
 sed hic adhuc puer erat, ille vero tutor huius et fra-

ἐπίτροπός τε καὶ ἀνεψίος. Κλεόμβροτος γὰρ, ὁ Παν-
 10 σάνειω μὲν πατὴρ, Ἀναξανδρίδω δὲ παῖς, οὐκέτι πε-
 ριῆν· ἀλλὰ ἀπαγαγὼν ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ τὴν στρατιὴν τὴν
 τὸ τεῖχος δειμάταν, μετὰ ταῦτα οὐ πολλὸν χρόνον τι-
 νὰ βίους ἀπέθανε. ἀπῆγε δὲ τὴν στρατιὴν ὁ Κλεόμβρο-
 τος ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ διὰ τὸδε· θυομένω οἱ ἐπὶ τῷ Πέρ-
 15 σῃ, ὁ ἥλιος ἀμυρῶθη ἐν τῷ οὐρανῷ. προσαιρέεται δὲ
 ἑαυτῷ Παισάνης Εὐρυάνακτα, τὸν Δωριέος, ἄνδρα
 οἰκίης ἐόντα τῆς αὐτῆς. Οἱ μὲν δὴ σὺν Παισάνῃ ἐξε-
 ληλύθεσαν ἔξω Σπάρτης. Οἱ δὲ ἄγγελοι, ὡς ἡμέρη 11
 ἐγεγόνει, οὐδὲν εἰδότες περὶ τῆς ἐξόδου, ἐπῆλθον ἐπὶ τοὺς
 ἐφόρους, ἐν νόῳ δὴ ἔχοντες ἀπαλλάτσεσθαι καὶ αὐτοὶ
 ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐκκαστος. ἐπελθόντες δὲ, ἔλεγον τὰδε·
 5 „Τμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τῆδε μένοντες,
 „Τακίνθιά τε ἄγετε, καὶ παΐζετε, καταπροδόντες τοὺς

ter patruelis. Nec enim in vivis adhuc fuit *Cleombrotus*, Pausaniae pater, Anaxandridae filius; sed postquam exercitum, qui murum exstruebat, ab Isthmo abduxisset, brevi interiecto tempore e vita discesserat. Hac autem caussa exercitum ab Isthmo Cleombrotus abduxit, quod, dum sacra faciebat adversus Persam, sol obscuratus est in coelo. Collegam autem sibi Pausanias adscivit *Euryanactem*, Doriei filium, qui ex eadem fuit regia domo. Illi igitur cum Pausania Spartam sunt egressi. (11.) Legati vero, ubi dies illuxit, profectionis illorum prorsus ignari, constitutum inter se habentes redire quisque suam in civitatem, adierunt ephoros, et his verbis eos sunt adlocuti: *Vos igitur, Lacedaemonii, hic domi manentes, Hyacinthia celebratis*
Herod. T. IV. P. I. L

„συμμάχους· Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς ἀδικεόμενοι ὑπὸ ὑμῶν,
 „χῆτεί τε συμμάχων, καταλύσονται τῷ Πέρσῃ οὕτω
 „ὅπως ἂν δύνωνται. καταλυσάμενοι δὲ, ἤλα γὰρ δὴ
 „ὅτι σύμμαχοι βασιλῆος γινόμεθα, συστρατευσόμεθα 10
 „ἐπὶ τὴν ἂν ἐκείνοι ἐξηγέωνται. ὑμεῖς δὲ τὸ ἐνθεῦτεν
 „μαθήσεσθε ὁκοῖον ἂν τι ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ ἐκβαίῃ.“ Ταῦ-
 τα λεγόντων τῶν ἀγγέλων, οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπ' ὅρκου,
 „καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὀρεστείῳ στείχοντας ἐπὶ τοὺς
 ξείνους.“ ξείνους γὰρ ἐκάλεον τοὺς βαρβάρους. οἱ δὲ, ὡς 15
 οὐκ εἰδότες, ἐπειρώτεον τὸ λεγόμενον· ἐπειρόμενοι δὲ,
 ἐξέμαθον πᾶν τὸ ἐν· ὥστε ἐν θώματι γενόμενοι, ἐπο-
 ρευστο τὴν ταχίστην διώκοντες· σὺν δὲ σφι, τῶν περι-
 κων Λακεδαιμονίων λογάδες πεντακισχίλοι ὀπλῖται

et ludicra agitis, prodentes socios: Athenienses vero, a vobis iniuria adfecti, et sociis destituti, cum Persa pacem component quocumque modo poterunt. Pace autem cum illo conciliata, manifestum est socios nos regis fore: et cum Persis militabimus, contra quamcumque terram nos illi ducturi sunt. Vos vero proinde experiemini quale sit, quod vobis ex ea re eventurum est. Haec quum legati dixissent, responderunt ephori, interposito iureiurando, profectum esse exercitum, viderique iam ad Oresteum esse, proficiscentem adversus peregrinos. Barbaros enim peregrinos (ξείνους) vocabant. Legati autem, hoc nescientes, interrogarunt quid esset quod dicerent; et, ubi rem totam cognoverunt, demirati factum, ipsi quoque abire maturarunt, illos insequentes: et cum ipsis profecti sunt etiam ex perioecis Lacedaemoniorum (circum Spar-

20 τὰντὸ τοῦτο ἐποίεον. Οἱ μὲν δὴ εἰς τὸν Ἴσθμὸν ἤπει- 12
γοντο. Ἀργεῖοι δὲ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντο τοὺς με-
τὰ Πausανίῳ ἐξεληλυθότας ἐκ Σπάρτης, πέμπουσι
κῆρυκα, τῶν ἡμεροδρόμων ἀνευρόντες τὸν ἄριστον, εἰς
5 τὴν Ἀττικὴν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδονίῳ ὑποδεξάμενοι
σχῆσειν τὸν Σπαρτιήτην μὴ ἐξιέναι. ὃς ἐπεὶ τε ἀπίκε-
το εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγε τάδε· „Μαρδόνιε, ἐπεμψάν
„με Ἀργεῖοι, φράσσοντά τοι, ὅτι ἐκ Λακεδαιμόνος ἐξε-
„λήλυθε ἡ νεότης, καὶ ὡς οὐ δυνατοὶ αὐτὴν ἴσχειν εἰς
10 „Ἀργεῖοι μὴ οὐκ ἐξιέναι. πρὸς ταῦτα τύγχανε εὖ βου-
„λευόμενος.“ Ὁ μὲν δὴ· εἶπας ταῦτα, ἀπαλλάσσε-
το ὁπίσω.

Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἔτι πρόθυμος ἦν μένειν ἐν τῇ 13
Ἀττικῇ, ὡς ἤκουσε ταῦτα. πρὶν μὲν νυν ἢ πυθέσθαι,
ἀνεκώχεν, θέλων εἰδέναι τὸ παρ' Ἀθηναίων, ὁκοῖόν τι

tam habitantibus; selecta quinque militum millia.
(12.) Hi dum ad Isthmum ire properant, *Argivi*,
quum prius recepissent Mardonio cohibituos se esse
Spartanos ne exirent, nunc simul atque resciverunt
exercitum cum Pausania Spartā egressum esse, prae-
conem in Atticam miserunt, optimum ex cursoribus
[*hemerodromos* Graeci vocant] quem reperire po-
tuerant. Qui ubi Athenas pervenit, haec dixit: *Mar-*
donie! Miserunt me Argivi, qui tibi dicerem, ex
Lacedaemone egressam esse iuventutem, nec Argivos
cohibere illos ne exirent potuisse. Quare, ad hoc
quod spectat, tu recte rebus tuis consule! His di-
ctis, ille reversus est.

(13.) *Mardonius*, hoc audito nuncio, non con-
sultum duxit diutius in Attica morari. Priusquam

ποιήσουσι· καὶ οὔτε ἐπήμανε οὔτε ἐσυνέετο γῆν τὴν Ἀττικὴν, ἐλπίζων διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ὁμολογήσειν 5 σφέας. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθε, πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, πρῶν ἢ τοὺς μετὰ Πausανίῳ εἰς τὸν Ἴσθμὸν ἐμβαλεῖν, ὑπέξεχώρει, ἐμπρήσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ, εἴ κου τι ὀρθὸν ἦν τῶν τειχέων ἢ τῶν οἰκημάτων ἢ τῶν ἱερῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχώσας. Ἐξέλαυνε δὲ 10 τῶνδε ἕνεκεν, ὅτι οὔτε ἵππασίμη ἢ χώρα ἦν ἢ Ἀττικῇ, εἴ τε νικῶτο συμβαλὼν, ἀπάλλαξις οὐκ ἦν, ὅτι μὴ κατὰ στεῖνον, ὥστε καὶ ὀλίγους σφέας ἀνθρώπους ἴσχειν. ἐβουλεύετο ᾧν, ἐπανάχωρήσας εἰς τὰς Θήβας, συμβαλεῖν πρὸς πόλιν τε Φιλίην, καὶ χώραν ἵππασίμη. 15

14 Μαρδόνιος μὲν δὴ ὑπέξεχώρει. ἤδη δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἔοντι αὐ-

enim hunc nuncium accepisset, continuerat se ibi, cognoscere cupiens quid facturi Athenienses essent: et Atticam nec evastaverat, nec ullo malo adfecerat, sperans progressu temporis illos in conditiones propositas consensuros. Postquam vero eis id non persuasit, remque omnem cognovit, tum vero, incensis Athenis, et sicubi de muris aut de privatis aedibus aut de sacris aliquid adhuc rectum stabat, corrutis his omnibus et solo aequatis, priusquam Pausanias cum suis intra Isthmum esset progressus, Atticā excessit. Excessit autem hac caussa, quod neque equitatuī opportuna Attica erat; et, si ipse praelio victus foret, nonnisi per angusta loca se recipere posset, ubi eum pauci etiam homines possent transitu prohibere. Itaque Thebas redire constituit, et prope urbem sibi amicam acie decernere, in regione equitatuī opportuna. (14.) Ita igitur *Mardonius* Atticā

697, 1.

τῷ ἦλθε ἀγγελίη πρόδρομος, ἄλλην στρατιὴν ἤκειν ἐς
 Μέγαρα, Λακεδαιμονίων χιλίους. πυθόμενος δὲ ταῦ-
 τα, ἐβουλεύετο, εἴ πως τούτους πρῶτον ἔλοι. ὑποστρέ-
 5 ψας δὲ τὴν στρατιὴν ἤγε ἐπὶ τὰ Μέγαρα· ἡ δὲ ἵππος
 προελθοῦσα κατιππάσατο χώραν τὴν Μεγαρίδα. ἐς
 ταύτην δὴ ἐκαστάτω τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἡλίου δύον-
 τος ἡ Περσικὴ αὕτη στρατιὴ ἀπίκητο. Μετὰ δὲ ταῦ- 15
 τα, Μαρδονίῳ ἦλθε ἀγγελίη, ὡς αἰέες εἴησαν οἱ Ἕλ-
 ληνες ἐν τῷ Ἰσθμῷ· οὕτω δὴ ὀπίσω ἐπορεύετο διὰ Δε-
 κελέης. οἱ γὰρ Βοιωτάρχαι μετεπέμψαντο τοὺς πρὸς-
 5 χάρους τῶν Ἀσωπίων· οὗτοι δὲ αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγήοντο
 ἐς Σφενδαλέας· ἐνθεῦτεν δὲ, ἐς Τανάγραν. ἐν Τανά-
 γρῃ δὲ νύκτα ἐναυλισάμενος, καὶ τραπόμενος τῇ ὕστε-

XIV. 2. *Legendum suspicor* : ἀγγελίη, πρόδρομον ἄλλην στρα-
 τὴν, alium exercitum praecursorem.

excessit : qui ut iam in itinere fuit, advenit ei prae-
 cursor, nuncians alium exercitum *Megara* venisse,
 mille Lacedaemonios. Quo audito, cogitans fieri
 posse ut hos primum capiat, conversum agmen ver-
 sus *Megara* duxit: et praemissus equitatus iam *Me-*
garicam incursavit terram. Estque haec *Europae* re-
 gio longissime occidentem versus sita, in quam per-
 venerit Persicus hic exercitus. (15.) Post haec vero
 nunciatur *Mardonio*, frequentem Graecorum exerci-
 tum in *Isthmo* esse. Itaque retroducens per *Dece-*
leam iter fecit: Boeotarchi enim finitimos arcessive-
 rant *Asopiorum*, qui ei viam monstrarunt *Sphenda-*
leas ferentem, atque inde *Tanagram* : ubi quum per-
 noctasset, postero die *Scolon* pergens, in finibus
 fuit *Thebanorum*. Ibi vero, licet partes ipsius se-

ραίῃ εἰς Σκῶλον, ἐν γῇ τῇ Θηβαίων ἦν. ἐνθαῦτα δὲ τῶν
 Θηβαίων, καὶ περ μηδίζοντων, ἔκειρε τοὺς χώρους, οὐ τι
 κατὰ ἔχθος αὐτέων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μεγάλης 10
 ἐχόμενος· βουλόμενος ἔρυμά τε τῷ στρατῷ ποιήσασθαι,
 καὶ, ἣν συμβαλόντι οἱ μὴ ἐκβαίνειν ὁκοῖόν τι ἐθέλοι,
 κρησφύγετον τοῦτο ἐποιέετο. παρῆκε δὲ αὐτοῦ τὸ στρα-
 τόπεδον, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἐρυθρέων, παρὰ Ὑσιας· κα-
 τέτεινε δὲ εἰς τὴν Πλαταιίδα γῆν, παρὰ τὸν Ἀσωπὸν 15
 ποταμὸν τεταγμένον. οὐ μέντοι τό γε τῷχος τοσοῦτον
 ἐποιέετο, ἀλλ' ὡς ἐπὶ δέκα σταδίους μάλιστα κη μέ-
 τωπον ἕκαστον.

Ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν βαρβάρων, Ἀττα-
 γῆνος ὁ Φρύωνος, ἀνὴρ Θηβαῖος, παρασκευασάμενος 20
 μεγάλως, ἐκάλεε ἐπὶ ξείνια αὐτόν τε Μαρδόνιον καὶ
 πεντήκοντα Περσέων τοὺς λογιμωτάτους· κληθέντες δὲ

XV. 11. στρατῷ. *Alii στρατοπέδῳ, castris.*

querentur Thebani, nihilo minus agros eorum vasta-
 vit, non utique hostili in eos animo, sed ingente
 necessitate coactus: voluit enim munimentum exerci-
 tui exstruere, quod et sibi, si praelium committenti
 minus ex sententia res cecidisset, perfugium esset.
 Pertinebant autem castra illius inde ab Erythris,
 praeter Hysias, usque ad Plataeensium fines, secun-
 dum Asopum fluvium locata. Nec tamen munitionem
 eadem magnitudine fecit, sed in decem fere stadia
 quodque illorum latus.

Dum in hoc opere occupati erant Barbari, *Atta-*
ginus Phrynonis filius, civis Thebanus, facto magni-
 ifico adparatu, et *Mardonium* ipsum, et quinquaginta Persarum spectatissimos, ad *hospitale epulum*

οὗτοι ἔποντο. ἦν δὲ τὸ δεῖπνον ποιούμενον ἐν Θήβῃσι.
 Τάδε δὲ ἦδη, τὰ ἐπίλοιπα, ἤκουον Θερσάνδρου, ἀνδρὸς 16
 μὲν Ὀρχομενίου, λογίμου δὲ ἐς τὰ πρῶτα ἐν Ὀρχο-
 μενῷ. ἔφη δὲ ὁ Θερσάνδρος κληθῆναι καὶ αὐτὸς ὑπο
 Ἀτταγίνου ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦτο· κληθῆναι δὲ καὶ Θη-
 5 βαίων ἀνδρας πεντήκοντα· καὶ σφῶν οὐ χωρὶς ἐκατέ-
 ρους κλῖναι, ἀλλὰ Πέρσῃν τε καὶ Θηβαῖων ἐν κλίνῃ
 ἑκάστη. ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἔσαν, διαπινόντων, τὸν Πέρ-
 σῃν τὸν ὁμόκλινον, Ἑλλάδα γλῶσσαν ἰέντα, εἶρεσθαι
 αὐτὸν ὁποδαπὸς ἐστι, αὐτὸς δὲ ὑποκρίνασθαι ὡς εἴη Ὀρ-
 10 χομένιος. τὸν δὲ εἶπαι· „Ἐπεὶ νῦν ὁμοτράπεζός τε μοι
 „καὶ ὁμόσπονδος ἐγένεο, μνημόσυνά τοι γνώμης τῆς
 „ἐμῆς καταλιπέσθαι θέλω· ἵνα καὶ προσιδῶς αὐτὸς
 „περὶ σεαυτοῦ βουλευέσθαι ἔχῃς τὰ συμφέροντα. Ὀρεῖς

vocavit. Et vocati accipere conditionem; celebra-
 tumque est epulum in ipsa urbe Thebana. (16.)
 Iam quae his adiiciam, ea ex *Thersandro* audiui,
 cive Orchomenio, spectato inter primos viro apud
 Orchomenios. Dixit autem Thersander, se quoque
 ab Attagino ad hanc coenam fuisse vocatum, voca-
 tosque item fuisse quinquaginta cives Thebanos; nec
 vero seorsim utrisque sedes adsignasse hospitem, sed
 in quoque lectulo simul Persam et Thebanum col-
 locasse. Tum, finitâ coenâ compotantibus convivis,
 Persam qui cum ipso in eodem lectulo cubabat,
 Graecâ linguâ loquentem, quaesisse ex ipso unde es-
 set, seque respondisse, esse se Orchomenium. Dein
Persam haec dixisse: *Quoniam igitur et mensae et*
libationis mihi socius es, volo tibi monumentum
relinquere meae sententiae; quo etiam tu, re ante

„τούτους τοὺς δαίνυμένους Πέρσας, καὶ τὸν στρατὸν,
 „τὸν ἐλίπομεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ στρατοπεδεύομενον; του- 15
 „τέων πάντων ὄψαι, ὀλίγου τινὸς χρόνου διελθόντος,
 „ὀλίγους τινας τοὺς περιγενομένους.“ Ταῦτά τε ἅμα
 τὸν Πέρσῃν λέγειν, καὶ μετιέναι πολλὰ τῶν δακρύων.
 αὐτὸς δὲ θωμάσας τὸν λόγον, εἶπαι πρὸς αὐτόν.
 „Οὐκῶν Μαρδονίῳ τε ταῦτα χρεόν ἐστι λέγειν, καὶ 20
 „τοῖσι μετ' ἐκείνων ἐν αἴνῃ εὐῶσι Περσέων.“ Τὸν δὲ με-
 τὰ ταῦτα εἶπαι· „Ξεῖνε, ὅ τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ Θεοῦ,
 „ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ· οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέ-
 „γουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδεὶς. ταῦτα δὲ Περσέων
 „συγχροὶ ἐπιστάμενοι, ἐπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. 25
 „ἐχθρίστη δὲ οὐδὴν ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη, πολ-
 „λὰ φρονέοντα, μηδενὸς κρατέειν.“ Ταῦτα μὲν τοῦ

*cognita, tuis prospicere commodis possis. Vides
 hosce epulantes Persas, et exercitum, quem in ca-
 stris iuxta fluvium reliquimus. Horum omnium,
 brevi tempore interiecto, non nisi paucos quosdam
 videbis superesse. Haec dicentem Persam largas pro-
 fundisse lacrymas. Se vero, miratum illius sermonem,
 respondisse: Igitur Mardonio hoc dicere oportet,
 et eis ex Persis qui post illum auctoritate pollent.
 Ad haec illum reposuisse: Hospes! quae Deus vult ut
 fiant, ea avertere in nullius hominis potestate est:
 nam fidelia consilia dantibus parere nemo solet.
 Ac novimus quidem hoc multi ex Persis: sequi-
 mur vero ducem, necessitate constricti. Est au-
 tem acerrimus, qui adficere hominem possit, dolor
 hic, bona multa consilia nosse, et tamen eorum
 nullum posse exsequi. Haec equidem narrantem Or-*

Ὀρχομενίου Θερσάνδρου ἤκουον· καὶ τὰδὲ πρὸς τούτοι-
σι, ὡς αὐτὸς αὐτίκα λέγει ταῦτα πρὸς ἀνθρώπους πρό-
30 τερον ἢ γενέσθαι ἐν Πλαταιῇσι τὴν μάχην.

Μαρδονίου δὲ ἐν τῇ Βοιωτῇ στρατοπεδευομένου, οἱ μὲν 17
ἄλλοι παρείχοντο ἅπαντες στρατιήν, καὶ συνεσέβαλον
ἐς Ἀθήνας, ὅσοι περ ἐμῆδιζον Ἑλλήνων τῶν ταύτῃ οἰκη-
μένων. μούνοι δὲ Φωκέες οὐ συνεσέβαλον· ἐμῆδιζον γὰρ
5 δὴ σφόδρα καὶ οὗτοι οὐκ ἐκόντες, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης.
ἡμέρησι δὲ οὐ πολλῇσι μετὰ τὴν ἄπιξιν τὴν ἐς Θήβας
ὑστερον, ἦλθον αὐτέων ὀπλίται χίλιοι· ἦγε δὲ αὐτοὺς
Ἀρμοκύδης, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν δοκιμώτατος. ἐπεὶ δὲ ἀπί-
κατο καὶ οὗτοι ἐς Θήβας, πέμψας ὁ Μαρδόνιος ἱπ-
10 πέας, ἐκέλευσέ σφεας ἐπ' ἐωυτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἵζεσθαι.

chomenium Thersandrum audiui, et praeterea hoc
adfirmantem, ipsum protinus hunc sermonem ad
alios homines retulisse, priusquam ad Plataeas com-
missum esset praelium.

(17.) Quo tempore *Mardonius* primum castra in
Boeotia habuerat, reliqui omnes, quotquot ex Grae-
cis has regiones incolentibus Medorum partes am-
plexi erant, exercitum illi prae buerant, cum illoque
in Atticam erant ingressi. Soli *Phocenses* castra illius
non erant secuti: nam et hi quidem utique Medorum
partes erant amplexi, nec vero volentes, sed neces-
sitate coacti. [*sive*: nam et hi admodum invili cum
Medis faciebant, nec nisi necessitate coacti.] Sed
haud multis diebus postquam Thebas Mardonius ve-
nit, advenere ex illorum numero mille, duce Har-
mocyde, viro inter suos spectatissimo. Qui ubi The-
bas venerunt, Mardonius missis equitibus iussit illos

ἐπεὶ δὲ ἐποίησαν ταῦτα, αὐτίκα παρῆν ἡ ἵππος ἀπα-
 σα. μετὰ δὲ ταῦτα, διεξῆλθε μὲν διὰ τοῦ στρατοπέδου
 τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ μετὰ Μήδων ἐόντος Φήμη, ὡς κα-
 τακοντιεῖ σφέας· διεξῆλθε δὲ δι' αὐτέων Φωκέων τὸν
 τοῦτο. Ἐνθα δὴ σφι ὁ στρατηγὸς Ἀρμοκύδης παραί- 15
 νει, λέγων τοιαύδε· „ὦ Φωκέες, πρόδηλα γὰρ ὅτι
 „ἡμέας οὗτοι οἱ ἄνθρωποι μέλλουσι προόπτῳ θανάτῳ
 „δῶσειν, διαβεβλημένους ὑπὸ Θεσσαλῶν, ὡς ἐγὼ εἰ-
 „κάζω· νῦν ὦν ἄνδρα πάντα τινὰ ὑμέων χρεὸν ἐστι γν-
 „νέσθαι ἀγαθόν. κρέσσον γὰρ, ποιεῦντάς τι καὶ ἀμυ- 20
 „νομένους τελευτῆσαι τὸν αἰῶνα, ἢ περ παρέχοντας δια-
 „φθαρῆναι αἰσχίστῳ μόρῳ. ἀλλὰ μαθέτω τις αὐτέων
 „ὅτι ἐόντες βάρβαροι ἐπ' Ἑλλήσι ἀνδράσι φόνον ἔρρα-
 18 „σαν.“ Ὁ μὲν ὦν ταῦτα παραίνεε. οἱ δὲ ἱππείες,
 ἐπεὶ τέ σφέας ἐκυκλώσαντο, ἐπήλαυνον ὡς ἀπολεῦν-

seorsim in campo residere. Quod ubi fecere, protinus totus adfuit equitatus: moxque per Graecanicum exercitum, qui cum Medis erat, ferebatur fama, perditum iri Phocenses equitum sagittis; eademque fama inter ipsos etiam Phocenses perccebat. Ibi tunc eos dux Harmocydes his verbis est cohortatus: *Phocenses! Manifestum est, hosce homines certae neci nos destinasse, accusatos (ut suspicor) a Thessalis. Nunc igitur quemque vestrum oportet fortem se virum praestare: melius est enim, ut agentes aliquid et fortiter pugnantes finiamus vitam, quam ut turpissima morte interimendos nos praebeamus. Sed intelligat illorum quisque, quale hoc sit, quod, barbari quum sint, Graecis hominibus mortem sint machinati.* (18.) Dum hic

699, 89.

τες, καὶ δὴ διετύνοντο τὰ βέλεα ὡς ἀπήσοντες· καὶ κου-
 τις καὶ ἀπῆκε. καὶ οἱ, ἀντίοι ἕστασαν, πάντη συστρέ-
 5 ψαντες ἑαυτοὺς καὶ πυκνώσαντες ὡς μάλιστα. ἐμβαῖ-
 τα οἱ ἱππότες ὑπέστρεψον, καὶ ἀπήλαυνον ὀπίσω. Οὐκ
 ἔχω δ' αἰτρεκέως εἶπαι, οὔτε εἰ ἦλθον μὲν ἀπολέοντες
 τοὺς Φωκέας, δεηθέντων Θεσσαλῶν· ἐπεὶ δὲ ὥρων πρὸς
 ἀλέξῃσιν τραπομένους, δέισαντες μὴ καὶ σφίσι γένηται
 10 τρώματα, οὕτω δὴ ἀπήλαυνον ὀπίσω· (ὡς γάρ σφι
 ἐνετείλατο Μαρδόνιος·) οὗτ' εἰ αὐτέων πειρηθῆναι ἠθέ-
 λησε εἴ τι ἀλλῆς μετέχουσι. Ὡς δὲ ὀπίσω ἀπήλα-
 σαν οἱ ἱππότες, πέμψας Μαρδόνιος κήρυκα, ἔλεγε τά-
 δε· „Θαρσέετε, ὦ Φωκέες. ἄνδρες γὰρ ἐφάνητε εὐόν-
 15 „τες ἀγαθοὶ, οὐκ ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην. καὶ νῦν προ-

sues sic hortatur, cingunt illos equites, moxque ad-
 versus eos invehuntur tamquam perdituri, et iacula
 in illos torquent veluti iam emissuri, ac passim
 etiam nonnulli emittunt. At, quum illi densatis un-
 dique ordinibus et quam maxime poterant conglo-
 bati resisterent, conversis equis equites redierunt.
 Nec equidem pro certo dicere possum, utrum revera
 ad interficiendos rogatu Thessalorum Phocenses ve-
 nerint, et deinde, postquam illos ad sese defenden-
 dum paratos viderunt, ideo retro discesserint, quod
 vererentur ne et ipsi vulnera acciperent: (ita enim
 Mardonius praeceperat:) an ad illos tentandos num-
 quid eis fortitudinis inesset. Postquam vero discesse-
 runt equites, praeconem *Mardonius* misit, haec di-
 centem: *Confidite, Phocenses! namque fortes vos*
esse viros demonstravistis, non quales mihi narra-
tum erat. Et nunc alacri animo gerite hoc bel-

„θύμως φέρετε τὸν πόλεμον τοῦτον· εὐεργεσίῃσι γὰρ
 „οὐ νικήσετε οὔτε ὧν ἐμὲ, οὔτε βασιλῆα.“ Τὰ περὶ
 Φωκέων μὲν ἐς τοσούτο ἐγένετο.

- 19 Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὡς ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἦλθον, ἐν τούτῳ
 ἐστρατοπεδεύοντο. πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ λοιποὶ Πε-
 λοποννήσιοι, τοῖσι τὰ ἀμείνω εἰκόταν, οἱ δὲ καὶ ὀρέοντες
 ἐξιόντας Σπαρτιήτας, οὐκ ἐδικαίουν λείπεσθαι τῆς ἐξο-
 δου Λακεδαιμονίων. Ἐκ δὲ ὧν τοῦ Ἴσθμοῦ, καλλιερη- 5
 σάντων τῶν ἱρῶν, ἐπορεύοντο πάντες, καὶ ἀπικνέονται
 ἐς Ἐλευσίνα. ποιήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα ἱρά, ὡς σφι
 ἐκαλλιερέετο, πρόσω ἐπορεύοντο Ἀθηναῖοι δὲ ἅμα αὐ-
 τοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμῖνος, συμμαγέντες δὲ
 ἐν Ἐλευσίνι. Ὡς δὲ ἄρα ἀπίκοντο τῆς Βοιωτίας ἐς Ἐρυ- 10
 θράς, ἔμαθόν τε δὴ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ

*lum: nam beneficiis neque me neque Regem vince-
 tis. Et haec quidem, ad Phocenses quod adinet,
 ita gesta sunt.*

(19.) *Lacedaemonii*, ut in Isthmum venerunt, castra ibi posuerant: quo cognito, reliqui *Peloponnesii*, quibus meliora placebant, nonnulli etiam quod Spartanos vidissent egredientes, aequum non censuerant, ad bellum proficiscentibus Lacedaemoniis, domi manere. Iam ex Isthmo, postquam laeta nunciarentur victimae, profecti omnes, *Eleusina* venerunt. Et, quum ibi quoque sacrificantibus laeta fuissent exta, ulterius sunt progressi, cum eisque simul *Athenienses*; hi enim, postquam e Salamine traiecerant, Eleusine sese cum illis iunxerunt. Qui ubi *Erythras*, *Boeotiae* oppidum, venerunt, resciveruntque Barbaros ad *Asopum* habere castra, re delibe-

στρατοπεδευομένους, Φρασθέντες τε τοῦτο, ἀντετάσσον-
 το ἐπὶ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρώωνος. Μαρδόνιος δὲ, 20
 ὡς οὐ κατέβαινον οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ πεδῖον, πέμπει εἰς
 αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἵππον, τῆς ἱππάρχου Μασίστιος,
 εὐδοκίμεων παρὰ Πέρσῃσι, (τὸν Ἕλληνες Μακίστιον
 5 καλέουσι,) ἵππον ἔχων Νισαῖον, χρυσοχάλινόν τε καὶ
 ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. ἐνθαῦτα ὡς προσήλασαν
 οἱ ἱππῶται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσέβαλλον κατὰ
 τέλει· προσβάλλοντες δὲ, κακὰ μεγάλα ἐργάζοντο,
 καὶ γυναῖκάς σφας ἀπεκάλειον. Κατὰ συντυχίην δὲ 21
 Μεγαρέες ἔτυχον ταχθέντες ἢ τὸ ἐπιμαχώτατον ἦν τοῦ
 χωρίου παντός· καὶ πρόσδοδος μάλιστα ταύτῃ ἐγίνετο
 τῇ ἵππῳ. προσβαλούσης ὦν τῆς ἵππου, οἱ Μεγαρέες
 5 πιεζόμενοι ἔπεμπον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων
 κήρυκα. ἀπικόμενος δὲ ὁ κήρυξ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε τάδε·

rata, ex adverso illorum in Cithaeronis montis ra-
 dicibus consedere. (20.) Inde quum in planitiem
Graeci non descenderent, *Mardonius* contra eos
 universum equitatum misit, cui praeerat *Masistius*,
 (quem *Macistium* *Graeci* vocant) illustris vir apud
 Persas, Nisaeum habens equum, aureo freno et aliis
 ornamentis nitentem. Ibi, ut Graecis adpropinqua-
 runt equites, turmatim in eos impetum faciebant;
 in eoque conflictu magna illis incommoda adfere-
 bant, mulieresque eos vocabant. (21.) Acciderat
 forte, ut eo loco, qui maxime omnium expositus
 hosti erat, *Megarenses* essent locati, et in eum
 locum maxime impetum facerent equites. Quum
 igitur ab invadente equitatu premerentur *Megaren-*
ses, praeconem miserunt ad duces *Graecorum*; qui

„Μεγαρείες λέγουσι, Ἡμεῖς, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐ
 „δυνατοί εἰμεν τὴν Περσέων ἵππον δέκεσθαι μοῦνοι,
 „ἔχοντες στάσιν ταύτην ἐς τὴν ἑστημεν ἀρχήν. ἀλλὰ
 „καὶ ἐς τόδε λιπαρή τε καὶ ἀρετῇ ἀντέχομεν, καὶ περ 10
 „πιεζέμενοι. νῦν τε, εἰ μὴ τινὰς ἄλλους πέμψετε δια-
 „δόχους τῆς τάξεως, ἵστε ἡμέας ἐκλείποντας τὴν τά-
 „ξιν.“ ὁ μὲν δὴ σφι ταῦτα ἀπήγγειλε. Πausanίης δὲ
 ἀπεπειράτο τῶν Ἑλλήνων, εἴ τινες ἐθέλοιεν ἄλλοι ἐθε-
 λονταὶ ἰέναι τε ἐς τὸν χῶρον τοῦτον, καὶ τάσσεσθαι διά- 15
 δοχοὶ Μεγαρεῦσι. οὐ βουλομένων δὲ τῶν ἄλλων, Ἀθη-
 ναῖοι ὑπεδέξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριηκόσιοι λογάδες,
 22 τῶν ἐλοχήγει Ὀλυμπιόδωρος ὁ Λάμπωνος. Οὗτοι
 ἔσαν οἱ τε ὑποδεξάμενοι, καὶ οἱ πρὸ τῶν ἄλλων τῶν
 παρόντων Ἑλλήνων ἐς Ἐρυθρὰς ταχθέντες, τοὺς τοξό-

ubi ad illos venit, haec ait: *Dicunt Megarenses, Nos, ó socii! non possumus soli impetum sustinere equitatus Persarum, hic stantes ubi initio locati sumus. Sed adhuc quidem perseveramus, et fortiter resistimus, quamvis graviter pressi: nunc vero, nisi alios mittitis qui nostrum in locum succedant, scitote nos ordinem esse relicturos.* Haec quum ille ducibus nunciasset, Graecos tentavit *Pausanias*, ceteri alii ultro vellent istum in locum se conferre, et succedere Megarensibus. Quumque nolent alii, acceperunt conditionem *Athenienses*, et horum quidem selecti trecenti, cui cohorti praecerat Olympiodorus Lamp~~onis~~ filius. (22.) Hi fuerunt qui istam operam in se receperunt, et, adsumtis secum sagittariis, ante alios omnes Graecos, qui ad Erythras aderant, stationem ceperunt. Qui quum

τας προσελόμενοι. μαχομένων δέ σφειων ἐπὶ χρόνον,
 5 τέλος τοιόνδε ἐγένετο τῆς μάχης. Προσβαλούσης τῆς
 ἵππου κατὰ τέλεα, ὁ Μασιστίου προέχων τῶν ἄλλων
 ἵππος βάλλεται τοξυμάτι τὰ πλευρά· ἀλγήσας δέ,
 ἵσταται τε ὀρθός, καὶ ἀποσείεται τὸν Μασίστιον. πε-
 σόντι δὲ αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπεκέατο· τὸν τε δὴ
 10 ἵππον αὐτοῦ λαμβάνουσι, καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον κτεί-
 νουσι, κατ' ἀρχὰς οὐ δυνάμενοι. ἐνεσκεύαστο γὰρ οὕ-
 τω· ἐντὸς θώρακος εἶχε χρύσειον λεπίδωτόν· κατύπερθε
 δὲ τοῦ θώρακος, κιβῶνα φοινίκεον ἐνδεδύκει. τύπτοντες
 δὲ εἰς τὸν θώρακα, ἐποίευν οὐδέν· πρὶν γε δὴ μαθῶν τις
 15 τὸ ποιεῦμενον, παῖει μιν εἰς τὸν ὀφθαλμόν. οὕτω δὴ ἔπε-
 σέ τε καὶ ἀπέθανε. Ταῦτα δὲ κως γινόμενα ἐλελήθες
 τοὺς ἄλλους ἱππέας· οὔτε γὰρ πεισόντα μιν εἶδον ἀπὸ
 τοῦ ἵππου, οὔτε ἀποθνήσκοντα· ἀναχωρήσιός τε γινομέ-

per aliquod tempus pugnassent, ad extremum hu-
 iusmodi fuit pugnae exitus. Dum turmatim impe-
 tum faciunt equites, Masistii *equus*, prae aliis emi-
 nens, sagittâ vulneratur in latere: et prae dolore in
 posteriores pedes erectus, *excutit Masistium*. In
 collapsum protinus Athenienses impetum faciunt,
 et equum eius capiunt, ipsumque repugnantem in-
 terficiunt. Et initio quidem interficere eum non po-
 tuerant, quum sub punicea tunica, qua erat indu-
 tus, intus aureâ loricâ squammatâ esset armatus. In
 thoracem igitur ferientes, nihil efficiebant; donec
 aliquis, intelligens quid rei esset, in oculum eius
 ferrum adegit: ita demum cecidit mortuusque est.
 Haec forte sic gerebantur nescientibus reliquis equi-
 tibus: nec enim hi illum viderant ex equo cadentem,

της καὶ ὑποστροφῆς, οὐκ ἔμαθον τὸ γινόμενον. ἐπεὶ τε
 δὲ ἔστησαν, αὐτίκα ἐπόθεσαν, ὥς σφας οὐδεὶς ἦν ὁ 20
 τάσσω. μαβόντες δὲ τὸ γεγονὸς, διακελευσάμενοι,
 ἤλαυνον τοὺς ἵππους πάντες, ὥς ἂν τὸν γε νεκρὸν ἀνε-
 23 λοίατο. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖον οὐκέτι κατὰ τέλεα
 προσελαύνοντας τοὺς ἱππείας, ἀλλ' ἅμα πάντας, τὴν
 ἄλλην στρατιὴν ἐπεβώσαντο. ἐν ᾧ δὲ ὁ πεζὸς ἅπας
 ἐβώβει, ἐν τούτῳ μάχῃ ὀξεῖα περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται.
 ἕως μὲν νυν μοῦνοι ἔσαν οἱ τριηκόσιοι, ἐσσοῦντό τε πολ- 5
 λὸν, καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέλειπον· ὥς δέ σφι τὸ πλῆθος
 ἐπεβοήθησαν, οὕτω δὴ οὐκέτι οἱ ἱππῶται ὑπέμενον, οὐδέ
 σφι ἐξεγένετο τὸν νεκρὸν ἀνελέσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνῳ
 ἄλλους προσαπόλεσαν τῶν ἱππέων. ἀποστήσαντες ὧν

nec morientem; sed quum per id ipsum tempus con-
 verteretur turma et paululum retro veheretur, id
 quod agebatur non animadverterant. Ubi vero resi-
 terunt, continuo ducem desiderarunt, quum nemo
 esset qui illos ordinaret: et quid factum esset intel-
 ligentes, equos adegerunt cuncti, quo cadaver saltem
 auferrent. (23.) Tunc vero Athenienses, ubi vide-
 runt iam non amplius turmatim, sed simul omnes
 adcurrere equites, reliquum exercitum auxilio advo-
 carunt. Dum vero peditatus omnis auxilio venit, in-
 terim fit acris pugna circa mortui corpus: et quoad
 soli fuere illi trecenti, multo erant inferiores, nec
 auferre cadaver potuere. Ut vero eis multitudo suc-
 currit, iam rursus horum vim equites non susti-
 nuere, neque eis contigit mortuum auferre, sed
 praeter eum multos etiam alios de suis amisere. Igi-
 tur ad duo fere stadia recesserunt: ubi, quum quid

10 ὅσον τε δύο στάδια, ἐβουλεύοντο ὃ τι χρεὸν εἴη ποιέειν·
 εἰδοκέε δέ σφι, ἀναρχίης εὐούσης, ἀπελαύνειν παρὰ
 Μαρδόνιον. Ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου εἰς τὸ στρατό- 24
 πεδον, πένθος ἐποίησαντο Μασιστίου πᾶσά τε ἡ στρα-
 τὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον, σφέας τε αὐτοὺς κείροντες,
 καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια, οἰμωγῇ τε χρεώμε-
 5 νοι ἀπλέτω· ἀπασαν γὰρ τὴν Βοιωτίην κατεῖχε ἡχώ·
 ὡς ἀνδρὸς ἀπολομένου μετὰ γε Μαρδόνιον λογιμωτά-
 του παρὰ τε Πέρσῃσι καὶ βασιλείῃ. οἱ μὲν νυν βάρβα-
 ροὶ τρόπῳ τῷ σφετέρῳ ἀποθανόντα ἐτίμων Μασίστιον.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς τὴν ἵππον εἰδεξαντο προσβάλ- 25
 λουσαν, καὶ δεξάμενοι ὥσαντο, ἐθάρσυσάν τε πολλῶ
 μᾶλλον, καὶ πρῶτα μὲν εἰς ἅμαξαν ἐσθέντες τὸν νε-
 κρὸν, παρὰ τὰς τάξεις ἐκόμιζον· ὁ δὲ νεκρὸς ἦν Θέης
 5 ἄξιος, μεγάλῃος εἵνεκα καὶ κάλλεος. τῶν δὲ εἵνεκα καὶ

faciendum deliberassent, decreverunt, quoniam sine imperio essent, redire ad Mardonium. (24.) Qui postquam in castra venerunt, acerbissimo luctu et *Mardonius* et universus exercitus *Masistium* sunt persecuti, se ipsos tondentes et equos et iumenta, lamentaque immensa tollentes, ut per totam Boeotiam echo resonaret; quippe mortuo viro apud Persas et apud regem post Mardonium spectatissimo. Atque ita quidem Barbari suo more mortuum *Masistium* honorarunt.

(25.) *Graeci* vero, postquam irruentem exceperant equitatum, exceptumque repulerant, tanto magis confirmati animis, primum quidem, currui impositum cadaver per singulos ordines deduxerunt; erat enim corpus spectatu dignum, cum ob proce-

178: HERODOTI HISTOR. IX.

ταῦτα ἐποίεον· ἐκλείποντες τὰς τάξεις, ἐφόιτον θηρο-
 μνοι Μασίστιον. Μετὰ δὲ, ἔδοξε σφι ἐπικαταβῆναι
 εἰς Πλαταιάς· ὁ γὰρ χῶρος ἐφαίνετο πολλῶ ἑὸν ἐπι-
 τηδεώτερός σφι ἐνστρατοπεδεύεσθαι ὁ Πλαταιϊκὸς τοῦ
 Ἐρυθραίου, τὰ τε ἄλλα, καὶ εὐυδρότερος. εἰς τοῦτον δὲ 10
 τὸν χῶρον, καὶ ἐπὶ τὴν κρήνην τὴν Γαργαφίην, τὴν ἐν τῷ
 χώρῳ τούτῳ εἶσαν, ἔδοξε σφι χρεὸν εἶναι ἀπικέσθαι,
 καὶ διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. Ἀναλαβόντες δὲ
 τὰ ὅπλα, ἦσαν διὰ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιβαιρῶνος παρὰ
 Ὑσιᾶς εἰς τὴν Πλαταιίδα γῆν· ἀπικόμενοι δὲ, ἐτάσ- 15
 σοντο κατὰ ἔθνηα πλησίον τῆς τε κρήνης τῆς Γαργαφίης
 καὶ τοῦ τεμένεος τοῦ Ἀνδροκράτους τοῦ ἥρωος, διὰ
 26 ἔχθων τε οὐκ ὑψηλῶν καὶ ἀπέδου χωρίου. Ἐνθαῦτα

ritatem, tum ob formae praestantiam: sed et hae
 caussa illud ita circumduxerunt, quoniam vulgo
 milites relictis ordinibus ad spectandum *Masistium*
 frequentes adcurrerant. Deinde vero constituerunt
 ad Plataeas descendere, quum intellexissent *cam-*
pum Plataeensem et alias ob caussas et ob aquae
 copiam multo ipsis ad castra ponenda opportunio-
 rem esse quam Erythraeus campus. In hunc igitur
 campum et ad fontem *Gargaphiam*, qui in illo erat,
 descendendum sibi, ibique rite dispositis castra lo-
 canda iudicarunt. Igitur, sumtis armis, per Cithae-
 ron montis radices praeter Hysias in Plataensium
 agrum contenderunt. Quo quum pervenissent, prope
 Gargaphiam fontem et Androcratis herois fanum,
 partim in tumulis haud ita editis, partim in pla-
 nitie, per populos dispositi consederunt. (26.) Ibi
 tum, dum cuique populo suus adsignatur locus, acris

702, 7.

ἐν τῇ διατάξει ἐγένετο λόγων πολλὸς ὄθισμός Τεγεατῶν
 τε καὶ Ἀθηναίων. ἐδικαίουν γὰρ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔχειν τὸ
 ἕτερον κέρας, καὶ καινὰ καὶ παλαιὰ παραφέροντες ἔρ-
 5 γα. τοῦτο μὲν, οἱ Τεγεῆται ἔλεγον τάδε· „Ἡμεῖς
 „αἰεὶ κοτε ἀξιεύμεθα ταύτης τῆς τάξις ἐκ τῶν συμ-
 „μάχων ἀπάντων, ὅσαι ἥδη ἔξοδοι κοιναὶ ἐγένοντο Πε-
 „λοποννησίοις καὶ τὸ παλαιόν, καὶ τὸ νέον, ἐξ ἐκείνου
 „τοῦ χρόνου ἐπεὶ τε Ἡρακλεῖδαι ἐπειρῶντο μετὰ τὸν Εὐ-
 10 „ρυσθέος θάνατον κατιόντες ἐς Πελοπόννησον. τότε εὐρό-
 „μεθα τοῦτο, διὰ πρῆγμα τοιόνδε. Ἐπεὶ μετὰ Ἀχαιῶν
 „καὶ Ἰώνων τῶν τότε ὄντων ἐν Πελοποννήσῳ, ἐκβοηθή-
 „σαντες ἐς τὸν Ἰσθμὸν, ἰζόμεθα ἀντίοι τοῖσι κατιούσι·
 „τότε ὦν λόγος Ἵλλον ἀγορεύσασθαι, ὡς χρεὸν εἶη τὸν

verborum contentio orta est inter Tegeatas et Athe-
 nienses; contendentibus utrisque sibi hoc deberi ut
 alterum obtineant cornu, et tam nova quam antiqua
 facta in medium proferentibus. Ab altera enim parte
 Tegeatae haec dixere: *Nobis semper hic locus,*
quem in acie obtineremus, ab omnibus sociis tri-
butus est, in omnibus expeditionibus, quas iun-
ctis copiis Peloponnesii et olim et recentiori me-
moria susceperunt; et id quidem ab eo inde tem-
pore, quo Heraclidæ post Eurysthei obitum,
in Peloponnesum conati sunt redire. Tunc igitur
honorem hunc adquisivimus facto huiusmodi.
Quo tempore nos cum Achæis, et cum Ionibus
qui tunc Peloponnesum incolebant, in Isthmum
egressi, castra opposita habuimus castris illorum
qui redire conabantur; tunc Hyllus memoratur
publice edixisse, non debere exercitum cum exer-

„μὲν στρατὸν τῷ στρατῷ μὴ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλ- 15
 „λонта· ἐκ δὲ τοῦ Πελοποννησίου στρατοπέδου, τὸν αὖ
 „σφέν αὐτέων κρίνωσι εἶναι ἄριστον, τοῦτόν οἱ μουνο-
 „μαχῆσαι ἐπὶ διακειμένοισι. ἔδοξέ τε τοῖσι Πελοπον-
 „νησίοισι ταῦτα εἶναι ποιητέα, καὶ ἔταμον ὅρκια ἐπὶ
 „λόγῳ τοιῷδε· ἦν μὲν Ὑλλος νικήσῃ τὸν Πελοποννη- 20
 „σίῳν ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρακλείδας ἐπὶ τὰ πατρῷα·
 „ἦν δὲ νικῆθῃ, τὰ ἔμπαλιν Ἡρακλείδας ἀπαλλάσ-
 „σεσθαι, καὶ ἀπάγειν τὴν στρατιήν, ἑκατὸν τε ἐτέων
 „μὴ ζητῆσαι κάτοδον εἰς Πελοπόννησον. προεκρίθη τε δὴ
 „ἐκ πάντων συμμαχῶν ἐβελοντὴς Ἐχεμος, ὁ Ἡερό- 25
 „που, τοῦ Φηγέος, στρατηγός τε ἦν καὶ βασιλεὺς
 „ἡμέτερος, καὶ ἐμουνομάχῃσέ τε καὶ ἀπέκτεινε Ὑλ-
 „λον. Ἐκ τούτου τοῦ ἔργου εὐρόμεθα ἐν τοῖσι Πελο-

*citu praelio commisso periclitari, sed deligendum
 unum esse ex castris Peloponnesiorum, quem illi
 suorum fortissimum iudicassent, qui cum ipso
 certis conditionibus singulari pugna decertaret.
 Placuitque Peloponnesiis ita fieri; et iusiuran-
 dum sibi mutuo utrique in haec verba dederant:*
*„Si Hyllus ducem vicisset Peloponnesiorum, He-
 raclidas in paternas possessiones esse restituen-
 dos; sin vinceretur, tum verò abituros Heraclidas
 exercitumque abducturos, et intra centum annos
 non conaturos in Peloponnesum redire.“ Delectus
 est autem ex omnibus sociis Echemus, Aëropi
 filius, Phegei nepos, dux et rex noster, qui ultro
 sese obtulerat; isque inita singulari pugna,
 Hyllum interfecit. Illo igitur facto a Peloponne-
 siis qui tunc fuere et alia honorifica praemia,*

„ποννησίοισι τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα μεγάλα, τὰ
 30 „διατελέομεν ἔχοντες, καὶ τοῦ κέρεος τοῦ ἑτέρου αἰεὶ
 „ἡγεμονεύειν, κοινῆς ἐξόδου γυνομένης. Ὑμῖν μὲν νυν,
 „ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἀντιεύμεθα· ἀλλὰ, δίδόντες
 „αἴρεσιν ὁκοτέρου βούλεσθε κέρεος ἄρχειν, παρίεμεν·
 „τοῦ δὲ ἑτέρου Φαμὲν ἡμέας ἰκνέεσθαι ἡγεμονεύειν.
 35 „κατὰ περ ἐν τῷ πρόσθε χρόνῳ. Χωρὶς τε τούτου τοῦ
 „ἀπηγημένου ἔργου, ἀξιονικότεροί εἰμεν Ἀθηναίων ταύ-
 „την τὴν τάξιν ἔχειν. πολλοὶ μὲν γάρ τε καὶ εὖ ἔχον-
 „τες πρὸς ὑμέας ἡμῖν, ἄνδρες Σπαρτιῆται, ἀγῶνες
 „ἀγωνίδαται, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους. οὕτω ὦν
 40 „ἡμέας δίκαιον ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας, ἢ περ Ἀθηναίους.
 „οὐ γὰρ σφί ἐστι ἔργα οἷά περ ἡμῖν κατεργασμένα,
 „οὐτ' ὦν καινὰ, οὔτε παλαιά.“ Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον.

*quae adhuc tenemus, et hoc consecuti sumus,
 ut alterum semper cornu ducamus quoties com-
 munis suscipitur expeditio. Cum vobis igitur,
 Lacedaemonii, non contendimus: sed optionem
 damus vobis utri cornu velitis praeesse, illoque
 vobis cedimus: sed ad nos hoc pertinere conten-
 dimus, ut, quemadmodum superiori tempore, sic
 et nunc alteri cornu praesimus. Praeter istud
 vero quod commemoravimus factum, sunt etiam
 alia ob quae digniores nos sumus qui hunc locum
 obtineamus, quam Athenienses. Etenim multa
 praeclara praelia adversus vos, Spartani, multa-
 que item adversus alios fecimus. Quare aequum
 est, ut nos potius, quam Athenienses, alterum
 cornu habeamus: nam ab illis nec nuper, nec olim,
 tales res gestae sunt quales a nobis. Haec Tegeatae*

27 Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε· „Ἐπιστά-
 „μεθα μὲν σύνοδον τήνδε μάχης εἵνεκα συλλεγῆναι πρὸς
 „τὸν βάρβαρον, ἀλλ' οὐ λόγων. ἐπεὶ δὲ ὁ Τεγεήτης
 „προέθηκε παλαιὰ καὶ καινὰ λέγειν τὰ ἑκατέροισι ἐν
 „τῷ παντὶ χρόνῳ κατέρχασται χρηστὰ, ἀναγκαίως 5
 „ἡμῖν ἔχει δηλῶσαι πρὸς ὑμέας, ὅθεν ἡμῖν πατρώϊον
 „ἔστι, ἐοῦσι χρηστοῖσι αἰεὶ, πρῶτοισι εἶναι ἢ Ἀρκάσι.
 „Ἡρακλείδας, τῶν Φασὶ οὗτοι ἀποκτεῖναι τὸν ἡγεμόνα
 „ἐν Ἰσθμῷ, τοῦτο μὲν τούτους πρότερον, ἐξελαυνομέ-
 „νους ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐς τοὺς ἀπικοίατο Φενύ- 10
 „γοντες δουλοσύνην πρὸς Μυκηναίων, μῶνοι ὑποδεξά-
 „μενοι, τὴν Εὐρυσθέος ὕβριν κατείλομεν, σὺν κείνοισι
 „μάχῃ νικήσαντες τοὺς τότε ἔχοντας Πελοπόννησον.
 „τοῦτο δὲ, Ἀργεῖους τοὺς μετὰ Πολυνείκεος ἐπὶ Θή-

dixere. (27.) Ad quae Athenienses in hunc modum responderunt. Novimus quidem, pugnandi causa adversus Barbarum hic nos convenisse, non disputandi causa. At quoniam Tegeatarum dux et vetera et nova in medium protulit, quae ab utrisque nostrum ab omni inde memoriâ bene gesta sint, necesse est ut vobis exponamus, unde nobis, qui semper fortes fuimus, magis patrium sit, quam Arcadibus, ut primi simus. Primum Heraclidas, quorum hi ducem in Isthmo a se interfectum aiunt, hos antea, quum servitutem fugerent a Mycenaeis imminentem, repulsique fuissent a Graecis omnibus quos adierant, nos soli recepimus, et Eurysthei iniuriis finem fecimus, reportatâ cum illis victoriâ de his qui tunc Peloponnesum tenebant. Deinde, quum Argivi cum

- 15 „βας ἐλάσαντας, τελευτήσαντας τὸν αἰῶνα, καὶ ἀτά-
 „φους κειμένους, στρατευσάμενοι ἐπὶ τοὺς Καδμείους,
 „ἀνελέσθαι τε τοὺς νεκροὺς Φαμεν, καὶ θάψαι τῆς
 „ἡμετέρης ἐν Ἐλευσῖνι. ἔστι δὲ ἡμῖν ἔργον εὖ ἔχον καὶ
 „ἐς Ἀμαζονίδας, τὰς ἀπὸ Θερμόδοντος ποταμοῦ ἐς-
 20 „βαλούσας κατὰ ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν. καὶ ἐν τοῖσι
 „Τρωϊκοῖσι πόνοισι οὐδαμῶν ἐλειπόμεθα. Ἄλλ' οὐ γάρ
 „τι προέχει τούτων ἐπιμενεῖσθαι· καὶ γὰρ ἂν χρη-
 „στοὶ τότε ἔόντες, αὐτοὶ νῦν ἂν εἴεν φλαυρότεροι· καὶ
 „τότε ἔόντες φλαῦροι, νῦν ἂν εἴεν ἀμείνονες. Παλαιῶν
 25 „μὲν νυν ἔργων ἄλις ἔστω. ἡμῖν δὲ εἰ μὴδὲν ἄλλο ἔστι
 „ἀποδεδεγμένον, ὥσπερ ἔστι πολλά τε καὶ εὖ ἔχοντα,
 „εἰ τέοισι καὶ ἄλλοις Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ
 „ἐν Μαραθῶνι ἔργου ἄξιοί εἰμεν τοῦτο τὸ γέρας ἔχειν,

Polynice contra Thebas profecti, ibique vita functi, insepulti iacerent, a nobis bello Cadmeis illato ablatos esse gloriamur mortuos, et in nostra terra Eleusine sepultos. Est etiam res a nobis praeclare gesta contra Amazonidas, quae olim a Thermodonte fluvio in terram Atticam incursionem fecerunt. Atque in Troiano etiam bello nullis fuimus secundi. Sed enim nil adtinet, harum rerum facere mentionem: nam, qui tum fortes fuere, fieri potest ut iidem nunc sint deteriores; et qui tunc ignavi, iidem nunc fortiores. Itaque, de rebus olim gestis, haec sufficiant. Nos autem, si nullum aliud edidissemus factum, qui tamen multa, si qui alii ex Graecis, bene praeclareque gessimus; at propter unam certe Marathoniam victoriam digni sumus hoc honore, atque aliis

„καὶ ἄλλα πρὸς ταῦτα· οἷτινες μῶνοι Ἑλλήνων δὴ μου-
 „νομαχήσαντες τῷ Πέρσῃ, καὶ ἔργῳ τοσούτῳ ἐπιχει- 30
 „ρήσαντες, περιεγεγόμεθα, καὶ ἐνίκησαμεν ἔθνη ἕξ τε
 „καὶ τεσσεράκοντα. ἀρ' οὐ δίκαιοί εἰμεν ἔχειν ταύτην
 „τὴν τάξιν ἀπὸ τούτου μόνου τοῦ ἔργου; Ἄλλ', οὐ γὰρ
 „ἐν τῷ τοιῷδε τάξις εἵνεκα στασιαῶν πρέπει, ἄρτιοί
 „εἰμεν πείθεσθαι ὑμῖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκέει ἐπι- 35
 „τηδεώτατον ἡμέας εἶναι ἰστάναί, καὶ κατ' οὐστυνας.
 „πάντῃ γὰρ τεταγμένοι, πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί.
 28 „ἐξηγέεσθε δὲ ὡς πεισομένων.“ Οἱ μὲν ταῦτα ἀμεί-
 „βοντο. Λακεδαιμονίων δὲ ἀνέβρωσε ἅπαν τὸ στρατόπε-
 „δον Ἀθηναίους ἀξιονικότερους εἶναι ἔχειν τὸ κέρας ἢ περ
 „Ἀρκάδας. οὕτω δὲ ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὑπερεβάλον-
 „το τοὺς Τεγεάτας.

etiam insuper honoribus: qui ex omnibus Graecis soli cum Persa pugnavimus, tantamque rem adgressi superiores discessimus, et de sex et quadraginta populis victoriam reportavimus. Nonne hac una re gesta commeruimus, ut hic nobis locus in acie tribuatur? At, quum in hoc temporis momento non deceat de loco quo quisque in acie locetur altercari, parati nos sumus vobis parere, Lacedaemonii, et ibi stare ubi et contra quos ut locemur opportunissimum vobis fuerit visum. Nam ubicumque fuerimus locati, operam dabimus ut fortes nos viros praestemus. Imperate igitur, et nos obsequemur. (28.) Hoc quum illi respon-
dissent, universus Lacedaemoniorum exercitus ad-
clamavit Atheniensibus, digniores illos esse qui cor-
nu praecessent, quam Arcades. Atque ita Athenien-
ses, victis Tegeatis, honorem illum sunt consecuti.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐτάσσοντο ὧδε οἱ ἐπιΦοιτῶντές τε καὶ οἱ ἀρχὴν ἐλθόντες Ἑλλήνων. τὸ μὲν δεξιὸν κέρασ εἶχον Λακεδαιμονίων μύριοι· τούτων δὲ τοὺς πεντακισχιλίους, ἐόντας Σπαρτιήτας, ἐΦύλασσον ψιλοὶ τῶν
 10 εἰλωτέων πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἕκαστον ἑπτὰ τεταγμένοι. προσεχέας δὲ σφι εἵλοντο ἰστάναι οἱ Σπαρτιῆται τοὺς Τεγεάτας, καὶ τιμῆς εἵνεκα καὶ ἀρετῆς. τούτων δ' ἔσαν ὀπλίται χίλιοι καὶ πενηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους ἴσταντο Κορινθίων πεντακισχί-
 15 λιοι· παρὰ δὲ σφι εὔροντο παρὰ Πausανίῳ ἰστάναι Ποτιδαῖητέων τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς παρεόντας τριηκόσιους. τούτων δὲ ἐχόμενοι ἴσταντο Ἀρκάδες Ὀρχομένιοι ἑξακόσιοι· τούτων δὲ, Σικυώνιοι τρισχίλιοι. τούτων δὲ εἶχοντο Ἐπίδαυρίων ὀκτακόσιοι. παρὰ δὲ τού-
 20 τος, Τροιζηνίων ἐτάσσοντο χίλιοι· Τροιζηνίων δὲ ἐχό-

Post haec, *Graecorum acies* (ad *Plataeas*), quum eorum qui initio convenerant, tum qui paulatim supervenerant, in hunc modum ordinata est. Dextrum cornu *Lacedaemonii* tenuere, numero decies mille, quorum quinque millia *Spartani* fuere, quos custodiebant *Hilotae* tricies quinquies mille, septem *hilotae* cuique viro adtributi. Proximum locum *Spartani Tegeatis* tribuerunt, et honoris caussa, et virtutis: erantque hi mille et quingenti graviter armati. Post hos locati *Corinthiorum* quinque millia: qui a *Pausania* impetrarunt, ut iuxta ipsos starent *Potidaeatae* qui aderant ex *Pallene*, numero trecenti. His proximi locati *Arcades Orchomenii* sexcenti; tum *Sicyonii* ter mille; iuxtaque hos *Epidaurii* octingenti; quibus proximi *Troezenii* mille; tum

μενοι, Λεπρεπτεῶν διηκόσιοι· τούτων δὲ, Μυκηναίων
καὶ Τιρυνθίων τετρακόσιοι· τούτων δὲ ἐχόμενοι, Φλιά-
σιοι χίλιοι. παρὰ δὲ τούτους ἕστασαν Ἑρμιονέες τρι-
κόσιοι. Ἑρμιονέων δὲ ἐχόμενοι ἴσταντο Ἐρετριέων τε καὶ
Στυρέων ἑξακόσιοι· τούτων δὲ Χαλκιδέες τετρακόσιοι· 25
τούτων δὲ, Ἀμπρακινήτων πεντηκόσιοι. μετὰ δὲ τού-
τους, Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἕστασαν·
τούτων δὲ ἐχόμενοι, Παλᾶες οἱ ἐκ ΚεΦαλληνῆς δι-
κόσιοι. μετὰ δὲ τούτους, Αἰγινήτων πεντηκόσιοι ἐτά-
χθησαν. παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο Μεγαρέων τρισχί- 30
λιοι. εἶχοντο δὲ τούτων, Πλαταιέες ἑξακόσιοι. τελευ-
ταῖοι δὲ καὶ πρῶτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, κέρας ἔχον-
τες τὸ εὐώνυμον, ὀκτακισχίλιοι· ἐστρατήγεε δ' αὐτέων
29 Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου. Οὗτοι, πλὴν τῶν ἑπτὰ
περὶ ἕκαστον τεταγμένων Σπαρτιήτησι, ἔσαν ὅπλιται·
συνάπαντες ἔόντες ἀριθμὸν τρεῖς τε μυριάδες, καὶ ἑκτῶ

iuxta Troezenios *Lepreatae* ducenti; tum *Mycenaei*
et *Tirynthii* quadringenti; quibus proximi, *Phliasii*
mille; ac dein *Hermionenses* trecenti. Proximi
Hermionensibus locati *Eretrienses* et *Styrenses* sex-
centi: post quos *Chalcidenses* quadringenti, et *Am-
praciatae* quingenti; deinde *Leucadii* locati erant et
Anactorii, numero octingenti: hisque proximi *Palen-
ses* ex *Cephallenia* ducenti. Post hos *Aeginetae* stabant
quingenti; et iuxta illos *Megarenses* locati ter mille;
tum *Plataeenses* sexcenti. Postremi vero et primi
Athenienses stabant, laevum cornu tenentes, numero
octies mille; quibus *Aristides* praeerat, *Lysimachi*
filius. (29.) Hi cuncti, exceptis septem illis cuique
Spartanorum attributis, graviter fuere armati; nu-
mero, simul omnes, tricies octies mille et septin-

χιλιάδες, καὶ ἑκτοστάδες ἑπτά. ὀπλῖται μὲν οἱ πάν-
 5 τες συλλεγέστες ἐπὶ τὸν βάρβαρον, ἔσαν τοσοῦτοι. Ψι-
 λῶν δὲ πλῆθος ἦν τόδε. τῆς μὲν Σπαρτητικῆς τάξις,
 πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἄνδρες, ὡς εἶναι ἑπτά
 περὶ ἕκαστον ἄνδρα καὶ τούτων πᾶς τις παρήρητο ὡς
 εἰς πόλεμον. οἱ δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλ-
 10 λήνων ψилоὶ, ὡς εἰς περὶ ἕκαστον ἑὸν ἄνδρα, πεντα-
 κίσιοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἔσαν. Ψιλῶν
 μὲν δὲ τῶν ἀπάντων μαχίμων ἦν τὸ πλῆθος ἕξ τε μυ-
 ριάδες, καὶ ἑνέα χιλιάδες, καὶ ἑκατοστάδες πέντε.
 Τοῦ δὲ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος εἰς Πλα- 30
 ταιὰς σὺν τε ὀπλίτησι καὶ ψιλοῖσι τοῖσι μαχίμοις, ἑν-
 δεκα μυριάδες ἔσαν, μίης χιλιάδος, πρὸς δὲ, ὀκτακο-
 σίων ἀνδρῶν καταδέουσαι. σὺν δὲ Θεσπείων τοῖσι πα-
 5 ρεοῦσι ἐξεπληροῦντο αἱ ἑνδεκα μυριάδες. παρήσαν γάρ

genti. Iste igitur fuit *numerus graviter armato-
 rum*, qui ad pugnandum contra Persam convene-
 rant. *Leviter vero armatorum numerus* hic fuit. In
 Spartanorum ordinibus tricies quinquies mille viri,
 quippe septem circa quemque virum; eratque ho-
 rum quisque ad bellum instructus. Reliquorum ve-
 ro Lacedaemoniorum et Graecorum leviter armati,
 unus fere circa quemque virum, fuere tricies quater
 mille et quingenti. Itaque leviter armatorum nume-
 rus universus fuit sexaginta novem millium et quin-
 gentorum. (30.) Itaque *universus numerus Grae-
 carum copiarum ad Plataeas*, simul sumpta et gravi
 et levi armatura, fuit centum et decem millium,
 minus mille et octingentis. Adiunctis vero Thespien-
 sibus qui aderant, completus est numerus centum
 et decem millium. Adfuerunt enim etiam in castris

καὶ Θεσπείων ἐν τῷ στρατοπέδῳ οἱ περιέοντες, ἀριθμὸν
 εἰς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους· ὅπλα δὲ οὐδ' οὗτοι εἶχον.
 Οὗτοι μὲν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ἐστρατοπε-
 δεύοντο.

- 31 Οἱ δὲ ἀμφὶ Μαρδόνιον βάρβαροι, ὡς ἀπεκρήδυσαν
 Μασίστιον, παρήσαν, πυθόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἐν
 Πλαταιῇσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν ταύτη
 ρέοντα. ἀπικόμενοι δὲ, ἀντετάσσοντο ὧδε ὑπὸ Μαρδο-
 νίου. Κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἔστησε Πέρσας· καὶ 5
 δὴ, πολλὸν γὰρ περιέασαν πλήθει οἱ Πέρσαι, ἐπὶ τε
 τάξιν πλεῦνας ἐκεκοσμέατο, καὶ ἐπέϊχον τοὺς Τεγεῆ-

XXXI. In edit. Iungerm. Gal. et Gron. h. l. pro Cap.
 XXXI. per errorem repetitur numerus XXX. ac deinde pro
 Cap. XXXII. adponitur numerus XXXI. et sic porro. Qui
 error quum correctus sit a Wesselingio, eo factum est.
 ut inde ab hoc loco, per reliquum librum nonum, numerus
 Capitum sive Sectionum in edit. Wess. Schaeff. et Borh.
 et in nostra hac editione, unitate superet numerum quem
 praeferunt superiores editiones. Larcherus caput XXX.
 et XXXI. pro uno numerans, in sequentium capitum nu-
 mero cum ed. Gron. consentit.

quotquot supererant Thespiensium, ad mille octin-
 genti: sed illi quidem nonnisi leviter armati. Graeci
 igitur, ita ordinati, ad Asopum castra habuere.

(31.) *Barbari cum Mardonio*, postquam finem
 fecerunt parentandi Masistio, quum cognovissent
Graecos ad Plataeas esse, ipsi quoque ad *Asopum*,
 qui illac fluit, se contulerunt. Quo ubi venere, Grae-
 cis in hunc modum oppositi sunt a Mardonio. Con-
 tra Lacedaemonios locavit *Persas*; qui quidem,
 quum illos multitudine longe superarent, non solum
 plures in ordines locati, sed Tegeatis etiam oppositi

707, 57.

τας. ἔταξε δὲ οὕτω· ὅ τι μὲν ἦν αὐτοῦ δυνατώτατον
 πᾶν ἀπολέξας, ἔστησε ἀντίον Λακεδαιμονίων· τὸ δὲ
 10 ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ τοὺς Τεγεάτας. ταῦτα δ'
 ἐποίει, Φραζόντων τε καὶ διδασκόντων Θηβαίων. Περ-
 σέων δὲ ἐχομένους ἔταξε Μήδους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Κο-
 ρινθίους τε καὶ Ποτιδαίητας, καὶ Ὀρχομενίους τε καὶ
 Σικυωνίους. Μήδων δὲ ἐχομένους ἔταξε Βακτρίους· οὗ-
 15 τοι δὲ ἐπέσχον Ἐπιδαυρίους τε καὶ Τροιζηνίους, καὶ
 Λεπρεῖτας τε καὶ Τιρυνθίους, καὶ Μυκηναίους τε καὶ
 Φλιασίους. μετὰ δὲ Βακτρίους ἔστησε Ἰνδούς· οὗτοι δὲ
 ἐπέσχον Ἑρμιονέας τε καὶ Ἐρετρίεας, καὶ Στυρέας τε
 καὶ Χαλκιδέας. Ἰνδῶν δὲ ἐχομένους Σάκας ἔταξε· οἱ
 20 ἐπέσχον Ἀμπρακινήτας τε καὶ Ἀνακτορίους, καὶ Λευ-
 καδίους, καὶ Παλέας, καὶ Αἰγινήτας. Σακέων δὲ ἐχο-
 μένους ἔταξε ἀντία Ἀθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ

stabant. Ordinavit eos autem Mardonius ita, ut sele-
 ctos suorum validissimos quosque opponeret Lace-
 daemoniis, infirmiores vero contra Tegeatas locaret:
 idque fecit a Thebanis monitus. Persis proximos
Medos locavit; qui ex adverso Corinthios habebant
 et Potidaeas et Orchomenios et Sicyonios. A la-
 tere Medorum *Bactrios* locavit, Epidauriis oppo-
 sitos et Troezeniis, item Lepreatis, Tyrinthiis, My-
 cenaeis et Phlasiis. Post *Bactrios*, *Indos* locavit,
 quibus ex adverso Hermionenses stabant et Eretrien-
 ses et Styrenses et Chalcidenses. Proxime Indis *Sacas*
 locavit, Ampraciatis oppositos et Anactoriis et Leu-
 cadiis et Palensibus et Aeginetis. Proximos *Sacis*, ex
 adverso Atheniensium et Plataeensium et Megaren-
 sium, *Boeotos* locavit et *Locros* et *Malienses* et

Μεγαρέων, Βοιωτὸς τε καὶ Λοκροῦς, καὶ Μηλιάς τε καὶ Θεσσαλοῦς, καὶ Φωκέων τοὺς χιλίους. οὐ γὰρ ὦν ἅπαντες οἱ Φωκέες ἐμῆδισαν· ἀλλὰ τινες αὐτέων καὶ 25 τὰ Ἑλλήνων ἠῦξον, περὶ τὸν Παρησσὸν κατειλημένοι· καὶ ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι, ἔφερόν τε καὶ ἦγον τὴν τε Μαρδονίου στρατιὴν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἑόντας Ἑλλήνων. ἔταξε δὲ καὶ Μακεδόνας τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσα- 32 λίην οἰκημένους κατὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ταῦτα μὲν τῶν 30 ἐθνέων τὰ μέγιστα ὀνόμασται τῶν ὑπὸ Μαρδονίου ταχθέντων, τὰ περ ἐπιφανέστατά τε ἦν καὶ λόγου πλείστου. ἐπῆσαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνέων ἄνδρες ἀναμεμιγμένοι, Φρυγῶν τε καὶ Θρηίκων, καὶ Μυσῶν τε καὶ Παιόνων, καὶ τῶν ἄλλων· ἐν δὲ, καὶ Αἰθιοπῶν τε, καὶ Αἰγυπτίων οἱ τε Ἑρμοτύβιες καὶ οἱ Καλασίριες καλεόμενοι, μαχαιροφόροι· οἵπερ εἰσὶ Αἰγυπτίων μῦθοι μάχιμοι. 5

Thessalos et mille illos, quos memoravi, Phocenses. Nec enim omnes Phocenses a partibus Medorum stabant; sed eorum nonnulli etiam cum Graecis faciebant, circa Parnassum conglobati, indeque impetu facto exercitum Mardonii, et Graccos qui cum eo erant, vexabant praedamque ex illis agebant. Insuper vero etiam Macedonas, et populos Thessaliae finitimos, Atheniensibus Mardonius opposuit. (32.) Quos adhuc nominavi populos a Mardonio in acie locatos, hi numerosiores sunt maiorisque momenti: Mixti his autem fuere ex aliis populis viri, Phryges, Thraces, Mysi, Paeones, aliique. Aduere etiam ex Aethiopibus selecti, et Aegyptiorum Hermotybies et Calasyries (qui vocantur) gladiis armati; qui soli sunt Aegyptiorum milites. Hos autem Mardo-

ταύτους δὲ ἔτι ἑὼν ἐν Φαλήρῳ, ἀπὸ τῶν νηῶν ἀπεβί-
 10 βάσατο, ἑόντας ἐπιβάτας· οὐ γὰρ ἐτάχθησαν ἐς τὸν
 πεζὸν τὸν ἅμα Ξέρξῃ ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας Αἰγύπτιοι.
 Τῶν μὲν δὴ βαρβάρων ἔσαν τριήκοντα μυριάδες, ὡς
 καὶ πρότερον διδήλωται· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῶν Μαρδο-
 νίου συμμάχων οἶδε μὲν οὐδεὶς ἀριθμόν· οὐ γὰρ ὦν ἡριθ-
 15 μήθησαν· ὡς δὲ ἐπικαῖσαι, ἐς πέντε μυριάδας συλ-
 λεγῆναι εἰκάζω. Οὗτοι οἱ παραταχθέντες πεζοὶ ἔσαν·
 ἡ δὲ ἵππος χωρὶς ἐτέτακτο.

Ὡς δὲ ἄρα πάντες οἱ ἐτετάχατο κατὰ τε ἔθνη καὶ 33
 κατὰ τέλεα, ἐνθαῦτα τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ ἐθύοντο καὶ ἀμ-
 φότεροι. Ἑλλῃσι μὲν Τισαμενὸς Ἀντιόχου ἦν ὁ θυό-
 μενος· οὗτος γὰρ δὴ εἶπετο τῷ στρατεύματι τούτῳ μάν-
 5 τις· τὸν, ἑόντα Ἥλειον καὶ γένεος τοῦ Ἰαμιδέων Κλυ-

nus, quum adhuc Phaleri esset, e navibus adscive-
 rat quarum propugnatores erant: nec enim Aegyptiī
 in peditatu fuerant, qui cum Xerxe Athenas venit.
 Iam Barbarorum quidem numerus qui cum Mardo-
 nio erant, ut iam supra dixi, trecenta millia fuere:
 Graecorum vero numerum, qui ei socii aderant,
 nemo novit, nec enim initus illorum numerus est;
 sed, si coniectura licet uti, ad quinquaginta millia
 coacta fuisse conicio. Hic igitur peditatus fuit, eo
 quo dixi modo in acie locatus: equitatus autem
 seorsim instructus stabat.

(33.) Cunctis ita per populos et per manipulos
 dispositis, dein postridie utrique sacra fecerunt.
 Graecis *Tisamenus*, Antiochi filius, sacrificator erat:
 hic enim exercitum hunc ut vates sequebatur. Eleus
 is fuit, *Clytiades* [*id est*, ex *Clyti* familia] de

τιάδην, Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαντο λεωσφέτερον. Τισα-
 μενῷ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι περὶ γόνου, ἀνεῖλε
 ἡ Πυθίη, ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ἀναιρήσεσθαι πέντε.
 ὁ μὲν δὲ ἁμαρτῶν τοῦ χρηστήριου, προσεῖχε γυμνα-
 σίοισι, ὡς ἀναιρησόμενος γυμνικοὺς ἀγῶνας. ἀσκέων 10
 δὲ πεντάεθλον, παρὰ ἐν πάλαισμα ἔδραμε νικᾶν Ὀλυμ-
 πιάδα, Ἰερωνύμῳ τῷ Ἀνδρίῳ ἐλθὼν ἐς ἔριν. Λακεδαι-
 μόνιοι δὲ, μαθόντες οὐκ ἐς γυμνικοὺς, ἀλλ' ἐς ἀγῶνας
 ἀγῶνας φέρον τὸ Τισαμενοῦ μαντήιον, μισθῷ ἐπειρῶν-
 το πείσαντες Τισαμενὸν ποιέεσθαι ἅμα Ἡρακλειδέων 15
 τοῖσι βασιλεῦσι ἡγεμόνα τῶν πολέμων. ὁ δὲ, ὁρῶν περὶ
 πολλοῦ πεινυμένους Σπαρτιήτας Φίλον αὐτὸν προσθέ-
 σθαι, μαθὼν τοῦτο, ἀνέτιμα, σημαίνων σφι, ὡς „ἦν
 μιν πολιήτην σφέτερον ποιήσωνται, τῶν πάντων μεταδι-

gente Iamidarum: quem Lacedaemonii civem adop-
 taverant. Scilicet quum Delphicum oraculum *Tisa-*
menus de prole consulisset, responderat ei Pythia,
quinque maximis certaminibus victoriam illum re-
portaturum. Itaque gymnics certaminibus dedit ope-
 ram, tamquam in his victoriam reportaturus: et quin-
 quertium exercens, Olympiae certamine inito cum
 Hieronymo, genere Andrio, in eo erat ut victoria po-
 tiretur, sed uno luctae certamine victus est. Tunc Lacedaemonii, intelligentes ad bellica certamina, non ad
 gymnica, spectare responsum Tisameno editum, co-
 nati sunt Tisamenum proposita mercede sibi conciliare,
 eique persuadere ut unà cum regibus de Heraclidarum
 genere dux ipsis esset bellorum. At ille, ubi vidit
 multum interesse Lacedaemoniorum, amicum se il-
 lis et socium adiungi, auxit pretium, dixitque, *si se*
in civium numerum vellent cooptare; omniumque

20 δόντες, ποιήσει ταῦτα, ἐπ' ἄλλῳ μισθῷ δ' οὔ." Σπαρ-
 τήται δὲ, πρῶτα μὲν, ἀκούσαντες, δεινὰ ἐποίηϋντο καὶ
 μετίεσαν τῆς χρημοσύνης τὸ παράπαν. τέλος δὲ, δει-
 ματος μεγάλου ἐπικρεμαμένου τοῦ Περσικοῦ τούτου
 στρατεύματος, καταίνεον μετιόντες. ὁ δὲ, γνοὺς τετραμ-
 25 μένους σφέας, οὐδ' οὕτω ἔφη ἔτι ἀρκέεσθαι τούτοις
 μόνουσι, ἀλλὰ δεῖν ἔτι καὶ τὸν ἀδελφεὸν ἑαυτοῦ Ἡγήν
 γίνεσθαι Σπαρτιήτην ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοισι τοῖσι καὶ
 αὐτὸς γίνεται. Ταῦτα δὲ λέγων οὗτος ἐμιμέετο Με- 34
 λάμποδα, ὡς εἰκάσαι βασιλήϊν τε καὶ πολιτήϊν,
 αἰτεόμενος. καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμπους, τῶν ἐν Ἀρ-
 γεῖ γυναικῶν μανεισέων, ὡς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθοῦντο
 5 ἐκ Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρας γυναῖκας τῆς νούσου,
 μισθὸν προτείνατο τῆς βασιληΐης τὸ ἥμισυ. οὐκ ἀνα-

*iurium participem reddere, tunc se id facturum,
 alio autem pretio minime. Quo audito, primum
 indignati Spartani, missam fecerunt illius artem di-
 vinandi. Ad extremum vero, quum ingens eis me-
 tus impenderet a Persico hoc exercitu, consentientes
 in conditionem, arcessiverunt virum. At ille, ubi
 mutata vidit eorum sententiam, ne sic quidem,
 ait, sufficere sibi hoc unum, sed oportere etiam
 fratrem suum Hagian eadem conditione, qua ipse,
 fieri Spartanum. (34.) Haec ille dicens, postula-
 tis suis imitatus est Melampodem, si regiam digni-
 tatem cum iure civitatis licet conferre. Melampus
 enim, quum Argis mulieres furore essent corre-
 ptae, et Argivi illum proposita mercede Pylo vellent
 arcessere, ut morbo liberaret mulieres, mercedem
 postulaverat dimidium regni. Qua repudiata condi-
 Herod. T. IV. P. I.*

σχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπιόντων, ὡς ἐμαί-
νοντο πολλῶ πλεῦνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὲ ὑποστάν-
τες τὰ ὁ Μελάμπους προτείνεται, ἥϊσαν ἀώσοντες οἱ ταῦ-
τα. ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ἐπορεύεται, ὁρέων αὐτοὺς τετραμ- 10
μένους, Φᾶς, „ἦν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μετα-
δῶσι τὸ τρίτημόριον τῆς βασιλείης, οὐ ποιήσῃν τὰ βού-
λονται.“ οἱ δὲ Ἀργεῖοι, ἀπειληθέντες ἐς στεινὸν, κα-
35 ταινέουσι καὶ ταῦτα. Ὡς δὲ καὶ Σπαρτιῆται, ἐδέον-
το γὰρ δεινῶς τοῦ Τισαμενοῦ, πάντως συνεχώρεόν οἱ.
συγχωρησάντων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Σπαρτιητέων, οὕτω
δὴ πέντε σφι μαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τι-
σαμενὸς ὁ Ἥλειος, γενόμενος Σπαρτιήτης, συγκατα- 5
ρέει. μῦθοι δὲ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἐγένοντο οὗτοι Σπαρ-

XXXV. 2. πάντως. πάντων *suspiciatus sum opportuisse.*

tione postquam digressi sunt Argivi, quum multo
etiam plures mulieres in insaniam incidissent, ita
demum in conditionem a Melampode propositam
consentientes, adierunt eum, id quod ille postula-
verat daturi. At tunc ille, mutatam videns horum
sententiam, auctâ cupiditate, ait, *nisi fratri ipsius
Bianti tertiam regni partem traderent, non esse
se illis morem gesturum.* Et Argivi, in angustias
adducti, in hanc etiam conditionem consenserunt.
(35.) Pari modo etiam *Spartani*, quum *Tisamenum*
sibi adiungere vehementer cuperent, omnibus eius
postulatis concesserunt. Quae postquam ei Spartani
indulserunt, ad quinque maximas reportandas victo-
rias Tisamenus Eleus, nunc Spartanus factus, ope-
ram suam illis arte suâ divinandi contulit. Sunt au-
tem isti duo ex omnibus hominibus soli, quos Spar-

709. 45.

τιήτηςι πολιῆται. οἱ δὲ πέντε ἀγῶνες, οἷδε ἐγένοντο·
 εἰς μὲν καὶ πρῶτος, οὗτος ὁ ἐν Πλαταιῇσι· ἐπὶ δὲ, ὁ
 ἐν Τεγέῃ πρὸς Τεγεήτας τε καὶ Ἀργείους γινόμενος·
 10 μετὰ δὲ, ὁ ἐν Διπαιεῦσι πρὸς Ἀρκάδας πάντας, πλην
 Μαντινέων· ἐπὶ δὲ, ὁ Μεσσηνίων ὁ πρὸς Ἴσθμῳ· ὕστα-
 τος δὲ, ὁ ἐν Τανάγρα πρὸς Ἀθηναίους τε καὶ Ἀργείους
 γινόμενος. οὗτος δὲ ὕστατος κατεργάσθη τῶν πέντε
 ἀγῶνων. Οὗτος δὴ τότε τοῖσι Ἑλλήσι ὁ Τισαμενός, 36
 ἀγόντων τῶν Σπαρτιητέων, ἐμαντεύετο ἐν τῇ Πλα-
 ταίδι. τοῖσι μὲν νυν Ἑλλήσι καλὰ ἐγίνετο τὰ ἱερά,
 αἰμυνομένοισι· διαβᾶσι δὲ τὸν Ἀσωπὸν καὶ μάχης ἄρ-
 5 χουσι, οὔ.

Μαρδονίῳ δὲ, προθυμομένῳ μάχης ἄρχειν, οὐκ ἐπι- 37

XXXV. 11. Ἴσθμῳ. Ἰθώμῃ corrigunt viri docti, et sic ed.
 Borh.

tani in civium numerum cooptarunt. Quinque vero certamina, in quibus ope Tisameni victoriam Spartani reportarunt, haec sunt: primum hoc, ad Plataeas; deinde illud ad Tegeam, contra Tegeatas et Argivos; tertium, in Dipaeensibus adversus universos Arcadas, exceptis Mantinensibus; quartum, adversus Messenios ad Isthmum; [*sive rectius*, ad Ithomam;] quintum, ad Tanagram contra Athenienses et Argivos: hoc postremum peractum est certamen ex illis quinque. (36.) Hic igitur tunc Tisamenus, Spartanos comitatus, interpretes sacrorum ad Plataeas fuit Graecis. Et felicem rei exitum Graecis portendebant sacra, si sese defenderent; parum prosperum autem, si Asopum transirent, et pugnae facerent initium.

(37.) Mardonius vero, quum cuperet initium

τῆδεα ἐγίνετο τὰ ἱρά· ἀμυνομένῳ δὲ καὶ τούτῳ καλά.
καὶ γὰρ οὗτος Ἑλληνικοῖσι ἱροῖσι ἐχρέετο, μάντιν ἔχων
Ἥγησιστράτον, ἄνδρα Ἥλεϊόν τε καὶ τῶν Τελλιαδέων
εἶντα λογιμώτατον. τὸν δὴ πρότερον τούτων Σπαρτιῇ- 5
ται λαβόντες, ἔδησαν ἐπὶ θανάτῳ, ὡς πεπονθέντες πολ-
λά τε καὶ ἀνάσσια ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ, ἐν τούτῳ τῷ κα-
κῷ ἐχόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς, πρό τε
τοῦ θανάτου πεισόμενος πολλά τε καὶ λυγρὰ, ἔργον
ἐργάσατο μέζον λόγου. ὡς γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ξύλῳ σι- 10
δηροδέτω, ἐσενειχθέντος κως σιδηρίου ἐκράτησε· αὐτίκα
δὲ ἐμμηχανᾶτο ἀνδρειότατον ἔργον πάντων τῶν ἡμεῖς
ἴδμεν. σταθμησάμενος γὰρ ὅκως ἐξελεύσεται οἱ τὸ λοι-
πὸν τοῦ ποδὸς, ἀπέταμε τὸν ταρσὸν ἐνωτοῦ. ταῦτα δὲ
ποιήσας, ὥστε φυλασσόμενος ὑπὸ φυλάκων, διορύξας 15

facere pugnandi, non opportuna habuit sacra; sed
huic quoque, si sese defenderet, fausta omnia por-
tendebantur. Usus est enim etiam ille Graecanicis
sacris; eratque illi *vates Hegesistratus*, civis Eleus,
et Telliadarum nobilissimus. Eumdem virum antea
Spartani, a se captum, in vincula coniecerant, et
supplicio destinaverant, quippe multa indigna ab
eo perpassi. Ille vero, hac calamitate circumventus,
utpote cui non modo capitis imminere poena, sed
ante mortem etiam multa tristitia patienda, facinus
commisit dictu incredibile. Quum enim ligno illiga-
tus esset ferro revincto, illatum forte ferreum instru-
mentum nactus, continuo facinus molitus est om-
nium quae novimus fortissimum. Postquam enim
perpendit quo pacto reliquum pedem e compede
educeret, anteriorem pedis partem sibi praecidit. Quo

τὸν τοῖχον, ἀπέδρη ἐς Τεγέην, τὰς μὲν νύκτας πορευό-
μενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην καὶ αὐλιζό-
μενος· οὕτω ὥστε, Λακεδαιμονίων πανδημεὶ διζημέ-
νων, τρίτῃ εὐφρόνῃ γενέσθαι ἐν Τεγέῃ· τοὺς δὲ ἐν θά-
20 ματι μεγάλῳ ἐνέχεσθαι τῆς τε τόλμης, ὀρέοντας τὸ
ἡμίτομον τοῦ ποδὸς κείμενον, καί κείνον οὐ δυναμένους
εὐρεῖν. Τότε μὲν οὕτω διαφυγὼν Λακεδαιμονίους, κα-
ταφεύγει ἐς Τεγέην, εἰσοῦσαν οὐκ ἀρθμίνῃ Λακεδαιμο-
νίοισι τοῦτον τὸν χρόνον. ὕγις δὲ γενόμενος, καὶ προς-
25 ποιησάμενος ξύλινον πόδα, κατεστήκει ἐκ τῆς ἰθείης
Λακεδαιμονίοισι πολέμιος. οὐ μέντοι ἔς γε τέλος οἱ
συνήνεικε τὸ ἔχθος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους συγκεκυρημέ-
νον· ἦλω γὰρ μαντεύμενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ' αὐτῶν,
καὶ ἀπέθανε. Ὁ μὲν νυν θάνατος ὁ Ἡγησιστράτου,

facto, quum custodiretur a custodibus, perfosso pa-
riete Tegeam profugit, noctu iter faciens, interdiu
vero inter fruticeta latens et in statione manens: at-
que ita, Lacedaemoniis ubique eum quaerentibus,
tertia nocte Tegeae fuit: et audaciâ hominis obstu-
pefacti erant Lacedaemonii, quum abscissum dimi-
diatum pedem viderent humi iacentem, hominem
autem non possent reperire. Postquam igitur hoc
modo tunc Lacedaemonios evasit, Tegeam profugit,
quae per id tempus non pacata erat Lacedaemoniis.
Dein persanato vulnere, ligneum sibi pedem adscivit;
et ab illo tempore ex professo hostis fuit Lacedae-
moniorum. Nec tamen usque ad finem ei profuit
odium in Lacedaemonios conceptum: captus est
enim ab illis quum vaticinaretur in Zacyntho, et in-
terfectus. Sed hic interitus *Hegesistrati* post pugnam

ὑστερον ἐγένετο τῶν Πλαταικῶν τότε δ' ἐπὶ τῷ Ἀσω- 30
πῷ Μαρδονίῳ μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου, ἐβύετό τε, καὶ
προεθυμέετο κατὰ τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων, καὶ
κατὰ τὸ κέρδος.

- 38 Ὡς δὲ οὐκ ἐκαλλιέρεε ὥστε μάχεσθαι, οὔτε αὐ-
τοῖσι Πέρσῃσι, οὔτε τοῖσι μετ' ἐκείνων εὐοῦσι Ἑλλήνων·
(εἶχον γὰρ καὶ οὗτοι ἐπ' ἐωυτῶν μάντιν Ἰππόμαχον,
Λευκάδιον ἄνδρα) ἐπὶ ῥεόντων δὲ τῶν Ἑλλήνων, καὶ
γινομένων πλεύνων, Τιμηγενίδης ὁ Ἑρπυος, ἀνὴρ Θε- 5
βαῖος, συνεβούλευσε Μαρδονίῳ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κι-
θαιρῶνος φυλάξαι· λέγων ὡς ἐπὶ ῥέουσι οἱ Ἕλληνες
αἰεὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν, καὶ ὡς ἀπολάμβανοντο συγχροῦς.
39 Ἡμέραι δὲ σφί ἀντικατημένοισι ἤδη ἐγγεγόνεσαν ὀκτὼ,
ὅτε ταῦτα ἐκεῖνος συνεβούλευε Μαρδονίῳ. ὁ δὲ, μαθὼν

accidit Plataensem: tunc vero ad Asopum fluvium,
haud exiguo pretio a Mardonio conductus, sacra fa-
ciebat, libenter suscepto eo munere, tam ob odium
Lacedaemoniorum, quam quaestus cupidine.

(38.) Quum igitur et ipsi Persae, et qui cum eis
erant Graeci, (nam et hi seorsim suum aruspiciem
habebant, Hippomachum Leucadium) victimarum
iudicio prohiberentur committere praelium, conti-
nenter autem novae sociorum copiae in castra conflue-
rent Graecorum, numerusque illorum in dies auge-
retur; tum vero *Timagenides* Herpyis filius, The-
banus, *Mardonio* suasit, ut exitum faucium Cithae-
ronis occuparet; dicens, *continenter Graecos quoti-
die adfluere, quorum ingentem numerum ibi esset
intercepturus.* (39.) Iam octo diebus castra castris
opposita habuerant, quum ille hoc consilium Mar-

711, 100.

τὴν παραίνεσιν εὖ ἔχουσαν, ὡς εὐφρόνη ἐγένετο, πέμ-
πει τὴν ἵππον εἰς τὰς ἐκβολὰς τὰς Κιθαιρωνίδας, αἱ
5 ἐπὶ Πλαταιέων φέρουσι· τὰς Βοιωτοὶ μὲν Τρεῖς Κεφα-
λὰς καλέουσι, Ἀθηναῖοι δὲ Δρυὸς Κεφαλὰς. πεμφθέν-
τες δὲ οἱ ἱππῆται, οὐ μάτην ἀπίκοντο. ἐσβάλλοντα
γὰρ εἰς τὸ πεδίον λαμβάνουσι ὑποζύγια τε πεντακόσια,
σιτία ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ
10 ἀνθρώπους, οἱ εἶποντο τοῖσι ζεύγεσι. ἐλόντες δὲ ταύτην
τὴν ἄγρην οἱ Πέρσαι, ἀφειδέως ἐφόνευσον, οὐ φειδόμε-
νοι οὔτε ὑποζυγίου οὐδενός, οὔτε ἀνθρώπου. ὡς δὲ ἄδην
εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐτέων ἤλαυνον περιβαλλό-
μενοι παρά τε Μαρδόνιον καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον. Με- 40
τὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἑτέρας δύο ἡμέρας διέτριψαν, οὐ-
δέτεροι βουλόμενοι μάχης ἄρξαι. μέχρι μὲν γὰρ τοῦ
Ἀσωποῦ ἐπήϊσαν οἱ βάρβαροι, πειρώμενοι τῶν Ἑλλή-

donio dedit. Et intelligens Persa bonum esse consi-
lium, noctu equitatum ad *faucium Cithaeronis exi-
tum*, versus Plataeas ferentem, misit; quem locum
Boeoti *Tria capita* vocant, Athenienses vero *Quer-
cus capita*. Nec frustra venerunt equites, eo loci
missi: ceperunt enim ingredientia planitiem iumenta
quingenta, quae ex Peloponneso cibaria in castra
vehebant, cum hominibus iumenta sequentibus. Qua
praeda capta Persae immanem caedem ediderunt,
nec iumentis parcentes nec hominibus: donec caede
satiati, reliqua circumventa ad *Mardonium* in castra
abegerunt. (40.) Post hoc factum, biduum adhuc
morati sunt utrique, quum neutri vellent initium
facere pugnae. Et Barbari quidem usque ad *Asopum*
progrediebantur, lacescentes Graecos: sed neutri flu-

νων, διέβαινον δὲ οὐδέτεροι. ἡ μὲντοι ἵππος ἡ Μαρδονίου 5
αἰεὶ προσέκειτό τε καὶ ἐλύπτεε τοὺς Ἕλληνας. οἱ γὰρ
Θηβαῖοι, ἅτε μηδίζοντες μεγάλως, προθύμως ἔφερον
τὸν πόλεμον, καὶ αἰεὶ κατηγέοντο μέχρι μάχης· τὸ δὲ
ἀπὸ τούτου παραδεκόμενοι Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι, μά-
λα ἔσκον οἱ ἀπεδείκνυντο ἀρετάς.

10

- 41 Μέχρι μὲν νυν τῶν δέκα ἡμερέων οὐδὲν ἐπὶ πλεῦν
ἐγένετο τούτων. ὥς δὲ ἐνδεκάτῃ ἐγεγόνεε ἡμέρῃ ἀντι-
κατημένοισι ἐν Πλαταιῇσι, οἱ τε δὴ Ἕλληνες πολλῶ
πλεῦνες ἐγεγόνεσαν, καὶ Μαρδόνιος περιημέκτεε τῇ
ἐδρῇ, ἐνθαῦτα ἐς λόγους ἦλθον Μαρδόνιος τε ὁ Γω 5
βρύεω καὶ Ἀρταβάζος ὁ Φαρνάκειος, ὃς ἐν ὀλίγοις
Περσέων ἦν ἀνὴρ δόκιμος παρὰ Ξέρξῃ. Βουλευομένων
δὲ αὐτῶν ἔσαν αἱ γνώμαι. ἡ μὲν Ἀρταβάζου, ὥς „χρεὸν

vium traiciebant. Attamen equitatus Mardonii con-
tinuo instabat Graecis, eosque infestabat. Thebani
enim, magnopere Medis faventes, studiose gerebant
bellum, et continuo illis usque ad pugnae discrimen
praecibant; deinde vero in eorum locum succedentes
Persae et Medi, haud spernenda virtutis specimina
edebant.

(41.) Usque ad decimum igitur diem nihil his
amplius gestum est. Ut vero undecimus adfuit dies
quo castra castris ad Plataeas opposita habuere,
numerusque Graecorum multum erat auctus, et mo-
ram aegerrime ferebat Mardonius; tunc in collo-
quium convenere Mardonius Gobryae filius, et Ar-
tabazus Pharnacis, vir in paucis Persarum Xerxi
probatas. Ibi consultantium duae hae erant senten-
tiae. Altera Artabazi, censis *quam primum mo-*

711, 89.

- εἰη ἀναζεύξαντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρατὸν,
 10 ἵεναι ἐς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαίων, ἔνθα σῖτόν τε σφί ἐστι-
 νηνεῖχθαι πολλόν, καὶ χόρτον τοῖσι ὑποζυγίοισι· κατ'
 ἡσυχίην τε ἰζομένους διαπρήσσεσθαι, ποιεῦντας τὰδε·
 ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημον, πολλὸν δὲ καὶ
 ἄσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἄργυρόν τε καὶ ἐκπώματα·
 15 τούτων Φειδομένους μηδενός, διαπέμπειν ἐς τοὺς Ἑλ-
 ληνας, Ἑλλήνων δὲ μάλιστα ἐς τοὺς προεστέωτας ἐν
 τῇσι πόλεσι· καὶ ταχέως σφέας παραδώσειν τὴν ἑλευ-
 θερίην, μηδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας.“ Τούτου
 μὲν νυν ἡ αὐτὴ ἐγένετο καὶ Θηβαίων γνώμη, ὡς προει-
 20 δότος πλεῦν τι καὶ τούτου. Μαρδονίου δὲ, ἰσχυροτέρῃ τε
 καὶ ἀγνωμονεστέρῃ, καὶ οὐδαμῶς συγγνωσκομένη. „Δο-
 κέειν τε γὰρ πολλῷ κρέσσονα εἶναι τὴν σφετέρην στρα-
 τὴν τῆς Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην, μηδὲ

*venda esse castra, et ad murum Thebanorum eun-
 dum, ubi et frumentum multum convectum habe-
 rent, et pabulum iumentis. Ibi tranquille sedentes
 conficere bellum posse, hac inita ratione: mul-
 tum se habere aurum, quum signatum. tum fa-
 ctum, multumque argentum et pocula; his ne par-
 cerent, sed ad Graecos haec dimitterent, et prae-
 sertim ad Graecarum civitatum praesides; ita hos
 haud cunctanter prodituros libertatem, neque ite-
 rum discrimen pugnae adituros. Huius igitur ea-
 dem fuit sententia atque Thebanorum: melius enim
 hic quoque, [quam Mardonius] quid futurum esset,
 prospexerat. At Mardonii fortior erat et pertinacior
 sententia, nec ullo modo cedens. Existimare enim
 se, aiebat, suum exercitum Graecanico longe prae-*

περιορᾶν συλλεγομένους ἔτι πλεῦνας τῶν συλλελεγμένων·
 τὰ τε σφάγια τὰ Ἡγησιστράτου ἔαν χαίρειν, μὴδὲ 25
 βιάζεσθαι, ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσέων χρεωμένους συμ-
 42 βάλλειν.“ Τούτου δὲ οὕτω δικαιοῦντος, ἀντέλεγε οὐδεὶς,
 ὥστε ἐκράτее τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ κράτος εἶχε τῆς στρα-
 τῆς οὗτος ἐκ βασιλῆος, ἀλλ’ οὐκ Ἀρτάβαζος. Μετα-
 πεμφάμενος ὦν τοὺς ταξιαρχοὺς τῶν τελέων, καὶ τῶν
 μετ’ ἐαυτοῦ ἐόντων Ἑλλήνων τοὺς στρατηγοὺς, εἰρώτα 5
 εἴ τι εἰδείεν λόγιον περὶ Περσέων, ὡς διαφθερέονται ἐν
 τῇ Ἑλλάδι. σιγῶντων δὲ τῶν ἐπικλήτων, τῶν μὲν οὐκ
 εἰδόντων τοὺς χρησμούς, τῶν δὲ, εἰδόντων μὲν, ἐν ἀδείῃ
 δὲ οὐ ποικευμένων τὸ λέγειν, αὐτὸς Μαρδόνιος ἔλεγε·
 „Ἐπεὶ τοίνυν ὑμεῖς ἢ ἴσ τε οὐδὲν, ἢ οὐ τολμαῖτε λέγειν, 10

stare: itaque quamprimum praelio esse decernendum, nec committendum ut plures etiam conveniant quam iam nunc convenissent: missa autem facienda Hegesistrati sacra, nec instituta violanda Persarum; sed patrium institutum sequendo arma ferenda in hostem. (42.) Haec quum facienda Mardonius censuisset, nemo contra dixit; et vicit illius sententia. Illi enim summa imperii a Xerxe commissa erat, non Artabazo. Tum convocatis ordinum ductoribus, atque etiam Graecorum sociorum ducibus, quaesivit an oraculum aliquod cognitum haberent de Persis, tamquam in Graecia perituris. Tacentibus autem cunctis qui advocati erant, quippe aliis ignorantibus oracula, aliis cognita quidem habentibus, sed non tutum sibi iudicantibus ea proferre; ipse Mardonius ait: Quoniam vos igitur aut nihil nostis, aut non audetis dicere; dicam ego, bene

712, 59.

„ἀλλ' ἐγὼ ἐρέω, ὡς εὖ ἐπιστάμενος. ἔστι λόγιον ὡς
 „χρεῖν ἔστι Πέρσας ἀπικομένους εἰς τὴν Ἑλλάδα,
 „διαρπάσαι τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, μετὰ δὲ τὴν διαρ-
 „παγὴν ἀπολέσθαι πάντας. ἡμεῖς τῶννυν, αὐτὸ τοῦτο
 15 „ἐπιστάμενοι, οὔτε ἔμεν ἐπὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο, οὔτε ἐπιχει-
 „ρήσομεν διαρπάζειν ταύτης τε εἵνεκα τῆς αἰτίας οὐκ
 „ἀπολεόμεθα. ὥστε ὑμῶν ὅσοι τυγχάνουσι εὐνοοὶ ἐόν-
 „τες Πέρσῃσι, ἤδεσθε τοῦδε εἵνεκα, ὡς περιεσομένους
 „ἡμέας Ἑλλήνων.“ Ταῦτά σφι εἶπας, δεύτερα ἐσή-
 20 μαινε παραρτέεσθαι τε πάντα καὶ εὐκρινέα ποιέεσθαι,
 ὡς ἅμα ἡμέρῃ τῇ ἐπιούσῃ συμβολῆς ἐσομένης. Τοῦ- 43
 τον δ' ἐγὼ γε τὸν χρησμὸν τὸν Μαρδόνιος εἶπε εἰς Πέρ-
 σας ἔχειν, εἰς Ἰλλυριῶν τε καὶ τὸν Ἐγχείλεων στρατὸν
 οἶδα πεποιημένον, ἀλλ' οὐκ εἰς Πέρσας. Ἀλλὰ τὰ μὲν
 5 Βακιδί εἰς ταύτην τὴν μάχην πεποιημένα·

gnarus. Est oraculum, dicens in fatis esse ut Persae, postquam in Graeciam venerint, templum spolient Delphicum, eoque facto pereant omnes. Itaque nos, quoniam hoc ipsum novimus, non adhibemus id templum, nec spoliare adgrediemur: neque hanc ob culpam peribimus. Proinde quotquot vestrum bene cupitis Persis, gaudeant hoc nomine, confidantque nos superaturos Graecos. His dictis, continuo imperavit ut omnia pararent recteque disponent, quippe postridie prima luce praelio futuro. (43.) Iam istud quidem oraculum, quod in Persas valere Mardonius dixit, novi equidem in Illyrios editum esse et in Echelensium exercitum, non in Persas. Sed Bacidis quod exstat effatum hanc pugnam spectans, huiusmodi:

Τὴν δ' ἐπὶ Θερμῶντι καὶ Ἀσωπῷ λεχεποίῃ
 Ἑλλήνων σύνοδον, καὶ βαρβαρόφῳνον ἰυγὴν
 τῇ πολλοὶ πεσέονται ὑπὲρ Λάχεσιν τε μόρον τε
 τοξοφόρων Μήδων, ὅταν αἴσιμον ἡμᾶρ ἐπέλθῃ.
 ταῦτα μὲν, καὶ παρὰπλήσια τούτοις ἄλλα Μουσαίῳ, 10
 ἔχοντα οἶδα ἐς Πέρσας. ὁ δὲ Θερμῶν ποταμὸς ῥέει
 μεταξὺ Τανάγρης τε καὶ Γλίσαντος.

- 44 Μετὰ δὲ τὴν ἐπειρώτησιν τῶν χρησμῶν καὶ παραινέ-
 σιν τὴν ἐκ Μαρδονίου, νύξ τε ἐγένετο, καὶ ἐς Φυλακὰς
 ἐτάσσοντο. Ὡς δὲ πρὸς τῆς νυκτὸς προελήλατο, καὶ
 ἡσυχίῃ ἐδόκεε εἶναι ἀνὰ τὰ στρατόπεδα, καὶ μάλιστα
 οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐν ὕπνῳ, τηνικαῦτα προσελάσας ἵππῳ 5
 πρὸς τὰς Φυλακὰς τὰς Ἀθηναίων Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύν-
 τειω, στρατηγός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς Μακεδόνων, εἰδί-

*Gramineis ripis Asopi ac Thermodontis
 barbaricae Graiis acies clamore coibunt.*

*Hic multi occumbent defuncti munere vitae,
 quando sagittiferis aderit lux ultima Medis.*

hoc igitur, et alia his similia *Musaei*, equidem
 novi in Persas valentia. *Thermodon* autem fluvius
 inter Tanagram fluit et Glisantem.

(44.) Postquam ita Mardonius de oraculis interro-
 gavit duces, eosque cohortatus est, ingruit nox, et ex-
 cubiae sunt dispositae. Quum autem iam multum nox
 processisset, viderenturque omnia tranquilla esse in
 castris, maximeque homines somno sepulti; tunc
Alexander Amyntae filius, dux et rex Macedonum,
 equo ad Graecorum custodias advectus, se cum illo-
 rum ducibus velle colloqui dixit. Et custodum qui-

ζητὸ τοῖσι στρατηγούσι ἐς λόγους ἐλθεῖν. τῶν δὲ Φυλά-
κων οἱ μὲν πλεῖνες παρέμενον, οἱ δ' ἔθεν ἐπὶ τοὺς στρα-
10 τηγούς· ἐλθόντες δὲ ἔλεγον, ὡς „ἄνθρωπος ἤκοι ἐπ' ἵπ-
που ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων, ἐς ἄλλο μὲν οὐδὲν
παραγυμνοῖ ἔπος, στρατηγούς δὲ ὀνομάζων, ἐθέλειν
Φησὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Οἱ δὲ ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσαν, 45
αὐτίκα ἔποντο ἐς τὰς Φυλακάς. ἀπικορμένοισι δὲ ἔλεγε
Ἀλέξανδρος τάδε· „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παραθήκην ὑμῖν
„τὰ ἔπεα τάδε τίθεμαι, ἀπόρρητα ποιούμενος πρὸς μη-
5 „δένα λέγειν ὑμέας ἄλλον ἢ Πausanῆν, μή με καὶ
„διαφθείρητε. οὐ γὰρ ἂν ἔλεγον, εἰ μὴ μεγάλως ἐκη-
„δόμην συναπάσης τῆς Ἑλλάδος. αὐτός τε γὰρ Ἑλ-
„λην γένος εἰμὶ τῶρχαῖον, καὶ ἀντ' ἐλευθέρης δεδουλω-
„μένην οὐκ ἂν ἐθέλοιμι ὀρᾶν τὴν Ἑλλάδα. Λέγω δὲ
10 „ὦν, ὅτι Μαρδονίῳ τε καὶ τῇ στρατῇ τὰ σφάγια οὐ

dem maior pars in statione mansit, nonnulli vero ad
duces cucurrerunt, nunciantes, *venisse hominem equo
vectum e castris Medorum, qui, nullum aliud
verbum promens, duces nominatim designasset,
cum quibus colloqui se velle dixisset.* (45.) His
auditis, duces protinus ad custodias illos secuti
sunt. Quo ubi venere, haec illis *Alexander* dixit:
*Viri Athenienses! Verba haec ego in vestram
fidem depono, rogans ut arcana habeatis, nec
ulli alii, nisi Pausaniae, edicatis; ne mihi extre-
mam adferatis perniciem. Nec enim dicturus haec
eram, nisi de universa Graecia vehementer essem
sollicitus. Sum enim et ego antiquitus Graecus
genere, et nolim Graeciam ex libertate in servitu-
tem redactam videre. Dico igitur vobis, non pa-*

„δύνатаι καταθύμια γενέσθαι· πάλαι γὰρ ἂν ἐμά-
 „χεσθε. νῦν δὲ οἱ δέδοκται, τὰ μὲν σφάγια εἶναι χαί-
 „ρειν, ἅμα ἡμέρη δὲ διαφαισκούση συμβολὴν ποιέε-
 „σθαι. καταρρώθηκε γὰρ μὴ πλεῖνες συλλεχθῆτε, ὥς
 „ἐγὼ εἰκάζω. πρὸς ταῦτα ἐτοιμάζεσθε. ἦν δὲ ἄρα ὑπερ- 15
 „βάληται τὴν συμβολὴν Μαρδόνιος, καὶ μὴ ποιῆται,
 „λιπαρέετε μένοντες· ὀλίγων γὰρ σφι ἡμερῶν λείπε-
 „ται σιτία. Ἦν δὲ ὑμῖν ὁ πόλεμος ὅδε κατὰ νόον τε-
 „λευτήσῃ, μνησθῆναί τινα χρεὶ καὶ ἐμεῦ ἐλευθερώσις
 „πέρι, ὃς Ἑλλήνων εἵνεκα οὕτω ἔργον παράβολον ἔρ- 20
 „γασμαι ὑπὸ προθύμῃς, ἐθέλων ὑμῖν δηλώσαι τὴν
 „διάνοιαν τὴν Μαρδονίου, ἵνα μὴ ἐπιπέσωσι ὑμῖν οἱ
 „βάρβαροι μὴ προσδεκομένοισί κω. εἰμὶ δὲ Ἀλέξαν-

*tuisse Mardonio eiusque exercitui sacra ex sen-
 tentia fieri: alioqui iam pridem praelio decertas-
 setis. Nunc vero eis decretum est, valere iussis
 sacrificiis, prima luce praelium committere: ti-
 met enim Mardonius, ut ego suspicor, ne maior
 vestrum numerus conveniat. Ad hoc ergo vos com-
 parate. Sin differt ille pugnam, et nunc vos non
 adgreditur; durate porro, et manete: etenim non
 nisi paucorum adhuc dierum cibaria exercitui
 supersunt. Quod si vero huius belli exitus ex ve-
 stra evenerit sententia, etiam mei oportebit vos
 memores esse, et de me liberando cogitare, qui
 Graecorum caussa tam periculosum facinus pro
 meo in vos studio suscepi, cupiens consilium vo-
 bis aperire Mardonii, ne Barbari ex improvviso
 vos nondum expectantes adoriantur. Sum autem*

„δρος ὁ Μακεδών.“ Ὁ μὲν, ταῦτα εἶπας, ἀπῆλαινε
25 ὀπίσω εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἑωυτοῦ τάξιν.

Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, ἐλθόντες ἐπὶ τὸ δε- 46
ξιὸν κέρασ, ἔλεγον Πausanίῃ τὰ περ ἤκουσαν Ἀλέξαν-
δρου. ὁ δὲ, τούτῳ τῷ λόγῳ καταρρώδηςας τοὺς Πέρ-
σας, ἔλεγε τάδε· „Ἐπεὶ τοίνυν εἰς ἡῶ ἡ συμβολὴ γίνε-
5 „ται, ὑμέας μὲν χρεὸν ἐστὶ τοὺς Ἀθηναίους στήναι
„κατὰ τοὺς Πέρσας, ἡμέας δὲ κατὰ τοὺς Βοιωτοὺς τε
„καὶ τοὺς κατ' ὑμέας τεταγμένους Ἑλλήνων, τῶνδε
„εἵνεκα. ὑμεῖς ἐπίστασθε τοὺς Μήδους καὶ τὴν μάχην
„αὐτέων, ἐν Μαραθῶνι μαχεσάμενοι· ἡμεῖς δὲ ἄπει-
10 „ροὶ τέ εἰμεν καὶ ἀδαεῖς τούτέων τῶν ἀνδρῶν. Σπαρ-
„τιγτέων γὰρ οὐδεὶς πεπείρηται Μήδων· ἡμεῖς δὲ Βαιω-
„τῶν καὶ Θεσσαλῶν ἔμπειροὶ εἰμεν. ἀλλ' ἀναλαβόν-

Alexander Macedo. His dictis ille retro egit equum,
et in castra suamque ad stationem est reversus.

(46.) Moxque *Atheniensium* duces ad dextrum
cornu se contulerunt, et *Pausaniae*, quae ex Ale-
xandro audiverant, renunciarunt. Quo nuncio ille
territus, Persasque metuens, haec ait: *Quoniam*
igitur primo mane praelium committetur, oportet
ut vos Athenienses adversus Persas stetis, nos
autem contra Boeotos et Graecos, qui adversus
vos locati sunt; idque hac caussa. Vos nostis
Medos et illorum pugnandi genus, qui ad Mara-
thonem cum eis congressi estis: nos vero horum
hominum nullam experientiam neque notitiam ha-
bemus; nemo enim Spartanorum cum Medis peri-
culum fecit: sed Boeotos atque Thessalos usu co-
gnitos habemus. Quare omnino necesse est, ut vos

„τας τὰ ὄπλα χρεὸν ἐστὶ ἰέναι ὑμέας μὲν ἐς τὸδε τὸ
 κέρας, ἡμέας δὲ ἐς τὸ εὐώνυμον.“ Πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν
 οἱ Ἀθηναῖοι ταῦδε· „Καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πάλαι ἀπ’ ἀρ- 15
 „χῆς, ἐπεὶ τε εἶδομεν κατ’ ὑμέας τασσομένους τοὺς
 „Πέρσας, ἐν νόῳ ἐγένετο εἶπαι ταῦτα· τὰ περ ὑμεῖς
 „φθάντες προφέρετε· ἀλλὰ γὰρ ἀρρωδέομεν μὴ ὑμῖν
 „οὐκ ἡδέες γένωνται οἱ λόγοι. ἐπεὶ δ’ ὦν αὐτοὶ ἐμνη-
 „σθητε, καὶ ἡδομένοισι ἡμῖν οἱ λόγοι γεγόνασι, καὶ 20
 47 „ἐτόιμοί εἰμεν ποιεῖν ταῦτα.“ Ὡς δ’ ἤρσκει ἀμφο-
 τέροισι ταῦτα, ἥως τε διέφαινε, καὶ διαλλάσσοντο τὰς
 τάξεις. γνόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ ποιούμενον, ἐξαγο-
 ρεύουσι Μαρδονίῳ. ὃ δ’ ἐπεὶ τε ἤκουσε, αὐτίκα μετι-
 στάναι καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο, παράγων τοὺς Πέρσας κα- 5
 τὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. Ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο τοιοῦτο γι-
 νόμενον ὁ Πausanías, γυνούς ὅτι οὐ λαμβάνει, ὀπίσω ἦγε

*sumtis armis in hoc cornu transeat, nos autem
 in sinistrum cornu. Ad haec Athenienses respon-
 derunt: Nos quoque ipsi pridem ab initio, ubi vos
 vidimus contra Persas locatos, in animo habeba-
 mus haec dicere, quae nunc vos nobis proponere
 occupastis; sed metuebamus, ne ingrata vobis es-
 set oratio. Nunc quoniam vos ipsi huius rationis
 fecistis mentionem, grata nobis haec oratio est,
 et parati sumus morem vobis gerere. (47.) Ut
 igitur utrisque hoc placuit, illucescente tunc aurora
 stationes inter se permutarunt. Quod ubi animad-
 verterunt Boeoti, renunciarunt Mardonio: et ille,
 hoc audito, protinus ipse quoque aciei suae ratio-
 nem coepit immutare, Persasque adversus Lacedae-
 monios ducere. Quod ubi Pausanias intellexit,*

τοὺς Σπαρτιήτας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας· ὡς δ' αὐτως καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου.

Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξεις, πέμ- 48
ψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τοὺς Σπαρτιήτας, ἔλεγε
τάδε· „ὦ Λακεδαιμόνιοι, ὑμεῖς δὴ λέγεσθε εἶναι ἄν-
„δρες ἄριστοι ὑπὸ τῶν τῇδε ἀνθρώπων, ἐκπαυλομένων
5 „ὡς οὔτε Φεύγετε ἐκ πολέμου, οὔτε τάξιν ἐκλείπετε,
„μένοντές τε ἢ ἀπόλλυτε τοὺς ἐναντίους, ἢ αὐτοὶ ἀπόλ-
„λυσθε. τῶν δ' ἄρ' ἦν οὐδὲν ἀληθές. πρὶν γὰρ ἢ συμ-
„μῖξαι ἡμέας, ἐς χειρῶν τε νόμον ἀπικέσθαι, καὶ δὴ
„Φεύγοντας καὶ στάσιν ἐκλείποντας ὑμέας εἶδομεν, ἐν
10 „Ἀθηναίοισι τε τὴν πρόπειραν ποιευμένους, αὐτοὺς τε
„ἀντία δούλων τῶν ἡμετέρων τασσομένους. ταῦτα οὐ-

suumque consilium non laferē vidit hostem, retro
Spartanos duxit in dextrum cornu: perinde vero
item Mardonius suos laevum in cornu reduxit.

(48.) Postquam utraque acies pristinum locum
ceperat, praeconem *Mardonius* ad Spartanos misit,
haec illis ipsius nomine dicentem: *Vos igitur, La-*
cedaemonii, ut fortissimi viri praedicamini ab
hominibus has regiones incolentibus, qui magno-
pere vos admirantur, quod numquam ex bello fu-
giatis, numquam deseratis stationem, sed durretis
donec aut adversarios perdideritis aut perieritis
ipsi! Atqui horum nihil verum erat. Nam, prius-
quam nos congredieremur et ad manus veniremus,
palam fugientes vos vidimus et stationem deserent-
es, nempe in Atheniensibus primum periculum
facturos, vos ipsos, vero contra servos nostros
locantes. Haec neutiquam sunt fortium virorum
Herod. T. IV. P. I. O

„δαμῶς ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργα· ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν
 „ὑμῖν εἰψεύσθημεν. προσδεκόμενοι γὰρ κατὰ κλέος, ὥς
 „δὴ πέμψετε ἐς ἡμέας κήρυκα προκαλούμενοι, καὶ
 „βουλόμενοι μούνοισι Πέρσῃσι μάχεσθαι· ἄρτιοι ἐόντες 15
 „ποιεῖν ταῦτα, οὐδὲν τοιοῦτο λέγοντας ὑμέας εὔρομεν,
 „ἀλλὰ πτώσσοντας μᾶλλον. Νῦν ὦν ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς
 „ἤρξατε τούτου τοῦ λόγου, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρχομεν. τί δὴ
 „οὐ πρὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὑμεῖς, ἐπεὶ τε διδόσθε
 „εἶναι ἀριστοί, πρὸ δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, ἴσοι πρὸς 20
 „ἴσους ἀριθμὸν μαχεσόμεθα; καὶ ἦν μὲν δοκῇ καὶ
 „τοὺς ἄλλους μάχεσθαι, οἱ δ' ὦν μετέπειτα μαχέσθων
 „ὑστεροί. εἰ δὲ καὶ μὴ δοκέοι, ἀλλ' ἡμέας μόνους ἀπο-
 „χρᾶν, ἡμεῖς δὲ διαμαχεσόμεθα· ὁκότεροι δ' ἂν ἡμέων
 „νικήσωσι, τούτους τῷ ἅπαντι στρατοπέδῳ νικᾶν.“ 25

facta: sed nimirum plurimum de vobis nos sefel-
lit opinio. Nam quum propter virtutis vestrae
samam existimassetus, vos nobis praeconem, qui
nos provocaret, missuros esse, et cum solis
Persis velle dimicare; nos ad hoc ipsum parati,
nihil tale vos vidimus facientes, sed metu terro-
reque refugientes. Nunc igitur, quoniam vos non
priores hanc nobis proposuistis conditionem, nos
eam vobis ultro proponimus. Quidni pro Graecis
vos, qui fortissimi esse existimamini, pro Bar-
baris autem nos, pari utrimque numero pugne-
mus? Et siquidem placuerit ut caeteri etiam pu-
gnent, pugnent illi deinde post nos! Sin hoc non
placet, sed satis esse iudicaritis ut nos soli pugne-
mus, decernamus igitur! et, utri nostrum vicerint,
hi pro universo exercitu vicisse censeantur. (49.)

715, 76.

Ὁ μὲν, ταῦτα εἶπας τε καὶ ἐπισχὼν χρόνον, ὥς οἱ 49
οὐδείς οὐδὲν ὑπεκρίνετο, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω· ἀπελθὼν
δὲ ἐσήμεναι Μαρδονίῳ τὰ καταλαβόντα. Ὁ δὲ, περι-
χαρῆς γενόμενος καὶ ἐπαρθεὶς ψυχρῇ νίκῃ, ἐπῆκε τὴν
5 ἵππον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. ὥς δὲ ἐπῆλασαν οἱ ἱππότες,
ἐσινέοντο πᾶσαν τὴν στρατιὴν τὴν Ἑλληνικὴν, ἐσακον-
τίζοντες τε καὶ τοξεύοντες, ὥστε ἱπποτοξόται τε ἑόντες,
καὶ προσφέρεισθαι ἄποροι· τὴν τε κρήνην τὴν Γαργα-
Φίην, ἀπ' ἧς ὑδρεύετο πᾶν τὸ στρατεύμα τὸ Ἑλληνι-
10 κόν, συνετάραξαν καὶ συνέχωσαν. ἔσαν μὲν ὦν κατὰ
τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι μῦνοι· τοῖσι δὲ
ἄλλοισι Ἕλλησι ἢ μὲν κρήνη πρόσω ἐγίνετο, ὥς ἕκα-
στοι ἔτυχον τεταγμένοι, ὁ δὲ Ἀσωπὸς ἀγχοῦ. ἐρυκό-
μενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ, οὗτοι δὲ ἐπὶ τὴν κρήνην

His dictis praeco aliquantisper substitit: ut vero nemo ei respondit, reversus est, et *Mardonio* quid acciderit renunciavit. Tum ille, vehementer gavisus, et frigidâ elatus victoriâ, *equitatum adversus Graecos* misit. Et adcurrentes equites universum Graecorum exercitum incommodabant, et iacula in eos torquentes, et sagittas ex arcibus emittentes: quippe sagittarii erant equites, nec cum eis comminus congregi poterant Graeci. Iidem etiam fontem *Gargaphiam*, unde aquabatur universus Graecorum exercitus, turbabant et obstruebant. Et erant quidem prope illum fontem soli Lacedaemonii locati; reliqui vero Graeci, prout quique locati erant, longius aberant a fonte, *Asopum* autem in propinquo habebant. Sed quoniam ab *Asopo* arcebantur, ad eundem fontem

ἐφοίτεον· ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γὰρ σφι οὐκ ἔξῃν ὕδωρ φέ- 15
 ρέεσθαι, ὑπὸ τε τῶν ἵππέων καὶ τοξευμάτων.

- 50 Τούτου δὲ τοιούτου γινομένου, οἱ τῶν Ἑλλήνων στρα-
 τηγοὶ, ἅτε τοῦ τε ὕδατος στερηθείσης τῆς στρατιῆς, καὶ
 ὑπὸ τῆς ἵππου ταρασσομένης, συνελέχθησαν περὶ αὐ-
 τέων τε τούτέων καὶ ἄλλων, ἐλθόντες παρὰ Πausanίην
 ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας. ἄλλα γὰρ, τούτέων τοιούτων ἑόν- 5
 των, μᾶλλον σφεας ἐπελύπее. οὔτε γὰρ σιτία εἶχον
 ἔτι, οἳ τέ σφεων ὀπέωνες, ἀποπεμφθέντες εἰς Πελοπόν-
 νησον ὥς ἐπισιτιούμενοι, ἀποκεκλέατο ὑπὸ τῆς ἵππου,
 51 οὐ δυνάμενοι ἀπικέσθαι εἰς τὸ στρατόπεδον. Βουλευο-
 μένοισι δὲ τοῖσι στρατηγοῖσι ἔδοξε, ἣν ὑπερβάλονται
 κείνην τὴν ἡμέρην οἱ Πέρσαι συμβολὴν μὴ ποιούμενοι,
 εἰς τὴν νῆσον ἵεναι. ἣ δὲ ἐστὶ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς
 κρήνης τῆς Γαργαφίης, ἐπ' ἣ ἐστρατοπεδεύοντο τότε, 5

aquatum iverant; ex fluvio enim aquari prohibe-
 bantur ab equitum missilibus.

(50.) In hoc rerum statu, quum aquâ careret exercitus, et ab equitatu hostium incommodaretur, Graecorum duces convocavit *Pausanias*, ut ad se in dextrum cornu convenirent, et de his ipsis rebus itemque de aliis deliberarent. Nam, praeter haec, aliis etiam incommodis premebantur: cibaria enim illos defecerant; famulique eorum, ad subvehendum commeatum in Peloponnesum missi, interclusi erant ab equitatu, ut in castra pervenire non possent. (51.) Deliberantibus ducibus placuit, ut, si eo die Persae supersederent praelium committere, ipsi in insulam se conferrent. Abest haec decem stadia a fonte Gargaphia, ad quem tunc castra habe-

716, 6.

δέκα σταδίου ἀπέχουσα, πρὸ τῆς Πλαταιέων πόλιος.
 ἡσος δὲ οὕτω ἂν εἴη ἐν ἡπείρῳ· σχιζόμενος ὁ ποταμὸς
 ἄνωθεν ἐκ τοῦ Κιθαιρώνος ῥέει κάτω ἐς τὸ πεδίον, διέχων
 ἀπ' ἀλλήλων τὰ ῥέεθρα ὅσον περ τρία στάδια· καὶ ἔπει-
 10 τὰ συμμίσγει ἐς ταῦτό· οὕνομα δέ οἱ Ὠερόη. θυγα-
 τέρα δὲ ταύτην λέγουσι εἶναι Ἀσωποῦ οἱ ἐπιχώριοι. Ἐς
 τοῦτον δὴ τὸν χῶρον ἐβουλεύσαντο μεταναστῆναι, ἵνα
 καὶ ὕδατι ἔχῃσι χρᾶσθαι ἀφθένῳ, καὶ οἱ ἱππῆες σφέας
 μὴ σινοίατο, ὥσπερ κατ' ἰθὺ ἐόντων. μετακινέεσθαι τε
 15 ἐδόκεε τότε ἐπεὰν τῆς νυκτὸς ἢ δευτέρῃ Φυλακῇ. ὥς
 ἂν μὴ ἰδοίατο οἱ Πέρσαι ἐξορμεωμένους, καὶ σφέας
 ἐπόμενοι ταράσσοιεν οἱ ἱππῶται. ἀπικομένων δὲ ἐς τὸν
 χῶρον τοῦτον, τὸν δὴ ἡ Ἀσωπὶς Ὠερόῃ περισχίζεται,
 ῥέουσα ἐκ τοῦ Κιθαιρώνος, ὑπὸ τὴν νύκτα ταύτην ἐδό-
 20 κει τοὺς ἡμίσεας ἀποστέλλειν τοῦ στρατοπέδου πρὸς

hant, estque ante urbem Plataeensium. Ita insula fuerit in continente: nempe fluvius a Cithaerone monte in planitiem decurrit in duos alveos divisus, tria fere stadia a se invicem distantes, et deinde in unum confluit: nomen ei est *Oëroë*, filiamque hanc esse *Asopi* aiunt huius regionis incolae. Hunc in locum transferre castra constituerunt, quo et aquae haberent copiam, nec ab equitibus, sicut dum ex adverso stabant, infestarentur. Movere autem placuit castra sub secundam noctis vigiliam, ne Persae illos viderent abeuntes, nec equites illos sequerentur et incommodarent. Deinde constituerant, quando in hunc locum pervenissent, quem *Asopi* filia *Oëroë* e Cithaerone decurrens circumfluit, eadem nocte dimidiam copiarum partem ad Cithaeronem mittere,

τὸν Κιθαιρῶνα, αἷς ἀναλάβοιεν τοὺς ὀπέωνας τοὺς ἐπὶ
 τὰ σιτία οἰχομένους· ἔσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολε-
 52 λαμμένοι. Ταῦτα βουλευσάμενοι, κείνην μὲν τὴν ἡμέ-
 ρην πᾶσαν, προσκειμένης τῆς ἵππου, ἔχον πόνον ἄτρυ-
 τον. ὡς δὲ ἡ τε ἡμέρη ἔληγε, καὶ οἱ ἱππῆες ἐπέπαυν-
 το, νυκτὸς δὲ γενομένης, καὶ εὐούσης τῆς ὥρης ἐς τὴν
 συνέκειτό σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα ἀερόντες οἱ 5
 πολλοὶ ἀπαλλάσσοντο· ἐς μὲν τὸν χῶρον ἐς τὸν συνέ-
 καιτο, οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες· οἱ δὲ, ὡς ἐκινήθησαν, ἔφευ-
 γον ἄσμενοι τὴν ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιέων πόλιν· φεύ-
 γοντες δὲ, ἀπικνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραῖον. τὸ δὲ πρὸ τῆς
 πόλειός ἐστι τῆς Πλαταιέων, εἴκοσι σταδίου ἀπὸ τῆς 10
 κρήνης τῆς Γαργαφίης ἀπέχον. ἀπικόμενοι δὲ, ἔθεντο
 53 πρὸ τοῦ ἱεροῦ τὰ ὅπλα. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραῖον
 ἐστρατοπεδεύοντο· Πausanias δὲ, ὁρέων σφέας ἀπαλ-

ad recipiendos famulos, qui commeatum advecturi
 abierant: erant enim in Cithaerone interclusi. (52.)
 Haec quum ita decrevissent, toto illo die ab equi-
 tatu pressi, immensum sustinuerunt laborem. Ut
 vero dies defecit, destiteruntque equites, facta nocte
 et adpropinquante hora qua ut discederent erat con-
 stitutum; tum vero plerique collectis vasis discesse-
 runt; non illi locum, de quo convenerat, petere
 in animo habentes; sed, simulac moveri coeperunt,
 laeti effugisse equitatum, versus Plataeensium urbem
 fugientes, ad *Heraeum* [Iunonis templum] perve-
 derunt, quod est ante Plataeensium urbem, viginti
 stadia a Gargaphia distans; ibique ante templum
 consederunt. (53.) Hi igitur circa Heraeum castra
 habuere. *Pausanias* vero, postquam illos vidit ea-

λασσομένους ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρήγγελλε καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι, ἀναλαμβάνοντας τὰ ὅπλα, ἵεναι κα-
5 τὰ τοὺς ἄλλους τοὺς προϊόντας· νομίσας αὐτοὺς εἰς τὸν
χωρὸν ἵεναι, εἰς τὸν συνεθήκαντο. Ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλ-
λοι ἄρτιοι ἔσαν τῶν ταξιαρχέων πείθεσθαι Πausanίῃ·
Ἀμομφάρετος δὲ ὁ Πολιάδew, λοχηγέων τοῦ Πιτανη-
τέων λόχου, οὐκ, ἔφη, τοὺς ξείνους Φεύξεσθαι, οὐδὲ
10 ἐκὼν εἶναι αἰσχυνέειν τὴν Σπάρτην· ἐβώμαξέ τε ὀρέων
τὸ ποιεῦμενον, αἵτε οὐ παραγενόμενος τῷ προτέρῳ λόγῳ·
ὁ δὲ Πausanίης τε καὶ ὁ Εὐρυάναξ δεινὸν μὲν ἐποκῦντο
τὸ μὴ πείθεσθαι ἐκείνον σφίσι, δεινότερον δὲ ἔτι, κείνου
ταῦτα νενωμένον, ἀπολιπεῖν τὸν λόχον τὸν Πιτανήτην;
15 μὴ, ἣν ἀπολύπωσι ποιεῦντες τὰ συνεθήκαντο τοῖσι ἄλ-
λοισι Ἑλλήσι, ἀπέληται ὑπολειφθεῖς αὐτός τε Ἀμομ-
φάρετος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ταῦτα λογιζόμενοι, ἀτρέ-

stris egredientes, ratus eum locum illos, de quo con-
venerat, petere, Lacedaemonios etiam arma iussit
capere, et eadem viâ, qua caeteri praecessissent, pro-
gredi. Ibi tunc, quum alii omnes ordinum ductores
parati essent Pausaniae obsequi, unus *Amompha-*
retus, Poliadae filius, manipulum ducens Pitane-
tarum, ait se non fugiturum peregrinos, neque ultro
ignominiam adspersurum Spartanis; miratusque
est, ubi quid ageretur vidit: nec enim superiori
colloquio interfuerat. Pausaniae vero et Euryanacti
indigna res visa est; imperio non obtemperare centu-
rionem, adhuc vero indignior, deserere manipulum
Pitanetarum, quoniam ita dux illorum animatus
esset; quippe veriti, ne, si illo relicto facerent quae
cum caeteris Graecis constituissent, desertus periret

μας εἶχον τὸ στρατόπεδον τὸ Λακωνικόν, καὶ ἐπειρῶν-
το πείθοντές μιν ὡς οὐ χρεὸν εἶη ταῦτα ποιεῖν.

- 54 Καὶ οἱ μὲν παρηγόρεον Ἀμομφάρετον, μῦνον Λα-
κεδαιμονίων τε καὶ Τεγεατέων λελειμμένον. Ἀθηναῖοι
δὲ ἐποίουν τοιαύδε. εἶχον αἰρέμας σφέας αὐτοὺς ἵνα ἐτά-
χθησαν, ἐπιστάμενοι τὰ Λακεδαιμονίων Φρονήματα,
ὡς ἄλλα Φρονεόντων καὶ ἄλλα λεγόντων. ὡς δὲ ἐκ- 5
νήθη τὸ στρατόπεδον, ἐπεμπον σφέων ἱππέα, οὐφόμε-
νόν τε εἰ πορεύεσθαι ἐπιχειροῖεν οἱ Σπαρτιῆται, εἴ τε
καὶ τὸ παράπαν μὴ διανοεῦνται ἀπαλλάσσεσθαι· ἐπέ-
55 ρεσθαί τε Πausανίην τὸ χρεὸν εἶη ποιεῖν. Ὡς δὲ ἀπί-
κετο ὁ κήρυξ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὥρα τέ σφας
κατὰ χώραν τεταγμένους, καὶ ἐς νεῖκεα ἀπιγμένους
αὐτέων τοὺς πρώτους. ὡς γὰρ δὴ παρηγορέοντο τὸν

Amompharetus cum suis. Id secum reputantes, gra-
dum sistere iusserunt Laconicas copias, et persua-
dere homini conati sunt, non recte eum facere.

(54.) Dum illi Amompharetum adhortantur, unum
ex omnibus Lacedaemoniis et Tegeatis pone manen-
tem; interim Athenienses haec fecerant. Quietī ste-
terant in vestigio ubi locati erant, bene gnari moris
Lacedaemoniorum, alia saepe cogitantium, alia di-
centium. Ut autem movere se coepit exercitus, equi-
tem de suis miserunt, qui spectaret utrum Lacedae-
monii discedere adgrederentur, an omnino de profe-
ctione non cogitarent; tum qui ex Pausania quae-
reret, quid ipsis esset faciendum. (55.) Ubi ad La-
cedaemonios pervenit praeco, vidit illos eo loci in-
structos stantes, et primores illorum inter se alter-
cantes. Quum enim *Amompharetum* hortati essent

718, 65.

- 5 Ἀμομφάρετον ὃ τε Εὐρύαναξ καὶ ὁ Πausανῆς, μὴ
κινδυνεύειν μένοντας μούρους Λακεδαιμονίων, οὐ πως
ἔπειθον· ἐς δ' ἐς νείκεά τε συμπεσόντες ἀπικέατο, καὶ ὁ
κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι ἀπιγμένος. νεικέων
δὲ ὁ Ἀμομφάρετος, λαμβάνει πέτρον ἀμφοτέρῃσι τῇ-
10 σι χερσὶ, καὶ τιβεῖς πρὸ ποδῶν τῶν Πausανίῃω „ταύ-
τη τῇ ψῆφω ψηφίζεσθαι, ἔφη, μὴ Φεύγειν τοὺς ξεί-
νους.“ ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους. ὁ δὲ, μαινόμε-
νον καὶ οὐ Φρενήρεα καλέων ἐκεῖνον, πρὸς τε τὸν Ἀθη-
ναίων κῆρυκα ἐπειρωτῶντα τὰ ἐντεταλμένα, λέγειν ὁ
15 Πausανῆς ἐκέλευε τὰ παρεόντα σφι πρήγματα, ἐχρή-
ζε' τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρῆσαί τε πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ
ποιεῖν περὶ τῆς ἀπόδου τὰ περ' αὐτῶν καὶ σφεῖς. Καὶ ὁ 56
μὲν ἀπαλλάσσετο ἐς τοὺς Ἀθηναίους. τοὺς δὲ ἐπεὶ ἀνα-

*Euryanax et Pausanias, ne solus Lacedaemonio-
rum ibi manens se suosque in periculum adduceret,
minime ei persuaserunt; et ad extremum eo ventum
est, ut ad mutua convicia descenderent, quo tem-
pore adveniens praeco Atheniensis coram eis stetit.
Et maledictis illos incessens Amompharetus, am-
babus manibus sublato saxo, eoque ante pedes po-
sito Pausaniae, Hoc calculo, ait, suffragium ego
fero, non debere nos fugere peregrinos: nempe
peregrinos Barbaros dicens. Quem furiosum et male
sanum adpellans Pausanias, mox ad praeconem
Atheniensium conversus, interrogantem quod ei
mandatum erat, iussit hunc, illis quid hic agere-
tur nunciare, suoque nomine rogare Athenienses,
ut ad se venirent, et de discessu facerent quod
ipsos vidissent facere. (56.) Et ille quidem ad*

κρινομένους πρὸς ἑαυτοὺς ἡὺς κατελάμβανε, ἐν τούτῳ
 τῷ χρόνῳ κατήμενος ὁ Πausanίης, οὐ δοκέων τὸν Ἀμομ-
 Φάρετον λείψεσθαι τῶν ἄλλων Λακεδαιμονίων ἀποστει- 5
 χόντων, (τὰ δὴ καὶ ἐγένετο,) σημήνας ἀπῆγε διὰ τῶν
 κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας· εἶποντο δὲ καὶ Τεγεῆ-
 ται. Ἀθηναῖοι δὲ ταχθέντες ἦσαν τὰ ἔμπαλιν ἢ Λα-
 κεδαιμόνιοι. οἱ μὲν γὰρ τῶν τε ὄχθων ἀντείχοντο καὶ
 τῆς ὑπάρχεις τοῦ Κιθαιρώνος, φοβεόμενοι τὴν ἵππον 10
 57 Ἀθηναῖοι δὲ, κάτω τραφθέντες ἐς τὸ πεδῖον. Ἀμομ-
 Φάρετος δὲ, ἀρχὴν τε οὐδαμᾶ δοκέων Πausανίην τολ-
 μήσειν σφίας ἀπολιπεῖν, περιείχετο αὐτοῦ μένοντας μὴ
 ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτερόντων δὲ τῶν σὺν Πausανίῃ,
 καταδόξας αὐτοὺς ἰδεῖν τέχνη ἀπολιπεῖν αὐτὸν, ἀνα- 5
 λαβόντα τὸν λόχον τὰ ὅπλα ἤγε βάδην πρὸς τὸ ἄλλο

Athenienses rediit. Hos vero ut inter se disceptan-
 tes aurora deprehendit, *Pausanias*, quum adhuc
 ibidem mansisset, existimans Amompharetum, si re-
 liqui Lacedaemonii discessissent, non ibi solum man-
 surum, (id quod etiam accidit) dato imperio cae-
 teros omnes abduxit per clivos; et Tegeatae quoque
 sequebantur. *Athenienses* vero, ordine instructi,
 contrariâ quam *Lacedaemonii* viâ incedebant: hi
 enim metu equitatus clivos sequebantur et radices
 Cithaeronis; Athenienses vero infra per planitiem
 progrediebantur. (57.) *Amompharetus* autem, prorsus
 persuasus nequaquam ausurum *Pausaniam* se
 suosque deserere, etiam nunc institit ut ibi mane-
 rent, nec desererent stationem: at, ubi iam longius
 progressum *Pausaniam* cum suis vidit, tunc ratus
 revera illos sese deseruisse, manipulum suum arma

719, 94.

στῖφος. τὸ δὲ, ἀπελθὼν ὅσον τε δέκα στάδια, ἀνέμνε
 τὸν Ἀμομφαρέτου λόχον, περὶ ποταμὸν Μολόεντα ἰδου-
 μένον Ἀργιόπιόν τε χῶρον καλεόμενον, τῇ καὶ Δήμητρος
 10 Ἐλευσινίης ἱερὸν ἦσται. ἀνέμνε δὲ τοῦδε εἵνεκα, ἵνα, ἥν
 μὴ ἀπολίπη τὸν χῶρον ἐν τῷ ἐτετάχατο δ' Ἀμομφάρε-
 τός τε καὶ ὁ λόχος, ἀλλ' αὐτοῦ μάνωσι, βοηθείη ὀπί-
 στω παρ' ἐκείνους. Καὶ οἳ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφάρετον
 παρεγίνοντό σφι, καὶ ἡ ἵππος ἡ τῶν βαρβάρων προσέ-
 15 κειτο πᾶσα. αἱ γὰρ ἱππόται ἐποίεον οἷον καὶ ἐώησαν
 ποιεῖν αἰεὶ ἰδόντες δὲ τὸν χῶρον κεινόν, ἐν τῷ ἐτετά-
 χατο οἱ Ἕλληνες τῇσι προτέρησι ἡμέρησι, ἤλαυνον τοὺς
 ἵππους αἰεὶ τὸ πρόσω καὶ ἅμα καταλαβόντες, προσε-
 κέατό σφι.

capere iussit, eumque militari gradu ad reliquum agmen adduxit. At illi, postquam decem fere stadia progressi erant, exspectaverunt Amomphareti manipulum, circa fluvium Moloëntem resistentes et circa locum cui Argiopio nomen, ubi templum est Cere-
 ris Eleusiniacae. Manserunt autem ibi hoc consilio, quo, si stationem qua locatus erat non relinqueret Amompharetus eiusque manipulus, sed ibi manerent, redirent ipsi eisque succurrerent. Vixdum ad illos pervenerat Amompharetus, quum universus Barbarorum equitatus eis instabat. Etenim equites pro suo more castris Graecorum adequitantes, quum vacuum vidissent locum, quo illi superioribus diebus steterant, ulterius continuo equos adegerunt: et simulatque Graecos adsecuti sunt, protinus eis institerunt.

58. Μαρδόνιος δὲ, ὡς ἐπύθετο τοὺς Ἕλληνας ἀποιοχομένους ὑπὸ νύκτα, εἶδε τε τὸν χῶρον ἐρήμον, καλέσας τὸν Ληρισσαῖον Θώρακα, καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς αὐτοῦ Εὐρύπυλον καὶ Θρασυδήϊον, ἔλεγε· „ὦ παῖδες Ἀλεεύω, 5
 „ἔτι τί λέξετε, τάδε ὀρέοντες ἐρήμα; ὑμεῖς γὰρ οἱ
 „πλησιόχωροι ἐλέγετε Λακεδαιμονίους οὐ Φεύγειν ἐκ
 „μάχης, ἀλλὰ ἄνδρας εἶναι τὰ πολέμια πρῶτους·
 „τοὺς πρότερόν τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξις εἶδετε,
 „νῦν τε ὑπὸ τὴν παροιοχομένην νύκτα καὶ οἱ πάντες ὀρέο-
 „μεν διαδράντας. διέδεξάν τε, ἐπεὶ σφεας ἔδεε πρὸς 10
 „τοὺς ἀψευδέως ἀρίστους ἀνθρώπων μάχῃ διακριθῆναι,
 „ὅτι οὐδένες ἄρα ἔόντες, ἐν οὐδαμοῖσι ἐοῦσι Ἕλλησι
 „ἐναπεδεικνύατο. Καὶ ὑμῖν μὲν, ἐοῦσι Περσέων ἀπεί-
 „ροισι, πολλὰ ἔο γε ἐμεῦ ἐγίνετο συγγνώμη, ἐπαι-

(58.) *Mardonius, ut Graecos noctu discessisse cognovit, locumque vacuum vidit, Larissaeum Thoracem vocavit eiusque fratres Eurypylum et Thrasydium, eosque his verbis est adlocutus: Nunc quid porro dicetis, filii Aleuae, loca haec vacua videntes? Nam vos, horum hominum finitimi, dicebatis non fugere Lacedaemonios ex pugna, sed bellica virtute primarios esse viros: quos et paulo ante vidistis stationem deserere, et nunc cuncti videmus proxima nocte prorsus profugisse. Nempe, ubi acie illis decernendum fuit cum eis qui revera fortissimi sunt hominum, ostenderunt, se, quum sint nihili homines, inter Graecos, qui nec ipsi ullius frugis sunt, eminuisse. Ac vobis quidem, quibus Persarum virtus minus comperta est, facile ignovi, laudantibus hos homines,*

- 15 „νέοντων τούτους, τοῖσί τι καὶ συνηδέατε· Ἀρταβάζου
 „δὲ θῶμα καὶ μᾶλλον ἐποιεῦμην, τὸ καὶ καταρῶ-
 „δῆσαι Λακεδαιμονίους, καταρῶδῆσαντά τε, ἀποδέ-
 „ξασθαι γνώμην δειλοτάτην, ὥς χρεὸν εἶη ἀναζεύξαν-
 „τας τὸ στρατόπεδον, ἵεναι ἐς τὸ Θηβαίων ἄστν πο-
 20 „λιορκησομένους· τὴν ἔτι πρὸς ἐμεῦ βασιλεὺς πεύσε-
 „ται. Καὶ τουτέων μὲν ἐτέρωθι ἔσται λόγος· νῦν δὲ
 „ἐκείνοισι ταῦτα ποεῦσι οὐκ ἐπιτρεπτέα ἐστὶ, ἀλλὰ
 „διωκτέοι εἰσὶ, ἐς ὃ καταλαμφθέντες δώσουσι ἡμῖν
 „τῶν δὴ ἐποίησαν Πέρσας πάντων δίκας.“ Ταῦτα 59
 ἔπας, ἤγε τοὺς Πέρσας δρόμῳ, διαβάνας τὸν Ἀσω-
 πόν, κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων, ὥς δὴ ἀποδιδρυσκόν-
 των· ἐπεῖχέ τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε καὶ Τεγεάτας
 5 μούρους· Ἀθηναίους γὰρ τραπομένους ἐς τὸ πεδίον, ὑπὸ

*quorum res quaedam bene gestae vobis innotue-
 runt: sed tanto magis Artabazum miratus sum,
 Lacedaemonios pertimescentem, et timore percul-
 sum ignavissimam dicentem sententiam, movenda
 nobis esse castra, et in Thebanorum urbem sece-
 dendum, nempe ibi obsidendis: quam sententiam
 etiam Rex ex me cognoscet. Sed de his quidem
 aliàs disserendi locus erit: nunc vero illis, ut nos
 effugiant, non est permittendum; sed persequi eos
 oportet, donec deprehensi poenas nobis dederint
 omnium quae adversus Persas patrarunt. (59.)
 Haec locutus Mardonius, Persas Asopo superato cur-
 sim duxit, vestigia secutus Graecorum, tamquam
 fugientium: duxit autem adversus solos Lacedaemo-
 nios et Tegeatas; nam Athenienses, per planitiem
 euntes, obstantibus clivis non conspexerat. Et reli-*

τῶν ὄχλων οὐ κατώρα. Πέρσας δὲ ὀρέοντες ὠρμημένους
διώκειν τοὺς Ἕλληνας οἱ λοιποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελέων
ἄρχοντες, αὐτίκα πάντες ἦσαν τὰ σημήια, καὶ ἐδίω-
κον ὡς ποδῶν ἕκαστος εἶχον, οὔτε κόσμῳ οὔδενι κοσ-
μηθέντες, οὔτε τάξι. καὶ οὗτοι μὲν βοῇ τε καὶ ὁμίλῳ 10
ἐπήϊσαν, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Ἕλληνας.

- 60 Πausanías δὲ, ὡς προσέκετο ἡ ἵππος, πέμψας
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππέα, λέγει τάδε: „Ἄνδρες
„Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου προκειμένου, ἐλευθέρην
„εἶναι ἡ δεδουλωμένην τὴν Ἑλλάδα, προδεδόμεθα ὑπὸ
„τῶν συμμάχων, ἡμεῖς τε οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ 5
„ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὴν παροιχομένην νύκτα δια-
„δράντων. νῦν ὧν δέδοκται τὸ ἐνθεῦτεν τὸ ποιητέον ἡμῶν
„ἀμυνομένους γὰρ τῇ δυνάμεθα ἀρίστα περιστέλλειν

quarum barbaricarum duces copiarum, ut Persas
viderunt ad persequendos Graecos egressos, protin-
nus et ipsi omnes sublati signis raptim secuti sunt,
ut quique pedibus valebant, nullo ordine, non in-
structa acie. Ita igitur hi cum clamore et tumultu
adcurrerunt, tamquam primo impetu Graecos op-
pressuri.

(50.) Pausanias, quum instaret equitatus, equi-
tem ad Athenienses misit, qui ipsius verbis haec
illis diceret: *Cives Athenienses! quum maximum*
nobis propositum sit certamen, quo id agitur,
libera-ne maneat Graecia, an servitutem sit ser-
vitura, proditi sumus tam nos Lacedaemonii,
quam vos Athenienses, a sociis, qui proximā no-
cte fugā se proripuerunt. Nuno igitur decretum
est quid sit nobis faciendum: nempe pugnare oportet.

10 „ἀλλήλους. εἰ μὲν νυν ἐς ὑμέας ὥρμησε ἀρχὴν ἡ ἴπ-
 11 „πος, χρῆν δὴ ἡμέας τε, καὶ τοὺς μετ' ἡμέων τὴν
 12 „Ἑλλάδα οὐ προδιδόντας Τεγεάτας, βοηθῆειν ὑμῖν· νῦν
 13 „δὲ, ἐς ἡμέας γὰρ ἅπαντα κεχώρηκε, δίκαιοί ἐστε
 14 „ὑμεῖς πρὸς τὴν πιεζομένην μάλιστα τῶν μοιρέων ἀμν-
 15 „νέοντες ἰέναι. Εἰ δ' ἄρα αὐτοὺς ὑμέας καταλελάβηκε
 16 „ἀδύνατόν τι βοηθῆειν, ὑμεῖς δ' ἡμῖν τοὺς τρεῖς ἀπο-
 17 „πέμψαντες χάριν θέσθε. συνοίδαμεν δὲ ὑμῖν ὑπὸ τὸν
 18 „παρόντα τόνδε πόλεμον εἶναι πολλὸν προθυμοτάτοις,
 19 „ὥστε καὶ ταῦτα ἑσ ακούειν.“ Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς 61
 20 ἐπύθοντο, ὥρμέατο βοηθῆειν, καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύ-
 21 νειν. καὶ σφι ἤδη στείχουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντιπαχθέντες
 22 Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος γενομένων, ὥστε μηκέτι

tet quam fortissime possumus, et mutuo nobis succurrere. Igitur si in vos primos irruisset equitatus, oporteret nos et Tegeatas, qui nobiscum sunt neque Graeciam prodiderunt, vobis succurrere. Nunc vero quum in nos universus ingruit, aequum est ut vos laborantibus maxime partibus exercitus suppetias veniatis. Sin vos ipsi occupati estis ut succurrere nobis non possitis, hoc saltem nobis gratificamini ut sagittarios vestros ad nos dimittatis. Quum compertum sit nobis, quam singulare studium ad hoc exsequendum bellum adhibeatis, non dubitamus vos gratum hoc nobis facturos. (61.) His auditis, Athenienses parati erant illis succurrere, et quantam maximam possent opem ferre. Jamque iter erant ingressi, quum subito in illos impetum fecerunt Graeci a Barbarorum partibus stantes, qui illis in acie fuerant oppositi: quo facto,

δύνασθαι βοηθῆσαι· τὸ γὰρ προσκείμενόν σφίεας ἐλύ- 5
 πει. Οὕτω δὴ μουνωθέντες Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεῆ-
 ται, ἔόντες σὺν ψιλοῖσι, ἀριθμὸν, οἱ μὲν, πεντακισμύ-
 ριοι, Τεγεῆται δὲ, τρισχίλιοι· (οὗτοι γὰρ οὐδαμᾶ ἀπε-
 σχίζοντο ἀπὸ Λακεδαιμονίων) ἐσφαγιάζοντο, ὥς συμ-
 βαλέοντες Μαρδονίῳ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ παρεούσῃ. καὶ, 10
 οὐ γὰρ σφίε ἐγένετο τὰ σφάγια χρηστὰ, ἐπιπτὸν τε
 αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πολλοὶ, καὶ πολλῶ πλεῦνες
 ἐτρωματίζοντο. Φράξαντες γὰρ τὰ γέγρα· οἱ Πέρσαι,
 ἀπίεσαν τῶν τοξευμάτων πολλὰ ἀφειδέως οὕτω, ὥστε
 πιεζομένων τῶν Σπαρτιητέων, καὶ τῶν σφαγίων οὐ γι- 15
 νομένων, ἀποβλέψαντα τὸν Πausanίην πρὸς τὸ Ἡραῖον
 τὸ Πλαταιέων, ἐπικαλέσασθαι τὴν θεὸν, χρηρίζοντα
 μηδαμῶς σφίεας ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος.

62. Ταῦτα δ' ἐτι τούτου ἐπικαλυμμένου, προεξαναστάν-

iam succurrere istis non potuere, ipsi ab adgredien-
 tibus infestati. Itaque soli relictī *Lacedaemonii* et
Tegeatae, (simul cum levi armatura, quinquagies
 mille *Lacedaemonii*, et ter mille *Tegeatae*: nam hi
 numquam ab illis discesserunt:) sacra fecerunt, quip-
 pe cum *Mardonio* et exercitu qui cum eo erat con-
 flicturi. Quumque nihil laeti portenderent victimae,
 multi interim eorum ceciderunt, et multo plures vul-
 nerabantur. Etenim Persae, vallo e cratibus facto,
 adeo immensam in illos vim sagittarum emiserunt,
 ut *Pausanias*, quum perlitare non posset, et valde
 premerentur *Lacedaemonii*, Iunonis templum respi-
 ciens, quod ad *Plataeas* est, deam invocaret, orans
 ne spem ipsorum frustraretur.

(62.) Dum ille adhuc deam invocat, priores sur-

τες πρότεροι οἱ Τεγεῆται ἐχώρεον ἐς τοὺς βαρβάρους·
καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν εὐχὴν τὴν
Παυσανίῳ, ἐγένετο θυομένοισι τὰ σφάγια χρησά·
5 ὥς δὲ χρόνῳ κοτὲ ἐγένετο, ἐχώρεον καὶ οὗτοι ἐπὶ τοὺς
Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι, τὰ τόσσα μετέντες.
Ἐγένετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέρρα μάχη. ὥς δὲ ταῦτα
ἐπεπτάκῃ, ἤδη ἐγένετο μάχη ἰσχυρὴ παρ' αὐτὸ τὸ Δη-
μήτριον, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἐς ὃ ἀπίκοντο ἐς ὠθισ-
10 μόν· τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβανόμενοι κατέκλων οἱ
βάρβαροι. λήματι μὲν νυν καὶ ῥώμῃ οὐκ ἔσσονες ἔσαν
οἱ Πέρσαι· ἀνοπλοὶ δὲ ἔόντες, καὶ πρὸς ἀνεπιστήμο-
νες ἔσαν, καὶ οὐκ ὁμοῖοι τοῖσι ἐναντίοις σοφίῃν. προσ-
αΐσσοντες δὲ κατ' ἓνα, καὶ δέκα, καὶ πλευνές τε καὶ
15 ἐλάσσονες συστρεφόμενοι, ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Σπαρτιή-
τας, καὶ διεφθείροντο. Τῇ δὲ ἐτύγχανε αὐτὸς ἑὼν 63

gunt *Tegeatae*, et in hostem tendunt. Mox vero etiam *Lacedaemoniis* post preces a *Pausania* peractas, laetae fuerunt victimae. Qui ut tandem perlitarent, ipsi quoque adversus *Persas* pergunt; et illis Persae, relictis arcubus, obviam ire instituunt. Primum igitur fit praelium apud crates: quae ubi corruerunt, atrox iam fit pugna apud ipsum Cereris templum, eaque diuturna, donec eo ventum est ut velut in turba vir virum premeret: nam hastas Graecorum prehendentes barbari frangebant. Et studio quidem ac robore non inferiores erant Persae: sed praeterquam quod leviter erant armati, ignari etiam fuere pugnae Graecorum, et solertiâ cedebant adversariis. Procurrentes singuli, aut deni, et modo plures, modo pauciores, globo facto irruebant in

Μαρδόνιος, ἀπ' ἵππου τε μαχόμενος λευκοῦ, ἔχων τε
περὶ ἑαυτὸν λογάδας Περσέων τοὺς ἀρίστους χιλίους,
ταύτῃ δὴ καὶ μάλιστα τοὺς ἐναντίους ἐπίεσαν. ὅσον μὲν
νυν χρόνον Μαρδόνιος περιῆν, οἱ δὲ ἀντέϊχον, καὶ ἀμν- 5
νόμενοι κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· ὥς
δὲ Μαρδόνιος ἀπέθανε, καὶ τὸ περὶ ἐκεῖνον τεταγμένον,
ἐὼν ἰσχυρότατον, ἔπεσε, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐτρά-
ποντο, καὶ εἷξαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. πλεῖστον γάρ
σφεας ἐδηλέετο ἢ ἐσθῆς, ἐρῆμός ἐοῦσα ὅπλων· πρὸς 10
64 γὰρ ὀπλίτας ἔόντες γυμνῆτες ἀγῶνα ἐποιοεῦντο. Ἐν-
θαῦτα ἢ τε δίκη τοῦ Φόνου τοῦ Λεωνίδεω, κατὰ τὸ
χρηστήριον, τοῖσι Σπαρτιήτησι ἐκ Μαρδονίου ἐπιτελέε-
το· καὶ νίκην ἀναιρέεται καλλίστην ἀπάσῃων τῶν ἡμεῖς
ἴδμεν, Πausanias ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδεω. 5

Spartanos; et ab his interficiebantur. (63.) Qua
parte quidem ipse *Mardonius* erat, ex candido equo
pugnans, secumque selectos habens mille fortissi-
mos Persarum, ibi vehementer hi premebant adver-
sarios. Quoad igitur Mardonius vixit, etiam reliqui
restiterunt, et fortiter pugnando multos straverunt
Lacedaemonios: ut vero *interfectus Mardonius*
est, et quod circa eum steterat robur virorum ce-
cidit, tunc nimirum et reliqui terga verterunt, ces-
seruntque Lacedaemoniis. Maxime enim illis noce-
bat vestitus, scuto et loricâ carens: etenim cum
gravi armatura leviter armati pugnabant. (64.) Ibi
tunc poenam caedis Leonidae, secundum oraculi
responsum, Spartanis Mardonius solvit: et nobilissi-
mam omnium, quas novimus, *victoriam Pausa-
nias retulit*, Cleombroti filius, Anaxandridae ne-

(τῶν δὲ κατύπερθε οἱ προγόνων τὰ οὐνόματα εἶρηται ἐς
Λεωνίδην· αὐτοὶ γὰρ σφι τυγχάνουσι ἐόντες.) Ἀποθνή-
σκει δὲ Μαρδόνιος ὑπὸ Ἀειμνήστου, ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ
λογίμου· ὃς χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὰ Μηδικὰ, ἔχων ἄν-
10 δρας τριηκοσίους, συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ, πολέμου
έόντος, Μεσσηνίοισι πᾶσι· καὶ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ
οἱ τριηκόσιοι. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι οἱ Πέρσαι ὡς ἐτρά- 65
ποντο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔφευγον οὐδένα κόσμον
ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἐαυτῶν, καὶ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ξύ-
λινον, τὸ ἐποίησαντο ἐν μοίρῃ τῇ Θηβαίδι· Θῶμα δέ
5 μοι, ὅπως παρὰ τῆς Δήμητρος τὸ ἄλσος μαχομένων,
οὐδὲ εἰς ἐφάνη τῶν Περσέων οὔτε ἐσελθὼν ἐς τὸ τέμενος,
οὔτε ἐναποθανῶν, περὶ τε τὸ ἱρὸν οἱ πλεῖστοι ἐν τὸ βε-
βήλῳ ἔπεσον. δοκέω δὲ, εἴ τι περὶ τῶν θεῶν πρηγμά-

pos. (Superiorum huius viri progenitorum nomina recensui, ubi de Leonida agebatur: sunt enim prorsus iidem.) Interfectus est autem Mardonius ab Aei-
mnesto, spectato inter Spartanos viro: qui insequente tempore, post hoc Medicum bellum, hello Messenico trecentos viros ducens, cum omnibus Messeniorum copiis ad Stenyclerum conflixit: et unā cum trecentis suis occubuit. (65.) Persae apud Plataeas a Lacedaemoniis fusi fugatique, nullo ordine ad castra sua confugerunt, in ligneum murum, quem in agro Thebano construxerant. Miror vero equidem, quī factum sit, quum ad Cereris lucum pugnata sit haec pugna, ut tamen nullus repertus fuerit Persarum, qui in locum deae sacrum aut intrarit aut in eo ceciderit, sed omnes in profana terra circa templum occubuerint. Opinor autem, (si modo fas

των δοκέειν δεῖ, ἡ θεὸς αὐτῇ σφεας οὐκ ἐδέξατο, ἐμπρήσαντας τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Ἐλευσῖνι ἀνακτόριον. Αὕτη μὲν 10
νυν ἡ μάχη ἐπὶ τοσοῦτο ἐγένετο.

- 66 Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκειος αὐτίκα τε οὐκ ἀρέσκετο
κατ' ἀρχὰς λειπομένου Μαρδονίου ἀπὸ βασιλῆος, καὶ
τότε πολλὰ ἀπαγορεύων, οὐδὲν ἤνυε, συμβάλλειν οὐκ
ἔων. ἐποίησέ τε αὐτὸς τοιαῦδε, ὥς οὐκ ἀρεσκόμενος τοῖσι
πρήγμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου ποιουμένοισι. τῶν ἐστρα- 5
τήγει ὁ Ἀρτάβαζος, (εἶχε δὲ δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ἀλ-
λὰ καὶ ἐς τέσσαρας μυριάδας ἀνθρώπων, περὶ ἑαυτόν·)
τούτους, ὅπως ἡ συμβολὴ ἐγίνετο, εὖ ἐξεπιστάμενος τὰ
ἔμελλε ἀποβῆσεσθαι ἀπὸ τῆς μάχης, ἥϊε κατηρτισμέ-
νος, παραγγέλλας κατὰ τὰντὸ ἵέναι πάντας τῇ ἀν 10
αὐτὸς ἐξηγέται, ὅπως ἀν αὐτὸν ὀρέωσι σπουδῆς ἔχον-

LXVI. 9. ἥϊε. Olim ἥγι.

est de rebus divinis opinari aliquid) deam illos
non recepisce, ut qui ipsius templum, quod Eleusi-
sine fuit, cremassent. Hic igitur *Plataeensis pugnae*
exitus fuit.

(66.) *Artabazo*, Pharnacis filio, initio statim
non placuerat, Mardonium a rege in Graecia relinqui:
idemque tunc, multum hortatus ne praelium Mardo-
nius committeret, nihil profecerat. Itaque, utpote
improbans Mardonii consilium, hanc iniit rationem.
Quum suo sub imperio manum haberet haud exi-
guam, sed ad quadraginta hominum millia, his or-
dine compositis, quo tempore fiebat praelium, bene
gnarus quis futurus esset exitus pugnae, egressus
est, dato imperio, ut, qua ipse praeiret, sequerentur
omnes eodem gradu quo ipsum vidissent praecun-

τα ταῦτα παραγγείλας, ὡς εἰς μάχην ἦγε δῆθεν τὸν
στρατὸν· προτερῶν δὲ τῆς ὁδοῦ, ὥρα καὶ δὴ Φεύγοντας
τοὺς Πέρσας· οὕτω δὲ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγέ-
15 το, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐτρόχαζε Φεύγων, οὔτε εἰς τὸ
ξύλινον οὔτε εἰς τὸ Θηβαίων τεῖχος, ἀλλ' εἰς Φωκέας,
ἐθέλων ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἀπικέσθαι.
καὶ δὲ οὗτοι μὲν ταύτῃ ἐτράποντο. Τῶν δὲ ἄλλων 67
Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος ἐβелоκακέοντων, Βοιωτοὶ
Ἀθηναίοισι ἐμαχέσαντο χρόνον ἐπὶ συχνόν. οἱ γὰρ μη-
δίζοντες τῶν Θηβαίων, οὗτοι ἔχον προθυμίην οὐκ ὀλίγην,
5 μαχεόμενοι τε καὶ οὐκ ἐβелоκακέοντες, οὕτω ὥστε τριη-
κόσιοι αὐτέων οἱ πρῶτοι καὶ ἄριστοι ἐνθαῦτα ἔπεσον
ὑπὸ Ἀθηναίων. ὡς δὲ ἐτράποντο καὶ οὗτοι, ἔφευγον εἰς

tem. Hoc dato imperio, duxit illos, veluti in prae-
lium duceret: sed quum ipse praegrederetur agmen,
iamque fugientes conspexisset Persas; inde non am-
plius eodem ordine suos duxit, sed citato cursu fugam
cum eis corripuit, non ligneum murum petens nec
Thebanorum urbem, sed in Phocidem tendens, cu-
piensque quam primum ad Hellespontum perve-
nire. Hi igitur hanc in partem iter intenderunt.
(67.) Graecorum, qui cum rege erant, maior pars
de industria cessaverant: sed *Boeoti* per diu cum
Atheniensibus dimicarunt. Nam *Thebani*, cum Me-
dis facientes, singulare studium adhibuere, fortiter
pugnantes, minimeque ultro cedentes; ita ut eorum
trecenti, primarii viri fortissimique, ibi ab Athenien-
sibus sint interfecti. Ut vero hi quoque terga vertere
coacti sunt, Thebas se receperunt, non quidem ita
(inconditâ fugâ) ut Persae, aut ut reliqua turba so-

τὰς Θήβας, οὐκ ἤπερ οἱ Πέρσαι, καὶ τῶν ἄλλων συμ-
 μάχων ὁ πᾶς ὄμιλος, οὔτε διαμαχεσάμενος οὐδενί,
 68 οὔτε τι ἀποδεξάμενος, ἔφευγον. Δηλοῖ τε ἐμοὶ ὅτι 10
 πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἤρτηντο ἐκ Περ-
 σέων, εἰ καὶ τότε οὗτοι, πρὶν ἢ καὶ συμμίξαι τοῖσι
 πολεμίοισι, ἔφευγον, ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας ὥρων. οὕτω
 τε πάντες ἔφευγον, πλὴν τῆς ἵππου τῆς τε ἄλλης καὶ 5
 τῆς Βοιωτῆς. αὕτη δὲ τσαῦτα προσωφέλεε τοὺς Φεύ-
 γοντας, αἰεὶ τε πρὸς τῶν πολεμίων ἀγχιστὰ ἐοῦσα,
 ἀπείργουσα τε τοὺς Φιλίους Φεύγοντας ἀπὸ τῶν Ἑλ-
 69 λήνων. Οἱ μὲν δὴ νικῶντες ἔποντο, τοὺς Ξέρξεω διώ-
 κοντές τε καὶ φονεύοντες. ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινομένῳ φό-
 βῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοισι Ἕλλησι τοῖσι τεταγμέ-
 νοισι περὶ τὸ Ἡραῖον, καὶ ἀπογενομένοισι τῆς μάχης,
 ὅτι μάχη τε γέγονε, καὶ νικᾶν οἱ μετὰ Πausανίῳ. 5

ciorum, qui nulla re gesta, ac ne pugnâ quidem cum
 ullo ex hostibus consertâ, in fugam se proripuerunt.
 (68.) Atque hinc adparet, Barbarorum res universas
 ex Persis pependisse; quandoquidem et hi tunc, prius-
 quam cum hoste essent congressi, simulatque Persas
 videre fugientes, et ipsi fugam capessiverunt. Itaque
 omnes se fugae mandarunt, praeter equitatum, quum
 reliquum, tum Bocoticum. Atque fugientibus magno
 etiam usui equitatus fuit, semper proxime ab hosti-
 bus obequitans, et suos fugientes a Graecis seiungens.
 (69.) Dum ita victores Graeci fugientes Barbaros
 perseguuntur occiduntque, interim reliquis Graecis,
 qui circa *Iunonis templum* consederant, et praelio
 non interfuerant, nunciatur pugnam esse pugnata,

οἱ δὲ, ἀκούσαντες ταῦτα, οὐδένα κόσμον ταχθέντες,
οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους, ἐτράποντο διὰ τῆς ὑπώρεης
καὶ τῶν κολωνῶν τὴν φέρουσαν ἄνω, ἰθὺ τοῦ ἱεροῦ τῆς
Δήμητρος· οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους,
10 διὰ τοῦ πεδίου τὴν λειοτάτην τῶν ὁδῶν. ἐπεὶ τε δὲ ἀγ-
χοῦ τῶν πολεμίων ἐγίνοντο οἱ Μεγαρέες καὶ Φλιαῖοι,
ἀπιδόντες σφέας οἱ τῶν Θηβαίων ἱππῶται ἐπειγομέ-
νους οὐδένα κόσμον, ἤλαυνον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἵππους,
τῶν ἱππάρχει Ἀσωπόδωρος ὁ Τιμάνδρου. ἐσπεσόντες
15 δὲ κατεστόρεσαν αὐτέων ἑξακοσίους, τοὺς δὲ λοιποὺς
κατήραξαν διώκοντες εἰς τὸν Κιβαιρῶνα. οὗτοι μὲν δὴ ἐν
οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο.

Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ ὁ ἄλλος ὄμιλος, ὥς κατέφυγον 70
εἰς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἔφθησαν ἐπὶ τοὺς πύργους ἀνα-
βάντες, πρὶν ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικέσθαι ἀνα-

vicisseque Pausaniam cum suis. Quo audito, nullo or-
dine Corinthii superiore viâ, quae per montis radices
et per clivos fert, rectâ versus *Cereris templum* con-
tenderunt, Megarenses vero et Phliasii per planitiem
molliori via. Ubi vero prope hostem Megarenses et
Phliasii fuere, e longinquo eos conspicientes equites
Thebani, videntesque nullo ordine properantes,
equos in illos adegerunt, Asopodoro duce, Timandri
filio. In quos invecti, sexcentos eorum straverunt:
reliquosque persecuti, in Cithaeronem praecipites
compulerunt. Isti igitur ignobili morte perierunt.

(70.) *Persae* et reliqua turba, postquam *intra*
ligneum murum [sive, in *ligneum castellum*] per-
venerunt, adscendere in turres maturarunt, prius-
quam Lacedaemonii adessent: eisque consensis,

βαίντες δὲ, ἐφράξαντο ὡς ἡδυνέατο ἄριστα τὸ τεῖχος.
 προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, κατεστήκει σφι 5
 τειχομαχίῃ ἐρρωμενέστερη. ἕως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ
 Ἀθηναῖοι, οἱ δ' ἡμύνοντο, καὶ πολλῶ πλεόν ἔχον τῶν
 Λακεδαιμονίων, ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχομαχεῖν·
 ὡς δέ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὕτω δὴ ἰσχυρὴ ἐγί-
 νετο τειχομαχίῃ, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. Τέλος δέ, 10
 ἀρετῇ τε καὶ λιπαρίῃ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τείχεος,
 καὶ ἥριπον· τῇ δὴ ἐσερχέοντο οἱ Ἕλληνες. πρῶτοι δὲ ἐσῆλ-
 θον Τεγεῆται ἐς τὸ τεῖχος· καὶ τὴν σκηνὴν τὴν Μαρδο-
 νίου οὗτοι ἔσαν οἱ διαρπάσαντες, τὰ τε ἄλλα ἐξ αὐτῆς
 καὶ τὴν Φάτνην τῶν ἵππων, ἐοῦσαν χαλκίην πᾶσαν καὶ 15
 θῆς ἀξίην. τὴν μὲν νυν Φάτνην ταύτην τὴν Μαρδονίου
 ἀνέθεσαν ἐς τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης Τεγεῆται·

quam. optime poterant ad defendendum murum sese
 compararunt: et, ubi advenerunt Lacedaemonii, va-
 lide admodum propugnarunt. Nam priusquam Athe-
 nienses accessissent, repulerunt Lacedaemonios, et
 multo eis erant superiores, quippe oppugnandarum
 munitionum imperitis. Ut vero Athenienses advenere,
 tunc acris exstitit et diuturna circa murum pugna.
 Sed ad extremum virtute et adsiduitate laboris con-
 scenderunt murum Athenienses, eumque diruerunt:
 et ea parte *Graeci intra munitionem irruerunt.*
 Primi qui ingressi sunt, Tegeatae fuere: et hi sunt
 qui *tentorium* spoliarunt *Mardonii*, ex eoque
 quum alia asportarunt, tum praesepe equorum, quod
 totum aeneum erat et spectatu dignum. Ac praesepe
 hoc quidem Mardonii in templo Aleae Minervae de-
 dicarunt Tegeatae; reliquam vero praedam omnem

724, 99.

τὰ δὲ ἄλλα ἐς ταῦτό, ὅσα περ ἔλαβον, ἐσήνεικαν τοῖσι
 Ἑλλήσι. Οἱ δὲ βάρβαροι οὐδὲν ἔτι στῖφος ἐποίησαντο
 20 πεσόντος τοῦ τειχέος, οὔτε τις αὐτέων ἀλκῆς ἐμέμνητο·
 αἰλύκταζόν τε οἶα ἐν ὀλίγῳ χώρῳ πεφοβημένοι τε καὶ
 πολλαὶ μυριάδες κατειλημένοι ἀνθρώπων. παρῆν τε
 τοῖσι Ἑλλήσι φονεύειν οὕτω, ὥστε τριήκοντα μυριάδων
 στρατοῦ, καταδευσάτων τεσσέρων, τὰς ἔχων Ἀρτάβα-
 25 ζος ἔφευγε, τῶν λοιπῶν μὴδὲ τρεῖς χιλιάδας περιγενέ-
 σθαι. Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπέθανον οἱ
 πάντες ἐν τῇ συμβολῇ εἰς καὶ ἐννεήκοντα· Τεγεατέων
 δὲ, ἐκκαίδεκα· Ἀθηναίων δὲ, δύο καὶ πεντήκοντα.
 Ἡρίστευσε δὲ τῶν βαρβάρων, πεζὸς μὲν ὁ Περσέων, 71
 ἵππος δὲ ἡ Σακέων· ἀνὴρ δὲ λέγεται Μαρδόνιος. Ἑλλή-

in eumdem locum cum communi *Graecorum* praeda contulerunt. Barbari vero, ex quo murus corruit, nullum amplius globum, quem hosti opponerent, fecerunt, neque quisquam virtutis meminit; sed consternati erant, utpote multae hominum myriades in exiguum locum fugâ compulsae et conclusae. Et Graecis ita facilis fuit caedes, ut ex triginta hominum myriadibus (demptis quatuor myriadibus, cum quibus Artabazus profugit) ne ter mille quidem reliqui essent. Lacedaemoniorum vero, qui quidem ex ipsa Sparta fuere, nonnisi unus et nonaginta in praelio ceciderant; ex Tegeatis vero sedecim; ex Atheniensibus, duo et quinquaginta.

(71.) *Virtutis nomine* in Plataeensi pugna *emittere*, inter Barbaros, peditatus quidem Persarum, equitatus vero Sacarum: inter singulos viros *emittere* dicitur Mardonii virtus. Inter Graecos, quam-

νων δὲ, ἀγαθῶν γενομένων καὶ Τεγεατῶν καὶ Ἀθηναίων, ὑπερεβάλλοντο ἀρετῇ Λακεδαιμόνιοι. ἄλλω μὲν οὐδενὶ ἔχω ἀποσημῆσθαι, (ἅπαντες γὰρ οὗτοι τοὺς κατ' 5 ἑαυτοὺς ἐνίκων) ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρότερον προσενέχθησαν, καὶ τούτων ἐκράτησαν. καὶ ἄριστος ἐγένετο μακροῦ Ἀριστόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας· ὃς ἐκ Θερμοπυλέων μῦθος τῶν τριηκοσίων σωθεὶς, ἔχε ὄνειδος καὶ ἀτιμίην. μετὰ δὲ τοῦτον ἡρίστευσαν Ποσειδά- 10 νίος τε καὶ Φιλοκύων καὶ Ἀμομφάρετος ὁ Σπαρτιήτης. καὶ τοι, γενομένης λέσχης ὃς γένοιτο αὐτέων ἄριστος, ἔγνωσαν οἱ παραγενόμενοι Σπαρτιητέων, Ἀριστόδημον μὲν βουλόμενον Φανερώς ἀποθανεῖν ἐκ τῆς παρεούσης οἱ αἰτίας, λυσσῶντά τε καὶ ἐκλιπόντα τὴν τάξιν, ἔργα 15 ἀποδέξασθαι μεγάλα· Ποσειδώνιον δὲ, οὐ βουλόμενον

quam et Tegeatae et Athenienses fortiter pugnarunt, prae caeteris eminuit *Lacedaemoniorum virtus* : quod quidem nullo alio indicio confirmare possum, (hi enim cuncti vicerunt eos qui ipsis oppositi steterant) nisi quod Lacedaemonii cum robustissima parte copiarum hostilium conflixerunt, hosque superarunt. Inter singulos viros, ut mihi quidem videtur, prae caeteris, longe fortissime pugnavit Aristodemus, is qui, quum ex trecentis unus a Thermopylis rediisset, ignominiâ notatus erat. Post hunc autem eminuerunt Posidonius et Philocyon, et Spartanus Amompharetus. Quamquam, quum sermo haberetur quis illorum fortissimus fuerit, praesentes Spartani statuerunt, Aristodemum manifeste mori voluisse propter culpam qua tenebatur; eâque caussâ furiosum, et ordinem suum relinquentem, praeclara facta edidisse :

725, 28.

ἀποθήσκειν, ἄνδρα γενέσθαι ἀγαθόν· τοσούτῳ τοῦτον εἶναι ἀμείνω. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ Φθόνῳ αὖ εἶποιεν. οὗτοι δὲ τοὺς κατέλεξα πάντας, πλην Ἀριστοδήμου, 20 τῶν ἀποθανόντων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ τίμιοι ἐγένοντο· Ἀριστόδημος δὲ, βουλόμενος ἀποθανεῖν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίην, οὐκ ἐτιμήθη. Οὗτοι μὲν τῶν ἐν Πλα- 72 ταιῇσι ὀνομαστότατοι ἐγένοντο. Καλλικράτης γὰρ ἔξω τῆς μάχης ἀπέθανε, ἐλθὼν ἀνὴρ κάλλιστος ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν τότε Ἑλλήνων, οὐ μόνον αὐτῶν Λακεδαι- 5 μονίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· ὅς, ἐπειδὴ ἐσφαγιάζετο Πausanias, κατήμενος ἐν τῇ τάξει, ἐτραυματίσθη τοξεύματι τὰ πλευρά. καὶ δὴ οἱ μὲν ἐμάχοντο, ὁ δ' ἐξηνηνεγμένος ἐδυσθανάτεε τε καὶ ἔλεγε πρὸς Ἀρίμνηστον, ἄνδρα Πλαταιέα, οὐ μέλειν οἱ ὅτι πρὸ τῆς

Posidonium vero, quum non decrevisset mori, fortissime pugnasse, tantoque esse praestantiorē illo. At hoc fortasse illi ex invidia dixerint. Caeterum hi omnes, quos nominavi, qui in hac pugna ceciderunt, publico honore adfecti sunt, Aristodemo excepto: Aristodemus vero, eo quod ob praedictam culpam mori decrevisset, non est honoratus. (72.) Hi igitur ex *Lacedaemoniis Plataensi pugnâ* maxime nobilitati sunt. Nam Callicrates extra pugnam mortuus est, pulcherrimus Graecorum qui in exercitu fuerunt, non modo Lacedaemoniorum, sed reliquorum etiam Graecorum. Quo tempore sacra fecit Pausanias, sedens ille suo in ordine sagittâ vulneratus est in latere. Ac tum quidem caeteri capessiverunt pugnam: ipse vero ex acie elatus, aegerrime ferens mortem, dixit Arimnesto, civi Plataeensi,

Ἑλλάδος ἀποθνήσκει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐχρήσατο τῇ χειρὶ, 10
καὶ ὅτι οὐδέν ἐστὶ οἱ ἀποδεδεγμένοι ἔργον ἑωυτοῦ ἄξιον,
73 προθυμευμένου ἀποδέξασθαι. Ἀθηναίων δὲ λέγεται εὐ-
δοκιμῆσαι Σωφάνης ὁ Εὐτυχίδεω, ἐκ δήμου Δεκελεῆ-
θεν· Δεκελεῶν δὲ τῶν ποτὲ ἐργασαμένων ἔργον χρή-
σιμον ἐς τὸν πάντα χρόνον, ὡς αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι.
ὡς γὰρ δὴ τὸ πάλαι κατὰ Ἑλένης κομιδὴν Τυνδαρίδας 5
ἐσέβαλον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν σὺν στρατοῦ πλήθει, καὶ
ἀνίστασαν τοὺς δήμους, οὐκ εἰδότες ἵνα ὑπεξέκειτο ἡ
Ἑλένη, τότε λέγουσι τοὺς Δεκελέας, οἱ δὲ αὐτὸν Δέ-
κελον, ἀχθόμενόν τε τῇ Θησέος ὕβρι, καὶ δειμαίνοντα
περὶ πάσῃ τῇ Ἀθηναίων χώρῃ, ἐξηγησάμενόν σφι τὸ 10
πᾶν πρῆγμα, κατηγήσασθαι ἐπὶ τὰς Ἀφίδνας· τὰς δὴ
Τιτακός, ἐὼν αὐτόχθων, καταπροδιδῶι Τυνδαρίδῃσι.

non se poenitere quod pro Graecia moriatur, sed quod manu non sit usus, neque ullum se dignum facinus edidisset, quum id ipsum unice cupivisset. (73.) Inter Athenienses nobilitatus est Sophanes, Eutychidis filius, ex populo cui Decelaea nomen. Cuius popularium Decelensium olim factum exstitit, ut ipsi Athenienses narrant, in omne aevum eis utile. Nam, quo tempore olim repetendae Helenae caussa Tyndaridae cum numeroso exercitu terram Atticam invaserunt, et, quum nescirent quem in locum illa deportata esset, populos Atticae sedibus suis expulerunt; tunc (ut vulgo aiunt) Decelenses, sive, ut alii dicunt, ipse Decelus, indignatus iniquo Thesei facinore, simulque universae metuens Atheniensium terrae, totam rem illis aperuit, viamque quae fert Aphidnas monstravit: quas mox Titacus, Aphidnensis ipse, Tyndaridis prodidit.

725, 57.

τοῖσι δὲ Δεκελεῦσι ἐν Σπάρτῃ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου
 ἀτελείῃ τε καὶ προεδρίῃ διατελέει ἐς τὸδε αἰεὶ ἔτι εἴσασα,
 15 οὕτω ὥστε καὶ ἐς τὸν πόλεμον τὸν ὕστερον πολλοῖσι
 ἔτεσι τούτων γενόμενον Ἀθηναίοισι τε καὶ Πελοποννη-
 σίοισι, σινεομένων τὴν ἄλλην Ἀττικὴν Λακεδαιμονίαν,
 Δεκελὲς ἀποσχέσθαι. Τούτου τοῦ δήμου ἑὼν ὁ Σω- 74
 Φάνης, καὶ ἀριστεύσας τότε Ἀθηναίων, διξοὺς λόγους
 λεγομένους ἔχει. τὸν μὲν, ὥς ἐκ τοῦ ζωστῆρος τοῦ Θω-
 ρηκος ἐφόρει χαλκὴν αἰλύσι δεδεμένην ἄγκυραν σιδηρὴν·
 5 τὴν, ὅπως πελάσειε ἀπικνεόμενος τοῖσι πολεμίοισι, βαλ-
 λέσκετο, ἵνα δὴ μιν οἱ πολέμιοι ἐκπίπτοντες, ἐκ τῆς
 τάξιος μετακινῆσαι μὴ δυναίατο· γινομένης δὲ Φυγῆς
 τῶν ἐναντίων, δέδοκτο, τὴν ἄγκυραν ἀναλαβόντα, οὐ-

Quod ob factum Deceleensibus Spartani immunita-
 tem vectigalium et praecipuam [in conventibus pu-
 blicis et in festorum solennibus] sedem indulserunt;
 quo privilegio illi etiam nunc fruuntur, ita quidem
 ut etiam in bello illo, quod multis post hoc bellum
 annis inter Peloponnesios et Athenienses gestum est,
 quum reliquam Atticam Lacedaemonii vastarent,
 Deceleâ abstinerint. (74.) Ex hoc igitur Atticae
 pago *Sophanes* fuit, qui tunc virtutis praecipuam in-
 ter Athenienses laudem abstulit. Quo de viro duplex
 fama fertur: altera, gestasse eum ferream *ancoram*,
e loricae cingulo aeneâ catenâ *religatam*; eam
 illum ancoram, quoties propius hostes venisset, in
 terram defigere solitum esse, ne hostes, impetum
 in illum facientes, statione eum depellere possent;
 fugâ autem factâ hostium recipere consuesse anco-
 ram, et ita persequi hostem. Haec de hoc viro fama

τω διώκειν. οὗτος μὲν οὕτω λέγεται. ὁ δ' ἕτερος τῶν λόγων, τῷ πρότερον λεχθέντι ἀμφισβατέων, λέγεται, 10 ὡς ἐπ' ἀσπίδος αἰεὶ περιβεούσης καὶ οὐδαμᾶ ἀτρεμιζούσης ἐφόρει ἐπίσημον ἄγκυραν, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ θῶ-
 75 ρηκος δεδεμένην σιδηρῆν. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον Σωφάνει λαμπρὸν ἔργον ἐξεργασμένον, ὅτι περικατημένων Ἀθηναίων Αἰγίναν, Εὐρυβάτην τὸν Ἀργεῖον, ἄνδρα πεντάεθλον, ἐκ προκλήσιος ἐφόνευσε. αὐτὸν δὲ Σωφάνεα χρόνῳ ὕστερον τούτων κατέλαβε, ἄνδρα γενόμενον ἀγα- 5 θόν, Ἀθηναίων στρατηγέοντα ἅμα Λεάγρῳ τῷ Γλαύκωνος, ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἡδωνῶν ἐν Δάτῳ, περὶ τῶν μετὰ τῶν χρυσέων μαχεόμενον.

76 Ὡς δὲ τοῖσι Ἕλλησι ἐν Πλαταιῇσι κατέστρωντο οἱ Βάρβαροι, ἐνθαῦτά σφι ἐπῆλθε γυνὴ αὐτόματος ἥ

fertur. Cui contradicentes alii aiunt, in eiusdem viri clypeo, quem semper ille in gyrum agere consuesset, nec umquam quietum sinere, pro insigni fuisse *ancoram*, non gestasse illum ferream ancoram e lorica religatam. (75.) Exstat eiusdem Sophanis aliud praeclare factum; scilicet quum Athenienses Aeginam circumsederent, hic Eurybaten Argivum, virum quinquertio nobilem, a se ad singulare certamen provocatum interfecit. Sed eidem Sophani insequente tempore accidit, ut, quum dux esset Atheniensium cum Leagro Glauconis filio, apud Daton oppidum, ubi pro auri metallis decertabatur, fortiter pugnans, ab Edonis interficeretur.

(76.) Postquam ita *ad Plataeas Barbari prostrati* sunt a Graecis, advenit ad hos mulier trans-

726, 85.

ἔπειδ' ἔμαθε ἀπολωλότας τοὺς Πέρσας, καὶ νικῶντας
 τοὺς Ἑλληνας, εὐῶσα παλλακὴ Φαρανδάτεος τοῦ Τεά-
 5 σπιοῦ, ἀνδρὸς Πέρσεω, κοσμησαμένη χρυσῷ πολλῷ
 καὶ αὐτὴ καὶ αἱ ἀμφίπολοι, καὶ ἐσθῆτι τῇ καλλίστῃ
 τῶν παρευσέων, καταβᾶσα ἐκ τῆς ἀρμαμάξης, ἐχώ-
 ρεε εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔτι ἐν τῇσι Φονῇσι ἐόντας.
 ὁρῶσα δὲ πάντα ἐκεῖνα διέποντα Πausanίην, πρότε-
 10 ρόν τε τὸ οὖνομα ἐξεπισταμένη καὶ τὴν πάτρην, ὥστε
 πολλάκις ἀκούσασα, ἔγνω τε τὸν Πausanίην, καὶ
 λαβομένη τῶν γυνάτων, ἔλεγε τάδε· „ὦ βασιλεῦ
 „Σπάρτης, ῥῦσαί με τὴν ἐκείνῃ αἰχμαλώτου δουλοσύ-
 „νης. σὺ γὰρ καὶ ἐς τὸδε ὤνησας, τοὺςδε ἀπολέσας,
 15 „τοὺς οὔτε δαιμόνων οὔτε θεῶν ὅπιν ἔχοντας. εἰμὶ δὲ
 „γένος μὲν Κῶν, θυγάτηρ δὲ Ἥγητορίδew τοῦ Ἀντα-
 „γόρεω. βίῃ δὲ με λαβὼν ἐν Κῷ ἔχε ὁ Πέρσης.“ Ὁ

fuga: quae ut perditos vidit Persas, Graecosque vi-
 ctiores, quum fuisset pellex Pharandatis Persae, Thea-
 spis filii, multo ornata auro et ipsa et eius famulae,
 et veste pretiosissima quae ad manus erat, descendit
 de carpento et ad Lacedaemonios accessit in caedibus
 adhuc occupatos. Quumque omnia ibi administran-
 tem videret *Pausaniam*, cuius et nomen et patriam
 iam antea frequenti auditu noverat, agnovit Pausa-
 niam, et genua eius complectens, his verbis eum
 adlocuta est: *Rex Spartaee, libera me supplicem*
captivitatis servitute! Nam et hactenus me iuvi-
sti, quod hos homines perdidisti, qui nec heroum
nec deorum curam habent. Sum autem genere
Coa, Hegetoridae filia, Antagorae filii: quam vi
ex Co raptam habuit Persa. Cui ille respondit:

δὲ ἀμείβεται τοῖσδε· „Γύναι, θάρσει, καὶ ὡς ἰκέτις,
 „καὶ εἰ δὴ πρὸς τούτῳ τυγχάνεις ἀληθέα λέγουσα, καὶ
 „εἴ θυγάτηρ Ἥγητορίδω τοῦ Κώου, ὃς ἐμοὶ ξεῖνος μά- 20
 „λιστα τυγχάνει ἐὼν τῶν περὶ κείνους τοὺς χώρους οἰκη-
 μένων.“ Ταῦτα εἶπας, τότε μὲν ἐπέτρεψε τῶν ἐφόρων
 τοῖσι παρευούσι, ὕστερον δὲ ἀπέπεμψε εἰς Αἴγινα, εἰς
 77 τὴν αὐτὴν ἤθελε ἀπικέσθαι. Μετὰ δὲ τὴν ἀπίξιν τῆς
 γυναικὸς, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἀπίκοντο Μαντινέες
 ἐπ' ἐξεργασμένοισι· μαθόντες δὲ ὅτι ὕστεροι ἤκουσι τῆς
 συμβολῆς, συμφορὴν ἐποιεῦντο μεγάλην, ἄξιοί τε ἔφα-
 σαν εἶναι σφέας ζημιῶσαι. πυνθανόμενοι δὲ τοὺς Μή- 5
 δους τοὺς μετὰ Ἀρταβάζου Φεύγοντας, τούτους ἐδίω-
 κον μέχρι Θεσσαλίας· Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ἔων Φεύ-
 γοντας διώκειν. οἱ δὲ ἀναχωρήσαντες εἰς τὴν ἐωυτῶν,
 τοὺς ἡγεμόνας τῆς στρατιῆς ἐδίωξαν ἐκ τῆς γῆς. Με-

*Confide, mulier, non modo ut supplex, sed et in-
 super si verum est quod ais, filiam te esse Hege-
 toridae Coi, qui maxime omnium ista loca habi-
 tantium hospitii iure tecum coniunctus est. His
 dictis, tunc illam praesentibus ephoris tradidit, dein-
 de vero Aeginam misit, quo ipsa venire cupiverat.
 (77.) Post huius mulieris adventum mox adfuere
 Mantinenses, re confecta. Qui ubi cognovere sero
 se venire post peractam pugnam, vehementer indo-
 luerunt, et mulctam se commeruisse ultro fatebantur.
 Ut vero audivere fugam corripuisse Medos qui cum
 Artabazo erant, hos illi, dissuadentibus licet La-
 cedaemoniis, persecuti sunt usque in Thessaliam.
 Postquam vero domum sunt reversi, duces suarum
 copiarum exsilio multarunt. Post Mantinenses Elei*

727, 16.

10 τὰ δὲ Μαντινέας, ἤκον Ἠλεῖοι. καὶ ὡσαύτως οἱ Ἠλεῖοι
τοῖσι Μαντινεῦσι συμφορὴν ποιησάμενοι ἀπαλλάσσοντο·
ἀπελθόντες δὲ καὶ οὗτοι τοὺς ἡγεμόνας ἐδίωξαν. τὰ
κατὰ Μαντινέας μὲν καὶ Ἠλείους τοσαῦτα.

Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Αἰγινήτων 78
ἦν Λάμπων ὁ Πύθειω, Αἰγινήτων τὰ πρῶτα· ὃς ἀνο-
σιώτατον ἔχων λόγον, ἔετο πρὸς Πausanίην. ἀπικόμε-
νος δὲ, σπουδῇ ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ Κλεομβρότου,
5 „ἔργον ἔργασταί τοι ὑπερφυῖς, μέγαβός τε καὶ κάλ-
„λος· καὶ τοὶ θεοὶ παρέδωκε, ρυσάμενον τὴν Ἑλλά-
„δα, κλέος καταθέσθαι μέγιστον Ἑλλήνων τῶν ἡμεῖς
„ἴδμεν. σὺ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπὶ τούτοις ποιήσον,
„ὅπως λόγος τέ σε ἔχη ἔτι μέζων, καὶ τις ὕστερον
10 „φυλάσσεται τῶν βαρβάρων μὴ ὑπάρχειν ἔργα ἀτά-

venerunt: et hi pariter atque Mantinenses gravissime dolentes redierunt, pariterque atque illi, postquam domum reversi sunt, duces suos in exilium miserunt. Et haec quidem de Mantinensibus et Eleis hactenus.

(78.) Fuit autem in exercitu Aeginetarum ad Plataeas Aegineta *Lampon*, Pythae filius, primarius vir inter Aeginetas: qui Pausaniam adiit, rem improbissimam ei suasurus. Ad quem quum accessisset, magno studio haec verba fecit: *Fili Cleombroti! exsecutus es facinus ita magnum et praeclarum, ut hominis superare naturam videatur: tibi que hoc dedit deus, ut liberatâ Graeciâ omnium quos novimus Graecorum longe maximam gloriam sis consecutus. At tu nunc etiam quod superest perfice; quo famam etiam consequaris maiorem, et*
Herod. T. IV. P. I. Q

„σβαλα ποιέων ἐς τοὺς Ἕλληνας. Λεωνίδει γὰρ ἀπο-
 „θανόντος ἐν Θερμοπύλῃσι, Μαρδονίος τε καὶ Ξέρξης
 „ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἀνεσταύρωσαν. τῷ σὺ τὴν
 „ὁμοίην ἀποδιδούς, ἔπαινον ἔξεις πρῶτα μὲν ὑπὸ πάν-
 „των Σπαρτητέων, αὐτὶς δὲ καὶ πρὸς τῶν ἄλλων 15
 „Ἑλλήνων. Μαρδόνιον γὰρ ἀνασκολοπίσας, τιτιμά-
 „ρησαι ἐς πατέρων τὸν σὸν Λεωνίδην.“ Ὁ μὲν, δοκέων
 79 χαρίζεσθαι, ἔλεγε ταῦδε. Ὁ δ' ἀνταμείβετο τοῖσιδε·
 „ὦ ξεῖνε Αἰγινῆτα, τὸ μὲν εὐνοεῖν τε καὶ προορᾶν, ἀγα-
 „μαι σέῃ γνώμῃς μέντοι ἡμάσθηκας χρηστῆς. ἐξάρας
 „γὰρ με ὑψοῦ καὶ τὴν πάτρην καὶ τὸ ἔργον, ἐς τὸ μη-
 „δὲν κατέβαλες, παραινέων νεκρῷ λυμαίνεσθαι, καὶ, 5
 „ἢ ταῦτα ποιέω, Φᾶς ἀμεινόν με ἀκούσεσθαι. τὰ πρέ-
 „πει μᾶλλον βαρβάροισι ποιέειν, ἢ περ Ἑλλήσι· καὶ

Barbarorum quisque posthac caveat ne res nefarias adversus Graecos suscipiat. Postquam Leonidas ad Thermopylas occubuit, Mardonius et Xerxes caput eius praeciderunt, et e palo erexerunt. Huic si tu paria reddideris, primum Spartanum, tum vero etiam Graeci omnes te collaudabunt. Quippe Mardonium si e palo erexeris, patrium tuum ultus fueris Leonidam. Haec ille dixit, putans se gratificaturum Pausaniae. (79.) Cui his verbis rex respondit: Hospes Aegineta! tuam et benevolentiam et prospicientiam laudo: at a recto animi sensu plurimum abes. Nam postquam me et patriam factumque meum in coelum usque extulisti, in nihilum me proiecisti, dum hortaris ut mortuo insultem, et me ais, id si fecero, melius auditurum. Barbaros hoc facere decet, non

22 ἐκείνοισι δὲ ἐπιφθονέομεν. Ἐγὼ δ' ὦν τούτου εἵνεκα
 23 μῆτε Αἰγινήτῃσι ἄδοιμι, μῆτε τοῖσι ταῦτα ἀρέσκειται·
 10 24 ἀποχρᾶ δ' ἐμοὶ, Σπαρτιήτῃσι ἀρεσκόμενον, ὅσια μὲν
 25 ποιεῖν, ὅσια δὲ καὶ λέγειν. Λεωνίδῃ δὲ, τῷ με κε-
 26 λεύεις τιμωρῆσαι, Φημί μεγάλως τετιμωρῆσθαι· Ψυ-
 27 χῆσί τε τῇσι τῶνδε ἀναριθμήτοις τετίμηται αὐτός
 28 τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Θερμοπύλῃσι τελευτήσαντες.
 15 29 σὺ μέντοι ἔτι ἔχων λόγον τοιόνδε, μῆτε προσέλθῃς
 30 ἔμοιγε, μῆτε συμβουλεύῃς· χάριν ἴσθι τε, εἰὼν ἀπα-
 31 θής. “Ὁ μὲν, ταῦτα ἀκούσας, ἀπαλλάσσεται.

Πausanías δὲ κήρυγμα ποιησάμενος, μῆδ' ἄπει- 80
 σθαι τῆς λήϊς, συγχομίζεν ἐκέλευε τοὺς εἰλωτας τὰ
 χρήματα. οἱ δὲ, ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκευάζοντες, ὤρι-
 σκον σκηναὺς κατεσκευασμένας χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, κλί-

*Graecos: atque illos hoc nomine odimus. Ego qui-
 dem, quod ad hoc adtinet, nec Aeginetis velim
 placere, nec quibuscumque talia placent: sufficit-
 que mihi. Lacedaemoniis placere, sancte agentem,
 sancteque loquentem. Leonidae vero, quem tu me
 iubes ulcisci, puto magnifice esse parentatum:
 nam innumerabilium horum caede ultionem et ipse
 obtinuit et caeteri qui ad Thermopylas occubue-
 runt. Omnino vero, talia propositurus aut suasu-
 rus noli porro meum in conspectum venire: et
 gratias habe, quod incolumis abeas! His auditis,
 ille discessit.*

(80.) Iam Pausanias, proposito per praeconem
 edicto, ne quis de praeda quidquam tangeret, hi-
 lotas iussit pretiosa colligere. Et illi, per castra dis-
 currentes, tentoria inveniunt auro argentoque re-

νας τε ἐπιχρυσούς καὶ ἐπαργύρους, κρητῆρας τε χρυ- 5
 σέους, καὶ Φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκτάματα· σάκκους
 τε ἐπ' ἀμαξέων εὕρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἐφαίνοντο
 ἐνεόντες χρυσεοὶ τε καὶ ἀργυρεοὶ· ἀπὸ τε τῶν κειμέ-
 νων νεκρῶν ἐσκύλευον ψέλια τε καὶ στρεπτούς, καὶ τοὺς
 ἀκινάκεις, ἐόντας χρυσεούς· ἐπεὶ ἐσθῆτός γε ποικίλης 10
 λόγος ἐγίνετο οὐδὲ εἰς. Ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες
 ἐπώλεον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας οἱ εἰλωτες, πολλὰ δὲ καὶ
 ἀπεδείκνυσαν, ὅσα αὐτέων οὐκ οἶά τε ἦν κρύψαι· ὥστε
 Αἰγινήτησι οἱ μεγάλοι πλούτοι ἀρχὴν ἐνθεῦτεν ἐγένοντο,
 οἱ τὸν χρυσὸν, ἅτε ἐόντα χαλκὸν δῆθεν, παρὰ τῶν εἰλω- 15
 81 τέων ὠνεόντο. Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα, καὶ
 δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρί-
 πους ὁ χρυσεὸς ἀνέτεθῃ, ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρῆνου ὄφις τοῦ
 χαλκίου ἐπεστιῶς ἄγχιστα τοῦ βωμοῦ· καὶ τῷ ἐν

pleta, lectosque auro et argento obductos, et crate-
 res aureos, et phialas, aliaque pocula: plaustrisque
 impositos invenerunt saccos, in quibus lebetes erant
 aurei et argentei: denique stratis cadaveribus armillas
 detraxerunt, et torques, et acinaces, qui item aurei
 erant: vestis enim variegatae ne ratio quidem ulla
 habebatur. Ibi tunc multa furto subtrahentes hilotae
 vendiderunt Aeginetis: multa vero etiam represen-
 tabant, quaecumque abscondere non potuerant. At-
 que hinc initium cepere ingentes Aeginetarum divi-
 tia: quippe qui aurum, quasi aes esset, ab hilotis
 emerunt. (81.) Pecuniis reliquisque rebus pretio-
 sis in unum collatis, decimam exemerunt Delphico
 deo; ex qua aureus tripus dedicatus est, qui trici-
 piti serpenti acneo insistit proxime aram; item

5 Ὀλυμπίῃ θεῷ ἐξελόντες, ἀπ' ἧς δεκάπηχυν χάλκεον
 Δία ἀνέθηκαν· καὶ τῷ ἐν Ἴσθμῳ θεῷ, ἀπ' ἧς ἐπτάπη-
 χυς χάλκεος Ποσειδέων ἐξεγένετο· ταῦτα ἐξελόντες, τὰ
 λοιπὰ διαιρέοντο, καὶ ἔλαβον ἕκαστοι τῶν ἄξιοι ἦσαν,
 καὶ τὰς παλλακὰς τῶν Περσέων, καὶ τὸν χρυσὸν, καὶ
 10 τὸν ἄργυρον, καὶ ἄλλα χρήματά τε καὶ ὑποζύγια.
 Ὅσα μὲν νυν ἐξαίρετα τοῖσι ἀριστεύσασι αὐτέων ἐν
 Πλαταιῇσι ἐδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκέω δ'
 ἔγωγε καὶ τούτοισι δοθῆναι. Πausanίῃ δὲ πάντα δέκα
 ἐξαίρεθ' τε καὶ ἐδόθη, γυναῖκες, ἵπποι, τάλαντα, κά-
 15 μηλοι, ὥς δὲ αὐτῶς καὶ τὰ ἄλλα χρήματα. Λέγε- 82
 ται δὲ καὶ τάδε γενέσθαι· ὥς Ἐέρξης Φεύγων ἐκ τῆς
 Ἑλλάδος, Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλίπει τὴν
 ἑωυτοῦ Πausanίην ὦν, ἐρέοντα τὴν Μαρδονίου κατα-

LXXXII. 4. seq. κατασκευὴν χρυσῷ etc. σκηπὴν h. l. uti-
 que legendum suspicatus sum, idque in versione expressi.

Olympico deo decimam exemerunt, ex qua Iovis ae-
 nea statua decem cubitorum dedicata est; denique
 Isthmio deo, unde confecta est Neptuni aenea statua
 septem cubitorum. Haec postquam exemere, reliqua
 inter se distribuerunt, pellices Persarum, et aurum,
 et argentum, et alias res pretiosas, et iumenta: ac-
 ceperuntque quique pro suo merito. Quenam vero
 praecipua data sint eis quorum prae caeteris virtus
 eminuit, a nemine memoratum reperio: puto autem
 equidem, his praecipua quaedam data esse. Pausa-
 niae vero omnia dena selecta dataque sunt, mulie-
 res, equi, talenta, cameli, pariterque alia pretiosa.
 (82.) Narrant etiam hoc accidisse: Xerxem, ex Grae-
 cia fugientem, supellectilem suam Mardonio reli-
 quisse; Pausaniam igitur, quum Mardonii tenta-

σκευὴν χρυσῶν τε καὶ ἀργύρεων καὶ παραπετάσμασι ποι- 5
κίλοισι κατασκευασμένην, καλεῦσαι τοὺς τε ἀρτοκόπους
καὶ τοὺς ὀψοποιούς κατὰ ταῦτα καθὰς Μαρδονίῳ δεῖ-
πνον παρασκευάζειν. ὥς δὲ κελευόμενοι οὗτοι ἐποίουν
ταῦτα, ἐνθαῦτα τὸν Πausανίην, ἰδόντα κλῖνας τε χρυ-
σείας καὶ ἀργυρεάς εὖ ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας τε 10
χρυσείας καὶ ἀργυρεάς, καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρε-
πεία τοῦ δείπνου, ἐκπλαγύντα τὰ προκείμενα ἀγαθὰ,
καλεῦσαι ἐπὶ γέλωτι τοὺς ἑαυτοῦ διηκόνους παρασκευά-
σαι Λακωνικὸν δεῖπνον. ὥς δὲ τῆς θείης ποιηθείσης ἦν
πολλὸν τὸ μέσον, τὸν Πausανίην γελάσαντα μεταπέμ- 15
ψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς· συνελθόντων δὲ
ταυτέων, εἶπαι τὸν Πausανίην, δεικνύντα ἐς ἑκατέρην
τοῦ δείπνου τὴν παρασκευὴν· „Ἄνδρες Ἕλληνες, τῶνδε
„εἵνεκα ἐγὼ ὑμέας συνήγαγον, βουλόμενος ὑμῖν τοῦδε
„τοῦ Μήδων ἡγεμόνος τὴν ἀφροσύνην δεῖξαι· ὅς τοιήνδε 20

rium vidisset auro et argento et variegatis aulacis in-
structum, pistores et coquos iussisse coenam parare
prorsus qualem Mardonio soliti essent instruere.
Quod quum illi fecissent, tum Pausaniam, lectulos
videntem aureos et argenteos pulcre stratos, et men-
sas aureas et argenteas, et magnificum ipsius coenae
adparatum, propositas admiratum lautitias, ioci
caussâ suos famulos *Laconicam* parare coenam ius-
sisse. Quumque multum interesset inter utrumque
epulum, ridentem Pausaniam vocasse Graecorum
duces; eisque, ut convenerunt, utriusque coenae ad-
paratum monstrantem, dixisse: *Hoc consilio, Graeci*
viri! vos convocavi, quo stultitiam vobis ostende-
rem huius ducis Medorum; qui, quum tali victus

729, 5.

„διαστὰν ἔχων, ἦλθε εἰς ἡμέας οὕτω οἰζυρὰν ἔχοντας
 „ἀπαιρησόμενος.“ Ταῦτα μὲν Παιυσανίην λέγεται εἶ-
 παὶ πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων. Ὑστέρῳ 83
 μέντοι χρόνῳ μετὰ ταῦτα καὶ τῶν Πλαταιέων εὗρον
 συχνοὶ θῆκας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν ἄλλων χρη-
 μάτων. Ἐφάνη δὲ καὶ τόδ᾽ ὕστερον ἔτι ταυτέων, τῶν
 5 νεκρῶν περιφιλωθέντων τὰς σάρκας· συνεφόρεον γὰρ τὰ
 ὅστέα οἱ Πλαταιεῖς εἰς ἓνα χῶρον· εὗρεθῃ κεφαλὴ οὐκ
 ἔχουσα ραφὴν οὐδεμίαν, ἀλλὰ ἐξ ἑνὸς εὐοῦσα ὅστέων
 ἐφάνη δὲ καὶ γνάθος, καὶ τὸ ἅπιν τῆς γνάθοιο, ἔχουσα
 ὀδόντας μονοφυέας, ἐξ ἑνὸς ὀστέου πάντας, τοὺς τε
 10 ὀδόντας καὶ τοὺς γομφίους. καὶ πενταπῆχεος ἀνδρὸς
 ὅστέα ἐφάνη.

Ἐπειτεν δὲ Μαρδονίου δευτέρῃ ἡμέρῃ ὁ νεκρὸς ἠφάνη- 84

*generi esset adsuetus, ad nos venit, miserum no-
 strum epulum nobis rapturus. Haec Pausanias de
 cibis Graecorum fertur dixisse. (83.) Sed et in-
 sequente tempore post has res gestas multi Plataen-
 ses arculas adhuc invenerunt auro et argento et aliis
 pretiosis rebus repletas. Et nonnullo rursus post haec
 tempore interiecto, postquam mortuorum cadavera
 carnibus prorsus fuissent nudata, etiam hoc mirum
 adparuit. Quum ossa in unum locum Plataenses
 colligerent, repertum est *cranium nullam* prorsus
suturam habens, sed uno osse constans. Reperta est
 etiam maxilla, quum inferior, tum superior, cuius
dentes ita concreti erant, tam reliqui, quam *mola-*
res, ut uno osse constarent omnes. Reperta etiam sunt
 ossa viri quinque cubitorum.*

(84.) Deinde vero *Marathonii cadaver*, postridie

στο· ὑπ' ὅτεu μὲν ἀνθρώπων, τὸ ἀτρεκέες οὐκ ἔχω εἶπαι. πολλοὺς δὲ τινὰς ἤδη καὶ παντοδαποὺς ἤκουσα θάψαι Μαρδόνιον, καὶ δῶρα μεγάλα οἶδα λαβόντας πολλοὺς παρὰ Ἀρτόντεω τοῦ Μαρδονίου παιδὸς διὰ τοῦτο τὸ ἔργον. ὅστις μὲντοι ἦν αὐτέων ὁ ὑπελόμενός τε καὶ θάψας τὸν νεκρὸν τὸν Μαρδονίου, οὐ δύναμαι ἀτρεκέως πυθέσθαι. ἔχει δὲ τινα Φάτιν καὶ Διονυσοφάνης, ἀνὴρ Ἐφέσιος, θάψαι Μαρδόνιον. ἀλλ' ὁ μὲν τρόπῳ τοιούτῳ ἐτάφη. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐν Πλαταιῇσι τὴν 10 λήϊν διείλοντο, ἔβαπτον τοὺς ἑωυτῶν, χωρὶς ἕκαστοι. Λακεδαιμόνιοι μὲν τριζὰς ἐποίησαντο θήκας. ἑνθα μὲν τοὺς ἱρένας ἔθαψαν, τῶν καὶ Ποσειδώνιος καὶ Ἀμομφάρετος ἔσαν καὶ Φιλοκύων τε καὶ Καλλικράτης. ἐν 5

LXXXV. 4. et 6. ἱρένας et ἱρένες ex virorum doctorum emendatione. ἱρέας, ἱρέες, vet. libri omnes.

quam commissa pugna est, non est repertum. Quod quidem quonam ab homine fuerit subtractum, dicere pro certo non possum. Multos enim memoratos audiui, et diversis e civitatibus viros, qui perhibentur sepeliisse Mardonium; ac novi multos qui hoc nomine ingentia dona acceperunt ab Artonte Mardonii filio. Quis vero ex his sit, qui Mardonii corpus subtraxerit et sepeliverit, pro certo comperire non potui. Fertur etiam fama quaedam, Dionysophanem Ephesium sepeliisse Mardonium. Sed haec de Mardonii sepultura. (85.) *Graeci* vero, divisâ praedâ, *suos sepeliverunt*, seorsim quique. Et Lacedaemonii quidem tria conditoria fecerunt. In uno adolescentes sepelierunt, [*irenas* illi vocant,] quorum e numero Posidonius fuit, et Amompharetus, et Philocyon, et Callicrates:

μὲν δὲ ἐνὶ τῶν τάφων ἔσαν οἱ ἱρένες· ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ, οἱ
 ἄλλοι Σπαρτιῆται· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ, οἱ εἰλωτες. οὗτοι
 μὲν οὕτω ἔθαπτον. Τεγεῆται δὲ χωρὶς πάντας ἀλέας·
 καὶ Ἀθηναῖοι τοὺς ἑαυτῶν ὁμοῦ, καὶ Μεγαρέες τε καὶ
 10 Φλιάσιοι τοὺς ὑπὸ τῆς ἵππου διαφθαρέντας. τούτων
 μὲν δὲ πάντων πλήρεις ἐγένοντο οἱ τάφοι. Τῶν δὲ ἄλ-
 λων ὅσοι καὶ φαίνονται ἐν Πλαταιῇσι ὄντες τάφοι,
 τούτους δὲ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπαισχυνομένους τῇ
 ἀπειστοῖ τῆς μάχης, ἐκάστους χώματα χῶσαι κεινὰ,
 15 τῶν ἐπιγινόμενων εἵνεκεν ἀνθρώπων. ἐπεὶ καὶ Αἰγινή-
 τεων ἐστὶ αὐτόθι καλεόμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω
 καὶ δέκα ἔτεσι ὕστερον μετὰ ταῦτα, δεηθέντων τῶν Αἰ-
 γινήτεων, χῶσαι Κλεάδην τὸν Αὐτοδίκου, ἄνδρα Πλα-
 ταίεα, πρόξενον ὄντα αὐτῶν.

in altero reliquos Spartanos; in tertio hilotas. Hac
 ratione Lacedaemonii usi sunt. Tegeatae vero seor-
 sim ab illis suos omnes uno in sepulcro condiderunt:
 atque ita etiam Athenienses suos uno in loco: pariter-
 que Megarenses et Phliasii suos, qui ab equitibus
 occisi erant. Horum itaque omnium *plena* erant *se-
 pulcra*. Ad reliquorum vero populorum sepulcra quod
 adtinet, quotquot apud Plataeas ostenduntur, illorum
 quique, ut ego comperio, quum puderet eos non in-
 terfuisse pugnae, *inanes* excitarunt *tumulos*, poste-
 rorum hominum gratiâ. Nam ibidem est etiam Aeginet-
 arum, quod vocant, sepulcrum; quod ego audio de-
 cimo post haec anno, rogantibus Aeginetis, a Cleade
 excitatum esse, Autodici filio, cive Plataensi, qui
 publicus Aeginetarum hospes fuit.

- 86 Ὡς δ' ἄρα ἔβαψαν τοὺς νεκροὺς ἐν Πλαταιῇσι οἱ Ἕλληνες, αὐτίκα βουλευομένοισί σφι ἔδοκε στρατεύεσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας, καὶ ἑξαιτέειν αὐτέων τοὺς μηδίσαντας· ἐν πρώτοισι δὲ αὐτέων, Τιμηγενίδην καὶ Ἀτταγῖνον, οἱ ἀρχηγέται ἀνα πρώτους ἔσαν· ἦν δὲ μὴ 5 ἐκδιδῶσι, μὴ ἀπανίστασθαι ἀπὸ τῆς πόλιος πρότερον ἢ ἐξέλωσι. ὥς δέ σφι ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὲ ἑνδεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμενοι ἐπολιόρκειον Θηβαίους, κελεύοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας. οὐ βουλομένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκδιδόναι, τὴν τε γῆν αὐτέων 10
- 87 ἔταμνον, καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τεῖχος. Καὶ, οὐ γὰρ ἐπαύοντο σινεόμενοι, εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἔλεξε τοῖσι Θηβαίοισι Τιμηγενίδης τάδε· „Ἄνδρες Θηβαῖοι, ἐπειδὴ ,οὕτω δέδοκται τοῖσι Ἕλλησι, μὴ πρότερον ἀπαναστῇ-

(86.) Sepultis ad Plataeam mortuis, deliberantibus Graecis placuit protinus contra Thebas ferre arma, postulareque a Thebanis ut sibi hos traderent qui Medorum partes essent secuti, imprimisque Timagenidem et Attaginum, qui prae caeteris principes huius factionis fuissent: quos nisi illi tradidissent, non abscedere decreverunt ab urbe, quin eam expugnassent. Utque hoc eis placuit, ita undecimo post pugnam die ad Thebas venerunt; urbemque obsidentes, postularunt ut praedicti viri sibi dederentur: et, negantibus Thebanis se id facturos, agrum illorum vastarunt, murumque oppugnarunt. (87.) Qui quum adsidue multa illis damna inferrent, vicesimo die Timagenides haec apud Thebanos verba fecit: Quoniam Graecis decretum est, cives Thebanis non prius ab oppugnatione desistere abscedereque,

5 „ναι πολιορκέοντας, ἢ ἐξέλαισι Θήβας, ἢ ἡμέας αὐ-
 „τοῖσι παραδῶτε, νῦν ὦν ἡμέων εἴτεκα γῆ ἡ Βοιωτία
 „πλέω μὴ ἀναπλήσῃ. ἀλλ', εἰ μὲν χρημάτων χρη-
 „ζοντες, πρόσχημα ἡμέας ἐξαίτιάται, χρήματά σφι
 „δῶμεν ἐκ τοῦ κοινοῦ· σὺν γὰρ τῷ καινῷ καὶ ἐμψόσα-
 10 „μεν, οὐδὲ μῶνοι ἡμέες. εἰ δὲ ἡμέων ἀληθείας δοκίμοι
 „πολιορκέουσι, ἡμεῖς ἡμέας αὐτοὺς ἐς ἀντιλογίην πα-
 „ρέξομεν.“ Κάρτα τε ἔδοξε εὖ λέγειν, καὶ ἐς καιρὸν
 αὐτίκα τε ἐπεκρυψύνοντο πρὸς Πausanίην οἱ Θηβαῖοι,
 θέλοντες ἐκιδόσκει τοὺς ἄνδρας. Ὡς δὲ ἀμολόγησαν 88
 ἐπὶ τούτοις, Ἀτταγῖνος μὲν ἐκιδόσκει ἐκ τοῦ ἄστυος
 παῖδας δὲ αὐτοῦ ἀπαχθέντας Πausανίης ἀπέλυσε τῆς
 αἰτίας, Φὰς τοῦ μηδισμοῦ παῖδας οὐδὲν εἶναι μετα-
 5 τείους. τοὺς δὲ ἄλλους ἄνδρας τοὺς ἐξέδοσαν οἱ Θη-

quam aut expugnassent Thebas, aut nos illis a vobis dediti essemus; nunc nostrā causā ne plura porro patiatur Boeotia terra! Sed, si illi, pecuniarum avidi, in speciem tantum nos deposcunt, demus eis pecunias ex publico: nam publice omnes Medorum partes secuti sumus, non nos soli. Sin vere nos deditos cupiunt, eaque causā urbem oppugnant, nos ipsi ad causam apud eos dicendam nos sistemus. Et hic sane optime dicere visus est et opportune: protinusque caduceatorem Thebani miserunt ad Pausaniam, significantes se viros illos esse tradituros. (88.) De quo ut inter utrosque convenit, interim Attaginus quidem ex urbe clam profugit: cuius filios Pausanias ad se adductos absolvit crimine, Medismi culpam, dicens, filios nullam habere. Reliqui vero viri quos Thebani dedide-

βαῖοι, οἱ μὲν ἐδόκειον ἀντιλογίης τε κυρήσειν, καὶ δὴ
 χρήμασι ἐπειποίθεσαν διωθέεσθαι· ὁ δὲ, ὡς παρέλαβε,
 αὐτὰ ταῦτα ὑπονοέων, τὴν στρατιὴν τὴν τῶν συμμά-
 χων ἅπασαν ἀπῆκε, καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν εἰς Κόριν-
 θον, διέφθειρε. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θή- 10
 βησι γενόμενα.

- 89 Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος, Φεύγων ἐκ Πλαταιέων,
 καὶ δὴ καὶ πρόσω ἐγίνετο. Ἀπικόμενον δέ μιν οἱ Θεσ-
 σαλοὶ παρὰ σφέας, ἐπὶ τε ξείνια ἐκάλεον, καὶ ἀνεί-
 ρώτευν περὶ τῆς στρατιῆς τῆς ἄλλης, οὐδὲν ἐπιστά-
 μενοι τῶν ἐν Πλαταιῇσι γενομένων. ὁ δὲ Ἀρτάβαζος, 5
 γνούς ὅτι εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀληθινήν τῶν ἀγῶ-
 νων εἶπαι, αὐτός τε κινδυνεύσει ἀπολέσθαι καὶ ὁ μετ'
 αὐτοῦ στρατός· ἐπιθήσεσθαι γὰρ οἱ πάντα τινὰ οἶετο :

runt, putabant illi quidem ad dicendam caussam se
 iri admissum, praetereaue confidebant pecuniis
 amoliri a se posse periculum: at id ipsum suspica-
 tus Pausanias, postquam illos accepit, universum so-
 ciorum exercitum dimisit, et illos Corinthum abdu-
 ctos interfecit. Ac haec quidem res sunt, ad Plataeas
 et ad Thebas gestae.

(89.) *Artabazus* vero, *Pharnacis* filius, qui *Pla-
 taeis* profugerat, iam longe admodum erat progres-
 sus. Qui ubi in *Thessaliam* pervenit, *Thessali* eum
 ad hospitium vocarunt, sciscitatique sunt de reliquo
 exercitu: nec dum enim quidquam de rebus ad *Pla-
 taeas* gestis compererant. At *Artabazus*, bene gnarus,
 si de praeliis factis id quod res erat illis aperuisset,
 verendum sibi esse, ne ipse se cum exercitu suo per-
 eat: unumquemque enim se adgressurum existima-

πυνθαρόμενον τὰ γεγονότα· ταῦτα ἐκλογιζόμενος, οὔτε
 10 πρὸς τοὺς Φωκέας ἐξαγόρευε οὐδὲν, πρὸς τε τοὺς Θεσ-
 σαλοὺς ἔλεγε τάδε· „Εγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες Θεσσαλοὶ,
 „ὥς ὁρᾶτε, ἐπείγομαί τε κατὰ τὴν ταχίστην ἑλὼν ἐς
 „Θρηίκην, καὶ σπουδὴν ἔχω, πεμφθεὶς κατὰ τι πρῆ-
 „γμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶνδε. αὐτὸς δὲ ὑμῖν
 15 „Μαρδόνιος, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, οὗτος κατὰ πόδας
 „ἐμεῦ ἐλαύνων προσδόκιμός ἐστι. τοῦτον καὶ ξεινίζετε,
 „καὶ εὖ ποιεῦντες φαίνεσθε· οὐ γὰρ ὑμῖν ἐς χρόνον
 „ταῦτα ποιεῦσι μεταμελήσει.“ Ταῦτα δὲ εἰπας, ἀπέ-
 λαινε σπουδῇ τὴν στρατιὴν διὰ Θεσσαλίας τε καὶ Μα-
 20 κεδονίης ἰθὺ τῆς Θρηίκης, ὥς ἀληθέως ἐπειγόμενος, καὶ
 τὴν μεσόγαϊαν τάμνων τῆς ὁδοῦ. καὶ ἀπικνέεται ἐς Βυ-
 ζάντιον, καταλιπὼν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωυτοῦ συχνοὺς
 ὑπὸ Θρηίκων τε κατακοπέντας κατ’ ὁδόν, καὶ λιμῶ

vit, qui quae gesta erant cognovisset: haec igitur
 secum reputans, nec apud Phocenses vulgaverat
 quidquam, et apud Thessalos haec dixit: *Ego qui-*
dem, ut videtis, Thessali! in Thraciam maturo
pervenire; et celeritate utor, quippe praemissus
e castris cum hisce ad rem quamdam peragendam.
Ipse vero Mardonius, e vestigio me cum suo exer-
citu sequens, mox vobis aderit. Hunc hospitio
excipite, omniaque ei officia praestate: nec enim,
id fecisse, in posterum vos poenitebit. His dictis,
 raptim per Thessaliam et Macedoniam rectè Thraciam
 versus duxit exercitum, vere festinans, et per mediam
 terram viam carpens. Denique Byzantium pervenit,
 relictis quidem de suo exercitu multis, qui partim a
 Thracibus in itinere caesi sunt, partim fame et labo-

συστάοντας καὶ καμάτω· ἐκ Βυζαντίου δὲ διέβη πλοίοισι.
 Οὗτος μὲν οὕτω ἀπενόστησε εἰς τὴν Ἀσίην. 25

90 ΤΗΣ δὲ αὐτῆς ἡμέρης τῆς περ ἐν Πλαταιῇσι τὸ
 τρώμα ἐγένετο, συνεκύρησε γενέσθαι καὶ ἐν Μυκάλη
 τῆς Ἰωνίης. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Δῇλῳ κατέατο οἱ Ἑλ-
 ληνες, οἱ ἐν τῇσι νηυσὶ ἅμα Λευτυχίδῃ τῷ Λακεδαι-
 μονίῳ ἀπικόμενοι, ἤλθόν σφι ἄγγελοι ἀπὸ Σάμου, 5
 Λάμπων τε Θρασυκλῆος, καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρχεστρα-
 τίδεω, καὶ Ἡγησίστρατος Ἀρισταγόρεω, πεμφθέντες
 ὑπὸ Σαμίων λάβειν τῶν τε Περσέων καὶ τοῦ τυράννου
 Θεομήστορος τοῦ Ἀνδροδάμαντος, τὴν κατέστησαν Σά-
 μου τύραννον οἱ Πέρσαι. ἐπελθόντων δὲ σφεων ἐπὶ τοὺς 10
 στρατηγοὺς, ἔλεγε Ἡγησίστρατος πολλὰ καὶ παν-
 τοῖα· ὥς „ ἦν μούνον ἴδωνται αὐτοὺς οἱ Ἴωνες, ἀποστή-
 σονται ἀπὸ Περσέων, καὶ ὥς οἱ βαρβαροὶ οὐκ ὑπομε-

ribus conflictati perierunt. Tum ex Byzantio navi-
 giis traiecit: atque ita hic in Asiam est reversus.

(90.) Quo die istam ad Plataeas cladem *Persae*
 acceperunt, eodem die accidit ut alia calamitate *ad*
Mycalen Ioniae adfligerentur. Scilicet quum Deli
 sederent Graeci, qui duce *Leotychide* Lacedaemo-
 nio cum classe advenerant, venerunt ad eos ex
 Samo legati, Lampon Thrasyclis filius, et Athena-
 goras Archestratidae, et Hegesistratus Aristagorae,
 a Samiis missi insciis Persis et inscio tyranno Theo-
 mestore, Androdamantis filio, quem Persae tyran-
 num Sami constituerant. Qui ubi Graecorum duces
 convenere, multa atque varia verba *Hegesistratus*
 fecit; dicens, *si modo vidissent illos Iones, descen-*
turos esse a Persis, et ad illorum adventum disces-

νέουσι· ἦν δὲ καὶ ἄρα ὑπομείνωσι, οὐκ ἐτέρην ἄγρην
 15 τοιαύτην εὐρεῖν ἂν αὐτούς.“ Θεοὺς τε κοινούς ἀνακα-
 λέων, προέτρεπε αὐτοὺς ρύσασθαι ἄνδρας Ἑλλήνας ἐκ
 δουλοσύνης, καὶ ἀπαμῦναι τὸν βάρβαρον· „εὐπετές τε
 αὐτοῖσι, ἔφη, ταῦτα γίνεσθαι· τὰς τε γὰρ νῆας αὐτέων
 κακῶς πλέειν, καὶ οὐκ ἀξιομάχους κείνοισι εἶναι· αὐ-
 20 τοί τε, εἴ τι ὑποπτεύουσιν μὴ δόλω αὐτοὺς προάγοιεν,
 ἐτόίμοι εἶναι ἐν τῇσι νηυσὶ τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι ὅμη-
 ροι εἶναι.“ Ὡς δὲ πολλὸς ἦν λισσόμενος ὁ ξείνος ὁ Σά- 91
 μιος, εἶρετο Λευτυχίδης, εἴτε κληδόνος εἵνεκεν θέλων
 πυθέσθαι, εἴτε καὶ κατὰ συντυχίην, Θεοῦ ποιεῦντος·
 „ὦ ξεῖνε Σάμιε, τί τοι τὸ οὔνομα;“ ὁ δὲ εἶπε,
 5 „Ἡγησίστρατος.“ ὁ δὲ, ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λό-
 γον, εἴ τινα ὀρμητὸ λέγειν ὁ Ἡγησίστρατος, εἶπε·

*suos Barbaros; sive hi manserint, nullam aliam
 talem praedam Graecos umquam reperturos. De-
 nique communes deos invocans, hortatus illos est,
 ut homines Graecos servitute vellent liberare, et
 pellere Barbarum. Idque facile illis esse factu,
 ait: etenim et naves eorum male navigare, nec
 resistere illis posse. Quod si quam suspicio-
 nem haberent per dolum se illos excitare, paratos
 se esse in illorum navibus obsidum loco abduci.
 (91.) Quumque pluribus verbis orare non desiste-
 ret Samius hospes, tunc Leotychides, sive consulto
 capiendi ominis caussâ, sive forte fortuna, deo ita
 volente, interrogavit eum: Samie hospes! quodnam
 tibi nomen est? Et ille, Hegesistratus, ait. Moxque
 Leotychides, intercipiens reliquum sermonem, si
 quem adiecturus Hegesistratus esset, Accipio, in-*

„Δέκομαι τὸν οἰωνόν, τὸν Ἠγησίστρατον, ᾧ ξεῖνε Σά-
 „μιν. σὺ δὲ ἡμῖν ποίεε ὅπως αὐτός τε δοὺς πίστιν ἀπα-
 „πλεύσεται, καὶ οἱ σὺν σοὶ ἔοντες οἶδε, ἣ μὲν Σαμίου
 92 „ἡμῖν προθύμους ἔσεσθαι συμμάχους.“ Ταῦτά τε 10
 ἅμα ἠγόρευε, καὶ τὸ ἔργον προσῆγε. αὐτίκα γὰρ οἱ
 Σάμιοι πίστιν τε καὶ ὅρκια ἐποιεῦντο συμμαχίης πέρα
 πρὸς τοὺς Ἕλληνας. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, οἱ μὲν ἀπέ-
 πλεον· μετὰ σφέων γὰρ ἐκέλευε πλέειν τὸν Ἠγησί- 5
 στρατον, οἰωνόν τὸ οὖνομα ποιούμενος. οἱ δὲ Ἕλληνες,
 ἐπισχόντες ταύτην τὴν ἡμέρην, τῇ ὕστεραίῃ ἐκαλλι-
 ρέοντο, μαντευομένου σφί Διήφονου τοῦ Εὐηνίου, ἀν-
 δρὸς Ἀπολλωνιήτεω, Ἀπολλωνίης δὲ τῆς ἐν τῷ Ἰονίῳ
 κόλπῳ.

93 Τοῦ τὸν πατέρα κατέλαβε Εὐήμιον προῆγμα τοιόνδε. 10

XCII. 2. προσῆγε. Forc. προῆγε, processit, successit negotium.

quit, omen, Samie hospes! accipio hunc copia-
 rum ducem. [hoc enim sonat graecum huius viri
 nomen.] Tu modo fac, et hi qui tecum sunt, ut,
 priusquam hinc abeatis, fidem nobis detis, revera
 Samios promptos nobis socios adfuturos. (92.)
 Hacc locutus, e vestigio rem exsequi adgressus est.
 Protinus enim Samii de societate cum Graecis fidem
 et iusiurandum dederunt: coque facto, duo ex lega-
 tis domum navigarunt; nam Hegesistratum secum
 navigare Leotychides iussit, nomen eius pro omine
 accipiens. Et illo quidem die se continuerunt Graeci,
 postridie vero laeta illis sacra fuere, interpretis sacro-
 rum officio fungente Deiphono, Evenii filio, Apollo-
 niata, ex illa Apollonia, quae ad Ionium mare sita est.
 (93.) Deiphoni huius pater *Euenius* fortuna usus

Ἔστι ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ ταύτῃ ἱερὰ ἡλίου πρόβατα, τὰ
 τὰς μὲν ἡμέρας βόσκεται παρὰ ποταμὸν, ὃς ἐκ Λά-
 κμωνος οὐρέας ῥέει διὰ τῆς Ἀπολλωνίης χώρας ἐς Θά-
 5 λασσαν, παρ' Ὠρικὸν λιμένα· τὰς δὲ νύκτας ἀραιρη-
 μένοι ἄνδρες οἱ πλούτῳ τε καὶ γένεϊ δοκιμαῖσται τῶν
 ἀστῶν, οὗτοι φυλάσσουσι ἐνιαυτὸν ἕκαστος. περὶ πολ-
 λοῦ γὰρ δὴ ποιεῖνται Ἀπολλωνιῆται τὰ πρόβατα ταῦ-
 τα, ἐκ Θεοπροπίου τινός. ἐν δὲ ἄντρῳ αὐλίζονται, ἀπὸ
 10 τῆς πόλιος ἐκάς. ἔνθα δὴ τότε ὁ Εὐήνιος οὗτος ἀραιρη-
 μένος ἐΦύλασσε. καὶ κοτε αὐτοῦ κατακοιμήσαντος τὴν
 Φυλακὴν, παρελθόντες λύκοι ἐς τὸ ἄντρον, διέΦθειραν
 τῶν προβάτων ὡς ἐξήκοντα. ὁ δὲ, ὡς ἐπήϊσε, εἶχε σιγῇ
 καὶ ἔφραζε οὐδενί, ἐν νόῳ ἔχων ἀντικαταστήσειν ἄλλα
 15 πριάμενος. καὶ, οὐ γὰρ ἔλαβε τοὺς Ἀπολλωνιῆτας ταῦ-
 τα γενόμενα· ἀλλ', ὡς ἐπύθοντο, ὑπαγαγόντες μιν

erat huiusmodi. Sunt Apolloniae oves Soli sacrae,
 quae interdiu pascuntur iuxta fluvium, qui ex Lac-
 mone monte per agrum Apolloniatem prope Oricum
 portum in mare influit: noctu vero selecti viri, di-
 vitiis et genere spectatissimi inter cives, easdem oves
 custodiunt, quisque per anni spatium. Nam oves has,
 ex oraculi responso quodam, maximi faciunt Apol-
 loniatae; stabulantur autem illae in antro quodam
 procul ab urbe. Ibi eas tunc Euenius hic, ad id de-
 lectus, custodiebat: et nocte quadam, quum, qui
 vigilare debebat, obdormivisset, ingressi in antrum
 lupi oves fere sexaginta corripuerunt. Quod ubi ille
 animadvertit, tacuit, nec cuiquam edixit, alias co-
 gitans emere et in illarum locum substituere. At
 non latuit Apolloniatas factum: qui, ut id cognove-

ὕπὸ δικαστήριον, κατέκριναν, ὡς τὴν φυλακὴν κατακοιμήσαντα, τῆς ὄψιος στερηθῆναι. Ἐπὶ τε δὲ τὸν Εὐήνιον ἐξετύφλωσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα οὔτε πρόβατά σφι ἔτικτε, οὔτε γῇ ἔφερε ὁμοίως καρπὸν. πρό- 20
 Φαντα δὲ σφι ἐν τε Δαδῶνῃ καὶ ἐν Δελφοῖσι ἐγένετο, ἐπεί τε ἐπειρώτευν τοὺς προφῆτας τὸ αἴτιον τοῦ παρεόντος κακοῦ· οἱ δὲ αὐτοῖσι ἔφραζον „ὅτι ἀδίκως τὸν φύλακον τῶν ἱρῶν προβάτων Εὐήνιον τῆς ὄψιος ἐστέρησαν. αὐτοὶ γὰρ ἐπορμῆσαι τοὺς λύκους· οὐ πρότερόν τε 25
 παύσεσθαι τιμωρόντες ἐκείνῳ, πρὶν ἢ δίκας δῶσι τῶν ἐποίησαν, ταύτας τὰς αὖ αὐτὸς ἔλγεται καὶ δικαιοῖ· τουτέων δὲ τελεομένων, αὐτοὶ δώσειν Εὐηνίῳ δόσιν τοιαύτην τὴν πολλοὺς μιν μακαριεῖν ἀνθρώπων ἔχοντα.“

XCIII. 22. ἐπὶ τε. Sic ed. Borh. ex Reiskii coniect. Vulgo πρόφαντα --- ἐγένετο. ἔπειτα δὲ etc. Haec eis --- praedicta erant. Deinde vero etc.

runt, in iudicium adductum Euenium condemnarunt, ut, quoniam ovium custodiam adeo negligenter obiisset, oculorum usu privaretur. Sed, postquam eum excaecarunt, continuo deinde nec oves illis pepererunt, nec terra fructum, ut ante, edere coepit. Quumque et Dodonaeum et Delphicum consuluisent oraculum, caussamque quaesissent praesentium malorum, responderunt prophetae, eo illis haec accidere, quod sacrarum ovium custodem Euenium luminibus orbassent. Ipsos enim (deos) immisisse lupos; neque prius desituros esse illum ulcisci, quam ei poenam facinoris dedissent Apolloniatae, quamcumque ipse postulasset: quae quando soluta fuerit poena, daturus Euenio esse deos tale donum, cuius caussa multi homines beatum illum

Τὰ μὲν χρηστήρια ταῦτά σφι ἐχρήσθη. οἱ δὲ Ἀπολ- 94
λωνιῆται, ἀπόρρητα ποιησάμενοι, πρόθεσαν τῶν ἀστῶν
ἀνδράσι διαπρῆξαι. οἱ δὲ σφι διέπρηξαν ᾧδε. κατημέ-
νου Εὐηνίου ἐν Θώκῳ, ἐλθόντες οἱ παρίζοντο, καὶ λό-
5 γους ἄλλους ἐποιεῦντο, ἐς ὃ κατέβαινον συλλυπεύμενοι
τῷ πάθει. ταύτῃ δὲ ὑπάγοντες, εἰρώτεον „τίνα δίκην ἂν
ἔλοιτο, εἰ ἐθέλοιεν Ἀπολλωνιῆται δίκας ὑποστῆναι δά-
σειν τῶν ἐποίησαν.“ Ὁ δὲ, οὐκ ἀκηκοὺς τὸ θεοπρόπιον,
εἶλετο εἶπας· „εἴ τίς οἱ δοίῃ ἀγροὺς τῶν ἀστῶν, ὀνομά-
10 σας τοῖσι ἡπίστατο εἶναι καλλίστους δύο κλήρους τῶν
ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ· καὶ οἴκησιν πρὸς τούτοις, τὴν ἥδε
καλλίστην εἴδωσαν τῶν ἐν τῇ πόλει· τούτων δὲ, ἔφη,
ἐπήβολος γενόμενος, τοῦ λοιποῦ ἀμήνιτος εἶναι, καὶ

sint praedicaturi. (94.) Haec Apolloniatis data
sunt responsa; quae illi clam habentes, civium suo-
rum nonnullis negotium cum Euenio conficiendum
mandarunt. Et hi ad id conficiendum hac usi sunt
ratione. Conveniunt Euenium in sella sedentem, ei-
que adsidentes primum aliis de rebus verba faciunt,
deinde ad commiserandam hominis calamitatem pro-
gressi, atque ita eum fallentes, interrogant *quasnam*
poenas esset postulaturus, si voluissent Apollo-
niatae poenas sustinere eorum quae in illum ad-
misissent? Et ille, qui de oraculi responso nihil
audiverat, optans ait: *si quis ipsi daret agros istos,*
(nominabat nempe cives quosdam, quas noverat duo
pulcerrima Apolloniae praedia possidere:) *et aedes*
insuper in urbe, quas noverat ille pulcerrimas esse;
haec, inquit, si nactus fuisset, in posterum se non
iraturum esse civibus, sed hac multa fore con-

δίκην οἱ ταύτην ἀποχρᾶν γενομένην.“ Καὶ ὁ μὲν ταῦ-
 τα ἔλεγε, οἱ δὲ παρῆδροι εἶπαν ὑπολαβόντες· „Εὐήνιε, 15
 „ταύτην δίκην Ἀπολλωνιῇται τῆς ἐκτυφλώσιος ἐκτί-
 „νουσί ται κατὰ θεοπρέπια τὰ γεγόμενα.“ Ὁ μὲν δὲ
 πρὸς ταῦτα δεινὰ ἐποιέετο, ἐνθεῦτεν πυθόμενος τὸν πάν-
 τα λόγον, ὡς ἔξαπατηθεῖς· οἱ δὲ, πριάμενοι παρὰ τῶν
 ἐκτεμνέων, διδοῦσί οἱ τὰ εἴλετο. καὶ μετὰ ταῦτα αὐ- 20
 τικά ἔμφυτον μαντικὴν εἶχε, ὥστε καὶ οὐνομαστός
 γενέσθαι.

- 95 Τούτου δὲ ὁ Δηίφονος ἐὼν παῖς τοῦ Εὐηνίου, ἀγόν-
 των Κορινθίων, ἐμαντεύετο τῇ στρατιῇ. Ἦδη δὲ καὶ τότε
 ἤκουσα, ὡς ὁ Δηίφονος ἐπιβατεύων τοῦ Εὐηνίου οὐνό-
 ματος, ἐξελάμβανε ἐπιὼν τὴν Ἑλλάδα ἔργα, οὐκ ἐὼν

XCV. 4. ἐπιὼν τὴν Ἑλλάδα ex Reiskii coniect. Et sic ed. Borh.
 cum Larch. Vulgo ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, i. e. contra Graeciam.

tentum. Quae ubi illi dixit, adsidentes ei cives re-
 sponderunt: *Euenie, hanc mulctam, ex oraculi
 responso, solvunt tibi Apolloniatae pro eo quod
 te luminibus privarunt.* Et ille quidem, postquam
 rem totam cognovit, aegerrime tulit se ita esse cir-
 cumventum: Apolloniatae vero ea, quae ille opta-
 verat, emta a dominis, ei dederunt. Protinus autem
 ab hoc tempore insitam divinandi vim et sacra in-
 terpretandi idem *Euenius* habuit, ita ut hoc nomine
 celebris evaserit.

(95.) Huius igitur Euenii filius *Deiphonus*, ad-
 ductus a Corinthiis, sacrorum interpretes fuit apud
 hunc exercitum. Audiui vero etiam, eundem *Dei-*
phonum, usurpato Euenii nomine, obiisse Graeciam,
 et passim operam suam locasse, quum non fuisset

735, 100.

5 Εὐνήϊου παῖς. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς ἐκαλλέεσθαι, ἀνῆ- 96
 γον τὰς νῆας ἐκ τῆς Δήλου πρὸς τὴν Σάμον. ἐπεὶ δὲ
 ἐγένοντο τῆς Σαμῆς πρὸς Καλάμοισι, οἱ μὲν αὐτοῦ
 ὀρμισάμενοι κατὰ τὸ Ἡραῖον τὸ ταύτη, παρσκευά-
 5 ζοντο ἐς ναυμαχίην. οἱ δὲ Πέρσαι, πυθόμενοί σφεας
 προσπλέειν, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἡπείρου τὰς
 νῆας τὰς ἄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων ἀπῆκαν ἀποπλέειν.
 βουλευομένοισι γὰρ σφι ἐδόκεε ναυμαχίην μὴ ποιεέ-
 σθαι· οὐ γὰρ ὧν ἐδόκεον ὁμοῖοι εἶναι. ἐς δὲ τὴν ἡπείρου
 10 ἀπέπλεον, ὅπως ἔωσι ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατὸν τὸν σφέ-
 τερον, ὄντα ἐν τῇ Μυκάλῃ· ὃς, κελεύσαντος Ξέρξεω,
 καταλελειμμένος τοῦ ἄλλου στρατοῦ, Ἰωνίην ἐφύλασ-
 σεν. τοῦ πλήθους μὲν ἕξ μυριάδες· ἐστρατήγες δὲ αὐτοῦ

XCVI. 3. Καλάμοισι ed. Schaef. et Borh. cum Larch. ex
 Athenaeo. Alii vulgo omnes Καλαμίσοισι.

Euenii filius. (96.) *Graeci*, ut perlitarunt, naves ex Delo *ad Samum* moverunt; et postquam ad Calamos venerunt, terrae Samiae locum ita nominatum, ibi prope Iunonis templum, quod eo loci est, adpulerunt et ad navalem pugnam se compararunt. At *Persae*, ubi illos adnavigare resciverunt, ipsi quoque naves moverunt; et caeteras quidem admo- verunt continenti, Phoenicum vero naves ut abirent permiserunt. Deliberantibus quippe visum erat, pugna navali non esse decernendum, nec enim se Graecis pares esse existimabant. Ad continentem au- tem navigarunt, quo essent sub pedestris exercitus sui tutamine, qui in *Mycale* erat, nempe iussu Xerxis de reliquo exercitu ibi custodiendae Ioniae caussa relictus. Sexaginta hominum millia erant,

Τιγράνης, κάλλει τε καὶ μεγάλῃ ὑπερφέρων Περσέων.
 Ὑπὸ τοῦτον μὲν δὴ τὸν στρατὸν ἐβουλευσάντο καταφυ- 15
 γόντες οἱ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγοὶ ἀνείρυσαι τὰς νῆας,
 καὶ περιβαλέσθαι ἔρκος, ἔρυμα τῶν νεῶν, καὶ σφείων
 97 αὐτέων κρηφύγεται. Ταῦτα βουλευσάμενοι, ἀνή-
 γοντο. ἀπικόμενοι δὲ παρὰ τὸ τῶν Ποτνιέων ἱὸν τῆς
 Μυκάλης ἐς Γαίσωνα τε καὶ Σκολοπόεντα, τῇ Δήμη-
 τρος Ἐλευσινίης ἐστὶν ἱὸν, τὸ Φίλιστος ὁ Πασικλῆος
 ιδρύσατο, Νείλεω τῷ Κόδρου ἐπιστόμενος ἐπὶ Μιλή- 5
 του κτιστύν· ἐνθαῦτα τὰς τε νῆας ἀνείρυσαν, καὶ πε-
 ριβάλοντο ἔρκος καὶ λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκκό-
 ψαντες ἡμέρα, καὶ σκόλοπας περὶ τὸ ἔρκος κατέπηξαν.
 καὶ παρεσκευάδατο ὡς πολιορκησόμενοι, καὶ ὡς νικῆ-
 σοντες· ἐπ' ἀμφοτέρα ἐπιλεγόμενοι γὰρ παρεσκευάδατο. 10

quibus Tigranes praeerat, vir et formâ et staturâ
 eminens. Huius igitur sub exercitus tutamen se reci-
 pere decreverunt duces classis, navesque in terram
 subducere, et vallo circumdare, quod simul muni-
 mentum navibus et sibi refugium esset. (97.) Hoc
 inito consilio profecti sunt *Persae*; quumque prae-
 ternavigato Eumenidum templo, quod in Mycale
 est, in Gaesonem et Scolopoëntem venissent, ubi est
 Cereris Eleusinae templum, quod Philistus statuit,
 Pasiclîs filius, Neleum Codri filium ad Miletum con-
 dendam secutus: ibi subduxerunt naves: et, caesis ar-
 boribus frugiferis, muro eas circumdederunt partim
 ligneo, partim lapideo, palosque praeacutos circa
 murum defixerunt. Denique, in utramque partem re
 deliberata, et ad tolerandam obsidionem et ad su-
 perandum hostem sese comparabant.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς ἐπύθοντο οἰχωκότας τοὺς βαρ- 98
 βάρους εἰς τὴν ἡπειρον, ἤχθοντο ὡς ἐκπεφυγότων· ἐν
 ἀπορίῃ τε εἶχοντο ὅ τι ποιέωσι, εἴτε ἀπαλλάσσωνται
 ὀπίσω, εἴτε καταπλέωσι ἐπ' Ἑλλησπόντου. τέλος δ'
 5 ἔδοξε τούτων μὲν μηδέτερά ποιέειν, ἐπιπλέειν δὲ ἐπὶ
 τὴν ἡπειρον. παρασκευασάμενοι ὦν εἰς ναυμαχίην καὶ
 ἀποβάθρας καὶ τὰ ἄλλα ὅσων ἔδεε, ἔπλεον ἐπὶ τῆς
 Μυκάλης. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἐγίνοντο τοῦ στρατοπέ-
 δου, καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετό σφι ἐπαναγόμενος, ἀλλὰ
 10 ὥρων νῆας ἀνελκυσμένας ἔσω τοῦ τείχεος, πολλὸν δὲ
 πεζὸν παρακεκριμένον παρὰ τὸν αἰγιαλόν· ἐνθαῦτα
 πρῶτον μὲν ἐν τῇ νηὶ παραπλέων, ἐγχερίμψας τῷ αἰ-
 γιαλῷ τὰ μάλιστα Λευτυχίδης, ὑπὸ κήρυκος προηγό-
 ρευε ταῖσι Ἴωσι λέγων· „Ἄνδρες Ἴωνες, ὅσοι ὑμέων
 15 „τυγχάνουσι ἐπακούοντες, μάθετε τὰ λέγω· πάντως

(98.) *Graeci*, ut ad continentem abiisse Barba-
 ros cognoverunt, aegre ferebant quod sibi e mani-
 bus essent elapsi: nec vero satis certi erant quid fa-
 cerent ipsi, utrum domum redirent, an in Hellespon-
 tum navigarent. Ad extremum decreverunt neutrum
 horum facere, sed ad continentem dirigere naves.
 Itaque praeparatis scalis et aliis rebus quarum in
 navali pugna usus est, versus *Mycalen* navigarunt.
 Ubi vero prope castra fuerunt hostium, neque quis-
 quam adparuit qui adversus illos egrederetur, naves
 autem viderunt intra murum subductas, et frequen-
 tem peditatum secundum littus in acie stantem; ibi
 tunc *Leotychides*, primum, praeter littus quam pro-
 xime potuit navigans, praeconis voce haec verba
 Ionibus adclamavit: *Viri Iones, quotquot estis qui*

- „γὰρ οὐδὲν συνήσουσι Πέρσαι τῶν ἐγὼ ὑμῖν ἐντέλλο-
 „μαι. ἐπεὰν συμμίσγωμεν, μεμνήσθαι τινα χρὴ ἐλευ-
 „θερίας μὲν πάντων πρῶτον, μετὰ δὲ, τοῦ συνθήμα-
 „τος Ἑβης. καὶ τὰδε ἴστω καὶ ὁ μὴ ἰσακούσας ὑμέων
 „πρὸς τοῦ ἑπακούσαντος.“ ὧτὸς δὴ οὗτος ἐὼν τυγχά- 20
 νει νόος τοῦ πρήγματος καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ ἐπ’ Ἀρ-
 τεμισίῳ. ἢ γὰρ δὴ λαβόντα τὰ ῥήματα τοὺς βαρβά-
 ρους ἔμελλε τοὺς Ἴωνας πείσειν, ἢ ἔπειτα ἀνενειχθέντα
 εἰς τοὺς βαρβάρους, ποιήσειν ἀπίστους τοῖσι Ἕλλησι.
 99 Λευτυχίδῳ δὲ ταῦτα ὑποθεμένου, δεύτερα δὴ τὰδε
 ἐποίειν οἱ Ἕλληνες. προσσχόντες τὰς νῆας, ἀπέβησαν
 εἰς τὸν αἰγιαλόν· καὶ οὗτοι μὲν ἐτάσσοντο. Οἱ δὲ Πέρ-
 σαι, ὡς εἶδον τοὺς Ἕλληνας παρασκευαζομένους εἰς μά-
 χην, καὶ τοῖσι Ἴωσι παραινέσαντας, τοῦτο μὲν, ὑπο- 5

*me auditis, accipite quae dico! omnino enim non
 intelligent Persae quae vobis mando. Quando ad
 manus venerimus cum hoste, tum quisque vestrum
 ante omnia libertatis memento, deinde vero tes-
 serae Hebae. Sed et, qui vocem meam non exaudi-
 erit, cognoscat haec ex his qui audiverint. Cu-
 ius sermonis idem consilium fuit quod Themistoclis
 ad Artemisium. Scilicet, si Persas laterent dicta,
 persuasurum se speravit Ionibus ut deficient; sive
 illa ad Barbaros fuissent delata, facturum ut hi
 Graecis (Ionibus) diffiderent. (99.) Deinde, post-
 quam ita Ionas hortatus Leotychides est, haec fece-
 runt Graeci. Adpulsis ad littus navibus exscende-
 runt, aciemque instruxerunt. Persae vero, quum
 Graecos cernerent ad pugnandum paratos, scirent-
 que hortatos eos esse Ionas; nec Samiis nec Milesiis*

νόησαντες τοὺς Σαμίους τὰ Ἑλλήνων φρονέειν, ἀπαι-
 ρέονται τὰ ὅπλα. οἱ γὰρ ὦν Σάμιοι, ἀπικομένων Ἀθη-
 ναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νηυσὶ τῶν βαρβάρων, τοὺς
 ἔλαβον ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λελειμμένους οἱ Ξέρξῃ, τού-
 10 τοὺς λυσάμενοι πάντας, ἀποπέμπουσι ἐποδιάσαντες ἐς
 τὰς Ἀθήνας· τῶν εἵνεκεν οὐκ ἦκιστα ὑποψίην ἔχον, πεν-
 τακοσίας κεφαλὰς τῶν Ξέρξῃ πολεμίων λυσάμενοι.
 ταῦτο δὲ, τὰς διόδους τὰς ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυ-
 κάλης Φερούσας προστάσσουσι τοῖσι Μιλησίοισι φυ-
 15 λάσσειν, ὥς ἐπισταμένοιισι δῆθεν μάλιστα τὴν χώραν.
 ἐποίευν δὲ τούτου εἵνεκεν, ἵνα ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου
 ἔωσι. τούτους μὲν Ἰώνων, τοῖσι καὶ κατεδόκεον νεοχμὸν
 ἂν τι ποιέειν, δυνάμιος ἐπιλαβομένοιισι, τρόποισι τοιού-
 τοις προεφυλάσσοντο οἱ Πέρσαι. αὐτοὶ δὲ συνεφόρη-
 20 σαν τὰ γέγρα· ἔρκος εἶναί σφι.

satis fidebant. Et *Samii* quidem, quod eos suspica-
 rentur cum Graecis sentire, arma adimunt. *Samii*
 enim, quum in classe Barbarorum advenissent Athe-
 nienses captivi, quos in Attica relictos ceperat Xerxis
 exercitus, hos omnes pretio redemerant, et dato via-
 tico Athenas remiserant: quo magis hos suspicio
 premebat, ut qui quingenta capita hostium Xerxis
 liberassent captivitate. *Milesios* vero iusserunt exi-
 tus viarum custodire ad Mycalae cacumina feren-
 tium, ut qui regionem optime nossent: id autem
 hoc consilio fecerunt, ut illi extra castra essent. Ab
 his igitur Ionibus, quos suspicabantur, si potesta-
 tem nanciscerentur, res novas molituros, hoc mo-
 do sibi Persae praecaverunt: ipsi vero crates com-
 portarunt, quae sibi pro vallo essent.

- 100 Ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἑλλήσι, προσήϊ-
σαν πρὸς τοὺς βαρβάρους. ἰοῦσι δέ σφι Φήμη τε ἐσέ-
πτατο ἐς τὸ στρατόπεδον πᾶν, καὶ κηρυκῆϊον ἐφάνη
ἐπὶ τῆς κυματογωγῆς κείμενον. ἡ δὲ Φήμη διῆλθε σφι
ᾧδε, ὥς οἱ Ἕλληνες τὴν Μαρδονίου στρατιὴν νικῶν ἐν 5
Βοιωτοῖσι μαχόμενοι. Δῆλα δὲ πολλοῖσι τεκμηρίοις
ἐστὶ τὰ θεῖα τῶν πρηγμάτων· εἰ καὶ τότε τῆς αὐτῆς
ἡμέρης συμπίπτουσης τοῦ τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ τοῦ ἐν
Μυκάλῃ μέλλοντος ἔσεσθαι τρώματος, Φήμη τοῖσι Ἑλ-
λήσι τοῖσι ταύτῃ ἐσαπίκετο, ὥστε θαρσῆσαι τε τὴν 10
στρατιὴν πολλῷ μᾶλλον, καὶ ἐθέλειν προθυμότερον κιν-
101 δυνεύειν. Καὶ τότε ἕτερον συνέπεσε γινόμενον, Δήμη-
τρος τεμένεια Ἐλευσινίης παρὰ ἀμφοτέρας τὰς συμβο-
λας εἶναι. καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλαταιίδι παρ' αὐτὸ τὸ

(100.) Iam Graeci, instructâ acie, ibant in hostem, quum subito fama quaedam pervolavit universum exercitum, et caduceus conspectus est in litore depositus. Currebat autem fama huiusmodi, *Graecos in Boeotia exercitum Mardonii praelio superasse*. Nempe multis utique documentis declarantur res quae divinitus contingunt; quandoquidem tunc, quum *idem* fuit *dies* quo et *ad Plataeas* cladem Persae acceperunt et *ad Mycalen* accepturi orant, ad Graecos hîc stantes fama pervenit; quo factum est, ut multo maiorem fiduciam caperet exercitus, et ad subeundum periculum esset alacrior. (101.) Atque etiam hoc alterum contigit ut concurreret, quod utraque pugna prope Cereris Eleusinae templum pugnata sit. Nam prope Cereris templum et in Plataeensi agro, ut supra docui, pugnatum

Δημήτριον ἐγένετο (ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται) ἡ μά-
 5 χη, καὶ ἐν Μυκάλῃ ἐμελλε ὡσαύτως ἔσεσθαι. γεγο-
 νέναι δὲ νίκην τῶν μετὰ Πausaῆϊω Ἑλλήνων, ὁρῶς
 σφι ἡ Φήμη συνέβαινε ἐλθοῦσα· τὸ μὲν γὰρ ἐν Πλα-
 ταίῃσι πρῶτ' ἐτι τῆς ἡμέρης ἐγένετο· τὸ δὲ ἐν Μυκά-
 λῃ, περὶ δέιλῃν. ὅτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συνέβαινε
 10 γίνεσθαι, μηνός τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνῳ οὐ πολλῷ σφι
 ὕστερον δῆλα ἀναμανθάνουσι ἐγένετο. Ἦν δὲ ἀρρωδίῃ
 σφι πρὶν τὴν Φήμην ἰσαπικέσθαι, οὐ τι περὶ σφέων αὐ-
 τέων οὕτω, ὡς τῶν Ἑλλήνων, μὴ περὶ Μαρδονίῳ πταί-
 σῃ ἡ Ἑλλάς. ὡς μέντοι ἡ κληδὼν αὕτη σφι ἐσέπτατο,
 15 μᾶλλον τι καὶ ταχύτερον τὴν πρόσδοδον ἐποιεῦντο. Οἱ
 μὲν δὴ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι ἔσπευδον εἰς τὴν μά-
 χην, ὡς σφι καὶ αἱ νῆσοι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἀέθλα
 προέκειτο.

est, et nunc ad Mycalen pariter pugnaturi erant.
 Victoriā autem iam tum reportasse Graecos
 cum Pausania, recte his fama nunciavit: nam Pla-
 taeensis pugna matutino adhuc tempore huius diei
 pugnata erat, haec autem ad Mycalen sub vespem.
 Pugnata autem esse utramque pugnam eodem eius-
 dem mensis die, haud multo post liquido cogno-
 verunt. Anxii autem fuerant, priusquam haec fama
 advenit, non tam sui caussā, quam omnium Grae-
 corum, metuentes ne Mardonio succumberet Grae-
 cia: sed postquam illa exercitum pervolavit fama,
 eo confidentiores et celeriore gradu in hostem ive-
 runt. Igitur et Graeci et Barbari pugnandi studio
 flagrabant, quippe quibus et insulae et Hellespon-
 tus praemium victoriae propositum erat.

102 Τούτοις μὲν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προσεχέσι τούτοις τεταγμένοισι, μέχρις αὖ τῶν ἡμισέων, ἡ ὁδὸς ἐγένετο κατ' αἰγιαλὸν τε καὶ ἄπεδον χωρὸν τοῖσι δὲ Λακεδαιμονίοισι, καὶ τοῖσι ἐπέξῃς τούτοις τεταγμένοισι, κατὰ τε χαράδρην καὶ οὖρεα. ἐν ᾧ δὲ οἱ Λακεδαιμό- 5 νιοι περιήϊσαν, οὗτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἐτέρῳ κέρει ἔτι καὶ δὴ ἐμάχοντο. Ἔως μὲν νυν τοῖσι Πέρσῃσι ὄρθια ἦν τὰ γέρρα, ἡμύνοντό τε καὶ οὐδὲν ἔλασσον εἶχον τῇ μάχῃ. ἐπὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προσεχέων ὁ στρατὸς, ὅπως ἐαυτῶν γένηται τὸ ἔργον, καὶ μὴ Λακεδαιμο- 10 νίων, παρακλεύσάμενοι, ἔργου εἶχοντο προθυμότερον, ἐνθεῦτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ πρῆγμα. διωσάμενοι γὰρ τὰ γέρρα οὗτοι, Φερόμενοι ἐσέπτεσον αἰλές ἐς τοὺς Πέρσας. οἱ δὲ δεξάμενοι, καὶ χρόνον συγχρόν ἀμυνόμενοι, τέλος

CII. 6. ἔτι καὶ δὴ. ἤδη *expectasses*, nisi αὐτίκα δὴ *forsan legendum*, αὐτὴ δὴ καὶ δὴ.

(102.) *Athenienses*, et qui proxime illos locati erant, dimidium fere totius exercitus, viam habebant secundum littus et per plana loca; *Lacedaemonii* vero, et qui post hos locati, per voraginem et montana. Dumque hi circumibant, illi in altero cornu pugnam iam commiserant. Quamdiu igitur *Persis* rectae stabant crates, repugnabant illi hostibus, neque eis erant inferiores. Sed quum Athenienses hisque proximi, quo ipsorum esset factum, non Lacedaemoniorum, invicem cohortati, acrius incumberent operi, tum quidem mutata est rei facies. Perruptis enim cratibus ingenti impetu conferti in Persas irruebant: et illi exceperunt quidem impetum, et per sat longum tempus repugnarunt; ad ex-

15 ἔφευγον ἐς τὸ τεῖχος. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυωνῖοι καὶ Τροιζήνιοι, οὕτω γὰρ ἔσαν ἐπέξῃς τεταγμένοι, συνεπισπόμενοι, συνεσέπιπτον ἐς τὸ τεῖχος. ὥς δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἀραΐζετο, οὐτ' ἔτι πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο οἱ βάρβαροι, πρὸς Φυγὴν τε ὁρμέατο οἱ ἄλλοι, πλὴν Περ-
20 σέων. οὗτοι δὲ, κατ' ὀλίγους γινόμενοι, ἐμάχοντο τοῖσι αἰεὶ ἐς τὸ τεῖχος ἐσπίπτουσι Ἑλλήνων. καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσικῶν δύο μὲν ἀποφεύγουσι, δύο δὲ τελευτῶσι. Ἀρταύτης μὲν, καὶ Ἰθαμίτης, τοῦ ναυτικοῦ στρατηγέοντες, ἀποφεύγουσι· Μαρδόντης δὲ καὶ ὁ τοῦ πε-
25 ζοῦ στρατηγὸς Τιγράνης, μαχόμενοι τελευτῶσι. Ἐτι 103 δὲ μαχομένων τῶν Περσέων, ἀπίκοντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ μετ' αὐτέων, καὶ τὰ λοιπὰ συνδιεχείριζον. Ἐπεσον δὲ καὶ αὐτέων τῶν Ἑλλήνων συχνοὶ ἐνθαῦτα· ἄλ-

tremum vero intra murum profugerunt. Quos insecti Athenienses cum Corinthiis et Sicyoniis et Troezeniis, (hi enim ita deinceps in acie locati erant) simul cum illis intra murum irruerunt. Ut igitur etiam castellum hoc expugnatum est, omissâ pugnâ Barbari fugam corripuere, exceptis Persis; qui, etiam ad exiguum licet numerum redacti, constanter tamen Graecis, adsidue irrudentibus, sese opposuerunt. Et duo quidem ex Persicis ducibus fugâ evasere, duo vero periere. Artayntes et Ithamitres, classiariorum praefecti, fugâ salutem petierunt: pugnantes vero ceciderunt Mardontes et imperator pedestris exercitus Tigranes. (103.) Dum adhuc pugnant *Persae*, advenerunt *Lacedaemonii*, quique cum his erant, et reliqua simul peregerunt. Ceciderunt autem ibi ex ipsis etiam Graecis haud pauci; quum

λοι τε, καὶ Σικυῶνιοι, καὶ στρατηγὸς Περίλεως. Τῶν 5
 δὲ Σαμίων οἱ στρατευόμενοι, ἔόντες τε ἐν τῷ στρατοπέ-
 δῳ τῷ Μηδικῷ, καὶ ἀπαραιρημένοι τὰ ὄπλα, ὡς εἶ-
 δον αὐτίκα κατ' ἀρχαῖς γινομένην ἐτεραλκεία τὴν μά-
 χην, ἔρδον ὅσον ἐδυνέατο, προσωφελεῖν ἐθέλοντες τοῖσι
 Ἑλλήσι. Σαμίους δὲ ἰδόντες οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἄρξαντας, 10
 οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες ἀπὸ Περσέων, ἐπέθεντο
 104 τοῖσι βαρβάροισι. Μιλησίοισι δὲ προστετέτακτο μὲν
 τῶν Περσέων τὰς διόδους τηρεῖν, σωτηρίας εἶνεκά σφι·
 ὡς, ἣν ἄρα σφέας καταλαμβάνῃ οἳά περ κατέλαβε,
 ἔχοντες ἡγεμόνας, σῶζονται ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυ-
 κάλης. ἐτάχθησαν μὲν νυν ἐπὶ τοῦτο τὸ πρῆγμα οἱ 5
 Μιλήσιοι, τούτου τε εἵνεκεν, καὶ ὥα μὴ παρεόντες ἐν
 τῷ στρατοπέδῳ τι νεοχμὸν ποίεοιεν. οἱ δὲ πᾶν τὸ ἐναν-
 τίων τοῦ προστεταγμένου ἐποίηον· ἄλλας τε κατηγεόμε-

alii, tum ex Sicyoniis multi, eorumque dux Peri-
 laus. Samii vero, qui in exercitu Medico milita-
 bant, quibus arma erant ademta, quum iam initio
 vidissent ancipitem esse pugnam, quidquid in eo-
 rum fuit potestate fecerunt, quo Graecos iuvarent. Et
 reliqui Iones, videntes Samios initium faccre defe-
 ctionis, ipsi quoque a Persis deficientes, adorti sunt
 Barbaros. (104.) Iam Milesiis quidem mandatum
 erat, ut viarum exitus custodirent, salutis causâ
 Persarum; quo, si eis accidisset id quod nunc acci-
 dit, ducibus his uterentur, quorum ope in cacumina
 Mycalae salvi evaderent. Hoc quidem consilio illos
 Persae ibi locaverant, simul vero, ne, si exercitui
 adessent, novi quidpiam molirentur. At illi plane
 contrarium eius, quod mandatum erat, fecerunt:

νοί σφι ὁδοὺς Φεύγουσι, αἱ δὲ ἔφερον εἰς τοὺς πολεμίους.
10 καὶ τέλος αὐτοὶ σφι ἐγίνοντο πτείνοντες πολεμιώτατοι.

Οὕτω δὲ τὸ δεύτερον Ἰωνίη ἀπὸ Περσέων ἀπέστη.

Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἑλλήνων ἡρίστευσαν Ἀθηναῖοι 105
καὶ Ἀθηναίων, Ἑρμόλυκος ὁ Εὐθύνου, ἀνὴρ παγκρά-
τιον ἐπασκῆσας. τοῦτον δὲ τὸν Ἑρμόλυκον κατέλαβε
ὑστερον τουτέων, πολέμου ἐόντος Ἀθηναίοισι τε καὶ Κα-
5 ρυστίοισι, ἐν Κύρῳ τῆς Καρυστίας χώρας ἀποθανόντα
ἐν μάχῃ, κεῖσθαι ἐπὶ Γεραιστῷ. Μετὰ δὲ Ἀθηναίους,
Κορίνθιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Σικυῶνιοι ἡρίστευσαν Ἐπεί 106
τε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἕλληνες τοὺς πολλοὺς, τοὺς μὲν
μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ Φεύγοντας τῶν βαρβάρων, τὰς
νῆας ἐνέπηρσαν, καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν, τὴν λήϊν προεξ-
5 αγαγόντες εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ θησαυροὺς τινὰς χρη-

fugientes quippe Barbaros per contrarias duxerunt
vias, quae ad hostes ferebant; et ad extremum eos
ipsi, ut infensissimi hostes, interfecerunt. Ita quidem
iterum Ionia a Persis defecit.

(105.) In hac ad Mycalen pugna virtutis prae-
mium obtinuerunt Athenienses; et ex Atheniensibus
Hermolycus Euthyni filius, pancratiastes. Idem vero
Hermolycus post haec, quum bellum gererent Athe-
nienses cum Carystiis, Cyrni in agro Carystio ceci-
dit in praelio, et prope Geraestum sepultus est.
Post Athenienses autem Corinthii et Troezenii et
Sicyonii praecipuam virtutis laudem commeruerunt.
(106.) Graeci, plerisque Barbarorum, partim in
praelio, partim in fugas interfectis, naves cremarunt
et totum munimentum, praedâ prius egestâ et in
littore depositâ: repererantque arcas nonnullas rebua

μάτων εὖρον. ἐμπρήσαντες δὲ τὸ τεῖχος καὶ τὰς νῆας, ἀπέπλεον. Ἀπικόμενοι δὲ εἰς Σάμον οἱ Ἕλληνες, ἐβουλεύοντο περὶ ἀναστάσιος τῆς Ἰωνίης, καὶ ὅπη χρεὸν εἴη τῆς Ἑλλάδος κατοικίσαι, τῆς αὐτοὶ ἐγκρατέες ἔσαν τὴν δὲ Ἰωνίην ἀπείναι τοῖσι βαρβάροισι. ἀδύνατον γὰρ 10 ἐφαίνετό σφι εἶναι ἑαυτούς τε Ἰώνων προκατῆσθαι, Φρουρέοντας τὸν πάντα χρόνον· καὶ, ἑαυτῶν μὴ προκατημένων, Ἰώνας οὐδεμίην ἐλπίδα ἔχον χαίροντας πρὸς τῶν Περσέων ἀπαλλάξειν. Πρὸς ταῦτα Πελοποννησίων μὲν τοῖσι ἐν τέλει εὖσι ἐδόκεε τῶν μηδισάντων ἐθνέων 15 τῶν Ἑλληνικῶν τὰ ἐμπόρια ἐξαναστήσαντας, δοῦναι τὴν χώραν Ἰωσι ἐνοικῆσαι· Ἀθηναίοισι δὲ οὐκ ἐδόκεε ἀρχὴν, Ἰωνίην γενέσθαι ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννη-

CVI. 18. Πελοποννησίους de nostra coniect. Vulgo omnes Πελοποννησίους.

pretiosis repletas. Munitione et navibus incensis, retro navigarunt. Deinde, postquam Samum pervenire, deliberarunt de *Ionía in aliam terram transferenda*, et qua parte Graeciae, quae in potestate esset Graecorum, sedes Ionibus sint adsignandae. Ionía enim videbatur Barbaris esse relinquenda, quandoquidem fieri non posset ut ipsi perpetuo Ioníae praesiderent, eamque custodirent; Iones autem, nisi sub Graecorum praesidio essent, nequaquam sperare possent, salvos se fore, nec poenas Persis duros. Qua proposita deliberatione, qui ex Peloponnesiis adierant dignitate eminentes, emporia Graecorum qui cum Mēdis sensissent, eiectis incolis, cum agro ad quodque emporium pertinente, Ionibus tradi debere incolenda. Contra Athenienses nullo pacto Ionas aliam in terram transferendos censebant,

739, 77.

σίους περὶ τῶν σφετέρων ἀποικιῶν βουλευέιν. ἀντιτε-
 20 νόντων δὲ τούτων, προθύμως εἶξαν οἱ Πελοποννήσιοι.
 καὶ οὕτω δὴ Σαμίους τε καὶ Χίους καὶ Λεσβίους, καὶ
 τοὺς ἄλλους ἠσιώτας, οἱ ἔτυχον συστρατευόμενοι τοῖσι
 Ἕλλησι, εἰς τὸ συμμαχικὸν ἐποίησαντο, πίστι τε κα-
 ταλαβόντες καὶ ὀρκίοισι, ἐμμένειν τε καὶ μὴ ἀποστή-
 25 σθαι. τούτους δὲ καταλαβόντες ὀρκίοισι, ἔπλεον τὰς
 γεφύρας λύσοντες· ἔτι γὰρ ἐδόκεον ἐντεταμένους εὐρή-
 σειν. οὗτοι μὲν δὴ ἐπ' Ἑλλησπόντου ἔπλεον.

Τῶν δὲ ἀποφυγόντων βαρβάρων, εἰς τὰ ἄκρα τε 107
 τῆς Μυκάλης κατειληθέντων, ἑόντων οὐ πολλῶν, ἐγί-
 νετο κομιδὴ εἰς Σάρδεις. πορευομένων δὲ, κατ' ὁδὸν Μα-
 σίστης, ὁ Δαρίου, παρατυχὼν τῷ πάθει τῷ γεγονότι,
 5 τὸν στρατηγὸν Ἀρταύτην ἔλεγε πολλά τε καὶ κακὰ,
 ἄλλα τε καὶ γυναικὸς κακίῳ φᾶς αὐτὸν εἶναι, τοιαῦτα

nec decere Peloponnesios de ipsorum coloniis quid-
 quam statuere. Quibus obnitentibus, haud invisi
 Peloponnesii concesserunt. Itaque Samios et Chios et
 Lesbios, reliquosque Insulares, qui arma et naves
 cum Graecis sociaverant, in commune sociorum re-
 ceperunt, fide et iureiurando adstrictos de societate
 constanter et cum fide servanda. Quo facto ad Helle-
 spontum navigarunt, pontes soluturi, quos adhuc
 stratos se reperturos esse existimaverant.

(107.) Qui ex Barbaris fugâ evaserunt, numero
 haud multi, in Mycalae cacumina compulsi; hi dein-
 de Sardes salvi redierunt. Qui dum eo revertuntur,
 in itinere *Masistes*, Darii filius, qui acceptae cladi
 interfuerat, ducem exercitus *Artayntem* multis in-
 sectatus est maledictis, quum alia dicens, tum et esse

Herod. T. IV. P. I.

S

στρατηγήσαντα, καὶ ἄξιον εἶναι παντὸς κακοῦ, τὸν βασιλῆος οἶκον κακώσαντα. παρὰ δὲ τοῖσι Πέρησι, γυναικὸς κακίῳ ἀκοῦσαι, δέννος μέγιστός ἐστι. ὁ δὲ, ἐπεὶ πολλὰ ἤκουσε, δεινὰ ποιούμενος, σπᾶται ἐπὶ 10 τὸν Μασίστην τὸν ἀκινάκεια, ἀποκτεῖναι θέλων. καὶ μιν ἐπιθέοντα Φρασθεὶς Ξιναγόρης ὁ Πρηξίλειω, ἀνὴρ Ἀλικαρνησσεύς, ὅπισθε ἐστεῶς αὐτοῦ Ἀρταύντειω, ἀρπάζει μέσον, καὶ ἐξάρας, παίει ἐς τὴν γῆν· καὶ ἐν τούτῳ οἱ δορυφόροι Μασίστειω προσέστησαν. ὁ δὲ Ξι- 15 ναγόρης ταῦτα ἐργάσατο, χάριτα αὐτῷ τε Μασίστῃ τιθέμενος καὶ Ξέρῃ, ἐκσώζων τὸν ἀδελφεὸν τὸν ἐκείνου· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Ξιναγόρης πάσης ἤρξε Κιλικίης, δόντος βασιλῆος. τῶν δὲ κατ' ὁδὸν πορευομένων, οὐδὲν ἔτι πλεόν ἐγένετο τούτων, ἀλλ' ἀπικνέον- 20 ται ἐς Σάρδις. Ἐν δὲ τῇσι Σάρδισι ἐτύγχανε ἰὼν βα-

illum muliere ignaviorem quod isto modo bellum administrasset; et quavis poena dignum esse, qui Regis domum illa calamitate adfecisset. Apud Persas autem muliere ignaviorem audire, maximum opprobrium est. Et ille his diu auditis indignatus, acinacem eduxit, interfecturus Masisten. Sed irruentem in eum cernens Xenagoras, Praxilai filius, Halicarnassensis, a tergo stans ipsius Artayntae, corripuit medium, sublatumque prostravit humum: atque interim adcurrentes satellites Masisten protexerunt. Quo facto Xenagoras et apud Masisten, et apud Xerxem, servato fratre, gratiam iniit: ob idemque factum dein a Xerxe universae Ciliciae praefectus est. In reliquo itinere nihil amplius memorabile accidit: itaque Sardes hi venere. Morabatur autem tunc Sardibus Xerxes ab eo inde tempore quo post cladem

σιλεύς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἐπεὶ τε ἐξ Ἀθηνίων, προσ-
πταίσας τῇ ναυμαχίῃ, Φυγὼν ἀπίκετο.

Τότε δὴ ἐν τῇσι Σάρδισι ἐὼν ἄρα, ἔρα τῆς Μασί- 108
στεω γυναικός, εἰούσης καὶ ταύτης ἐνθαῦτα. ὥς δέ οἱ
προσπέμποντι οὐκ ἐδύνατο κατεργασθῆναι, οὐδὲ βίην
προσέφερε, προμηθεύμενος τὸν ἀδελφεὸν Μασίστην
δ(ταῦτό δὲ τοῦτο ἔχε καὶ τὴν γυναῖκα· εὖ γὰρ ἐπίστα-
το βίης οὐ τευξομένη) ἐνθαῦτα δὴ Ξέρξης ἐργόμενος
τῶν ἄλλων, πρήσσει τὸν γάμον τοῦτον τῷ παιδί τῷ
ἑωυτοῦ Δαρείῳ, θυγατέρα τῆς γυναικός ταύτης καὶ
Μασίστειω· δοκέων αὐτὴν μᾶλλον λάμβανειν, ἢ ταῦ-
10 τα ποιῆσαι. ἀρμόσας δὲ, καὶ τὰ νομιζόμενα ποιήσας,
ἀπῆλαινε εἰς Σοῦσα. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ τε ἀπίκετο, καὶ
ἡγάγετο εἰς ἑωυτοῦ Δαρείῳ τὴν γυναῖκα, οὕτω δὴ τῆς
Μασίστειω μὲν γυναικὸς ἐπέπαυτο· ὁ δὲ, διαμεμφάμε-

mari acceptam, Athenis fugiens, hanc in urbem ve-
nerat.

(108.) Sardibus igitur dum *Xerxes* moratur, amo-
re tunc *captus* est uxoris *Masistae*, quae et ipsa
ibi erat. Quum vero missis qui eam sollicitarent
nihil profecisset, nec vim ei vellet inferre, ratione
habita fratris sui *Masistae*; (quod ipsum etiam mu-
lierem retinuit, bene gnaram sibi vim non iri in-
latum;) tum ille, quum nulla ei alia via pateret,
filio suo *Dario* hasce conciliat nuptias, nempe fi-
liam huius mulieris et *Masistae* illi dat uxorem;
ratus, si hoc fecisset, facilius se matre potiturum.
Hoc conciliato matrimonio, et peractis nuptiarum
solennibus, *Susa* abiit. Quo ut pervenit, uxoremque
Darii suas in aedes recepit; tum vero, ommissa uxore
Masistae, mutatoque amore, uxorem *Darii* deperiit,

νος, ἥρα τε καὶ ἐτύγχανε τῆς Δαρείου μὲν γυναικός,
 Μασίστew δὲ θυγατρός· οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ταύτῃ 15
 109 ἦν Ἀρταύνη. Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀνάπυστα γίνεται
 τρόπῳ τοιῷδε. ἐξυφῆνασα Ἀμηστρις, ἡ Ξέρξεω γυνή,
 Φᾶρος μέγα τε καὶ ποικίλον καὶ θένε ἄξιον, δίδοι Ξέρ-
 ξῃ. ὁ δὲ, ἡσθεὶς, περιβάλλεται τε καὶ ἔρχεται παρὰ
 τὴν Ἀρταύνην. ἡσθεὶς δὲ καὶ ταύτῃ, ἐκέλευσε αὐτὴν αἰ- 5
 τῆσαι ὅ τι βούλεται οἱ γενέσθαι ἀντὶ τῶν αὐτῷ ὑπουρ-
 γημένων· πάντα γὰρ τεύξεσθαι αἰτήσασαν. τῇ δὲ κα-
 κῶς γὰρ ἶδεν πανοικίῃ γενέσθαι, πρὸς ταῦτα εἶπε
 Ξέρξῃ· „Δάσεις μοι τὸ ἂν σε αἰτήσω;“ ὁ δὲ, πᾶν
 μᾶλλον δοκέων κείνην αἰτῆσαι, ὑπισχνέτο καὶ ὤμοσε. 10
 ἡ δὲ, ὡς ὤμοσε, ἀδεῶς αἰτέει τὸ Φᾶρος. Ξέρξης δὲ
 παντοῖος ἐγίνετο, οὐ βουλόμενος δοῦναι· κατ' ἄλλο μὲν

Masistae filiam, eaque potitus est. Nomen huic mu-
 lieri *Artaynta* fuit. (109.) Sed succedente tempore
 comperta res est hac ratione. *Amestris*, uxor *Xer-
 xis*, amiculum texuerat ingens, variegatum, et spe-
 ctatu dignum, quod dono dedit Xerxi. Quo ille de-
 lectatus, idem amiculum indutus convenit Artayn-
 tam. Iamque quum et hac delectatus esset, iussit
 eam, pro eo quod ipsi gratificaretur, petere quid-
 quid illa sibi dari voluisset; omnia enim, quae pe-
 titura esset, consecuturam. Tum illa (nam in fatis
 erat, ut ingens calamitas universae familiae incum-
 beret) Xerxi respondit: *Dabis - ne mihi quod abs
 te petam?* Et ille, quidvis potius aliud petituram
 illam ratus, interposito iureiurando promisit. Tum
 illa, postquam iuravit rex, nihil verita, *amiculum*
 istud petiit. At *Xerxes*, in omnes se partes vertens

οὐδέν, φοβούμενος δὲ Ἀμηστριν, μὴ καὶ πρὸν κατακα-
 ζούσῃ τὰ γινόμενα, οὕτω ἐπευρεθῇ πρήσσων· ἀλλὰ
 15 πόλιν τε εἰδίδου, καὶ χρυσὸν ἄπλετον, καὶ στρατὸν τοῦ
 ἔμελλε οὐδεὶς ἄρξαι ἀλλ' ἢ ἐκείνη· Περσικὸν δὲ κάρτα
 ὁ στρατὸς δῶρον. ἀλλ', οὐ γὰρ ἔπειθε, δίδοι τὸ Φᾶρος.
 ἡ δὲ, περιχαρὴς εὐῶσα τῷ δῶρῳ, ἐφόρει τε καὶ ἀγάλ-
 λετο· καὶ ἡ Ἀμηστρίς πυνθάνεται μιν ἔχουσαν. Μα- 110
 θοῦσα δὲ τὸ ποιούμενον, τῇ μὲν γυναικὶ ταύτῃ οὐκ ἔχε
 ἔγκοτον· ἡ δὲ, ἐλπίζουσα τὴν μητέρα αὐτῆς εἶναι αἰ-
 τήν, καὶ ταῦτα ἐκείνῃ πρήσσειν, τῇ Μασίστῃ γυ-
 5 ναικὶ ἐβούλευε ὀλέθρον. φυλάξασα δὲ τὸν ἄνδρα τὸν
 ἐαυτῆς Ξέρξην βασιλῆϊον δεῖπνον προτιθέμενον· (τοῦτο
 δὲ τὸ δεῖπνον παρασκευάζεται ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν

dare recusavit: (nulla quidem alia de causa, nisi quod Amestrin metuebat, veritus ne ab illa, iam pridem id quod agebatur suspicante, in hac culpa deprehenderetur;) sed urbes se ei dono daturum ait, et auri immensam vim, et exercitum cui nemo alius nisi ipsa praefutura esset. Est autem hoc Persicum utique donum, exercitus. At mulieri non persuasit; adeoque amiculum ei dedit. Quo munere illa supra modum gavisam, gestabat amiculum, eoque superbiebat: et eam illud habere cognovit *Amestris*. (110.) Quo comperto, regina non tam in mulierculam illam odium concepit, quam in eius matrem, Masistae uxorem; eique, ut quae auctor huius rei (ut illa putabat) et unice in culpa esset, exitium meditata est. Itaque diem observavit, quo maritus ipsius *Xerxes* regiam coenam erat propositurus: (paratur autem haec regia coena semel quotannis,

ἡμέρῃ τῇ ἐγένετο βασιλεύς· ὄνομα δὲ τῷ δειπνῶ. τοῦ-
 τω, Περσιστὶ μὲν, τυκτὰ, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν, τέλειον· τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμᾶται 10
 μοῦνον βασιλεύς, καὶ Πέρσας δωρεῖται·) ταύτην δὲ τὴν
 ἡμέρην φυλάξασα ἡ Ἀμηστρις, χρήζει τοῦ Ξέρξεω,
 δοθῆναί οἱ τὴν Μασίστειν γυναῖκα. ὁ δὲ δεινὸν τε καὶ
 ἀναρσίον ἐποίετο, τοῦτο μὲν, ἀδελφεοῦ γυναῖκα παρα-
 δοῦναι, τοῦτο δὲ, ἀναιτήν ἐοῦσαν τοῦ πράγματος τοῦ- 15
 111 του· συῆκε γὰρ τοῦ εἵνεκεν ἐδέετο. Τέλος μέντοι, κεί-
 νης τε λιπαρευούσης, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξεργόμενος·
 ὅτι αὐτυχῆσαι τὸν χρήζοντα οὐ σφί δυνατόν ἐστι βασι-
 λείου δείπνου προκειμένου, κάρτα δὲ αἰκῶν κατανεύει
 καὶ παραδοὺς, ποιεῖ ᾧδε. τὴν μὲν κελεύει ποιῆειν τὰ 5
 βούλεται· ὁ δὲ, μεταπεμψάμενος τὸν ἀδελφεὸν, λέγει
 ταῦδε· „Μασίστα, σὺ εἰς Δαρείου τι παῖς, καὶ ἐμὸς

natali regis die; et Persico sermone *tycta* dicitur, quod Graecorum lingua τέλειον, id est *perfectum*, significat; quo etiam die tantum rex sibi caput smegmate detergit, et munera dat Persis:) hoc igitur observato die *Amestris* petiit a Xerxe, ut sibi traderetur uxor Masistae. Ille vero rem atrocem et indignam iudicavit, uxorem filii illi tradere, eamque nullam huius rei culpam habentem: intellexerat enim cur hanc illa sibi tradendam postularet. (111.) Verumtamen, quum illa postulare non cessaret, ipse autem lege teneretur, quae vetabat regem Persarum negare quidquid ab illo, quando regia coena proposita est, postulatur, postremo admodum quidem invitatus indulget. Tradita vero muliere, hoc fecit: uxorem iussit, quae vellet, facere: ipse vero fratrem ad se vocatum his verbis com-

742, 67.

- „ἀδελφεός· πρὸς δ' ἔτι τούτοις, καὶ εἰς ἀνὴρ ἀγαθός.
 „γυναικὶ δὴ ταύτῃ τῇ νῦν συνοικεῖς, μὴ συνοικεῖς· ἀλ-
 10 „λά τοι ἀντ' αὐτῆς ἐγὼ δίδωμι θυγατέρα τὴν ἐμήν.
 „ταύτῃ συνοικεῖ· τὴν δὲ νῦν ἔχεις, οὐ γὰρ δοκέει ἐμοὶ,
 „μὴ ἔχε γυναῖκα.“ Ὁ δὲ Μασίστης ἀποθωμάσας
 τὰ λεγόμενα, λέγει τάδε· „ὦ Δέσποτα, τίνα μοι
 „λόγον λέγεις ἄχρηστον, κελεύων με γυναῖκα, ἐκ
 15 „τῆς μοι παῖδες νεηνίαι τέ εἰσι τρεῖς, καὶ θυγατέρες,
 „τῶν καὶ σὺ μίην τῷ παιδί τῷ σεωυτοῦ ἡγάγεις γυ-
 „ναῖκα· αὐτὴ τέ μοι κατὰ νόον τυγχάνει κάρτα ἐοῦ-
 „σα· ταύτην με κελεύεις μετέντα, θυγατέρα τὴν σεωυ-
 „τοῦ γῆμαι; ἐγὼ δὲ, βασιλεῦ, μέγα μὲν ποιῶμαι
 20 „ἄξιόμηνος θυγατρὸς τῆς σῆς, ποιήσω μάντοι του-
 „τίων οὐδέτερα· σὺ δὲ μηδαμῶς βιώῃ, πρήγματος τοι-

pellavit: *Masista! tu Darii filius es, meusque fra-*
ter: ad haec vir bonus et fortis es. Iam tu hanc mu-
lierem, quam adhuc in matrimonio habuisti, noli
porro habere: sed tibi ego, pro illa, meam filiam
despondeo. Cum hac matrimonium contrahe; illa
vero, quam nunc habes, non sit porro tua coniux;
sic enim mihi placet. Cui Masistes, miratus dicta,
respondit: Proh domine! Quaenam est haec im-
portuna oratio, quod me iubet uxorem meam, ex
qua mihi tres iuvenes filii nati sunt, et filiae, qua-
rum tu unam tuo filio in matrimonium duxisti,
denique quae animo meo convenit, hanc me dimit-
tere iubes, et tuam filiam ducere uxorem! Ego vero,
Rex, magni quidem facio quod me coniugio filiae
tuae digneris: at horum tamen equidem neutrum
faciam: tu vero noli mihi vim adferre, talem rem

„οὐδὲ δεόμενος. ἀλλὰ τῇ τε σῇ θυγατρὶ ἀνὴρ ἄλλος
 „Φανήσεται ἐμεῦ οὐδὲν ἥσσων, ἔμε τε ἕα γυναικὶ τῇ
 „ἐμῇ συνοικέειν.“ Ὁ μὲν δὴ τοιούτοις ἀμείβεται· Ξέρ-
 ξης δὲ θυμωθεὶς, λέγει τάδε· „Οὕτω δὴ τοι, Μασί- 25
 „στα, πέπρηκται· οὔτε γὰρ ἂν τοι δῶν θυγατέρα
 „τὴν ἐμὴν γῆμαι, οὔτε ἐκείνη πλεῦνα χρόνον συνοικη-
 „σεις· ὥς μάθης τὰ διδόμενα δέκεσθαι.“ Ὁ δὲ, ὥς
 ταῦτα ἤκουσε, εἶπας τοσόνδε, ἐχώρει ἔξω· „Δέσπο-
 112 „τα, οὐ δὴ κῶ με ἀπώλεσας;“ Ἐν δὲ τούτῳ τῷ
 διὰ μέσου χρόνῳ, ἐν τῷ Ξέρξης τῷ ἀδελφεῷ διελέγε-
 το, ἡ Ἀμυστρίς μεταπεμψαμένη τοὺς δορυφόρους τοῦ
 Ξέρξεω, διαλυμαίνεται τὴν γυναῖκα τὴν Μασίστew·
 τοὺς τε μαζοὺς ἀποταμοῦσα, κυσὶ προέβαλε, καὶ 5
 ῥίνα, καὶ ὦτα, καὶ χεῖλεα· καὶ γλῶσσαν ἐκταμοῦ-
 113 σα, εἰς οἶκόν μιν ἀποπέμπει διαλυμασμένην. Ὁ δὲ

*postulans. Tuae certe filiae reperietur alius mari-
 tus me non inferior: me vero sine meam habere
 uxorem! Quo responso iratus Xerxes: Igitur hoc,
 inquit, profecisti: nempe nec ego tibi filiam meam
 dabo in matrimonium, nec tu istam porro habe-
 bis uxorem; quo discas oblata accipere. Et ille,
 nihil amplius nisi hoc verbum subiiciens, Domine,
 nondum tamen prorsus me perdidisti? foras exiit.
 (112.) Per idem tempus quo Xerxes cum fratre dis-
 seruit, interim Amestris, accitis regis satellitibus,
 uxorem Masistae misere dilacerat: praecisas ma-
 millas et nares et aures et labia canibus proiicit,
 denique excisâ linguâ domum dimittit ita indigne
 dilaniatam. (113.) Masistes, quum nihil etiam
 tunc horum audivisset, metuens tamen aliquam sibi*

743, 97.

Μασίστης, οὐδέν κω ἀκηκοὺς τουτέων, ἐλπόμενος δὲ
 τί οἱ κακὸν εἶναι, ἐσπύπτει δρόμῳ εἰς τὰ οἰκία. ἰδὼν δὲ
 διεΦθαρμένην τὴν γυναῖκα, αὐτίκα μετὰ ταῦτα συμ-
 5 βουλευσάμενος τοῖσι παισὶ, ἐπορεύετο εἰς Βάκτρα σύν
 τε τοῖσι ἐωυτοῦ υἱοῖσι, καὶ δὴ κού τισι καὶ ἄλλοισι,
 ὡς ἀποστήσων νομὸν τὸν Βάκτριον, καὶ ποιήσων τὰ μέ-
 γιστα κακῶν βασιλῆα· τὰ περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ
 δοκέειν, εἴπερ ἔΦθη ἀναβαὺς εἰς τοὺς Βακτρίους καὶ τοὺς
 10 Σάκας· καὶ γὰρ ἔστεργόν τε μιν, καὶ ἦν ὑπαρχος τῶν
 Βακτρίων. ἀλλὰ γὰρ Ξέρξης, πυθόμενος ταῦτα ἐκεί-
 νον πρήσσοντα, πέμψας ἐπ' αὐτὸν στρατιήν, ἐν τῇ ὁδῷ
 κατέκτεινε αὐτὸν τε ἐκείνον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ
 τὴν στρατιήν τὴν ἐκείνου. Κατὰ μὲν τὸν ἔρωτα τὸν Ξέρ-
 15 ξω, καὶ τὸν Μασίστew θάνατον, τοσαῦτα ἐγένετο.

Οἱ δὲ ἐκ Μυκάλης ὁρμηθέντες Ἕλληνες ἐπ' Ἑλ-114

calamitatem imminere, cursu domum suam prope-
 ravit. Ubi conspectâ uxore ita mutilatâ, consilio
 cum filiis inito, protinus cum filiis aliisque nonnul-
 lis *Bactra* proficiscitur, Bactrianam provinciam ad
 defectionem sollicitaturus, et quanta maxima posset
 mala inlaturus regi. Atque hoc ipsum etiam perfe-
 cisset, ut mihi videtur, si usque ad Bactros et Sacas
 pervenisset: hi enim illum diligebant, et erat ipse
 Bactrianæ præfectus. At *Xerxes*, ubi eum hoc agere
 cognovit, misso contra eum exercitu, et ipsum et
 eius filios et milites qui cum illo erant, in itinere
 interfecit. Et hæc quidem de *amore Xerxis* et de
Masistæ obitu hactenus.

(114.) *Graeci* a *Mycalæ* versus *Hellespontum*

λησπόντου, πρῶτον μὲν περὶ Λεκτὸν ὄρμεον, ὑπὸ ἀνέ-
 μων ἀπολαμφθέντες· ἐνθεῦτεν δὲ ἀπίκοντο εἰς Ἀβυ-
 δον, καὶ τὰς γεφύρας εὗρον διαλελυμένας, τὰς ἐδό-
 κειον εὐρήσειν ἔτι ἐντεταμένας· καὶ τούτων οὐκ ἤκιστα 5
 εἴρεκεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἀπίκοντο. τοῖσι μὲν νυν ἄμ-
 φι Λευτυχίδα Πειλοποννησίοισι ἔδοξε ἀποπλέειν εἰς τὴν
 Ἑλλάδα· Ἀθηναίοισι δὲ, καὶ Ξανθίππῳ τῷ στρατηγῷ,
 αὐτοῦ ὑπομείναντας, πειρᾶσθαι τῆς Χερσονήσου. Οἱ
 μὲν δὴ ἀπέπλεον· Ἀθηναῖοι δὲ, ἐκ τῆς Ἀβύδου διαβα- 10
 115 λόντες εἰς τὴν Χερσονήσον, Σηστὸν ἐπολιόρκειον. Ἐς δὲ
 τὴν Σηστὸν ταύτην, ὡς ἐόντος ἰσχυροτάτου τείχεος τῶν
 ταύτῃ, συνῆλθον, ὡς ἤκουσαν παρῆναι τοὺς Ἕλληνας
 εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐκ τε τῶν ἄλλων τῶν περιοικίδων,
 καὶ δὴ καὶ ἐκ Καρδίας πόλιος Οἰόβαζος, ἀνὴρ Πέρσης, 5
 ὃς τὰ ἐκ τῶν γεφυρέων ὅπλα ἐνθαῦτα ἦν κεκομικώς.

profecti, primum ad Lectum naves adpulere, ventis
 retenti: deinde vero, ubi Abydum pervenere, pon-
 tes viderunt rescissos, quos adhuc stratos esse puta-
 verant; qua de caussa etiam maxime ad Hellespontum
 navigaverant. Quare Leotychidae cacterisque Pello-
 ponnesiis placuit retro navigare in Graeciam: Athe-
 niensibus vero, eorumque duci *Xanthippo*, visum
 est his in locis manere, et Chersonesum tentare. Ita-
 que Lacedaemonii domum navigarunt, *Athenienses*
 vero, ex Abydo in *Chersonesum* traicientes, *Sestum*
 oppugnarunt. (115.) Est autem haec *Sestus* muni-
 tissimus illius regionis locus: itaque, adlato nuncio
 de Graecorum in Hellespontum adventu, in illam
 se receperant et ex aliis finitimis oppidis frequentes,
 et ex Cardia *Oeobazus Persa*, qui ibi armamenta

743, 27.

ἔχον δὲ ταύτην ἐπιχώριοι Αἰολεῖς, συνῆσαν δὲ Πέρσαι
 τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων συγχρὸς ὄμιλος. Ἔτυ- 116
 ράννευς δὲ τούτου τοῦ νομοῦ Ξέρξω ὑπαρχος Ἀρταύκτης,
 ἀνὴρ μὲν Πέρσης, δεινὸς δὲ καὶ ἀτάσθαλος. ὃς καὶ βα-
 σιλῆα ἐλαύνοντα ἐπ' Ἀθήνας ἐξηπάτησε, τὰ Πρωτεσί-
 5 λεω τοῦ Ἰφίκλου χρήματα ἐξ Ἐλαιουῆτος ὑφελόμενος.
 ἐν γὰρ Ἐλαιουῆτι τῆς Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσίλεω τά-
 φος τε, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν, ἔνθα ἦν χρήματα
 πολλὰ, καὶ Φιάλαι χρύσειαι καὶ ἀργύρειαι, καὶ χαλ-
 κός, καὶ ἐσθῆς, καὶ ἄλλα ἀναθήματα, τὰ Ἀρταύκτης
 10 ἐσύλησε, βασιλῆος δόντος. λέγων δὲ τοιαῦδε, Ξέρξεα
 διεβάλετο. „Δέσποτα, ἐστὶ οἶκος ἀνδρὸς Ἑλληνος ἐν-
 „θαῦτα, ὃς ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατεύσάμενος, δίκης
 „κυρήσας, ἀπέθανε. τούτου μοι δὸς τὸν οἶκον, ἵνα καὶ

pontium deposuerat. Tenebant urbem indigenae
Aeolenses: cum his vero et Persae erant, et aliorum
 sociorum haud exiguus numerus. (116.) Tyrannus
 universae provinciae *Artayctes* erat, Persa, sacvus
 vir et nefarius: qui etiam, decepto rege quum con-
 tra Athenas proficisceretur, *Protesilai* thesauros,
Iphicli filii, *Elaeunte* spoliaverat. Est enim *Elaeunte*,
 Chersonesi oppido, *Protesilai* sepulcrum, eique cir-
 cumdatum *fanum*, in quo erant pecuniae multae, et
 aureae argenteaeque phialae, et aes, et vestis, et
 alia donaria; quae *Artayctes* rapuit, dono sibi data
 a rege. Deceperat autem Xerxem tali oratione: *Do-*
mine! inquit, *Est hic loci domus viri Graeci,*
qui, quum adversus terram tuam arma ferret,
poenas dedit, occisusque est. Huius tu domum
mihi dono da; quo discat quisque, contra tuam

„τις μάβῃ ἐπὶ γῆν τὴν σὴν μὴ στρατεύεσθαι.“ ταῦτα λέγων, εὐπετέως ἔμελλε ἀναπείσειν Ξέρξια δοῦναι ἀν- 15
δρὸς οἶκον, οὐδὲν ὑποτοπηθέντα τῶν ἐκεῖνος ἐφρόνει. Ἐπὶ γῆν δὲ τὴν βασιλῆος στρατεύεσθαι Πρωτεσίλεων ἔλεγε, νοέων τοιαῦδε· τὴν Ἀσίην πᾶσαν νομίζουσι ἑωυτῶν εἶναι Πέρσαι, καὶ τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος. ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὰ χρήματα, ἐξ Ἐλαιούντος εἰς Σηστόν ἐξεφόρησε, καὶ τὸ 20
τέμενος ἔσπειρε, καὶ ἐνέμετο· αὐτὸς τε ὅπως ἀπίκαιτο εἰς Ἐλαιούντα, ἐν τῷ ἀδύτῳ γυναιξὶ ἐμίσητο. Τότε δὲ ἐπολιορκέτο ὑπὸ Ἀθηναίων, οὔτε παρεσκευασμένος εἰς πολιορκίην, οὔτε προσδεκόμενος τοὺς Ἕλληνας· ἀφυ-
117 λάκτῳ δὲ κως αὐτῷ ἐπέπεσον. Ἐπεὶ δὲ πολιορκεομέ- 25
νοισὶ σφὶ φθινόπωρον ἐπιγίνετο, καὶ ἥσχαλλον οἱ Ἀθη-

terram non esse arma ferenda. Quibus dictis facile persuasurus erat regi, ut ei domum huius viri largiretur; quippe qui nihil eorum, quae ille sentiret, suspicatus erat. Quod autem ille *Protesilaum adversus Regis terram arma tulisse* dixit, id hoc modo intellexerat: Persae universam Asiam existimant suam esse et illius regis qui quoque tempore apud illos regnum obtinet. Artayctes igitur dono sibi datas opes Elaeunte Sestum transportavit, et in agro heroi consecrato partim sementem fecit, partim pecora sua pavit: et quoties ipse Elaeuntem venit, in penetrali cum mulieribus concubuit. Tunc vero obsidebatur ab Atheniensibus, quum nec ad tolerandam obsidionem paratus esset, nec omnino expectasset Athenienses, qui prorsus de improvviso illum invaserant. (117.) Postquam vero obsessis [*et obsidentibus*] autumnus supervenit, tum dolentes Athe-

ναῖοι, ἀπό τε τῆς ἐωυτῶν ἀποδημέοντες, καὶ οὐ δυνά-
μενοι ἐξελεῖν τὸ τεῖχος, ἐδέοντό τε τῶν στρατηγῶν ὅπως
5 ἀπάγοιεν σφεας ὀπίσω· οἱ δὲ οὐκ ἔφασαν, πρὶν ἢ
ἐξέλωσι, ἢ τὸ Ἀθηναίων κοινόν σφεας μεταπέμψηται.
οὕτω δὴ ἔστεργον τὰ παρεόντα.

Οἱ δ' ἐν τῷ τείχεϊ ἐς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπιγμένοι 118
ἔσαν, οὕτω ὥστε τοὺς τόνους ἔψοντες τῶν κλινῶν, ἐσι-
τέοντο. ἐπεὶ τε δὲ οὐδὲ ταῦτα ἔτι ἔχον, οὕτω δὴ ὑπὸ
νύκτα οἴχονται ἀποδράντες οἱ τε Πέρσαι καὶ ὁ Ἀρταύ-
5 κτης καὶ ὁ Οἰόβαζος, ὅπισθε τοῦ τείχεος καταβάντες,
τῇ ἣν ἐρημότατον τῶν πολεμίων. ὥς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο,
οἱ Χερσονησίται ἀπὸ τῶν πύργων ἐσήμνησαν τοῖσι Ἀθη-
ναίοισι τὸ γεγονός, καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαν. τῶν δὲ οἱ
μὲν πλεῖντες ἐδίωκον, οἱ δὲ τὴν πόλιν ἔχον. Οἰόβαζον 119

nienses, quod et domo abessent, et urbem non pos-
sent expugnare, orarunt duces, ut domum se redu-
cerent. At hi negarunt id se prius facturos, quam
aut expugnassent urbem, aut a communi Athenien-
sium revocarentur. Ita illi quoque praesentem rerum
statum patienter tulerunt.

(118.) Iam vero, qui in urbe erant, ad extrema
redacti erant malorum; ita quidem ut lora etiam
lectulorum elixarent comederentque. Quum autem
ne haec quidem amplius suppeterent, noctu profu-
gerunt Persae cum Artaycte et Oeobazo, in postica
urbis parte de muro descendentes, qua parte rario-
res erant hostes. Quod factum, ubi illuxit, Cherso-
nesitae Atheniensibus e turribus significarunt, por-
tasque eis aperuerunt. Moxque maior horum pars
persecutisunt profugos, caeteri vero urbem occu-

μέν νυν ἐκφυγόντα εἰς τὴν Θρηίκην, Θρηῖκες Ἀψίνθιοι
 λαβόντες, ἔβυσαν Πλειστῶρῳ ἐπιχωρίῳ θεῷ, τρόπῳ
 τῷ σφετέρῳ· τοὺς δὲ μετ' ἐκείνου, ἄλλῳ τρόπῳ ἐφο-
 νευσαν. Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀρταύκτην, ὕστεροι ὀρμηθέν- 5
 τες Φεύγειν, καὶ, ὡς κατελαμβάνοντο ὀλίγον ἔοντες
 ὑπὲρ Αἰγὸς Ποταμῶν, ἀλεξόμενοι χρόνον ἐπὶ συχνόν,
 οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ ζῶντες ἐλάμφθησαν. καὶ συνόη-
 σαντές σφεας οἱ Ἕλληνες, ἦγον εἰς Σηστόν μετ' αὐ-
 τῶν δὲ καὶ Ἀρταύκτην δεδεμένον, αὐτόν τε καὶ τὸν 10
 120 παῖδα αὐτοῦ. Καὶ τῶν φυλασσόντων λέγεται
 ὑπὸ Χερσονησιτέων, ταρίχους ὀπτῶντι, τέρας γενέσθαι
 τοιόνδε. οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντό τε
 καὶ ἥσπαιρον, ὅπως περ ἰχθύες νεοάλωτοι. καὶ οἱ μὲν,
 περιχυθέντες, ἐβῶμαζον. ὁ δὲ Ἀρταύκτης ὡς εἶδε τὸ τέ- 5

parunt. (119.) Et Oeobazum quidem, quum in Thra-
 ciam fugisset, captum Thraces Absinthii *Pleistoro*
 indigenae deo mactarunt suo more; caeteros autem,
 qui cum eo erant, alio modo interfecerunt. Artay-
 ctes vero cum suis, qui post illos demum fugam
 capessiverant, deprehensi quum paullo ultra Aegos
 Potamos essent progressi, satis diu restiterunt; do-
 nec, aliis interfectis, caeteri vivi capti sunt: quos
 vinctos Sestum Athenienses duxerunt, in hisque ip-
 sum etiam Artaycten et eius filium. (120.) Memo-
 rantque Chersonesitae, uni ex eis, qui vinctos custodie-
 bant, quum salsamenta super igne torreret, prodigium
 obtigisse huiusmodi: salsamenta igni imposita sub-
 siliebant pulpitabantque, veluti recens capti pisces.
 Quod factum quum mirarentur reliqui adcurrentes,
Artayctes, ut vidit prodigium, compellans homi-

ρας, καλίσας τὸν ἀπτάωντα τοὺς ταρίχους, ἔφη· „Ξεῖνε
 „Ἀθηναῖε, μὴδὲν φοβέο τὸ τέρας τοῦτο. οὐ γὰρ σοὶ
 „πέφηνε· ἀλλ' ἐμοὶ σημαίνει ὁ ἐν Ἐλαιούντι Πρωτε-
 „σίλειος, ὅτι καὶ τεθνεὺς, καὶ τάριχος ἐὼν, δύναμιν
 10 „πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικέοντα σινέεσθαι. νῦν ὧν ἄποι-
 „νά οἱ τάδε ἐθέλω ἐπιθεῖναι· ἀντὶ μὲν χρημάτων τῶν
 „ἔλαβον ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἑκατὸν τάλαντα καταθεῖναι τῷ
 „θεῷ· ἀντὶ δ' ἐμεωυτοῦ καὶ τοῦ παιδός, ἀποδώσω
 „τάλαντα διηκόσια Ἀθηναίοισι, περιγενόμενος.“ Ταῦ-
 15 τα ὑπισχόμενος, τὸν στρατηγὸν Ξάνθιππον οὐκ ἔπειθε.
 οἱ γὰρ Ἐλαιούσιοι τῷ Πρωτεσίλειω τιμωρέοντες, ἐδέοντό
 μιν καταχρησθῆναι, καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ ταύτη
 ὁ νόος ἔφερε. ἀπαγαγόντες δὲ αὐτὸν εἰς τὴν ἀκτὴν εἰς

CXX. 10 seq. ἄποινά οἱ. Vera videtur docti viri coniectura
 ἀποινά μοι, quam vers. lat. expressimus.

nem salsamenta torrentem, ait: *Hospes Athenien-
 sis! non est quod tu hoc prodigio terrearis. Non
 enim tibi illud adparuit: sed mihi Protesilaus,
 qui Elaeunte est, significat, se etiam mortuum et
 sale conditum, vim habere se a diis tributam no-
 cendi his qui iniuria illum adfecerunt. Nunc igi-
 tur ego hanc mihi ipse mulctam, qua redimam
 culpam, volo irrogare: pro thesauris quos ex illius
 templo abstuli, centum talenta deo solvam; pro
 me autem et pro filio meo ducenta talenta pendam
 Atheniensibus, si salvos nos dimittere voluerint.*
 Haec ille pollicitus, praetori Xanthippo non per-
 suasit. Nam Elaeuntii, ulciscendi Protesilai caussa,
 ut supplicio ille adficeretur, rogarunt; et ipsius et-
 iam praetoris in hanc partem inclinaverat sententia.

- τὴν Ξέρξης ἐξευξε τὸν πέρον, οἱ δὲ λέγουσι, ἐπὶ τὸν
κολωνὸν τὸν ὑπὲρ Μαδύτου πόλιος, [πρὸς] σαινίδα 20
προσπασσαλεύσαντες, ἀνεκρέμασαν τὸν δὲ παῖδα ἐν
121 ὀφθαλμοῖσι τοῦ Ἀρταύκτεω κατέλευσαν. Ταῦτα δὲ
ποιήσαντες ἀπέπλεον ἐς τὴν Ἑλλάδα, τὰ τε ἄλλα
χρήματα ἄγοντες, καὶ δὴ καὶ τὰ ὅπλα τῶν γεφυρέων,
ὡς ἀναθήσαντες ἐς τὰ ἱερά. καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐ-
δὲν ἔτι πλεον τουτέων ἐγένετο. 5
- 122 Τούτου δὲ τοῦ Ἀρταύκτεω τοῦ ἀνακρεμασθέντος προ-
πάτωρ Ἀρτεμβάρης ἐστὶ ὁ Πέρσης ἐξηγησάμενος λό-
γον, τὸν ἐκεῖνοι ὑπολαβόντες, Κύρῳ προσήνεικαν, λέ-
γοντα τάδε· „Ἐπεὶ Ζεὺς Πέρσῃσι ἡγεμονίην διδοῖ, ἀν-
„δρῶν δὲ σοὶ, Κύρε, κατελὼν Ἀστυάγεα· Φέρε, γῆν 5
„γὰρ ἐκτήμεβα ὀλίγην, καὶ ταύτην τρηχέην, μετανα-

Itaque illum in littus eductum, in quod pertinue-
rant pontes a Xerxe iuncti, sive (ut alii memorant)
in collem supra Madytum oppidum situm, clavis
asserī adfixum suspenderunt; et filium eius in pa-
tris Artayctae conspectu lapidibus obruerunt. (121.)
His rebus gestis, retro in Graeciam navigarunt, pe-
cunias aliaque pretiosa secum vehentes, atque etiam
pontium armamenta, quae in templis dedicare con-
stituerunt. Atque hoc anno nihil praeterea memo-
rabile gestum est.

(122.) Huius Artayctae e trabe suspensi progeni-
tor Artembares fuit, is qui Persis auctor fuerat ser-
monis, quem illi arripientes Cyro proposuerunt, in
hanc sententiam: *Quoniam Iupiter, sublato Astya-
ge, Persis imperium tradidit, et prae omnibus
hominibus tibi, Cyre; age, quum terram possi-*

„στάντες ἐκ ταύτης, ἄλλην ἔχωμεν ἀμείνω. εἰσὶ δὲ
„πολλαὶ μὲν ἀστυγείτονες, πολλαὶ δὲ καὶ ἐκαστέρω·
„τῶν μίην σχόντες, πλέοσι ἐσόμεθα θωμαστώτεροι.
10 „οἶκός δὲ, ἄρχοντας ἄνδρας τοιαῦτα ποιεῖν· κότε γὰρ
„δὴ καὶ παρέξει κάλλιον, ἢ ὅτε γε ἀνθρώπων τε πολ-
„λῶν ἀρχομεν, πάσης τε τῆς Ἀσίας;“ Κῦρος δὲ ταῦ-
τα ἀκούσας, καὶ οὐ θωμάσας τὸν λόγον, ἐκέλευε ποι-
εῖν ταῦτα· οὕτω δὲ αὐτοῖσι παραίνει κελεύων παρα-
15 σκευάζεσθαι, ὥς οὐκέτι ἄρξοντας, ἀλλ' ἀρξομένους.
Φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς ἄνδρας
γίνεσθαι· οὐ γὰρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι, καρπὸν τε
θωμαστὸν φύειν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια.
ὥστε συγγινόντες Πέρσαι οἷχοντο ἀποστάντες, ἐσσω-

*deamus exiguam, eamque asperam, hac relicta
aliam habitemus meliorem! Sunt autem multae
tales in propinquo, multae etiam longinquiores:
quarum si unam occupaverimus, pluribus homi-
nibus admirationi erimus. Decet autem hoc facere
viros principatum tenentes: et quando tandem id
fieri commodius poterit quam nunc, ubi tot ho-
minibus et universae Asiae imperamus? Quibus
auditis Cyrus, minime probans propositum, Fa-
ciant hoc! ait; simul vero ita se comparent, ut qui
imperium porro non habituri sint, sed passuri!
Ita enim naturam ferre, ut mollibus in terris mol-
les nascentur homines: nec enim eiusdem terrae
esse, et eximios fructus ferre, et fortes bello viros.
Et intelligentes Persae, longe sapientiore Cyri
sententiam quam suam, desistentes proposito abie-*

290 HERODOTI HISTOR. IX.

Θέντες τῇ γνώμῃ πρὸς Κύρου ἄρχειν τι εἴλοντο λυ- 20
πρὴν οἰκέοντες μᾶλλον, ἢ πεδιάδα σπείροντες ἄλλοις
δουλεύειν.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἙΝΑΤΗ.

runt; et imperare maluerunt, tenuem incolentes ter-
ram, quam campestram fertilemque colentes aliis
servire.

FINIS LIBRI NONI
HISTORIARUM HERODOTI.

ARGUMENTUM LIBRI OCTAVI.

CLASSIS *Graecorum* ad *Artemisium*, duce *Eurybiade* Spartano; cui imperium permittunt Athenienses. (Cap. 1-3.) Graecis ad Peloponnesum se recipere cogitantibus, ut maneant, dolo et muneribus persuadet *Themistocles*. (4. 5.) Naves CC. dimittunt Persae, Euboeam circumnavigaturas. (6. 7.) Scyllias urinator. (8.) Prima pugna navalis, ancipiti Marte pugnata. (9-11.) Tempestas adfligit Persarum classem, et naves circum Euboeam missas confringit. (12. 13.) Altera, et tertia pugna navalis ad *Artemisium*. (14-17.) Graeci, audita clade ad Thermopylas, versus Peloponnesum se recipiunt, Euboeensium gregibus obiter direptis. (18-21.) Themistocles Ionas ad defectionem sollicitat. (22.) Persarum classis maritima Euboeae loca occupat. (23.) Classiarii, a Xerxe invitati, ad spectandam cladem ad Thermopylas traiciunt. (24. 25.) Quo tempore ad Thermopylas Xerxes fuit, *Olympicos* etiam tunc ludos agebant Graeci. (26.)

Thessali, Phocensibus infensi, *Xerxem* in Phocidem ducunt, per *Doridem*. (27-31.) Phocenses in Parnassi cacumina profugiunt: interim oppida illorum et templa vastant Persae. (32. 33.) *Boeotiam*, sibi amicam, cum maiore exercitus parte ingressus *Xerxes*, alios contra *Delphos* mittit; sed hi, ubi in conspectu templi fuere, prodigiis territi, nec sine clade, fugâ se proripiunt. (34-38.) Heroes a Delphensibus culti, Phylacus et Autonus. (39.)

Graecorum classis, relicto *Artemisio*, *Salaminem* petit. (40.) Athenienses suos, suaeque Athenis Troezen et Salamina transvehunt, paucis hominibus in acropoli relictis. (41.) Recensentur *populi Graeciae*, quorum naves in classe ad *Salaminem* fuere: simul *origines cuiusque populi* breviter tangit Scriptor.

(43-48.) *Atticam* igne et ferro vastat *Xerxes*: *Athenas* vacuas occupat: arcem aegre expugnatam diripit et incendit. (51-55.)

Eversis *Athenis*, *Graeci* cum classe *Isthmum* petere parant (coll. c. 49.) quorum consilio se opponit *Themistocles*; et cum *Adimanto* Corinthio altercatus, ab *Eurybiade* imperatore impetrat, ut classis ad *Salaminem* maneat. (56-63.) Prodigia Graecis faventia: in his *mysticus Iacchus*. (64. 65.) *Classis Persarum* ad *Phalerum* adpellit. (66.) *Xerxi Artemisia* (cf. VII. 99.) suadet, ne pugnae navalis discrimen adeat. (67. 68.) Nihilominus ad pugnam se comparant Persae. (69. 70.) Interim *Isthmum* muniunt *Peloponnesii*. (71.) Varias gentes *Peloponnesum incolentes*, earumque origines. (72. 73.) Consilium denuo captum a Graecis de classe a *Salamine* abducenda eludit *Themistocles*, per legatum *Xerxem* monens, ut Graecorum classem undique cingat. (74-76.) *Bacchidis* haec spectans oraculum. (77.) *Aristides* nunciat *Themistocli*, undique cinctam esse classem Graecorum. (78-82.) Ad fortiter pugnandum suos hortatur *Themistocles*. (83.)

Pugna navalis ad Salaminem. (84 seqq.) Bene de rege Persarum meriti, persico sermone *orosangae*. (85.) *Artemisiae* virtutem bellicam, miratur *Xerxes*. (87. 88.) *Persarum* ingens strages. (86. et 89.) Supplicium de Phoenicibus sumtum, qui *Ionas* accusaverant. (90.) Persae victi, *Phalerum* repetunt. (91.) *Aeginetae* crimine *Medismi* purgati. (92.) Quinam e Graecis rem fortissime gesserint. (93.) Fama de *Corinthiis*, in utramque partem. (94.) *Aristides* in *Psytalea* insula magnum Persarum numerum caedit. (95.) Naufragia ad *Cbliadem* delata, de quibus exstitit *Lysistrati* oraculum. (96.)

Xerxes e Graecia fugere cogitans, dissimulat suum consilium. (97.) *Persarum nunciorum* institutum. (98.) Luctus *Susis*, nuncio de clade *Salamina* adlato. (99.) *Mardonius* et *Artemisia* suadent *Xerxi* ut in *Asiam* redeat. (100-103.) *Hermotimus* *Pedaensis*, eunuchus, paedagogus filiorum *Xerxis*, poe-

nas sumit de Panionio, qui illum castraverat. (104-106.) Antistita templi Minervae Pedasensis. (104.)

Classem Xerxis, ad *Hellespontum* se recipientem, persequuntur Graeci usque *Andrum*: qui postquam ulterius persequi noluerunt, *Themistocles*, misso clam ad Xerxem legato, simulat suo consilio illos non ulterius esse progressos. (107-110.) *Andrum*, quod pecunias pendere nollet, obsidet *Themistocles*; ab aliis etiam Insulanis, qui cum Medis fecerant, pecunias exigens. (111 seq.)

Xerxes cum pedestri exercitu ad *Hellespontum* properans, in Thessalia *Mardonium* reliquit cum exercitu trecentorum millium lectorum virorum. (113.) *Spartani*, oraculi iussu, a Xerxe *poenas* repetunt *caedis Leonidae*; quibus ille respondit, *Mardonium* illas eis daturum. (114.) In itinere magna pars *exercitus Xerxis* fame aut morbis periit. (115.) Currus sacer a Thracibus subreptus. (*ibid.*) Rex *Bisaltarum* sex filios, eo quod Xerxem fuissent secuti, excaecat. (116.) Pontibus *Hellesponti* per tempestatem ruptis, *Xerxes* cum suis *Abydum* navibus traiecit: indeque *Sardes* pervenit. (117.) Alia de reditu *Xerxis* narratio, parum probabilis visa Herodoto. (118. 119.) Munera *Abderitis* a Xerxe data. (120.)

Graecorum classis, omissa Andri obsidione, *Carystum* depopulata, *Salaminem* redit. (121.) *Dona* diis data: praeda divisa. (*ibid.*) Ab *Aeginetis* *scorim* donarium petit *Delphicus* deus. (122.) Ceterorum ducum invidia *Themistocles* virtutis praemio fraudatur: (123.) eidem tamen *Spartae* praecipuus honor habetur. (124.) Idem scite respondet obtreptatori. (125.)

Artabazus, cum parte copiarum *Mardonii* *Xerxem* ad *Hellespontum* comitatus, *Pallenae* civitates, quae a Persis defecerant, ad obsequium redacturus, recepta *Olyntho*, *Potidaeam* frustra oppugnat, parum succedente proditione quam cum duce *Scionaeorum* pactus erat. (126-129.)

Persarum classe, incunte vere, ad *Samum* stante; *Graecorum classis*, ducibus *Leotychide* Spartano

(cuius recensentur progenitores) et *Xanthippo* Atheniensi, ad *Aeginam* colligitur. (130 seq.) Sollicitati a Ionibus Graeci, ut Ioniam liberent, non ultra *Delum* navigare audent. (132.)

Mardonius per hyemem Graeca oracula consulit, ope hominis Caris cui nomen *Mys*: qui et alia oracula consuluit, et *Amphiarai* Thebis, quod Thebanis ipsis non licet consulere. (133 seqq.) *Apollo Ptous* eidem Carico sermone respondet. (135.) *Alexander* Macedo cum pacis conditionibus *Athenas* mittitur a *Mardonio*. (136.) *Digressio de Macedoniae regibus Argivis*. (conf. V. 22.) *Perdiccas* quo pacto olim regnum obtinuerit. *Horti Midae*, ubi *Silenus* captus. Mons *Bermius*. Stemma regum usque ad *Alexandrum*. (137-139.) Oratio *Alexandri* apud *Athenienses*: (140.) cui primum respondent legati *Spartani*; (141 seq.) dein ipsi *Athenienses*. (143 seq.)

ARGUMENTUM LIBRI NONI.

Mardonius Atticam invadit, et *Athenas* iterum capit. (Cap. 1-3.) Inde *Salaminem* mittit, magnis promissis *Athenienses* ad societatem cum *Persis* invitans. (4.) *Lycides* *Atheniensis* cum uxore et liberis lapidibus obruitur, quod pacem suasisset. (5.) *Spartani* *Atheniensibus* per legatos auxilia petentibus, diu indigno modo tergiversati, ad extremum auxilia mittunt, ducē *Pausania*. (6-11.) *Mardonius*, vastata Attica, in *Boeotiam* regreditur, et in agro Thebano prope *Asopum* fluvium castra communit. (12-15.) *Attaginus* Thebanus *Mardonium* convivio excipit: in quo nobilis Persa cum *Thersandro* *Orchomenio* sermonem habet de belli eventu. (16.) *Phocenses*, serius auxilia mittentes, miro modo excipit *Mardonius*. (17. 18.)

Graeci prope *Erythras* ex adverso *Barbarorum* castra capiunt. (19.) Equestri praelio cadit *Masistius*, praefectus equitum; super cuius cadavere acris oritur pugna, e qua inferiores discedunt *Persae*. (20-23.)

Masistii obitum publice lugent **Persae**. (24.) **Graeci**, commoditatis aquandi caussa, in agrum *Plataeensem* movent castra, ubi *Gargaphias* fons, et *Androcratis* herois fanum. (25.) *Tegeatae* et *Athenienses* de loco honorifico in acie obtinendo inter se multis verbis contendunt. (26 seq.) Ordo aciei **Graecorum**: *Aristides* dux **Atheniensium**. Numerus et armatura militum. (28 - 30.)

Mardonius **Lacedaemoniis** **Persas**, **Atheniensibus** **Graecos** secum militantes opponit. (31.) Enumerantur *populi*, qui in *Mardonii exercitu* fuerunt. (32.) **Graecorum** *aruspex* *Tisamenus* **Eleus**, pro mercede ius civitatis a *Spartanis* obtinet; *Melampodem* imitatus, qui regiam dignitatem ab *Argivis* mercedem postulaverat adeptusque erat. (33 seq.) Idem *Tisamenus* **Spartanis** auctor quinque victoriarum fuit. (35.) **Proelio** **lacedaemonii** tam **Graecos** (c. 36.) quam **Barbaros** victimae prohibuerunt: nam et *Mardonius* *aruspice* **Graeco** usus est, *Hegesistrato* **Eleo**; qui antea e **Spartanorum** custodiâ, praecisâ sibi anteriore pedis parte, evaserat. (37.) *Mardonius*, occupatis *Cithaeronis* faucibus, commeatus intercipit **Graecorum**. (38 seq.) Idem morae impatiens, frustra renitente *Artabazo*, contemptisque extis, pugnae consilium init: (41. 42.) quod consilium noctu *Alexander* **Macedo** **Graecis** prodit. (44 seq.) *Bacidis* oraculum de pugna *Plataeensi*. (43.)

Graeci mutant aciem, ita ut *Athenienses*, loco *Lacedaemoniorum*, opponerentur **Persis**; mox vero, elusi a **Persis**, priorem ordinem restituunt: et *Spartanis* *Mardonius* ignaviam exprobrat. (46-48.) Praeluditur pugnae *Plataeensi* **Barbarorum** equitatu in **Graecos** misso, qui multum illis nocet, et *Gargaphiam* fontem obstruit. (49.) Ita **Graecos**, et aqua et commeatu exclusos, iubet *Pausanias* noctu castra mutare et *Oëroën* petere insulam, quam *Asopus* circumfluit. (50 seq.) Sed media **Graecorum** acies, inscio et invito *Pausania*, ipsas *Plataeas* petit; (52.) dextra vero acies (*Lacedaemonii* cum *Tegeatis*) et sinistra (*Athenienses*) per *Amomphareti* centurio-

nis Spartani perviciaciam ad diluculum usque retinentur; et tum demum iter versus locum constitutum, diversis quidem itineribus, ingrediuntur. (53-57.) *Mardonius* mire spernens hostem, quem fugisse putavit, tota acie dimicandum censet. (58.)

Committitur *pugna ad Plataeas*. Barbarorum omnis exercitus *Asopum* transit. (59.) *Lacedaemonii*, ab hoste pressi, (nec dum pugnantes ipsi quum nondum perlitassent,) *Athenienses* advocant; qui illis auxilio venire non possunt, ipsi cum alia parte hostium confligentes. (60 *seq.*) Tandem et *Lacedaemonii* in hostem vadunt, fitque praelium atrox; in quo *Mardonius* cadit; et Barbari in fugam vertuntur. (62-65.) *Artabazus* cum xl millibus in Phocidem aufugit. (66.) Ex Graecis, qui cum Persis fuere, nonnisi *Boeoti* fortiter pugnaverant: caeterum in solis *Persis* situs erat pugnae eventus. (67 *seq.*) Media Graecorum acies, re peracta, advenit: illorumque pars a Thebanis equitibus opprimitur. (69.) Expugnatis castris in quae se *Barbari* receperant, *prope ad internecionem* omnes *deleti* sunt; quum pauci ex Graecis cecidissent. (70.) Memorantur qui et e Barbaris et e Graecis fortissime pugnarunt: in his *Callicrates* Spartanus, et *Sophanes* Atheniensis ex pago *Decelea*; cuius pagi incolis, ob operam olim Tyndaridis praestitam, quum raptam a Theseo *Helenam* quaererent, in omne subsequens aevum eximius honos habetur a Lacedaemoniis. (71-75.)

Coa mulier captivitatem deprecatur apud Pausaniam. (76.) *Mantinenses* et *Elei* re confecta advenientes, duces suos exsilio mulctant. (77.) *Lampontis* Aeginetae consilium de *Mardonii* cadavere cum indignatione reiicit *Pausanias*. (78 *seq.*) *Praeda* ingens coacta et divisa: donaria diis missa. *Aeginetae* per *Hilotarum* imperitiam ditati. (80 *seq.*) *Luxuriosa Persarum coena* cum frugali Spartanorum collata. (82.) In *Persarum cadaveribus* mirabilia quaedam reperta. (83.) *Mardonii* cadaver clam subreptum. (84.) *Graecorum*, qui praelio ceciderunt, *prope Plataeas sepulcra*. Aliorum *cenotaphia*. (85.)

Graeci *Thebas* obsidentes, deposcunt auctores defectionis: *Attaginus* aufugit, *Timagenides* cum caeteris capite plectitur. (86-88.) *Artabazus* cum reliquiis copiarum in Asiam pervenit. (89.)

Pugna ad Mycalen. Graecos Deli sedentes orant *Samiorum legati*, ut *Ioniam* liberent; quorum precibus illi adnuunt, duce *Leotychide*, qui *Hegesistrati* legati nomen pro omine accepit. (90-92.) Aruspiciem Graeci habuerunt *Deiphonum*; cuius pater *Euenius*, Apolloniata, ob male custoditas *sacras Soli oves* a civibus suis excaecatus, vaticinandi donum ab Apolline acceperat. (93-94.) Dum *Samum* navigant *Graeci*, classiarii *Xerxis*, relictâ insulâ, ad *Mycalen* promontorium, ubi pedestres regis copiae castra habebant, se recipiunt, et naves subductas vallo muniunt. (96 seq.) Insecutis Graecis, *Leotychides* primum *Ionas*, qui in regis exercitu erant, ad defectionem sollicitare conatus, mox milite in littus exposito aciem instruit: Persae vero Samiis arma demunt, et Milesios e castris dimittunt. (98 seq.) Interim fama divinitus accidit Graecis, eodem die *Mardonium* in *Boeotia* victum esse. (100 seq.) Fit *praelium atrox*, quo Barbari ingenti clade accepta in fugam vertuntur, caesis ducibus *Mardonte* et *Tigrane*. (102-104.) Laudantur quorum virtus inter Graecos eminuit. (105.) Classe Barbarorum castrisque incensis, praedâque divisâ, *Samum* revertuntur Graeci: ubi, deliberatione proposita de firmanda Ionum libertate, *Insulani* in foedus recepti sunt. (106.) Dum exercitus Persici reliquiae Sardes se recipiunt, in itinere *Masistes*, *Xerxis* frater, probra coniiciens in ducem Persarum *Artayntem*, prope abfuit ut ab illo interficeretur. (107.)

Xerxes, dum *Sardibus* moratur, amore captus est primum uxoris *Masistae* fratris, deinde illius filiae, quam suo filio *Dario* dedit uxorem; mox *Susa* profectus. (108.) Uxor *Xerxis Amestris*, ira et odio in matrem mulierculae converso, atrocissimam de *Masistae* uxore ultionem cepit. (109-112.) *Masistes* cum

filiis in Bactrianam se recepturus, in itinere a Xerxis militibus, ad eum persequendum missis, interfectus est. (113.)

Graeci cum classe in Hellespontum ad rescindendos pontes profecti, quum illos iam solutos reperissent, Peloponnesii domum redierunt; Athenienses *Sestum* oppugnarunt, quo magnus Persarum numerus confluxerat. (114 seq.) *Artayctes*, Sesto praefectus, dolosa accusatione decepto rege, thesauros in *Protesilai* fano servatos spoliaverat. (116.) Post diuturnam obsidionem fame compulsi Persae noctu profugiant, et oppidani urbem *Atheniensibus* tradunt. (117 seq.) Fugientium pars a Thracibus interficiuntur: alii cum ipso Artaycte ab Atheniensibus capti: *Artayctes* in crucem actus. (119 seq.) His rebus gestis, Athenienses Graeciam repetunt. (121.) Artayctae illius progenitor *Artembares* fuit, quo praecunte Cyrum rogarant Persae, ut in molliore et fertiliori terra sedes adsignaret Persis; quibus ita *Cyrus* respondit, ut sapiente viro dignum erat. (122.)

ἩΡΟΔΟΤΟΥ
 ΤΟΥ ἈΛΙΚΑΡΝΗΣΣΗΣ
 ἘΞΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ὍΜΗΡΟΥ
 ΓΕΝΕΣΙΟΣ ΚΑΙ ΒΙΟΤΗΣ.

ἩΡΟΔΟΤΟΣ ὁ Ἀλικαρνασσεὺς περὶ Ὅμηρου γε-
 νέσιος καὶ ἡλικίης καὶ βιοτῆς τάδε ἱστορεῖ, ζητήσας
 ἐπεξελθεῖν εἰς τὸ ἀτρεκέστατον. Ἐπεὶ γὰρ ἡ πάλαι
 Αἰολιώτις Κύμη ἐκτίζετο, συνῆλθον ἐν ταυτῷ παντοδα-
 5 πα ἔθνεα Ἑλληνικά, καὶ δὴ καὶ ἐκ Μαγνησίας, ἄλ-

HERODOTI HALICARNASSEI

[SI DEO PLACET]

DE GENERE VITAQUE HOMERI LIBELLUS.

[*Versio latina ex ed. Gronov. et Wess.*]

(1.) **H**ERODOTUS Halicarnasseus de natalibus, ae-
 tate atque vita Homeri ista in historiam contulit,
 conatus quam verissime referre. Quum enim illa
 quondam Aeolum civitas Cyme conderetur, eodem
 cum aliae omnis Graeci generis gentes confluerunt,

λοι τέτινες, καὶ Μελάνωπος ὁ Ἰθαγενέος τοῦ Κριθίωνος, οὐ πολύφορτος, ἀλλὰ βραχέα τοῦ βίου ἔχων. οὗτος δὲ ὁ Μελάνωπος ἔγημεν ἐν τῇ Κύμῃ τὴν θυγατέρα Ὀμύρητος, καὶ αὐτῷ γίνεται ἐκ κοίτης θῆλυ τέκνον, ᾧ οὐνομα τίθεται Κριθηΐς. καὶ αὐτὸς μὲν ὁ 10
 Μελάνωπος καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐτελεύτησαν τὸν βίον· τὴν δὲ θυγατέρα ἐπιτρέπει ἀνδρὶ ᾧ ἐχρήτο μάλιστα,
 2 Κλεάνακτι τῷ Ἀργεῖῳ. Χρόνου δὲ προϊόντος, συνέβη τὴν παῖδα μιγεῖσαν ἀνδρὶ λαβραΐως, ἐν γαστρὶ σχεῖν. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐλάνθανεν. ἐπεὶ δὲ ἥσθητο ὁ Κλεάναξ, ἤχθητο τῇ συμφορῇ, καὶ καλεσάμενος τὴν Κριθίδα χωρὶς πάντων, ἐν αἰτῇ μεγάλη εἶχεν, ἐπιλεγόμενος τὴν αἰσχύνην τὴν πρὸς τοὺς πολίτας· 5
 προβουλεύεται δὲ περὶ αὐτῆς τάδε. ἔτυχον οἱ Κυμαῖοι κτίζοντες

tum e Magnesia et alii, et inter hos Melanopus Ithagene Crithonis filio genitus, homo fortunae non perinde amplae, sed arctae et expeditae. Hic Melanopus in ista Cyme Omyretis filiam duxit uxorem; procreavitque inde femineam prolem, cui nomen indidit Critheidem. Et ipse Melanopus quidem unā cum uxore vita functus est, commissa interim filia Cleanactis Argivi tutelae, quo familiarissime uti consueverat. (2.) Porro tempore interiecto accidit, ut puella ista e furtivo concubitu praegnans fieret: id quod primo suppressum quum Cleanax rescivisset, vehementer rei indignitate commotus, Critheidem seorsum ad se arcessitam acerbe obiurgavit, commemorans quae futura esset apud populares infamia. Postremo huiusmodi quippiam de illa excogitat. Cymaei tum in Hermei sinus recessu aedificabant: civi-

784, 23.

- τοῦ Ἑρμείου κόλπου τὸν μυχόν· κτιζομένοισι δὲ τὴν πό-
 λιν Σμύρναν ἔθετο τὸ ὄνομα Θησεὺς, μνημεῖον ἐβέλων
 10 καταστῆσαι τῆς ἐαυτοῦ γυναικὸς ἐπώνυμον. ἦν γὰρ
 αὐτῇ τὸ ὄνομα Σμύρνη. ὁ δὲ Θησεὺς ἦν τῶν τὴν Κύμην
 κτισάντων ἐν τοῖς πρώτοις Θεσσαλῶν, ἀπὸ Εὐμήλου
 τοῦ Ἀδμήτου, κάρτα εὖ ἔχων τοῦ βίου. ἐνθαῦτα ὑπεκ-
 τίθεται ὁ Κλεάναξ τὴν Κριθίδα πρὸς Ἰσμηνίην τὸν
 15 Βοιωτίον τῶν ἀποίκων λελογχότα, ὃς ἔτυχεν αὐτῷ ἐὼν
 ἑταῖρος ταμάλιστα. Χρόνου δὲ προϊόντος ἐξελθοῦσα 3
 ἡ Κριθὴς μετ' ἄλλων γυναικῶν πρὸς ἐορτὴν τινα ἐπὶ
 τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Μέλητα, ἥδη ἐπίτοκος
 οὔσα, τίκτει τὸν Ὀμηρον, οὐ τυφλόν, ἀλλὰ δεδωρότα·
 5 καὶ τίθεται ὄνομα τῷ παιδί Μελησιγενέα, ἀπὸ τοῦ
 ποταμοῦ τὴν ἐπωνυμίαν λαβοῦσα. τέως μὲν οὖν ἡ
 Κριθὴς ἦν παρὰ τῷ Ἰσμηνίᾳ· προϊόντος δὲ τοῦ χρό-

tati autem quae condebatur, nomen imposuit Smyrnam Theseus, ab uxoris nomine, cuius memoriam relinquere volebat. Hic Theseus ex primariis Thessalorum fuit, qui Cymentem condiderant, ab Eumelo Admeti filio oriundus, vitae facultatibus apprimè instructus. Clam exportatam huc Critheidem Cleanax Ismeniae Boeotio commisit, ex iis qui coloniam illuc duxerant, et in primis sibi amico. (3.) Progressu deinde temporis, Critheis cum aliis mulieribus ad festum quoddam egressa, iuxta fluvium Meletem, quum partui iam vicina esset, Homerum peperit, non caecum, sed videntem; nominavitque eum Mellesigenem a fluvio. Quum autem apud Ismeniam Critheis antea diversata esset, ab eo digressa, manuarum industria se filiumque alebat, aliunde alia sus-

που ἐξῆλθε, καὶ ἀπὸ ἐργασίης χειρῶν ἀρμημένη ἔτραφε
 τὸ παιδίον καὶ ἐαυτήν, ἄλλοτε παρ' ἄλλων ἔργα λαμ-
 βάνουσα· καὶ ἐπαίδευσε τὸν παῖδα ἀφ' ὧν ἐδύνατο. 20
 4 Ἦν δέ τις ἐν Σμύρῃ τούτου τὸν χρόνον Φήμιος τούνο-
 μα, παῖδας γράμματα καὶ τὴν ἄλλην μουσικὴν δι-
 δάσκων πᾶσαν. οὗτος μισθοῦται τὴν Κριθηίδα, ὣν μο-
 νότροπος, ἐριουργῆσαι αὐτῷ ἑρία τινα ἀπὸ παρὰ τῶν
 παίδων εἰς μισθοὺς ἐλάμβανεν. ἡ δὲ παρ' αὐτῷ εἰσγά- 5
 ζετο, πολλῷ κοσμίῳ καὶ σωφροσύνῃ πολλῇ χρωμένη,
 καὶ τῷ Φημίῳ κάρτα ἠρέσκετο. τέλος δὲ προσηνέγκα-
 το αὐτῇ λόγους, πείθων ἐαυτῷ συνοικεῖν, ἄλλα τε
 πολλὰ λέγων οἷς μιν ᾤετο προσάξεσθαι, καὶ ἔτι περὶ
 τοῦ παιδός, υἱὸν ποιούμενος· καὶ ὅτι τραφεῖς καὶ παι- 10
 δευθεῖς παρ' αὐτοῦ, ἄξιος λόγου ἔσται· εἴωρα γὰρ τὸν
 παῖδα ὄντα συνετὸν καὶ κάρτα εὐφυέα. ἔς τ' ἀνέπει-

cipiens opera; unde filium quoque quantum potuit,
 instituit. (4.) Erat autem eo tempore Smyrnae qui-
 dam nomine Phemius, qui iuventuti litteras musi-
 cenque aliam universam tradebat: hic quum esset
 solitarius, Critheidem conduxit, quae lanas quas-
 dam ei pararet, quas a discipulis in mercedem
 acceperat. Illa vero in domo eius operabatur,
 multa elegantia multaque frugalitate utens, ut Phe-
 mio impense placeret: adeo ut tandem eam verbis
 ad coniugium sollicitaret, referens cum alia multa
 quibus ei fidem facere putabat, tum praeterea de
 filio quem foret adoptaturus, qui liberaliter ab ipso
 altus institutusque vir egregius futurus esset. Siqui-
 dem hunc cernebat iam miram quandam et ingenii
 et indolis spem de se polliceri; donec persuasit illi

748, 53.

σεν αὐτὴν ποιεῖν ταῦτα. Ὁ παῖς δὲ ἦν τε φύσιν ἔχων 5
 ἀγαθὴν, ἐπιμελὴς τε καὶ παιδεύσιος προσγινομένης,
 αὐτίκα πολλὸν τῶν πάντων ὑπερεῖχε. χρόνου δὲ ἐπιγε-
 νομένου ἀνδρούμενος, οὐδὲν τοῦ Φημίου ὑποδέεστος ἦν
 6 ἐν τῇ διδασκαλίᾳ. καὶ οὕτως ὁ Φήμιος ἐτελεύτησε τὸν
 βίον, καταλιπὼν πάντα τῷ παιδί. οὐ πολλῷ δὲ ὕστε-
 ρον καὶ ἡ Κριθῆς ἐτελεύτησεν. ὁ δὲ Μελησιγενὴς ἐπὶ
 τῇ διδασκαλίᾳ καθειστήκει. καθ' ἐωυτόν δὲ γενόμενος,
 μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐωρᾶτο. καὶ αὐτοῦ θανύ-
 10 μασταὶ καθειστήκεισαν οἱ τε ἐγχώριοι καὶ τῶν ξένων
 οἱ ἐσαπικνεόμενοι. ἐμπόριον γὰρ ἦν ἡ Σμύρνη, καὶ σί-
 τος ἐξήγετο πολὺς αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐπικειμένης χώρας δα-
 ψιλέως κάρτα ἐσαγόμενος ἐς αὐτήν. οἱ οὖν ξένοι, ὁκότε
 παύσαιντο τῶν ἔργων, ἀπεσχόλαζον παρὰ τῷ Μελησι-
 15 γενεῖ ἐγκαθίζοντες.

in hoc consentire. (5.) Melesigenes cum naturae bonitate praestans, tum cura accedente institutioneque, continuo omnes adolescentes multum antecessit: atque temporis progressu vir factus, nihilo erat ipso Phemio in doctrina inferior. Et quum Phemius vita functus universa ei legasset, non multo post Critheis quoque fato concedit. Melesigenes itaque ludo praefectus, suique iam iuris effectus, magnopere ab hominibus conspiciebatur, et in admiratione erat non apud suos modo, verum apud peregrinos etiam, qui illuc conveniebant. Erat enim Smyrna emporium celebre, unde frumenta e vicinis agris abunde convecta exportabantur. Peregrini igitur quum ab opere cessarent, Melesigeni libenter vacabant considerantes.

6 Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς τότε καὶ Μέντης ναύκληρος, ἀπὸ
 τῶν περὶ Λευκάδα τόπων καταπεπλευκὸς ἐπὶ σῆτον,
 ἔχων ναῦν, πεπαιδευμένος τε ἀνὴρ ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ χρό-
 νῳ καὶ πολυῖστωρ· ὅς μιν ἔπεισε τὸν Μελησιγενῆ μετ'
 ἐωῦτοῦ πλεῖν καταλύσαντα τὴν διδασκαλίαν, μισθὸν 5
 τε λαμβάνοντα, καὶ τὰ δέοντα πάντα, καὶ ὅτι χώρας
 καὶ πόλιας θεήσασθαι ἄξιον εἴη αὐτῷ ἕως νέος ἐστί.
 καὶ μιν οἶμαι μάλιστα τούτοισι προαχθῆναι· ἴσως
 γὰρ καὶ τῇ ποιήσει τότε ἐπενόει ἐπιθήσεσθαι. κατα-
 λύσας δὲ τὴν διδασκαλίαν, ἐναυτίλλετο μετὰ τοῦ Μέν- 10
 τω. καὶ ὅπου ἐκάστοτε ἀφίκοιτο, πάντα τὰ ἐπιχώ-
 ρια διεωρᾶτο, καὶ ἱστορέων ἐπυνθάνετο. εἰκὸς δὲ μιν ἦν
 7 καὶ μνημόσυνα πάντων γράφεσθαι. Ἀνακομιζόμενοι
 δὲ ἐκ Τυρσηνῆς καὶ τῆς Ἰβηρίας, ἀπικνέονται εἰς Ἰθά-

(6.) Commodum inter hos Mentis fuit nauclerus, qui e finibus Leucadis nave sua huc navigaverat propter frumenta, vir, quantum illa ferebant tempora, et eruditus, et multarum rerum notitia excellens. Hic Melesigeni persuasit, ut relicto ludo secum navigaret, accepturus et mercedem et omnia necessaria; et quod dum iuvenis esset, civitates regionesque spectare operae pretium illi fore duceret. Et per talia potissimum eum arbitror plectum. Forsan enim quoque poësi iam animum admovebat. Proinde dissoluto ludo cum Mente navigavit: et quocunque locorum appellebat, studiose universa perrogabat, quae forent peculiaria, et inspiciens resciscebatur; apparet etiam commentarios eum de singulis scripsisse. (7.) Porro quum ex Etruria et Hispania delati in Ithacam deveharentur, contigit

κην· καὶ τῷ Μελησιγενεῖ συνέβη, νοσήσαντι τοὺς ὀφθαλ-
 μούς, κάρτα δεινῶς ἔχειν, καὶ αὐτὸν θεραπεύειν εἵνεκα,
 5 πλεῖν μέλλων εἰς τὴν Λευκάδα, καταλιπεῖν ὁ Μέντης
 παρὰ ἀνδρὶ φίλῳ ἐωυτοῦ ἐς τὰ μάλιστα Μέντορι τῷ
 Ἀλκίμου Ἰθακησίῳ, πολλὰ δεηθεὶς ἐπιμελὴν ἔχειν
 ἐπαναπλώσας δὲ, ἀναλήψεσθαι αὐτόν. ὁ δὲ Μέντωρ
 ἐνοσήλευσεν αὐτὸν ἐκτενέως. καὶ γὰρ τοῦ βίου ἀρκούν-
 10 τως εἶχε, καὶ ἤκουεν εὖ ἐς δικαιοσύνην τε καὶ φιλοξε-
 νίην μακρῷ μάλιστα τῶν ἐν Ἰθάκῃ ἀνδρῶν. ἐνταῦθα
 συνέβη τῷ Μελησιγενεῖ περὶ Ὀδυσσεύως ἐξιστορήσαι
 καὶ πυθέσθαι. οἱ μὲν δὴ Ἰθακήσιοι λέγουσι, τότε μιν
 παρ' ἐωυτοῖς τυφλωθῆναι· ὥς δὲ ἐγὼ Φημι, τότε μὲν
 15 ὑγιῇ γενέσθαι, ὕστερον δὲ ἐν Κολοφῶνι τυφλωθῆναι.
 συνομολογοῦσι δέ μοι καὶ Κολοφῶνιοι τούτοις. Ὁ δὲ 8

Melesigenem oculis iam ante aegrum, extreme la-
 borare: ita ut Mentem, in Leucadem traiecturus,
 eum medicinae caussa apud Mentorem Alcimi filium
 Ithacensem reliquerit, hominem sibi vehementer
 amicum; multis precibus adigens eundem quo Me-
 lesigenis curam haberet tantisper dum e Leucade
 revertens ipsum reciperet. Mentor vero aegrotantem
 Melesigenem sedulo curavit, vir nimirum facultati-
 bus pollens: quique ob egregiam aequitatem hospi-
 talitatemque ex Ithacensibus maxime praedicaretur.
 Atque hic accidit, ut de Ulysse multa Melesigenes
 percontando cognosceret. Narrantque ipsi Ithacen-
 ses, tum visum eum amisisse ibidem: atqui ego
 affirmare non dubitem, tum eundem convaluisse,
 at postea apud Colophonem prorsus caecum factum
 fuisse, id quod ipsi quoque Colophonii mecum fa-
 Herod. T. IV. P. I. V

Μέντης, ἀναπλέων ἐκ τῆς Λευκάδος προσέσχευεν εἰς τὴν Ἰθάκην, καὶ ἀνέλαβε τὸν Μελησιγενέα· χρόνον τε ἐπὶ συχνὸν συμπεριέπλει αὐτῷ. ἀπικομένῳ δὲ ἐς Κολοφῶνα συνέβη πάλιν νοσήσαντα τοὺς ὀφθαλμοὺς, μὴ δύνασθαι διαφυγεῖν τὴν νόσον, ἀλλὰ τυφλωθῆναι ἐνταῦθα. ἐκ δὲ τῆς Κολοφῶνος τυφλὸς ἑὼν ἀπικνέεται εἰς τὴν Σμύρναν, καὶ οὕτως ἐπεχείρει τῇ ποιήσει.

- 9 Χρόνου δὲ προϊόντος ἐν τῇ Σμύρῃ ἄπορος ἑὼν τοῦ βίου, διανοήθη ἀπικέσθαι ἐς Κύμην· πορευόμενος δὲ διὰ τοῦ Ἑρμοῦ πεδίου, ἀπικνέεται ἐς Νέον τεῖχος, ἀποικίην Κυμαίων. ὤκισθη δὲ τοῦτο τὸ χωρίον ὕστερον Κύμης ἔτεσιν ὀκτώ. ἐνταῦθα λέγεται αὐτὸν ἐπιστάντα ἐπὶ σκυτῆϊόν τι, εἰπεῖν πρῶτα τὰ ἔπαια ταῦτα·

tentur. (8.) At vero Mentis e Leucade Ithacam reversus, Melesigenem recepit, cum quo inde diu huc illuc circumnavigavit; donec Colophonem appellenti eveniret, ut vetere oculorum morbo tentatus, nequiverit eum effugere, sed visu privatus fuerit. E Colophone autem iam caecus Smyrnam remeans, ad poesin se convertit.

(9.) Tempore deinde interiecto, quum Smyrnae victu necessariisque destitueretur, constituit Cymen proficisci: commodumque transiens Hermi pratum, ad eum locum pervenit qui appellatur Novus murus, Cymaeorum coloniam: qui locus post Cymen conditus fuit annis octo. Hic memoratur Melesigenes apud coriarii officinam consistens, haec prima carmina pronunciavisse:

Αἰδεῖσθε ξενίαν καχημένον ἢ δὲ δέμοιο,
αἱ πόλιν αἰπεινὴν Κύμην Ἐριώπιδά κούρην
ναίετε, Σαρδῆνης πόδα νείατον ὑψικόμοιο·
10 ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ θεῖου ποταμοῖο
Ἑρμοῦ δινῆεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεὺς.

Ἡ δὲ Σαρδῆνη, ἄρος ἐστὶν ὑπερκαίμενον τοῦ τε Ἑρμοῦ
ποταμοῦ καὶ τοῦ Νέου τείχους. τῷ δὲ σκυτεῖ ὄνομα
ἦν Τύχιος· ἀκούσαντι δὲ τῶν ἐπέων ἔδοξεν αὐτῷ δεῖξαι
15 σθαῖ τὸν ἄνθρωπον. ἠλέησε γὰρ αἰτέοντα τυφλόν, καὶ
μετέξειν ἔφη τῶν παρεόντων. ὁ δὲ ἐσῆλθε. κατήμενος
δὲ ἐν τῷ σκυτεῖ, παρεόντων καὶ ἄλλων, τὴν τε ποιή-
σιν αὐτοῖς ἐπεδείκνυτο, Ἀμφιάρειό τε τὴν ἐξελασίαν τὴν
εἰς Θήβας, καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς εἰς θεοὺς πεποιημένους
20 αὐτῷ· καὶ περὶ τῶν λεγομένων ὑπὸ τῶν παρεόντων εἰς
τὸ μέσον γνώμας ἀποφαινόμενος, θωύματος ἄξιος ἐφαί-

*Hospitium praebeate viro profugoque vagoque,
qui sublimem urbem Cymen, Eriopida prolem,
radicem incolitis Sardenes alticomantis,
divini potatis aquam qui fluminis Hermi,
vorticibus torti, pater est cui Iuppiter ipse.*

Sardena autem mons est imminens Hermo fluviō
Novoque muro. At coriario illi nomen erat Tychio,
cui continuo auditis versibus visum est hominem
recipiendum: miseratus enim est mendicantem et
oculis mulctatum, iussitque praesentibus secum frui.
Ille fuit ingressus, et considens in sutrina, prae-
sentibus etiam aliis, tum poësin suam ostendit, et
Amphiarai in Thebas expeditionem, et hymnos quos
in deos scripserat. Et quum de illis, quae edebantur
ab praesentibus in medium, iudicaret, ac sensus suos

- 10 οὐτο εἶναι τοῖς ἀκούουσι. Τέως μὲν οὖν κατεῖχεν ὁ Με-
 λησιγενὴς περὶ τὸ Νέον τείχος, ἀπὸ τῆς ποιήσious γε
 τοῦ βίου τὴν μηχανὴν ἔχων. ἐδείκνυν δὲ οἱ Νεοτειχεῖς
 μέχρις ἐπ' ἐμοῦ τὸν χρόνον ἐν ᾧ κατίζων τῶν ἐπέων
 τὴν ἐπίδειξιν ἐποιεῖτο. καὶ κάρτα ἐσέβοντο τὸν τόπον. 5
 ἐν ᾧ καὶ αἰγείρος ἐπεφύκει, ἣν ἐκεῖνοι ἔφασαν, ἀφ'
 11 οὗ ὁ Μελησιγενὴς ἦλθεν, αὐτοῖς πεφυκέναι. Χρόνου
 δὲ προϊόντος, ἀπόρως κείμενος, καὶ μόλις τὴν τροφήν
 ἔχων, ἐπενόηθη εἰς τὴν Κύμην ἀπικέσθαι, εἴ τι βέλ-
 τιον πρῆξει. μέλλων δὲ πορεύεσθαι, τὰδε τὰ ἔπια
 λέγει.

5

Αἶψα πόδες με φέροιεν ἐς αἰδοίων πόλιν ἀνδρῶν·
 τῶν γὰρ καὶ θυμὸς πρόφρων καὶ μῆτις ἀρίστη.
 Ἀπὸ δὲ τοῦ Νέου τείχεος πορευόμενος, ἀπῖκετο εἰς τὴν

proferret, in admiratione habitus est ab auscultan-
 tibus. (10.) Atque hactenus apud Novum murum
 agens e poësi victus subsidia habebat: ostenduntque
 ad mea usque tempora Neoteichenses locum, ubi
 sedens carmina sua exhibuerit, eumque in magna
 habent veneratione, ubi etiam populus arbor crevit,
 quam ab Melesigenis adventu in eo dixerunt natam
 esse. (11.) Porro egestate postea adactus, quum
 vix alimenta haberet, statuit Cymen ad feliciorum
 successum reverti. Iturusque haec pronunciat car-
 mina,

*Vos me hominum rapide plantae portetis in
 urbem,*

*quorum animus promptus, pollent qui mente
 sagaci.*

E Novo igitur muro proficiscens venit Cymam, per

750, 44.

Κύμην, διὰ Λαρίσσης τὴν πορείαν ποιησάμενος· ἦν γὰρ
 10 οὕτως αὐτῷ εὐπορώτατον, καὶ, ὡς Κυμαῖοι λέγουσι,
 τῷ Φρυγίᾳ βασιλῆϊ Μίδῃ τῷ Γορδίῳ, δεηθέντων πεν-
 θεῶν αὐτοῦ, ποιῆ καὶ ἐπίγραμμα τόδε, τὸ ἔτι καὶ
 νῦν ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ μνήματος τοῦ Γορδίῳ ἐπιγέ-
 γραπται·

15 Χαλκῇ παρθένος εἰμι, Μίδου δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι·
 ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθῇλη,
 ἡελίός τ' ἀνίων λάμπῃ, λαμπρά τε σελήνη,
 καὶ ποταμοὶ γε ῥέωσιν, ἀνακλύζῃ δὲ θάλασσα,
 αὐτοῦ τῇδε μένουσα πολυκλαύτου ἐπὶ τύμβου,
 20 ἀγγελέω παριούσι, Μίδης ὅτι τῇδε τέβαπται.

Κατίζων δὲ ἐν ταῖς λέσχαις τῶν γερόντων ἐν τῇ Κύ- 12
 μῃ ὁ Μελησιγενὴς τὰ ἔπια τὰ πεποιημένα αὐτῷ ἐπε-

Larissam itinere facto, utpote facillimo: et, ut Cy-
 maei narrant, flagitantibus eius soceris, epigramma
 hoc scripsit Midae, Phrygiae regi, Gordii filio, id
 quod etiam nunc in cippo monumenti Gordii inscri-
 ptum extat:

*Aenea sum virgo, Midae quae incumbo sepulcro:
 dum fluit unda levis, sublimis nascitur arbor,
 dum sol exoriens et splendida luna relucet,
 dum fluvii labuntur, inundant litora fluctus,
 hic constanter ago, lacrymasque in marmore
 tincto*

*fixa, Midam moneo tumultatum hic, chare
 viator.*

(12.) Cymae igitur in senum conventiculis car-
 mina quae fecerat ostentabat, colloquii quoque suavitate

δείκνυτο, καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἔτερε τοὺς ἀκούοντας· καὶ αὐτοῦ θαυμάσται καθιστῆκεσαν. γινούς δὲ ὅτι ἀποδέκονται αὐτοῦ τὴν ποιήσιν οἱ Κυμαῖοι, καὶ εἰς 5 συνήθειαν ἔλκων τοὺς ἀκούοντας, λόγους πρὸς αὐτοὺς τιοῦσδε προσήνεγκε, λέγων· ὥς, εἰ θέλοιεν αὐτὸν δημοσίᾳ τρέφειν, ἐπικλεεστάτην αὐτῶν τὴν πόλιν ποιήσει. τοῖς δὲ ἀκούουσι, βουλομένοις τε ἦν ταῦτα, καὶ αὐτοὶ παρήνεον ἐλθόντα ἐπὶ τὴν βουλὴν δεηθῆναι τῶν 10 βουλευτέων· καὶ αὐτοὶ ἔφασαν συμπρῆξιν. ὁ δὲ ἐπέθετο αὐτοῖς, καὶ βουλῆς συλλεγομένης ἐλθὼν ἐπὶ τὸ βουλευῖον, ἐδεῖτο τοῦ ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ καθεστῶτος, ἀπαγαγεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν βουλὴν. ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε, καὶ, ἐπεὶ καιρὸς ἦν, ἀπήγαγε. καταστάς δὲ ὁ Μελη- 15 σγενὴς ἔλεξε περὶ τῆς τροφῆς τὸν λόγον ὃν καὶ ἐν ταῖς 13 λέσχαις ἔλεγεν. ὥς δὲ εἶπεν, ἐξελθὼν ἐκάθητο. Οἱ δὲ

auscultantes oblectans, etiam in sui admirationem pertrahebat. Intelligens igitur Cymaeos poësin suam grate recipere, et in consuetudinem audientes ducens, postremo huiusmodi conditionem proponit, dicens si publice eum alere vellent, se civitatem illorum celeberrimam redditurum. Qui praesentes haec audiebant, probabant; addentes se quoque adiuturos, si petitionem suam ad senatum referret, quod hortabantur eum facere. Melesigenes his verbis erectus, collecto senatu in curiam processit; rogatoque eo cuius id muneris erat, ut in senatum duceretur, ille nihil recusans, ubi opportunum erat, hominem deduxit. Hic consistens Melesigenes, eadem verba de alimentis habuit in senatu quae paulo ante in conventiculis proposuerat. Ubi dixisset, egressus

751, 77.

ἐβουλευόντο ὃ τι χρεὼν εἴη ἀποκρίνασθαι αὐτῷ. προθυ-
 μουμένου δὲ τοῦ ἀπάγοντος αὐτὸν, καὶ ἄλλων ὅσοι
 τῶν βουλευτέων ἐν ταῖς λέσχαις ἐπήκοοι ἐγένοντο, τῶν
 5 βουλευτέων ἓνα λέγεται ἐναντιωθῆναι τῇ χρήμῃ αὐτοῦ,
 ἄλλα τε πολλὰ λέγοντα, καὶ ὡς εἰ τοὺς ὁμήρους δό-
 ξει τρέφειν αὐτοῖς, ὅμιλον πολλόν τε καὶ ἀχρεῖον ἔξου-
 σιν. ἐντεῦθεν δὲ καὶ τοῦτομα Ὅμηρος ἐπεκράτησε τῷ
 Μελησιγενεῖ ἀπὸ τῆς συμφροῆς· οἱ γὰρ Κυμαῖοι τοὺς
 10 τυφλοὺς ὁμήρους λέγουσιν· ὥστε, πρότερον ὀνομα-
 ζομένου αὐτοῦ Μελησιγένος, τοῦτο γενέσθαι τοῦτομα
 Ὅμηρος· καὶ οἱ ξένοι διήνεγκαν, ὅτι μνήμην αὐτοῦ
 ἐποιούντο. Ἐτελεύτα δ' οὖν ὁ λόγος τῷ ἀρχοντι, μὴ 14
 τρέφειν τὸν Ὅμηρον, ἐδοξε δέ πως καὶ τῇ ἄλλῃ βου-
 λῇ. ἐπελθὼν δὲ ὁ ἐπιστάτης καὶ παρεζόμενος αὐτῷ

sedebat. (13.) Dum autem senatores agitarent quid-
 nam par esset homini respondere, visumque esset
 eum ei qui deduxerat, tum aliis senatoribus quot-
 quot in conventiculis eum audierant, petitionem ad-
 mittendam : unus tantum e senatoribus refertur Me-
 lesigenis postulatis calculo suo repugnasse, interque
 alia multa, haec quoque commemorasse : si semel
 ὁμήρους, hoc est, *caecos*, alendos susciperent, futurum
 esse, ut turbam et multam et inutilem haberent.
 Atque hinc primum *Homeri* nomen Melesigeni in-
 ditum est, ab isto casu : nam Cymaei *caecos* ὁμήρους
 appellant. Iamque inde, qui prius *Melesigenes*, no-
 men obtinuit *Homerus* : et extranei illud evulgarunt,
 quum mentionem eius facerent. (14.) Itaque ter-
 minata est deliberatio ab magistratu, non alere Ho-
 merum, placuitque id fere caetero senatui. Acce-

διηγήσατο τοὺς ἐναντιωθέντας λόγους τῇ χερίμῃ αὐτοῦ,
καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ. Ὁ δὲ, ὡς ἤκουσεν, ἔσυμ- 5
Φόρηνέ τε καὶ λέγει τὰ ἔπεια τὰδε·

Οἷ μ' αἶση δῶκε πατὴρ Ζεὺς κύρμα γενέσθαι,

νήπιον αἰδοίης ἐπὶ γούνασι μητρὸς ἀτάλλων,

ἥν ποτ' ἐπύργωσαν βουλῇ Διὸς αἰγιόχοιο

λαοὶ Φρίκωνος, μάργων ἐπιβήτορες ἵππων, 10

ὀπλότεροι μαλεροῖο πυρὸς κρίνοντες Ἄρση,

Αἰολίδα Σμύρνην αἰλιγείτονα ποτνιαάνακτον

ἥν τε δι' ἀγλαὸν εἶσιν ὕδωρ ἱεροῖο Μέλῃτος.

Ἐνθεν ἀπορρύνεσθαι κοῦραι Διὸς, ἀγλαὰ τέκνα,

ἤθελέτην κληῖσθαι διὰν χθόνα καὶ πόλιν ἀνδρῶν· 15

οἱ δ' ἀπανηνάσθησαν ἱερὴν ὅπα, Φημί αἰοιδῆν.

Ἀφραδίην τῶν μὲν τε παθῶν τις Φράσσεται αὖθις,

dens autem praefectus et adsidens ipsi enarravit
contrarias petitioni eius sententias et consulta sena-
tus: utque audiit, his versibus calamitatem suam
deplorabat:

*Hei mihi quam fatum dat Iuppiter almus ini-
quum.*

*Infanti mihi lac venerandae ex ubere matris
praebuit, Aeolicae Smyrnae, quam Martia quon-
dam*

*gens Phriconitis, certamine fortis equestri,
condidit ad pelagus, praeterlabente Melete.*

*Docta Iovis proles mecum hinc digressa volebat
carminibus celebrare urbem quam nomine dicunt
Cymam, quosque viros intra sua moenia claudit.*

Illi audire sacrae spreverunt carmina vocis.

Sed quicumque mihi cladem exitiumque paravit,

ὅς σφιν ὄνειδείησιν ἐμὸν διεμήσατο πότμον.

Κῆρα δ' ἐγὼ, τήν μοι θεὸς ὅπασε γεινομένῳ περ.

20 τλήσομαι ἀκράαντα φέρων τετληότι θυμῷ.

Οὐδὲ τι μοι φίλα γυνὴ μένειν ἱεραῖς ἐν ἀγυαῖς

Κύμης ὀρμαίνουσι, μέγας δέ με θυμὸς ἐπείγει

δῆμον ἐς ἀλλοδαπῶν ἵεναι, ὀλίγον περ εἶντα.

Μετὰ τοῦτο ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Κύμης ἐς Φω- 15

καίην, Κυμαίοις ἐπαρησάμενος μηδένα ποιητὴν δόκιμον

ἐν τῇ χώρᾳ γενέσθαι ὅς τις Κυμαίους ἐπαγλαῖε. Ἀπι-

κόμενος δὲ ἐς Φωκαίην, τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἐβίστευσεν,

5 ἔπειτα ἐνδεικνύμενος ἐν ταῖς λέσχαις κατίζων. ἐν δὲ τῇ

Φωκαίῃ τοῦτον τὸν χρόνον Θεστορίδης τις ἦν γράμμα-

τα διδάσκων τοὺς παῖδας, ἀνὴρ οὐ κρήγυος κατανοή-

σας δὲ τοῦ Ὀμήρου τὴν ποίησιν, λόγους τοιαύτους αὖ-

non impune feret laeva quod mente volutat.

*At mihi quam dederint nascenti numina sortem,
aegro animo quamvis certum est perferre pa-
tique.*

*Sed iam per sacrae vestigia ponere Cymae
compita non suadet mihi mens, potiusque re-
mota*

inque peregrina sedem mihi quaerere terra.

(15.) Cyma deinde abiens Phocaeam contendit, imprecans interim Cymaeis, ne quis unquam insignis poëta in illa regione existeret qui Cymaeos celebraret. Phocaeae autem eodem modo victum paravit, in conventiculis passim carmina sua ostentans et considens. Erat autem eo tempore in illa Thestorides quidam, qui pueros litteras docebat, homo fidei parum probatae. Hic considerata Homeri poë-

τῷ προσήνεγκε, φὰς ἔτοιμος εἶναι θεραπεύειν καὶ τρέ-
 φειν αὐτὸν ἀναλαβὼν, εἰ ἐθέλοι ἄγε πεποιημένα εἶη 10
 αὐτῷ τῶν ἐπέων ἀναγράψασθαι, καὶ ἄλλα ποιῶν,
 16 πρὸς ἐαυτὸν ἀναφέρειν αἰεὶ. Τῷ δὲ Ὀμήρῳ ἀκούσαν-
 τι, ἔδοξε ποιητέα εἶναι ταῦτα· ἐνδεὴς γὰρ ἦν τῶν ἀναγ-
 καίων καὶ θεραπείης. διατρίβων δὲ παρὰ τῷ Θεστορίδῃ,
 ποιεῖ Ἰλιάδα τὴν ἐλάσσω, ἧς ἡ ἀρχή·

Ἴλιον αἰίδω καὶ Δαρδανίην εὐπῶλον,

5

ἧς πέρι πολλά πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἄρης·
 καὶ τὴν καλουμένην Φωκαίδα, ἣν φασιν οἱ Φωκαῖς
 Ὀμηρον παρ' αὐτοῖσι ποιῆσαι. Ἐπεὶ δὲ τὴν τε Φωκαί-
 δα καὶ τᾶλλα πάντα παρὰ τοῦ Ὀμήρου ὁ Θεστορίδης
 ἐγράψατο, διενεθήη ἐκ τῆς Φωκαΐης ἀπαλλάσσεσθαι, 10

si, huiusmodi verbis eum compellavit, paratum se
 inquiens et ministrare ei, et victum suppeditare,
 si carmina quae meditatus esset, describere patere-
 tur, et alia subinde faciens, ad se deferret. (16.)
 Homerus, iam ministerii alicuius atque adeo neces-
 sariorum indigens, recipiendam hanc conditionem
 putavit: commoratusque apud Thestoridem, mino-
 rem illam facit Iliadem, cuius initium est,

*Troiam et Dardaniam canto, quae mater equo-
 rum,*

quae Danais Mavorte satis mala plurima vexit.
 Phocaidem quoque quam vocant, Phocacenses apud
 se conditam ab Homero aiunt. Iam vero Thestori-
 des, ubi Phocaidem atque alia omnia ab Homero
 communicata descripsisset, constituit e Phocaea dis-
 cedere, Homerique poësin pro sua venditare. Unde

752, 36.

τὴν ποιήσιν θέλων τοῦ Ὀμήρου ἐξειδιώσασθαι· καὶ οὐκ ἔτι ὁμοίως ἐν ἐπιμελείᾳ εἶχε τὸν Ὀμηρον. ὁ δὲ λέγει αὐτῷ ἔπειτα τάδε·

Θεστορίδης, θηητοῖσιν ἀνώϊστων πολέων περ,

15 οὐδὲν ἀφραστότερον πέλεται νόου ἀνθρώπου σιν.

Ὁ μὲν δὴ Θεστορίδης ἐκ τῆς Φωκαίης ἀπηλλάγη ἐς τὴν Χίον, καὶ διδασκαλίην κατεσκευάσατο· καὶ τὰ ἔπια ἐπιδεικνύμενος ὡς ἐαυτοῦ ἑόντα, ἔπαινόν τε πολλὸν εἶχε καὶ ὠφελεῖτο· ὁ δὲ Ὀμηρος πάλιν τὸν αὐτὸν τρόπον
20 διητᾶτο ἐν τῇ Φωκαίᾳ, ἀπὸ τῆς ποιήσεως τὴν βιοτήν ἔχων. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ μετέπειτα ἄνδρες Χίοι ἐμ- 17 ποροι ἀπίκοντο ἐς τὴν Φωκαίην· ἀκούσαντες δὲ τῶν ἐπέων τοῦ Ὀμήρου ἅ πρότερον ἀκηκόεσαν πολλάκις ἐν τῇ Χίῳ τοῦ Θεστορίδου, ἐξήγγελλον ὅτι ἐν τῇ Χίῳ
5 τις ἐπιδεικνύμενος τὰ ἔπια ταῦτα γραμμάτων διδά-

factum, ut quum Homeri non perinde curam haberet, ille ad Thestoridem huiusmodi sit usus disticho:

Thestoride, ex multis, mortalibus abdita quae sunt,

mens habet in primis caecos humana recessus.
Thestorides igitur ex Phocaea Chium concessit: ubi erecto ludo, carmina illa pro suis evulgans, egregiam simul laudem sibi paravit et fructum. Porro Homerus iterum pristino more vivere pergebat apud Phocacenses, e poësi victum habens. (17.) Tempore deinde non multo, viri aliquot e Chio mercatores Phocaeam veniunt; et audientes Homeri carmina quae antea saepius in Chio a Thestoride audierant, indicabant in Chio haec ipsa a quodam

σκαλος, καὶ τα πολλὸν ἔπαινον ἔχει. ὁ δὲ Ὅμηρος κα-
 τενόησεν ὅτι Θεστορίδης αὖ εἶη, καὶ παντὶ θυμῷ ἐσπού-
 दाζειν εἰς τὴν Χίον ἀπικέσθαι. καταβάς δὲ ἐπὶ τὸν
 λιμένα, εἰς μὲν τὴν Χίον οὐ καταλαμβάνει οὐδὲν πλοῖον
 πλέον, εἰς δὲ τὴν Ἐρυθραίην τινὲς ἐπὶ ξύλου παρεσκευά- 10
 ζοντο πλεῖν. καλῶς δὲ εἶχε τῷ Ὁμήρῳ δι' Ἐρυθραίης
 τὸν πλοῦν ποιήσασθαι. καὶ προσελθὼν ἔχρηζε παρὰ τῶν
 ναυτῶν δέξασθαι αὐτὸν σύμπλουν, πολλὰ τε καὶ προσ-
 αγωγὰ λέγων οἷς σφέας ἔμελλε πείσειν. τοῖς δὲ ἔδοξε
 δέξασθαι αὐτόν· καὶ ἐκέλευον ἐσβαίνειν εἰς τὸ πλοῖον. 15
 ὁ δὲ Ὅμηρος πολλὰ ἐπαινέσας αὐτοὺς, ἐσέβη· καὶ
 ἐπεὶ ἔζετο, λέγει τὰ ἔπεα τάδε·

Κλυῖθι Ποσειδάων μεγαλοσθενὲς ἐννοσίγαιε,
 εὐρυχόρου μεδέων ἡδὲ ξανθοῦ Ἑλικῶνος.

Iudimagistro pro suis cum magno fructu ostentari.
 Homerus intelligens continuo Thestoridem esse, toto
 studio properabat in Chium transmittere. Et quum
 portum adiisset, neque offendisset navem quae illuc
 traiceret, essent autem qui ob ligna in Erythraeam
 solvere pararent, belle convenire videbatur, si per
 Erythraeam iter faceret. Accedens igitur nautas, ora-
 vit ut comitem se navigationis reciperent, multis
 blandisque usus verbis, quibus quod desideraret per-
 suaderet. Nautae admittentes hominis preces, iusse-
 runt navem eum conscendere. Quo impetrato Ho-
 merus considens in navi, his versibus nautis bene
 precatur,

*Audi qui pelagus valido Neptune tridenti
 imperioque regis, spatiosaque culta Heliconis:*

- 20 Δὸς δ' οὐρον καλὸν, καὶ ἀπήμονα νόστον ιδέσθαι
 ναῦταις, οἱ νηὸς πομποὶ ἡδ' ἀρχοὶ ἔασι.
 δὸς δ' ἐς ὑπώρειαν ὑψικρήμοιο Μίμαντος
 αἰδοίων μ' ἐλθόντα βροτῶν ὁσίων γε κυρῆσαι.
 Φῶτά τε τισαίμην, ὃς ἐμὸν νόον ἠπεροπέυσας,
 25 ᾠδύσατο Ζῆνα ξένιον ξενίην τε τραπέζην.
 Ἐπεὶ δὲ ἀπίκοντο εὐπλοήσαντες ἐς τὴν Ἐρυθραίην, τότε 18
 Ὅμηρος τὴν αὐλὴν ἐπὶ τῷ πλοίῳ ἐποιήσατο· τῇ δὲ
 ὑστεραίῃ ἔχρηζε τῶν ναυτῶν τινα ἡγήσασθαι αὐτῷ ἐς
 τὴν πόλιν. οἱ δὲ συνέπεμψαν ἓνα αὐτῶν. πορευόμενος
 5 δὲ Ὅμηρος ἐπεὶ ἔτυχε τῆς Ἐρυθραίης, τραχείης καὶ
 ὀρεινῆς εἰούσης, φθέγγεται τὰδε τὰ ἔπεια·
 Πότνια γῆ, πάνδωρε, δότεῖρα μελιφρόνος ὄλβου,
 ὥς ἄρα δὴ τοῖς μὲν Φωτῶν εὖοχος ἐτύχθης,

da precor his nautis reditum, ventosque secun-
dos,

qui mihi sunt comites placidi, navisque magistri:
at mihi da misero sacram contingere terram,
aërius qua parte Mimas ad sidera surgit,
inde hominis iusti me fac succedere tectis,
ulciscique virum qui me improbitate fefellit,
laesit et hospitii sacra iura Iovemque benignum.

(18.) Ubi autem secundo vento Erythraeam appulis-
 sent, Homerus in navi diversatus est: postero autem
 die rogavit, ut nautarum aliquis ad urbem eum du-
 ceret. Illi unum e suis simul miserunt. Quumque
 iam pergendo ad Erythraeam appropinquasset, quae
 est aspera atque montosa, in haec prorupit carmina:
O sacra multorum largitrix terra bonorum,
quam tu plana aliis et parte aequalis ab omni;

τοῖσι δὲ δύσβαλος καὶ τρηχεῖ ὥς ἐχολώθης.
 Ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν πόλιν τῶν Ἑβραίων ἐπηρώτησε 10
 περὶ τοῦ ἐς τὴν Χίον πλοῦ· καὶ τινος προσελθόντος αὐ-
 τῷ τῶν ἑωρακότων ἐν τῇ Φωκαίῃ, καὶ ἀσπασαμένου,
 ἔχρηζεν αὐτοῦ συνεξυρεῖν αὐτῷ πλοῖον, ὅπως αὖ εἰς
 19 τὴν Χίον διαβαίῃ. Ἐκ μὲν δὴ τοῦ λιμένος οὐδὲν ἦν
 ἀπόστολον, ἄγει δὲ αὐτὸν ἐνθα τῶν αἰλιέων τὰ πλοῖα
 ὀρμίζεται. καὶ πως ἐντυγχάνει μέλλουσί τισι διαπλεῖν
 ἐς τὴν Χίον, ὧν εἶδέτο προσελθὼν ὁ ἄγων αὐτὸν ἀνα-
 λαβεῖν τὸν Ὅμηρον. οἱ δὲ, οὐδένα λόγον παισάμενοι, 5
 ἀνήγοντο· ὁ δὲ Ὅμηρος φθέγγεται τὰδε τὰ ἔπει·
 Ναῦται ποντοπόροι, στυγερῇ ἐναλίγκιοι ἄτῃ,
 πτωκάσιν αἰθυίῃσι βίον δύσζηλον ἔχοντες,
 αἰδέϊσθε ξενίῳ Διὸς σέβας ὑψιμέδοντος.

aspera contra aliis, in quos converteris iram.
 Ingressus deinde Erythraeorum urbem, percontatur de navigatione versus Chium. Et quum forte quidam occurrisset salutaturus, qui eum in Phocaea viderat, ab hoc contendit ut secum dispiceret sicubi navis esset qua in Chium transmitteret. (19.) Et quum in portu nullum esset traiecticium navigium, ille Homerum ad eum locum ducit, ubi piscatoriae naviculac stationem habebant. Et forte fortuna incidit in quosdam in Chium traiecturos. Hos adiens ille qui ducebat eum, precatus est ut Homerum acciperent. Verum illi nulla ratione eius habita solverunt. Homerus autem haec cecinit carmina:

*Infidi nautae, gens diris tristior ipsis,
 saeva quibus veluti mergis dant aequora victum,
 acriter a vobis Iovis hospitis ara colatur.*

753, 97.

- 10 δεινὴ γὰρ μέτ' ὅπῃς ξενίου Διὸς, ὅς κ' αἰλίσσεται.
 Ἀναχθεῖσι δὲ αὐτοῖς συνέβη, ἐναντίου ἀνέμου γενόμε-
 νου, παλινδρομῆσαι, καὶ εἰς τὸ χωρίον ἀναδραμεῖν ὅθεν
 ἀνηγάγοντο, καὶ τὸν Ὅμηρον ἀναλαβεῖν καθήμενον ἐπὶ
 τῆς κυματωγῆς. μαθὼν δὲ αὐτοὺς πεπαλινδρομηκότας
 15 ἔλεξε τάδε· „ Ὑμᾶς, ὦ ξένοι, ἔλαβεν ὁ ἀνέμος ἀντίος
 „ γενόμενος· ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν με δέξασθε, καὶ ὁ πλοῦς
 „ ὑμῖν ἔσται.“ οἱ δ' αἰλιεῖς, ἐν μεταμελή γενόμενοι ὅτι
 οὐ πρότερον ἐδέξαντο, εἰπόντες ὅτι οὐ καταλιμπάνου-
 σιν ἢν ἐθέλοι συμπλεῖν, ἐκέλευον ἐσβαίνειν· καὶ οὕτως
 20 ἀναλαβόντες αὐτὸν ἀνήχθησαν, καὶ ἰσχουσιν ἐπ' ἀκτῆς.
 Οἱ μὲν δὴ αἰλιεῖς πρὸς ἔργον ἐτράπησαν· ὁ δὲ Ὅμη- 20
 ρος τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ κατέμεινε, τὴν δὲ ἡμέ-
 ραν πορευόμενος, καὶ πλανώμενος, ἀπίκετο εἰς τὸ χω-

*Tristis enim vultus Iovis est, poenaeque paratae,
 his quibus hospitii non est pia tessera curae.*

At vero in altum iam provectis contigit, ut adverso vento rapti, eodem unde solverant recurrerent, ubi etiamdum Homerum in litoris crepidine consistentem offenderunt; qui cognito navis recursu, hunc in modum eos alloquitur: *Vos, o peregrini, ventus adversus excepit; sed me nunc quoque admittite, et secunda vobis navigatio erit.* Piscatores autem, poenitentia ducti quod prius hominem non receperant, testatique se non relicturos eum si velit sinul navigare, iubent navem conscendere. Recepto Homero vela faciunt, et iter peragunt. (20.) Quibus ad sua opera digressis, Homerus in litore ea nocte mansit. Ubi diluxit, itineri se accingens oberransque, ad eum locum pervenit qui ap-

ρίον ὃ Πίτυς καλεῖται. πάνταῦθα αὐτῷ ἀναπαυομένην
τὴν νύκτα, ἐπιπίπτει καρπὸς τῆς πίτυος, ὃν δὴ μετεξ- 5
έτεροι στρόβιλον, οἱ δὲ κῶνον καλέουσιν. ὃ δὲ Ὅμηρος
φθέγγεται τὰ ἔπεια τάδε·

Ἄλλη τίς σου πεύκη ἀμείνονα καρπὸν ἦσιν
Ἰδῆς ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἠνεμοέσσης,
ἐνθα σιδήρος Ἄρης ἐπιχθονίοισι βροτοῖσιν 10
ἔσσεται, εὖτ' ἂν μιν Κεβρήνιοι ἄνδρες ἔχωσι.

τὰ δὲ Κεβρήνια τοῦτον τὸν χρόνον κτίζειν οἱ Κυμαῖοι
παρεσκευάζοντο πρὸς τῇ Ἰδῇ, καὶ γίνεται αὐτέβι σί-
21 δηρος. Ἐντεῦθεν ἀναστάς Ὅμηρος ἐπορεύετο κατὰ
Φωνῆν τινα αἰγῶν νεμομένων. ὡς δὲ ὑλάκτεον αὐτὸν οἱ
κύνας, ἀνέκραγεν. ὃ δὲ Γλαῦκος ὡς ἤκουσε τῆς Φω-
νῆς, ἣν γὰρ τοῦτο ὄνομα τῷ νέμοντι τὰς αἶγας, ἐπέ-
δραμεν ὀτραλέως, τὰς τε κύνας ἀνεκαλεῖτο, καὶ ἀπε- 5
σόβησεν ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου. ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον ἐν θωύ-

pellatur Pinus: illicque quiescenti per noctem pini
fructus est illapsus, quem aliqui στρόβιλον, alii κῶνον
appellant. Homerus autem hos cecinit versus:

*Funduntur fructus alia magis arbore dulces,
quam fovet umbrosis felix in collibus Ida:
hinc ferrum veniet Martis validaeque secures,
his ubi consistet campis Cebrenia pubes.*

Eo enim tempore Cymaei Cebrenia ad Idam montem
aedificare parabant, unde ferrum effoditur. (21.)
Ceterum illinc abiens Homerus, vocem caprarum ibi-
dem pascentium sequutus, in canes incidit; qui quum
adlatrarent, vociferabatur. Quod audiens Glaucus,
id enim erat caprario nomen, accurrit festinanter,
revocatosque canes, ab Homero excussit. Atque ubi

754, 27.

ματι ἦν, ὅπως τυφλὸς ἄν, μόνος ἀπείκοιτο ἐς τοιούτους
 χώρους, καὶ ὅ τι θέλων προσελθὼν τε μιν ιστόρειν
 ὅστις τε ἦν, καὶ τίνι τρόπῳ ἀπείκοιτο ἐς τόπους αἰοική-
 10 τους καὶ ἀστιβέα χωρία, καὶ τίνος κεχρημένος εἴη. Ὁ
 δὲ Ὅμηρος, αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἐαυτοῦ πάθην καταλε-
 γόμενος, εἰς αἶκτον προηγάγετο. ἦν γὰρ, ὡς ἔοικεν, οὐδ'
 ἀγνώμων ὁ Γλαῦκος. ἀναλαβὼν δὲ αὐτὸν ἀνήγαγεν
 ἐπὶ τὸν σταθμόν· πῦρ τε ἀνακαύσας, δεῖπνον παρα-
 15 σκευάζει, καὶ παραβείς, δειπνεῖν ἐκέλευεν ὁ Γλαῦκος.
 Τῶν δὲ κυνῶν μὴ ἐσθιόντων, καὶ ὑλακτούντων δειπνοῦν- 22
 τα, καθάπερ εἰώθεσαν, λέγει πρὸς τὸν Γλαῦκον Ὅμη-
 ρος τὰ ἔπεα τάδε·

Γλαῦκε πέπων, ἐπιὼν τὸ ἔπος τὸ ἐνὶ φρεσὶ θήσω·
 5 πρῶτον μὲν κυσὶ δεῖπνον ἐπ' αὐλείησι θύρῃσι

diu admiratus fuisset, quod nimirum caecus existens
 solus eo locorum pervenisset et quid vellet, tan-
 dem accedens rogabat quisnam esset quibusque mo-
 dis ad inhabitata illa et non calcata loca divertis-
 set, et cuius rei indigens. Homerus, omnem suam
 calamitatem commemorans, ad commiserationem
 Glaucum pertraxit: siquidem homo erat, ut appa-
 ret, cordatus. Excipiens igitur Homerum, ad suum
 deduxit tugurium, incensoque igne coenam instru-
 xit: qua apposita iussit coenare hospitem. (22.)
 At vero quum canes a cibo abstinentes non cessa-
 rent suo more coenitantem adlatrare, Homerus
 Glaucum his versibus alloquitur:

Glauce, precor, paucis me audi, pareque monenti:
prae foribus stabuli canibus sua fercula primum
Herod. T. IV. P. I.

δοῦναι· ὥς γὰρ ἄμεινον. ὃ γὰρ καὶ πρῶτον ἀκούει
 ἀνδρὸς ἐπερχομένου, καὶ ἐς ἔρκεα θηρὸς ἰόντος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος, ἤσθη τῇ παραινέσει, καὶ
 ἐν θωύματι εἶχεν αὐτόν. δειπνήσαντες δὲ, διὰ λόγων
 εἰστιῶντο. ἀπηγεομένου δὲ Ὀμήρου τὴν τε πλάνην τὴν 10
 ἐωυτοῦ καὶ τὰς πόλεις αἷς ἐσαπίκοιτο, ἔκπληκτος ἦν
 ὁ Γλαῦκος ἀκούων. καὶ τότε μὲν, ἐπεὶ ὥρῃ καίτου ἦν,
 23 ἀνεπαύετο. Τῇ δ' ὑστεραίῃ διενεβήθη ὁ Γλαῦκος πρὸς
 τὸν δεσπότην πορευθῆναι, σημανέων τὰ περὶ Ὀμήρου.
 ἐπιτρέψας δὲ τῷ συνδούλῳ νέμειν τὰς αἶγας, τὸν Ὀμη-
 ρον καταλείπει ἔνδον, εἰπὼν πρὸς αὐτόν, ὅτι διὰ τα-
 χέων πορεύσομαι. καταβὰς δὲ ἐς Βολισσόν, ἔστι δὲ 5
 πλησίον τοῦ χωρίου τούτου, καὶ συγγεγόμενος τῷ δε-
 σπότη, ἀπηγέετο ὑπὲρ Ὀμήρου πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν,
 περὶ τε αὐτοῦ τῆς ἀφίξις, ἐν θωύματι ποιεύμενος·

*fac tradas: nam sic melius: custodibus illis,
 nec fera nec fures venient ad septa dolosi.*

Haec audiens Glaucus, laetatus est admonitione illa,
 habuitque hominem in admiratione. Coenati autem,
 ultro citroque habitis sermonibus oblectabantur.
 Nam quum Homerus errorem suum, civitatesque
 quas adiisset, commemoraret, Glaucus haec audiens
 stupebat: et tunc quidem, quia cubandi tempus erat,
 quieti se dabat. (23.) Postero die Glaucus cogita-
 vit ad herum suum proficisci, ad haec de Homero
 indicanda. Proinde commissis conservo capris pa-
 sceendis, Homerum intra tecta reliquit, promittens
 se quam festinantissime iturum. Descendens autem
 ad Bolissum, erat vicinum huic loco, herumque
 suum adiens, narravit de Homero, quemadmodum

755, 59.

ἤρατέ τε ὅ τι χρὴ ποιεῖν περὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ ὀλῖγα μὲν
 10 προσίστο τῶν λόγων, κατεγίνωσκε δὲ τοῦ Γλαῦκου ὡς
 ἄφρονος ἔοντος, καὶ τοὺς ἀναπήρους δεχομένου καὶ τρέ-
 φοντος. ἐκέλευσε δὲ ὅμως τὸν ξεῖνον ἄγειν πρὸς ἑαυτὸν.
 Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν Ὅμηρον διηγήσατο ταῦτα ὁ Γλαῦ- 24
 κος, καὶ ἐκέλευσε πορεύεσθαι τοῦτον· οὕτω γὰρ εὖ πρή-
 ξειν· ὁ δὲ Ὅμηρος ἤθελε πορεύεσθαι. ἀναλαβὼν οὖν
 αὐτὸν ὁ Γλαῦκος ἤγαγε πρὸς τὸν δεσπότην. διὰ λό-
 5 γων δὲ ἰὼν τῷ Ὁμήρῳ ὁ Χῖος, εὕρισκει ἔοντα δεξιὸν
 καὶ πολλῶν ἔμπειρον· ἐπειδὴ τε αὐτὸν μένειν, καὶ τῶν
 παιδίων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι· ἦσαν γὰρ τῷ Χίῳ παῖ-
 δες ἐν ἡλικίᾳ. τούτους οὖν αὐτῷ παρατίθησι παιδεύειν.
 ὁ δὲ ἔφησσε ταῦτα· καὶ τοὺς Κέρκωπας, καὶ Βατρα-
 10 χομυομαχίαν, καὶ Ἐπικιχλίδας, καὶ τὰλλα πάντα

res se habebat; deque eius adventu, quem pro mi-
 raculo duceret: demum rogat quid facere in eo con-
 veniat. Herus parum delectatus hoc nuncio, coepit
 cum Glaucō ut stupidō expostulare, qui quoslibet
 mutilos reciperet aleretque; tamen praecepit ut
 hospitem ad se perduceret. (24.) Glaucus vero ad
 Homerum reversus narravit, iussitque sequi se in
 urbem: fore enim haec ei ad felicem fortunae suc-
 cessum. Quibus non gravatim assentiens Homerus,
 caprarium sequitur. Hic Chius colloquutus cum Ho-
 mero reperit hominem esse politum et multorum
 peritum, coepitque suadere ei ut apud se commo-
 raretur, liberorumque quos habebat adolescentes,
 formandorum curam susciperet. Ille accepta condi-
 tione, pueros sibi creditos erudivit. Interim Cerco-
 pas, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, et alia

ὅσα παίγνιά ἐστιν Ὀμήρου, ἐνταῦθα ἐποίησε παρὰ τῷ Χίῳ ἐν Βολισσῷ· ὥστε καὶ ἐν τῇ πόλει περιβόητος ἦν ἐγένετο ἐν τῇ ποιήσει. Καὶ ὁ μὲν Θεστορίδης, ὡς τάχιστα ἐπύθετο αὐτὸν παρμόντα, ὥχeto ἐκπλέον ἐκ τῆς Χίου.

15

- 25 Χρόνου δὲ προϊόντος, δεηθεὶς τοῦ Χίου πορεύσai αὐτὸν εἰς τὴν Χίον, ἀπίκητο εἰς τὴν πόλιν· καὶ διδασκαλεῖον κατασκευασάμενος, ἐδίδασκε παῖδας τὰ ἔπεα. καὶ κάρτα δεξιὸς ἐδόκεεν εἶναι τοῖς Χίοις, καὶ πολλοὶ θωύμασται αὐτοῦ καβειστήκεσαν. συλλεξάμενος δὲ 5 βίον ἱκανόν, γυναῖκα ἔγημεν ἐξ ἧς αὐτῷ θυγατέρες δύο ἐγένοντο· καὶ ἡ μὲν αὐτῶν ἄγαμος ἐτελεύτησε, τὴν
- 26 δὲ συνάκτισεν ἀνδρὶ Χίῳ. Ἐπιχειρήσας δὲ τῇ ποιήσει, ἀπέδωκε χάριν ἣν εἶχε, πρῶτον μὲν Μέντορι τῷ Ἰθακησίῳ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ὅτι μιν κάμνοντα τοὺς ὀφθαλ-

omnia quaecunque iuvenilia ludicra Homeri extant, apud Chium illum condidit in Bolisso; ita ut ex poësi coeperit per urbem inclarescere. Iam vero Thestorides, ut primum intellexit Homerum adesse, navigans e Chio fugam capessebat.

(25.) Deinde progressu temporis impetrata ab Chio Chium visendi copia, urbem adiit, ludumque illic instituens, pueros carmina docebat. Id quum magna dexteritate Chiis facere videretur, etiam multos sibi admiratores conciliavit. Hinc igitur victum parans copiosum, uxorem duxit, e qua duas suscepit filias, quarum una decessit innupta, alteram viro Chio elocavit. (26.) Enimvero hic poësin excolens, gratiam reddidit, quam habuit; et primum quidem Mentori Ithacensi, in Odyssea, ut qui labo-

μούς ἐν Ἰθάκῃ ἐνοσήλευεν ἐκτενῶς, τοῦνομα αὐτοῦ ἑναρ-
 5 μόσας ἐς τὴν ποίησιν, Ὀδυσσέως τε ἑταῖρον Φᾶς εἶναι
 ποίησας, Ὀδυσσέα, ὡς ἐς Τροίην ἔπλεε, Μέντορι ἐπι-
 τρέψαι τὸν οἶκον, ἐόντι Ἰθακησίων ἀρίστῳ καὶ δικαιο-
 τάτῳ. πολλαχῇ δὲ καὶ ἄλλῃ τῆς ποίησεως τιμῶν αὐ-
 τὸν, τὴν Ἀθηναῶν, ὁπότε ἐς λόγον τινὶ καθίσταται, τῷ
 10 Μέντορι εἰκυῖαν ποιῇ. ἀπέδωκε δὲ καὶ Φημίῳ, τῷ
 ἑαυτοῦ διδασκάλῳ, τροφεῖα καὶ διδασκαλεῖα ἐν τῇ
 Ὀδυσσείῃ, μάλιστα ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσι·
 Κήρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέ' ἔθηκε
 Φημίῳ, ὃς δὴ πολλὸν ἐκαίνυτο πάντας αἰδεῶν.
 15 καὶ πάλιν·
 Αὐτὰρ ὃ Φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν αἰδεῖν.

rantem ex oculis impense curavisset in Ithaca, eius
 nomine poësi suae inserto, quem Ulysses dicit esse
 socium: cuius fidei Ulysses, Troiam navigans, do-
 mum familiamque crediderit, tanquam Ithacensium
 praestantissimo atque acquissimo. Saepe etiam aliis
 poëmatis locis eundem laudibus vehit, siquidem
 Minervam quoties in sermonem cum aliquo venit,
 Mentori tradit assimilatam. Ad haec Phemio prae-
 ceptori suo gratiam eruditionis simul et nutricao-
 nis in Odyssea retulit, praecipue in his versibus:

*Phemius at cunctis praestantior arte canendi
 insignem citharam, dederat quam praeco, te-
 nebat.*

Et rursum:

*Fundere et hanc pulsans modulamina dulcia
 coepit.*

Μέμνηται δὲ καὶ τοῦ ναυκλήρου, μεθ' οὗ ἐκπεριέπλευ-
σε, καὶ εἶδε πόλιός τε πολλὰς καὶ χώρας, ᾧ ὄνομα
ἦν Μέντης, ἐν τοῖς ἔπεσι τοῖσδε·

Μέντης Ἀγχιάλοι δαΐφρονος εὐχομαι εἶναι 20
νῆος, αἰτάρ Ταφίοισι Φιληρέτμοισιν ἀνάσσω.

Ἀπέδωκε δὲ χάριν καὶ Τυχίῳ τῷ σκυτεῖ, ὃς ἐδέξατο
αὐτὸν ἐν τῷ Νέῳ τείχει, προσελθόντα πρὸς τὸ σκυτεῖον,
ἐν τοῖς ἔπεσι καταζεύξας ἐν τῇ Ἰλιάδι τοῖσδε·

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε, φέρων σάκος ἥτε πύργον, 25
χάλκεον, ἑπταβόειον· ὃ οἱ Τύχιος κάμε τεύχων,
σκυτοτόμων ὃχ' ἄριστος, ὅτλη ἐνὶ οἰκίᾳ ναίων.

27 Ἀπὸ δὲ τῆς ποιήσεως ταύτης εὐδοκίμει Ὅμηρος περὶ
τε τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἥδη περὶ αὐτοῦ λό-
γος ἀναφέρεται. καὶ οἰκέων δὲ ἐν τῇ Χίῳ, καὶ εὐδοκι-
μίων περὶ τὴν ποιήσιν, ἀπικεομένων πολλῶν, συνεβού-

Meminit et naucleri, in cuius comitatu circumna-
vigans, urbes locaque plurima perlustravit. Huic
nomen erat Mentae; cuius meminit his versibus:

*Anchialo Mentis forti genitore creatus,
imperito Taphiis, quibus est ars nautica cordi.*

Habuit etiam Tychio coriario gratiam, qui venien-
tem ad sutrinam apud Novum murum hospitio ex-
cepisset. Hunc enim Iliadi infersit his versibus:

*Comminus accessit clypeo septempace tutus
Ajax: huic clypeum turris fabricarat ad instar
urbe in Hyle Tychius: non sutor doctior alter.*

(27.) A poësi vero hae inclarescit Homerus circa
Ioniam; iam et ipsam usque Gracciam de eodem
sermo perferebatur. Et quum habitaret in Chio, mul-
tis visitatum venientibus, eruditionis existimatione

δ λευον οἱ ἐντυγχάνοντες αὐτῷ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπικέ-
σθαι· ὁ δὲ προσεδέξατο τὸν λόγον, καὶ κάρτα ἐπεθύ-
μει ἀποδημῆσαι. Κατανοήσας δὲ ὅτι ἐς μὲν Ἄργος 28
πολλαὶ καὶ μεγάλαι εἶεν εὐλογίαι πεποιημέναι, ἐς δὲ
τὰς Ἀθήνας οὐ, ἐμποιεῖ ἐς τὴν ποίησιν, ἐς μὲν Ἰλιάδα
τὴν μεγάλην, Ἐρεχθέα μεγαλύνων ἐν Νεῶν καταλά-
5 γω, τὰ ἔπεα τάδε·

Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὃν ποτ' Ἀθήνη
θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζεῖδωρος ἄρουρα.
καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Μενεσθέα, ὥς πάντων εἴη
ἄριστος τάξαι πεζὸν στρατὸν καὶ ἱππότας, ἐν τοῖσδε
10 τοῖς ἔπεσιν εἶπε·

Τῶν αὖθ' ἡγεμόνευ' υἱὸς Πετῆωο Μενεσθεύς·
τῷ δ' οὐπῶ τις ὁμοῖος ἐπιχθόνιος γένετ' ἀνὴρ
κοσμήσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.

augescens, inciderunt qui suaderent ut in Graeciam
se transferret. Quod consilium admittens, impense
cupiebat illuc demigrare. (28.) Commodumque in-
telligens Argos multis egregiisque elogiis celebratum,
Athenas non item, poësi suae inserit, in maiori
quidem Iliade hos versus, quibus Erechtheum magni-
fice laudibus vehit, in navium catalogo:

*Ortum ab Erechtheo populum: nutriverat illum
Pallas Erechtheum, tellus quem vasta crearat.*
Menestheum etiam, ducem Atheniensium, tradit in
exercitu tam pedestri quam equestri ordinando pe-
ritissimum, idque his carminibus:

*Hos tunc ducebat patria virtute Menestheus
maximus: huic nemo poterat certare regendis,
aut etiam ornandis vel equis, vel in arcta lo-
candis*

agmina militibus.

Αἶαντα δὲ τὸν Τελαμῶνος καὶ Σαλαμινίου ἐν Νιῶν
καταλόγῳ ἔταξε πρὸς Ἀθηναίους, λέγων τάδε· 15

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας,
στῆσι δ' ἄγων ἴν' Ἀθηναίων ἴσταντο Φάλαγγες.
ἐς δὲ τὴν Ὀδυσσεῖν τάδε ἐποίησεν, ὥς Ἀθηναῖ ἐς λό-
γους ἐλθοῦσα τῷ Ὀδυσσεῖ ἐς τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἀπύ-
κετο, τιμῶσα ταύτην τῶν ἄλλων πολλῷ μάλιστα· 20

Ἴκετο δ' ἐς Μαραθῶνα καὶ εὐρυχόρους ἐς Ἀθήνας,
δυνε δ' Ἐρεχθῆος πυκινὸν δόμον.
29 Ἐμποίησας δὲ ἐς τὴν ποίησιν ταῦτα, καὶ παρασκευα-
σάμενος, ἐς Ἑλλάδα βουλόμενος ποιῆσθαι τὸν πλοῦν,
προσίσχει τῇ Σάμῳ. ἔτυχον δὲ οἱ ἐκεῖσε τὸν τότε και-
ρὸν ἄγοντες ἐορτὴν Ἀπατούρια. καί τις τῶν Σαμίων
ιδὼν τὸν Ὅμηρον ἀπιγμένον, πρότερον αὐτὸν ἐπιστάμε- 5

Aiacem vero Telamonium ipsosque Salaminios Athe-
niensibus in navium nomenclatore annumeravit, sic
scribens:

*Bis seix e Salamine rates Telamonius Aiax
egit, et adduxit statuens in litore iuxta
Cecropias naves.*

Postremo in Odyssea Minervam, postquam cum
Ulysse in colloquium venerit, ad Atheniensium ur-
bem, quam praecipue colebat, concessisse fingit:

*Ad Marathona dehinc et magnas venit Athenas,
tectaue Erechthei subiit.*

(29.) His ubi complevit suam poësin, et apta om-
nia composuit, animo in Graeciam traiciendi, Sa-
mum appulit: contigitque forte ut eodem tempore
Samii Apaturia festum agerent. Hic Samius quidam
agnito Homero, utpote quem iam ante in Chio vi-

νος ἐν Χίῳ, ἐλθὼν εἰς τοὺς Φράτορας διηγήσατο, ἐν
ἐπαίνῳ μεγάλῳ ποιούμενος αὐτόν. οἱ δὲ Φράτορες ἐκέ-
λευον ἄγειν αὐτόν· ὁ δὲ, ἐντυχὼν τῷ Ὀμήρῳ, ἔλεξεν·
„ὦ ξένη, Ἀπατούρῃα ἀγούσης τῆς πόλιος, καλοῦσί
10 „σε οἱ Φράτορες οἱ ἡμέτεροι συνεορτάσοντα.“ ὁ δὲ Ὀμη-
ρος ἔφη ταῦτα ποιήσειν, καὶ ἦει μετὰ τοῦ καλέσαν-
τος. Πορευόμενος δὲ ἐγχαίμπτεται γυναιξὶ Κουροτρό- 30
φῷ θύουσας ἐν τῇ τριόδῳ. ἡ δὲ ἱέρεια εἶπε πρὸς αὐτόν,
δυσχεράνασα τῇ ὄψει· „Ἄνερ, ἀπὸ τῶν ἱερῶν.“ ὁ δὲ
Ὀμηρος εἰς θυμόν τε ἔβαλε τὸ ῥηθὲν, καὶ ἤρετο τὸν
5 ἄγοντα τίς τε εἴη ὁ φθεγξάμενος, καὶ τίνι θεῶν ἱερὰ
θύεται. ὁ δὲ αὐτῷ διηγήσατο ὅτι γυνὴ εἴη Κουροτρό-
φῳ θύουσα. ὁ δὲ, ἀκούσας, λέγει τάδε τὰ ἔπεα·
Κλῦθι μοι εὐχομένῳ, Κουροτρόφε, δὸς δὲ γυναῖκα

disset, tribules suos adiens, indicavit eius adven-
tum cum multa hominis celebratione. Tribules vero
iubebant adduci eum. Conveniens igitur Homerum
Samius, *Quandoquidem*, inquit, *hospes*, *Apatu-*
rriorum festum agit civitas, invitant te nostri
tribules ad idem festum concelebrandum. Home-
rus adfuturum se affirmans, comitatur invitantem.
(30.) Illuc pergens, in mulieres impegit quae Curo-
tropho sacra in trivio faciebant. Sacrifica occurrentis
aspectu indignata, exclamat, *Vir*, inquires, *faces-*
sas a sacris! Homerus dictum illud in animo volvens,
rogabat quisnam esset qui loqueretur, et cui deo
sacrificaretur. Dux eius indicavit mulierem esse,
quae Curotropho sacrificaret. Quod audiens Home-
rus, haec carmina protulit:

Dive, preces audito meas, mulierque face ista

τήδε νέων μὲν ἀνήνασθαι Φιλότητα καὶ εὐνὴν·
 ἢ δ' ἐπιτεπέσθαι πολιοκροτάφοισι γέρουσιν,
 ὧν ὥρῃ μὲν ἀπάμβλυνται, θυμὸς δὲ μενοινᾷ.

10

31 Ἐπεὶ δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Φρήτρην, καὶ τοῦ οἴκου ἔνθα δὴ
 ἐδαινύντο ἐπὶ τὸν οὐδὸν ἔσθῃ, οἱ μὲν λέγουσι, καιομέ-
 νου πυρὸς ἐν τῷ οἴκῳ, οἱ δὲ Φασι τότε ἐκκαῦσαι
 σφᾶς, ἐπεὶ δὴ Ὀμηρὸς τὰ ἔπαια εἶπεν·

Ἄνδρες μὲν στέφανος, παῖδες· πύργοι δὲ, πόλῃος· 5
 ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ κόσμος· νῆες δὲ, θαλάσσης·
 χρήματα δ' οἶκον ἀέξει· ἀτὰρ γεραροὶ βασιλῆες
 ἤμενοι εἰν ἀγορῇ, κόσμος τ' ἄλλοισιν ὀρεᾶσθαι.

Αἰδομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ιδέσθαι.

• εἰσελθὼν δὲ, καὶ κατακλιθεὶς ἐδαινύτο μετὰ τῶν Φρα- 10
 τῶρων· καὶ αὐτὸν ἐτίμων, καὶ ἐν θωύματι εἶχεν· καὶ

*aversata torum iuvenili aetate vigentum,
 canorum veterumque senum capiatur amore,
 est aetas effoeta quibus, sed prompta voluntas.*

(31.) Ubi vero ad tribulium collegium accessit Ho-
 merus, iamque in limine conclavis, in quo epula-
 bantur, constitit, aliqui narrant iam tum illic ar-
 dente igne poëtam cecinisse, alii postea eos accen-
 disse, quam carmina ista cecinisset:

*Ut patris, nati, sic turres sunt decus urbis;
 sic et equi campum decorant, sic aequora naves;
 sic et opes ornant aedes; praesentia regum
 augusto in solio decorat fora lata sedentum:
 at lucente domus multo est augustior igne.*

Ingressus autem et accumbens, cum tribulibus epulo
 fruens, in magno honore admirationeque est habi-

τότε μὲν τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐποίησατο Ὅμηρος. Τῇ δὲ 32
εἰσαύριον ἀποπορευόμενον ἰδόντες κεραμέες τινες, κάμι-
νον ἐγκαίοντες κεράμου λεπτοῦ, προσεκάλεσαντο αὐτὸν,
πεπυσμένοι ὅτι σοφὸς εἴη· καὶ ἐκέλευόν σφιν αἰεῖσαι,
5 Φάμενοι δώσειν αὐτῷ τοῦ κεράμου, καὶ ὅτι ἂν ἄλλο
ἔχωσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος αἰεῖδι αὐτοῖς τὰ ἔπτα τάδε, ἃ
καλεῖται Κάμινος·

Εἰ μὲν δώσετε μισθὸν, αἰεῖσω, ὃ κεραμῆες.

Δεῦρ' ἄγ' Ἀθηναίη, καὶ ὑπείρεχε χεῖρας καμίνου.

10 εὖ δὲ μελανθεῖεν κότυλοι, καὶ πάντα μαλ' ἱρά·
Φρυχθῆκαί τε καλῶς καὶ τιμῆς ὦνον ἀρίσθαι,
πολλὰ μὲν εἰν ἀγορῇ πωλούμενα, πολλὰ δ' ἀγυαῖς,
πολλὰ δὲ κερδῆκαί· ἡμῖν δὲ δὴ ὥς σφι νῆσθαι.
Ἦν δ' ἐπ' ἀναιδείην τρεφθέντες ψεύδε' ἄρῃσθε,

tus, ibidemque ea nocte cubile sibi paravit. (32.)
Crastino die conspicantes cum abeuntem figuli qui-
dam in furno tenuiorem tegulam coquentes, quum
intellexissent hominem esse cruditum, ad se vocan-
tes iusserunt canere, pollicentes cum tegulas, tum
quidquid aliud haberent, se illi daturus. Homerus
haec illis cecinit carmina quae vocantur Caminus,
id est fornax.

Si mihi mercedem dabit figuli, ista canemus.

*Huc ades o Pallas, dextraque foveto caminum,
pulchre ut durescant calices, et mollia cuncta
siccenturque probe, et figulis lucra magna re-
portent,*

*vendita perque forum multa, et per compita,
multa.*

Sic illis quaestus crescat, prudentia nobis.

At, si deposito iuvat irridere pudore,

συγκαλέω δ' ἤπειτα καμίνω δηλητῆρας, 15

Σύντριβ' ὁμῶς, Σμάραγόν τε, καὶ Ἄσβετον, ἠδὲ γ'

Ἄβακτον,

Ὡμόδαμόν θ', ὃς τῇδε τέχῃ κακὰ πολλὰ πορίζοι.

Πέρθε πύρ' αἰθουσαν καὶ δώματα, σὺν δὲ κάμινος

πᾶσα κυκηβείη, κεραμέων μέγα κωκυσάντων. 20

Ὡς γνάθος ἱππείῃ βρύκει, βρύκοι δὲ κάμινος,

πάντ' ἔντοσθ' αὐτῆς κεραμήϊα λεπτὰ ποιούσα.

Δεῦρο καὶ Ἡελίου θύγατερ πολυφάρμακε Κίρκη,

ἄγρια φάρμακα βάλλε, κάκου δ' αὐτούς τε καὶ

ἔργα. 25

Δεῦρο δὲ καὶ Χείρων ἀγέτω πολέας Κενταύρους·

οἱ δ' Ἡρακλείους χεῖρας φύγον, οἳ τ' ἀπόλοιντο·

huc precor ut pestes veniant quaecunque per orbem

grassantur, fundant et in hunc mala cuncta caminum.

Irruat huc Smaragus, gravis Asbetus, et quoque Abactus:

contere tu Pallas flammamque et vasa camini,

ille licet rapido multum nunc ferveat aestu:

insuper Omodamus feriatque et damna det arti.

Omnia misceto, fornacem, vasa, domumque,

ut fragor immensus fiat, figulique tremiscant:

non secus ac malae crepitu clauduntur equinae,

sic subita fornax crepitetque cadatque ruina,

inque lutum redeant calices et vasa minuta.

Huc quoque Solis ades nata, incantare perita,

inque ipsos et opus tua noxia sparge venena.

Huc ducat longo Centauros agmine Chiron,

quique manu Herculea cecidere superque fuerunt:

τύπτοιεν τὰδε ἔργα κακῶς, τύπτοι δὲ κάμινον
αὐτοὶ δ' οἰμῶζοντες ὀρώατο ἔργα πονηρά.

- 30 Γηθήσω δ' ὀρώων αὐτῶν κακοδαίμονα τέχνην
ὃς δὲ χ' ὑπερκύψει, περὶ τούτου πᾶν τὸ πρόσωπον
Φλεχθείη· ὡς πάντες ἐπίσταντ' αἶσιμα ῥέζειν.

Παραχειμάζων δὲ ἐν τῇ Σάμῳ, ταῖς νουμηνίαις 33
προσπορευόμενος πρὸς τὰς οἰκίας τὰς εὐδαιμονεστάτας,
ἐλάμβανέ τι, αἰδῶν τὰ ἔπεα τὰδε ἃ καλεῖται Εἰρε-
σιώνη, ὠδήγουν δὲ αὐτὸν καὶ συμπαρῆσαν αἰὶ τῶν παί-
5 δων τινὲς τῶν ἐγχωρίων·

Δῶμα προσετραπόμεσθ' ἀνδρὸς μέγα δυναμένοιο,
ὃς μέγα μὲν δύναται, μέγα δὲ βρέμει, ὄλβιος αἰεὶ.
Αὐτὰρ ἀνακλίνεσθε θύραι· πλούτος γὰρ ἔσεισι
πολλοί, σὺν πλούτῳ δὲ καὶ εὐφροσύνη τεβαλυῖα,

*illi contendant opus omne, ipsumque caminum
in nihilum penitus redigant. Figuli ista videntes
plorent, et lacrymis spectent ingentia damna:
improbitalis ego spectabo haec praemia laetus.
Denique qui pronus fornacem respicit, illi
flamma vorax faciem circa penitusque perurat.
Sic scelus agnoscent omnes, atque inde cavebunt.*

(33.) At vero in Samo hybernans, calendis beati-
orum aedes adiens aliquid accipiebat, canens haec
carmina, quae Eiresione, hoc est, ramalia; vocantur:
ducente eum semper et comitante aliquot puerorum
indigenarum choro:

*Venimus ad magnas aedes civemque potentem;
cuius divitiis resonat domus atque redundat.
Vos aditum praebete fores: feliciter intrent
divitiae, et requies hilaris, Charitesque se-
quantur:*

εἰρήνη τ' ἀγαθή. ὅσα δ' ἄγγεα, μεστὰ μὲν εἶη, 10
 κυρβαίη δ' αἰεὶ κατὰ καρδόπου ἐρποι μάζα.
 Τοῦ παιδὸς δὲ γυνὴ κατὰ διφράδα βήσεται ὕμνιν
 ἡμίονοι δ' ἄξουσι κραταίποδες εἰς τόδε δῶμα·
 αὐτὴ δ' ἰστόν ὑφαίνοι ἐπ' ἡλέκτρῳ βεβαυῖα.
 Νεῦμαί σοι, νεῦμαι, ἐνιαύσιος, ὥστε χελιδών. 15
 Ἔστηκ' ἐν προθύροις —

καί,

Εἰ μὲν τι δώσεις, εἰ δὲ μὴ, οὐχ ἔσθ' ἔξομεν,
 οὐ γὰρ συνοικήσοντες ἐνθάδ' ἦλθομεν.

Ἰδeto δὲ τάδε ἐν τῇ Σάμῳ ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν 20
 παίδων, ὅτε ἀγείροιν ἐν τῇ ἐορτῇ τοῦ Ἀπόλλωνος.

34 Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, ἐπεχείρησε πλεῖν Ὅμηρος
 εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ τῆς Σάμου. καὶ ἀναχθεὶς μετὰ τινων

*vasa opibus tumeant, nihil hic videatur inane:
 sintque laboratae Cereris repleta canistra.*

*Excelso curru nurus hic portetur, et ipsam
 veloci cursu revehant ad limina muli.*

*Haec premat electrum pedibus, telasque laboret.
 Ast ego vos repetam, repetam, mihi crede, quot-
 annis,*

*non secus atque redit sub tectum garrula Progne.
 Assumus in porta: seu munera ferre placebit,
 seu nihil, est tamen hinc abeundi certa voluntas.*

Non etenim hic habitare diu nec adesse paramus.

Atque haec carmina postea in Samo diu a pueris
 decantabantur, quoties in Apollinis festo stipem col-
 ligebant.

(34.) Ineunte deinde vere moliebatur Homerus
 e Samo Athenas navigare: solvensque una cum non-

759, 49.

ἐγχαρίων, ἀπηνέχθη εἰς τὴν Ἴον καὶ ὠρμίσθησαν οὐ
κατὰ πόλιν, ἀλλ' ἐπ' ἀκτῆς. συνέβη δὲ τῷ Ὀμήρῳ
5 κατὰ πολὺ τι ἄρξασθαι μαλακῶς ἔχειν· ἐκβὰς δὲ ἐκ
τοῦ πλοίου, ἐκοιμᾶτο ἐπὶ τῆς κυματωγῆς ἀδυνάτως
ἔχων. πλείους δὲ ἡμέρας ὀρμούντων αὐτῶν δι' ἀπλαινῇ,
καταβαίνοντες αἰεὶ τινες τῶν ἐκ τῆς πόλιος, ἀπεσχό-
λαζον παρὰ τῷ Ὀμήρῳ, καὶ ἐν θανάτῳ εἶχον αὐτὸν,
ἀκούοντες αὐτοῦ. Τῶν δὲ ναυτέων, καὶ τῶν ἐκ τῆς 35
πόλιος τινῶν ἡμέων παρὰ τῷ Ὀμήρῳ, κατέπλωσαν
παῖδες ἀλιῆες τὸν τόπον, καὶ ἐκβάντες ἐκ τοῦ ἀκα-
τίου, προσελθόντες αὐτοῖς τάδε εἶπον· „Ἄγετε, ὦ ξέ-
5 „νοι, ἐπακούσατε ἡμέων, ἃν ἄρα δύνησθε διαγνῶναι
„ἄσπ' ἃν ὑμῖν εἴπωμεν.“ καὶ τις τῶν παρεόντων ἐκέ-
λευε λέγειν. οἱ δὲ εἶπαν· „Ἡμεῖς ἄσπα εἶλομεν, κα-
„τελίπομεν· ἃ δὲ μὴ εἶλομεν, φέρομεν.“ οἱ δὲ Φασι
μέτρῳ εἰπεῖν αὐτοῦς·

nullis incolarum, ad Ion appulit; ubi stationem non
in urbe, sed in litore habebant. Hic contigit Ho-
merum graviter aegrotare: egressus igitur e navi,
in crepidine litoris iacebat invalidus. Quumque diu-
tius illic ob navigandi difficultatem remorarentur,
subinde quidam descendentes ex urbe Homero vaca-
bant, eumque audientes, reverenter observabant.
(35.) Iam vero nautis et aliquot e civitate illic apud
Homerum considentibus, forte pueri piscatores eo
appulerunt: qui e navicula egressi, haec illis verba
fecerunt: *Agite hospites. audite nos, numquid ea*
quae vobis proponemus explicabitis? Ibi e praesen-
tibus quidam iubebat proloqui. Illi, *Nos*, inquit,
quaecunque cepimus, reliquimus: quae vero non
cepimus, nobiscum portamus. Quidam aiunt metro:

Ἄσπ' ἔλομεν, λιπόμεσθα· ἀ δ' οὐχ' ἔλομεν, Φε- 10
ρόμεσθα.

οὐ δυναμένων δὲ τῶν παρεόντων γινῶναι τὰ ρηθέντα, διη-
γῆσαντο οἱ παῖδες, ὅτι αἰλιεύοντες οὐδὲν ἐδύναντο ἐλεῖν·
καθήμενοι δὲ ἐν γῇ, ἐφθειρίζοντο. καὶ ὅσους μὲν ἔλαβον
τῶν φθειρῶν, κατέλιπον· ὅσους δὲ μὴ ἐδύναντο, εἰς οἴκους 15
ἀπεφέροντο. ὁ δὲ Ὀμηρος, ἀκούσας ταῦτα, ἔλεξε τὰ
ἔπεια τάδε·

Τοίων γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγεγάατε,

οὔτε βαθυκλήρων, οὔτ' ἄσπετα μῆλα νεμόντων.

36 Ἐκ δὲ τῆς ἀσθενείας ταύτης συνέβη τὸν Ὀμηρον τελευ-
τῆσαι ἐν Ἰῷ, οὐ παρὰ τὸ μὴ γινῶναι τὸ παρὰ τῶν παί-
δων ρηθὲν, ὡς οἰονταί τινες, ἀλλὰ τῇ μαλακίᾳ. Τελευ-
τῆσας δὲ ἐν τῇ Ἰῷ, αὐτοῦ ἐπ' ἀκτῆς ἐτάφη ὑπὸ τε
τῶν συμπλεόντων καὶ τῶν πολιήτεων ὅσοι ἐν διαλογῇ 5

*Non capta auferimus; quae capta, relinquimus
illa.*

Et quum nemo ex praesentibus interpretari dicta
posset, pueri explicabant: significantes nimirum, se,
quum piscium nihil capere possent, desidentes in
sicco, pediculos venari tentavisse; et horum quotquot
cepissent reliquisse; quos autem nequiverunt, do-
mos retulisse. Quae audiens Homerus, haec dixit
carmina:

Hi vos, o pueri, tales genuere parentes,

nec latis fundis, gregibus neque mille patentes.

(36.) Ex hac autem infirmitate extremum diem clau-
sit Homerus in Io, non, ut arbitrantur aliqui, æ-
nigmatis perplexitate enectus, sed morbo. Extinctus
vero in Io Homerus, a comitibus suis atque civibus
qui in colloquio cum eo fuerant, in litore ibidem

760, 80.

ἐγγένηντο αὐτῷ. καὶ τὸ ἐλεγείων τόδε ἐπέγραψαν Ἰή-
ται ὕστερον χρόνῳ πολλῷ, ὡς ἤδη ἢ τε ποιήσις ἐξεπα-
πτάκεε, καὶ θαυμάζετο ὑπὸ πάντων· οὐδὲ Ὀμήρου
ἐστίν·

10 Ἐνθάδε τὴν ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖαν καλύψεν,
ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὀμηρον.

ἽΟτι δὲ ἦν Αἰολεὺς Ὀμηρος, καὶ οὔτε Ἴων, οὔτε Ἄλω· 37
ριεὺς, τοῖς τε εἰρημένοις δεδήλωταί μοι, καὶ δὴ καὶ
τοῖσδε τεκμαίρεσθαι παρέχει· ἄνδρα ποιητὴν τηλικαῦ-
τον εἰκὸς ἐστὶ τῶν νομίμων τῶν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις
5 ποιοῦντα εἰς τὴν ποίησιν, ἥτοι τὰ κάλλιστα ἐξευρόντα
ποιέειν, ἢ τὰ ἐωϋτοῦ, πάτρια ὄντα. ἤδη τοίνυν τὸ ἐν-
θενδε αὐτοὶ τῶν ἐπέων ἀκούοντες κρινεῖτε. ἱεροποιίην γὰρ

sepultus est. Cuius sepulcro multo post tempore Ie-
tae, ubi poësis eius iam publicata ab omnibus cele-
brabatur, huiusmodi inciderunt caeteri elegiacum;
neque est Homeri!

*Condit humus caput hæc sacrum, hui versibus
arma*

fortia divinis heroum ornavit, Homerum.

(37.) Porro quod Aeolensis fuerit Homerus, et non
Ion, neque Doriensis, partim e iam dictis perspi-
cuum esse poterit, partim etiam his coniecturis de-
prehenditur. Siquidem poetam tantum, qui aliqua
ex hominum moribus in suam poësin transferre stu-
duerit, par est aut laudatissimos excogitasse, aut
suos, quos patrios habebat, commemorasse. Iam vero
ipsi carmina eius audientes, indidem pronuntiabitis;
nam sacrificii ritum probatissimum refulit aut ipse

Herod. T. IV. P. I.

Y

ἢ τὴν κρατίστην ἐξευρὼν ἐποίησεν, ἢ τὴν ἐωϋτοῦ πατρίδι
προσήκουσαν. λέγει γὰρ ὧδε·

Αὐ ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν, 10
μηρούς τ' ἐξέταμον, κατὰ τε κνίσση ἐκάλυψαν,
δίπτυχα ποίησαντες, ἐπ' αὐτῶν δ' ὤμοβήτησαν.

Ἐν τούτοις ὑπὲρ ὀσφύος οὐδὲν εἴρηται, ἢ ἐς τὰ ἱερὰ
χεύονται· μονώτατον γὰρ τῶν Ἑλλήνων τὸ Αἰολικὸν
ἔθνος οὐ καίει ὀσφύν. δηλοῖ δὲ καὶ ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσιν 15
ὅτι Αἰολεὺς ὢν, τοῖς νόμοις τοῖς τούτων ἐχοῖτο.

Καίε δ' ἐπὶ σχίζης ὁ γέρον, ἐπὶ δ' αἶθρα οἶνον
λεῖβε· νέοι δὲ παρ' αὐτὸν ἔχον πεμπάβολα χερσίν.
Αἰολεὺς γὰρ μόνοι τὰ σπλάγχνα ἐπὶ πέντε ὀβελῶν

cundem excogitavit, aut quod cum patriis institutis
conveniret. Sic enim inquit:

*Protractas iugulant pecudes, et tergora costis
deripiunt, femorumque toros et crura recidunt,
in partesque secant geminas: tum pinguia nidor
viscera nube tegit densa.*

In his versibus de iliis nulla mentio, quibus in sa-
crificiis tamen utebantur ceteri, praeter unam Aeoli-
cam gentem, quae ilia non concremabat. Indicat
praeterea his quoque versibus, quod Aeolensis exi-
stens, suae gentis ritibus usus sit:

— *Tum segmina carniū
ipse focus multo crepitantibus admovet igni
cruda senex, et vina super nigrantia fundit:
quem verubus quinis iuvenes onerata tenentes
brachia circumstant.*

Aeolenses enim soli intestina quinque verubus fixa

20 ὀπτάσιν, οἱ δὲ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ τριῶν. καὶ γὰρ
ὀνομάζουσιν οἱ Αἰολεῖς τὰ πέντε, πέμπε.

Τὰ μὲν οὖν ὑπὲρ τῆς γενέσιος καὶ τελευτῆς καὶ βίου 38
δεδήλωται μοι. Περὶ δὲ ἡλικίης τῆς Ὀμήρου, ἐκ τῶνδ'
ἂν τις ἐπισκεπτόμενος, ἀκριβῶς καὶ ὀρθῶς λογίζοιτο.
ἀπὸ γὰρ τῆς εἰς Ἴλιον στρατείας, ἣν Ἀγαμέμνων καὶ
5 Μενέλαος ἡγήσαντο, ἔτεσιν ὕστερον ἑκατὸν καὶ τριάκοντα
Λέσβος ὠκίσθη κατὰ πόλεις, πρότερον εὐῶσα ἀπολις.
μετὰ δὲ Λέσβον οἰκισθεῖσαν ἔτεσιν ὕστερον εἴκοσι Κύ-
μη ἢ Αἰολιδίτις καὶ Φρικώτις καλεομένη ὠκίσθη. μετὰ
δὲ Κύμην, ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν ὕστερον Σμύρνα ὑπὸ
10 Κυμαίων κατακίσθη· καὶ ἐν τούτῳ γίνεται Ὀμηρος.
ἀφ' οὗ δὲ Ὀμηρος ἐγένετο, ἕτερά ἐστιν ἐξακόσια εἰκο-
σιδύο μέχρι τῆς Ξέρξεω διαβάσεως, ἣν στρατευσάμε-

torrebant, reliqui Graeci tribus; etenim πέμπε dicunt
Aeolenses pro πέντε, id est, quinque.

(38.) Atque haec sane de genere, vita, interituque
Homeri a nobis relata sint. Ceterum aetatem Homeri
siquis diligenter recteque ratiocinetur, ex hisce fa-
cile deprehendet. Nempe ab expeditione, quam Aga-
memnon et Menelaus in Ilium habuerunt, annis cen-
tum post atque triginta Lesbos oppidatim habitari
coepit, quum antea nullam prorsus haberet civita-
tem. Post Lesbum habitatam annis viginti Cyme Ae-
olica et Phricotis appellata habitata fuit. Porro a Cyme
annis duodeviginti, in Smyrnam Cymaei coloniam
deduxerunt: quo tempore natus fuit Homerus. Ab
Homero autem nato anni sunt sexcenti vigintiduo
ad Xerxis usque in Graeciam traiectionem, qui videli-
cet iuncto pontibus Hellesponto cum exercitu ex

340 LIBELLUS DE VITA HOMERI.

νος ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας, καὶ ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον,
διέβη ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην. ἀπὸ δὲ τούτου
ρήϊδίως ἐστὶν ἀριθμῆσαι τὸν χρόνον τῷ ἐθέλοντι ζητεῖν ἐκ 15
τῶν ἀρχόντων Ἀθήνησι. τῶν δὲ Τρωϊκῶν ὕστερον γέγονεν
Ὅμηρος ἑτέσιν ἑκατὸν ἑξηκονταοκτώ.

Τέλος τῆς περὶ Ὀμήρου ἐξηγήσεως.

Asia in Europam transivit. Ex his igitur tempus illud
calculo colligere facile fuerit ei qui praetorum Athe-
niensium rationem habuerit. Centum autem et sexa-
ginta octo post Troianum bellum annis extitit Ho-
merus.

Finis libelli de Vita Homeri.

E X
C T E S I A E P E R S I C I S
E C L O G A.

I O H. S C H W E I G H A E U S E R L E C T O R I.

PRINCEPS Herodoti editio Aldina nil aliud nisi novem Musas exhibet. Henr. Stephanus, in priore a se procurata editione, et libellum de Vita Homeri et ex Ctesiae Cnidii Persicis et Indicis eclogas adiecit, quae in Photii Bibliotheca Cod. LXXII. exhibentur; quibus pauca item eiusdem Ctesiae fragmenta subiecit, apud Plutarchum, Athenaeum, et Demetrium reperta. In editione posteriore idem Stephanus et alia nonnulla Ctesiae fragmenta ex eisdem auctoribus collecta, et duas insuper alias adpendices adiecit; unam de Persarum Legibus et Institutis ex diversis Historicis, alteram de Aegyptiacis Legibus et Institutis e diversis Historicis et aliis Scriptoribus. Denique Gothofr. Iungermanus non modo Ctesiae fragmenta, e pluribus auctoribus conquisita, ingenti cumulo auxit et locupletavit, sed et novam item Adpendicem adiecit, de Incremento Nili et eius caussis, e diversis auctoribus congestam. Ita exsistebat Musarum Herodoti auctarium, iustum per se volumen nostrae editionis completurum; quod tamen, verum si quaeris, nihilo magis ad Herodotum pertinebat, quam sexcentae item aliae disputationes, quae ex veterum scriptis, super eis rebus de quibus Herodotus disseruit, colligi possent. Et ex Iungermani editione omnes illae accessiones in Londinensem, in Gronovianam, atque etiam in Weselingianam propagatae sunt: easdemque Borheckius duabus a se procuratis Herodoti editionibus adiecit.

Iam vero ingenue professus WESSELINGIUS erat, si sui res arbitrii fuisset, se additamenta ista omnia detruncaturum fuisse; excepto Anonymi fragmento de Nilo, et Ctesia. Nempe illud de Nilo Fragmentum ita emendatum edi vir doctissimus voluerat, quemadmodum e lectionibus codicis mssti Parisiensis, quarum ei a Ruhnkenio copia facta est, emendari potuisset, si lectiones istae in tempore ad eum pervenissent: quas quidem quum sero Wesselingius accepisset, nonnisi in Addendis et Emendandis, editioni suae in fine adiectis, adnotare eas commendareque potuit. Atqui equidem, quum me tunc praeteriissent illa Wesselingii ad Herodotum Addenda, idem Fragmentum ex eodem ipso codice Parisiensi, quem Ruhnkenius tractaverat, emendatum edidi in Athenaei nostri Tomo I. pag. 278 seqq. quo minus opus esse existimaui ut hoc loco repeteretur. Quod quibus rationibus adductus ad Athenaeum retulerim, exposui in Adnotatt. ad Athen. T. I. p. 479 seq. Neque vero istud iudicium nostrum pugnat cum Wesselingii sententia, qui Ephoro auctori deberi illud suspicatus erat, in Adnott. ad Diodor. Sic. lib. I. cap. 39. Potuit enim Athenaeus disputationem istam ex Ephori Historiis (quas in eis Deipnosophistarum suorum libris, qui integri supersunt, saepius citavit) descriptam exhibere; quemadmodum infinitum numerum non modo breviorum fragmentorum e vetustioribus auctoribus excerptorum, verum etiam longiores subinde disputationes, operi suo inseruit, veluti illam lib. V. cap. 47 et seqq. ex Posidonii Historiis. In nostra quidem editione Fragmenti de Nilo hactenus a me erratum video, quod pag. 283. l. 6. lectionem Henr. Stephani, παραπλησίως δὲ Οἰνοπίδῃ, scripturae codicis nostri παραπλ. δὲ Οἰνοπίδης praetuli, cui quidem (ut Wesselingius monuit) locus dandus fuerat: sed (quod ab eodem Wess. non est adnotatum) mox dein pro vulgato φησὶ, cum eodem nostro codice erat φασὶ scribendum: dicunt, scilicet Herodotus similiterque Oenopides. Postremum fragmenti vocabulum Ὀπουνεικὸν (sic enim, ut etiam Wess. adnotavit, non Ὀπουνεικὸν, legi in nostro codice monui

in Adnott. pag. 484.) latere Βουκολικὸν visum Wesselingio erat, ubi equidem Ὀνουφικὸν scriptum oportuisse suspicatus sum.

Iam, ad Ctesiam quod spectat: si ad emendanda aut illustranda, sive ad augenda aut in commodiorem ordinem digerenda Excerpta illa et Fragmenta, quae ex Ctesiae scriptis collecta exhibent superiores Herodoti editiones, Wesselingius aliquid contulisset, auctor utique fuisset bibliopolis, quorum sumtibus haec nostra prodit editio, ut, quoniam in ea nihil, quod a Wesselingio profectum sit, volumus desiderari, ne Ctesiana quidem ista negligerentur. Nunc, quoniam ille in hac parte, quemadmodum etiam in aliis Adpendicibus, de quibus supra dixi, nihil egit, nisi quod eadem ipsa, quae Iungermannus dederat, quaeque ex illius editione in Londinensem, iterumque in Gronovianam translata sunt, verbum de verbo repeti passus sit; nullam equidem causam vidi, cur denuo repetitis rebus ad Herodotum nihil pertinentibus moles editionis nostrae augeretur. Idque eo minus consultum duxi, quod, quam operam istis Ctesiae Reliquiis Wesselingius non praestitit, eam huius Scriptori navaturum speramus doctissimum virum, Frider. Creuzerum nostrum; qui, uti iam ante complusculos quosdam annos Historicorum Graecorum antiquissimorum Fragmenta, collecta, emendata, explicata, cum commentatione de cuiusque Scriptoris aetate, ingenio, et fide, edere coepit, (Heidelbergae MDCCCVI.) sic hanc provinciam, adeo felicibus auspiciis a se occupatam ornarique coeptam, non deserturus videtur. Interim tamen, ne prorsus missum Ctesiam faceremus, ex illius Persicis primora capita Excerptorum Photii hoc loco adponere placuit; quae ad Herodotum hactenus spectant, quod non modo de eisdem rebus apud utrumque auctorem agebatur, sed quod etiam frequenter ex professo Cnidius scriptor ab Halicarnasseo dissentit. Ita, quum de utriusque Scriptoris fide a viris doctis multa in utramque partem disputata sint, lectoribus Herodoti nostri in promptu erit, ea quae de Ctesiae narratione supersunt cum Herodoteis con-

ferre. Phatii Graecis passim notulas quasdam subieci, inter legendum fere natas. In his aliquoties Codicis Bavarici feci mentionem: quo ex codice (eodem quem olim Hoeschelius etiam tractaverat) lectiones singulari cura enotatas debeo Franc. Hav. Werferi Monacensis diligentiae, eiusdem eruditi viri iu-
venis, quem in *Varietate Lectionis Herodoteae* subinde laudavi.

ΕΚΛΟΓΗ ΕΚ ΤΩΝ
ΚΤΗΣΙΟΥ ΤΟΥ ΚΝΙΔΙΟΥ
ΠΕΡΣΙΚΩΝ.

1 ΚΤΗΣΙΟΥ τοῦ Κνιδίου τὰ Περσικά ἐν βιβλίοις
ἔστι κγ'. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ἐξ τὰ τε Ἀσσύρια
διαλαμβάνει καὶ ὅσα πρὸ τῶν Περσικῶν ἀπὸ μέντοι
τοῦ ζ' τὰ Περσικά διεξέρχεται. καὶ ἐν μὲν τῷ ζ' καὶ

Ε C L O G A
E X
CTESIAE CNIDII PERSICIS.

Apud PHOTIUM, Cod. LXXII.

CTESIAE Cnidii Persica libris viginti tribus con-
tinentur: sed in sex prioribus res Assyriorum et
quaecunque res Persicas praecessere, tractat: a se-
ptimo autem libro de Persicis rebus agit: et in septi-

- 5 ἡ καὶ ι' καὶ ια' καὶ ιβ' καὶ ιγ' διέξεισι τὰ περὶ Κύρου
καὶ Καμβύσου καὶ τοῦ μάγου, Δαρείου τε καὶ τοῦ
Ξέρξου· σχεδὸν ἐν ἅπασιν ἀντικείμενα Ἡροδότῳ ἱστο-
ρῶν, ἀλλὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν ἀπακαλῶν ἐν πολλοῖς,
καὶ λογοποιοῦν ἀπακαλῶν. καὶ γὰρ νεώτερος μὲν ἐστὶν
10 αὐτοῦ. Φησὶ δὲ αὐτὸν τῶν πλειόνων ἢ ἱστορεῖ αὐτόπτην
γενόμενον, ἢ παρ' αὐτῶν Περσῶν (ἐνθα τὸ ὁρᾶν μὴ
ἐνεχάριε) αὐτήκεον καταστάντα, οὕτως τὴν ἱστορίαν
συγγράψαι. οὐχ Ἡροδότῳ δὲ μόνῳ τὰναντία ἱστορεῖ,
ἀλλὰ καὶ πρὸς Ξενοφῶντα τὸν Γρύλλου ἐπ' ἐνίων δια-
15 φωνεῖ. ἤμασε δὲ ἐν τοῖς χρόνοις Κύρου τοῦ ἐκ Δα-
ρείου καὶ Παρυσάτιδος, ὃς ἀδελφὸς Ἀρταξέρξου (εἰς
ὃν ἡ Περσικὴ βασιλεία κατήλθεν) ἐτύχανεν.
Φησὶν οὖν αὐτίκα περὶ τοῦ Ἀστυάγου, ὡς αὐδὲν 2

mo, octavo, (nono,) decimo, undecimo, duodecimo
et decimo tertio, quae ad Cyrum et Cambysem, et
Magum illum, Dariumque et Xerxem spectant, com-
memorat: fere in omnibus repugnantia *Herodoto*
narrans, illumque in multis mendacem et scripto-
rem fabularum [*sive*, sermonum fictorem] appel-
lans: illo enim posterior est. Se autem eorum quae
narrat, magna ex parte oculatum testem fuisse, aut
certe, quae videre non licuit, de iis a Persis qui
viderant, edoctum, ita demum ea memoriae prodi-
disse dicit. Nec vero tantummodo ab *Herodoti*,
sed etiam in aliquibus a *Xenophontis* Grylli filii
historia dissentit. Floruit temporibus Cyri, Dario et
Parysatide geniti; qui frater fuit Artaxerxis ad quem
regnum Persicum devenit.

(2.) Scribit itaque statim de *Astyage*, nulla *Cy-*

αὐτῷ Κύρος πρὸς γένος ἐχρημάτιζεν· οὗτος δὲ αὐτὸν καὶ Ἀστυϊγᾶν καλεῖ. Φυγεῖν δὲ ἀπὸ προσώπου Κυροῦ Ἀστυϊγᾶν ἐν Ἐκβατάνοις, καὶ κρυφθῆναι ἐν τοῖς κρισκράνοις τῶν βασιλείων οἰκημάτων, κρυψάντων αὐτὸν τῆς τε θυγατρὸς Ἀμύτιος καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Σπιταμᾶ. ἐπιστάντα δὲ Κύρον, ἐπιτάξει ἀνακρίνειν διὰ στρεβλώσεων Σπιταμᾶν τε καὶ Ἀμυτιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν Σπιτάκην τε καὶ Μεγαβέρνην, περὶ Ἀστυϊγᾶ. τὸν δὲ, ἑαυτὸν προσαγγεῖλαι, ἵνα μὴ δὲ αὐτὸν στρεβλωθείησαν οἱ παῖδες. ληθόντα δὲ, πέδαις παχείαις ὑπὸ Οἰβαρᾶ δεθῆναι. λυθῆναι δὲ ὑπ' αὐτοῦ Κυροῦ μετ' οὐ πολὺ, καὶ ὡς πατέρα τιμηθῆναι. καὶ τὴν θυγατέρα Ἀμυτιν πρῶτον μὲν μητρικῆς ἀπολαῦσαι τιμῆς, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς γυναῖκα ἀχθῆναι τῷ 15 Κύρῳ, Σπιταμᾶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀνηρημένου, ὅτι

rum ipsi generis propinquitate fuisse iunctum, illumque etiam Astyigan vocat. Fugisse autem Astyigan a conspectu Cyri in Ecbatana, et in criscranis regiarum aedium ab Amyti filia sua et eius viro Spitama occultatum fuisse dicit. At supervenientem Cyrum, non solum Spitamam et Amytin, sed eorum etiam liberos Spitacem ac Megabernem de Astyiga per tormenta interrogari voluisse: Astyigan vero seipsum patefecisse, ne propter se pueri torquerentur, captumque et compedibus gravibus ab Oebara oneratum esse: nec multo post ab ipso Cyro liberatum, et non secus ac patrem honoratum observatumque fuisse; filiamque Amytin primum quidem tanquam matrem in honore habitam, postea vero Cyro nupsisse, quum Spitamas eius vir esset in-

εἰσεύσατο, ἀγνοεῖν εἰπὼν ἐρευνώμενον Ἀστυῖγαν. ταῦ-
 τα λέγει Κτησίας περὶ Κύρου, καὶ οὐχ οἷα Ἡρόδο-
 τος. καὶ ὅτι πρὸς Βακτρίους ἐπολέμησε, καὶ ἀγχα-
 20 μαλος ἢ μάχη ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ Βάκτριοι Ἀστυῖγαν
 μὲν, πατέρα Κύρου γεγεννημένον, Ἀμυτιν δὲ μητέρα
 καὶ γυναῖκα, ἔμαθον, ἑαυτοὺς ἐκόντες Ἀμυτι καὶ Κύ-
 ρω παρέδοσαν. Καὶ ὅτι πρὸς Σάκας ἐπολέμησε Κύ- 3
 ρος, καὶ συνέλαβεν Ἀμόργην τῶν Σακῶν μὲν βασι-
 λέα, ἄνδρα δὲ Σπαρέθρης ἥτις καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν
 τοῦ ἀνδρός, στρατὸν συλλέξασα, ἐπολέμησε Κύρῳ,
 5 ἀνδρῶν μὲν στρατεύμα, τριάκοντα μυριάδας, ἐπαγο-
 μένη, γυναικῶν δὲ, εἴκοσι. καὶ νικᾷ Κύρον, καὶ συλ-
 λαμβάνει ζωγρίαν, μετὰ καὶ ἄλλων πλείστων Παρ-
 μίσην τε τὸν Ἀμύτιος ἀδελφὸν, καὶ τρεῖς αὐτοῦ παῖ-

terfectus, propterea quod dum quaereretur Astyigas
 ignorare se illum mentitus esset de quo interrogaba-
 tur. Haec dicit Ctesias de *Cyro*, iis quae ab Herodo-
 to referuntur dissimilia. Itemque illum adversus Ba-
 ctrios pugnavisse, et eam pugnam aequo Marte ge-
 stam fuisse: sed Bactrianos, postquam Astyigan Cyri
 patrem factum esse, Amytin autem matrem et uxo-
 rem, intellexerunt, sponte se ipsos Amyti et Cyro
 dedisse. (3.) Tradit etiam, *Cyrum* cum Sacis bel-
 lum gessisse, et Amorgem Sacarum regem Sparethrae
 maritum cepisse: eam autem, capto marito, exerci-
 tum coëgisse, bellumque Cyro intulisse, et virorum
 quidem trecenta millia, mulierum vero ducenta in
 aciem eduxisse: et *Cyrum* superavisse, vivumque
 eum cum multis aliis cepisse, itemque Parmisem
 Amytis fratrem et tres eius filios: propter quos post-

δας. δι' οὗς ὕστερον καὶ Ἀμόργης ἀφείβη, ἐπεὶ καὶ
 4 κείνοι ἀφείβησαν. Καὶ ὅτι στρατεύει Κύρος ἐπὶ Κροΐ-
 σον καὶ πόλιν Σάρδεις, συνεργὸν ἔχων Ἀμόργην. ὅπως
 τε τῇ βουλῇ Οἰβαραῖ Περσῶν εἶδωλα ξύλινα ἀνα τὸ
 τείχος φανέντα, εἰς δέος μὲν κατέστησε τοὺς ἐνοικοῦν-
 τας, ἦλω δὲ διὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ ἡ πόλις. ὅπως τε 5
 πρὸ τῆς αἰλώσεως δίδεται ὁ παῖς Κροίσου ἐν ὁμήρου λό-
 γῳ, δαιμονίου φαντάσματος ἀπατήσαντος Κροῖσον·
 ὅπως τε δολορῥαφούντος Κροίσου, ὁ παῖς κατ' ὀφθαλ-
 μοὺς ἀναιρεῖται· καὶ ὅπως ἡ μήτηρ τὸ πάθος ἰδοῦσα,
 ἑαυτὴν τοῦ τείχους ἀποκρημνίζει, καὶ οὐ θνήσκει. ὅπως 10
 τε, αἰλούσης τῆς πόλεως, πρὸς τὸ ἐν τῇ πόλει ἱερὸν
 τοῦ Ἀπόλλωνος καταφεύγει, καὶ θνήσκει. καὶ ὡς τρεῖς
 ἐν τῷ ἱερῷ πεδῆθεις ὑπὸ Κύρου, λύεται τρίτον ἀοράτως·

ea Amorgem liberatum fuisse, quod et ipsi liberati
 fuissent. (4.) Tradit etiam, *Cyrum* Amorgis ope
 adiutum, *Croeso* et Sardibus bellum intulisse. Nar-
 rat etiam quomodo Oebarae consilio lignea Persa-
 rum simulacra in muro conspecta timorem incolis
 iniecerint, et propter hanc causam ipsa urbs capta
 fuerit: et quo pacto ante captam urbem, Croesi filius
 pro obside datus fuerit, quum Croesus divino quo-
 dam spectro deceptus fuisset. Narrat etiam quomodo
 dolos neccente Croeso, filius in eius conspectu fuerit
 interfectus, et mater hanc calamitatem intuita seip-
 sam ex muro praecipitarit, nec tamen mortua sit:
 [*immo*, et mortua sit:] et quomodo, capta urbe,
 [Croesus] ad Apollinis aedem, quae erat in urbe,
 confugerit, ac mortua sit: [*immo*, nec occisus fue-
 rit:] et quomodo tertium in templo vinctus a *Cyro*

καίτοι σφραγίδων τῷ ἱερῷ ἐπικειμένων, καὶ τούτων τὴν
 15 Φυλακὴν Οἰβαρᾶ ἔμπεπιστευμένου. ὅπως τε οἱ συν-
 δούμενοι Κροίσῳ, τὰς κεφαλὰς ἀπετέμνοντο, ὡς κα-
 ταπροδιδόντες λύεσθαι Κροῖσον. καὶ ὅτε ἀναληφθεὶς ἐν
 τοῖς βασιλείοις, καὶ δεθεὶς ἀσφαλέστερον, βροντῶν καὶ
 σκηπτῶν ἐπενεχθέντων, λύεται πάλιν· καὶ τότε μόλις
 20 ὑπὸ Κύρου ἀφίεται. ἐξ οὗ καὶ περιεΐπετο, καὶ ἔδωκε
 Κύρος Κροίσῳ πόλιν μεγάλην Βαρήνην, ἐγγὺς Ἐκβα-
 τάνων· ἐν ἣ ἦσαν ἵππεῖς μὲν πεντακισχίλιοι, πελτα-
 σταὶ δὲ καὶ ἀκοντισταὶ καὶ τοξόται, μύριοι. Ἔτι δὲ δια- 5
 λαμβάνει ὡς ἀποστέλλει Κύρος ἐν Περσίδι Πετισάκαν
 τὸν ἡμιάρρενα, μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενον, ἐνέγκαι ἀπὸ
 Βαρκανίων Ἀστυϊγᾶν· ἐπόθει γὰρ αὐτός τε καὶ ἡ θυ-

Croesus, tertium arte oculos fallente solutus sit, quamvis templo sigilla circumposita essent, eorumque custodia Oebarae commissa esset: quomodo item illis qui una cum Croeso vincti fuerant, amputata fuerint capita, ut quorum proditiōne solutus Croesus esse putaretur. Narrat etiam, Croesum in regias aedes adductum vinctumque firmitus fuisse: sed quum tonitrua fulminaue irruissent, rursum fuisse solutum: tumque Cyrum vix tandem eum missum fecisse. A quo tempore Cyrus cum aliis humanitatis officiis eum prosequutus sit, tum vero urbem magnam nomine Barenen prope Ecbatana ei donaverit: in qua erant quinque millia equitum, peltatorum autem iaculatorumque et sagittariorum decem millia. (5.) Commemorat item quomodo Cyrus Petisacan eunuchum, qui apud ipsum plurimum autoritate valebat, in Persas miserit ut Astyigan a Barcaniis adduceret:

γάτῃρ Ἀμυτίς τὸν πατέρα ἰδεῖν. καὶ ὡς Οἰβαραῖς βου- 5
 λεύει Πετισάκα ἐν ἐρήμῳ τόπῳ καταλιπόντα Ἀστυϊ-
 γᾶν, λιμῷ καὶ δίψῃ ἀπολέσαι· καὶ γέγονε. δι' ἐνυ-
 πνίων δὲ τοῦ μιάσματος μηνυθέντος, Πετισάκας, πολ-
 λάκις αἰτησαμένης Ἀμύτιος, εἰς τιμωρίαν παρὰ Κύ-
 ρου ἐκδίδεται. ἡ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξασα, καὶ τὸ 10
 δέρμα περιδείρασα, ἀνεσταύρωσεν. Οἰβαραῖς δὲ δεδιὼς
 μὴ τὰ ὅμοια πείσεται, καίτοι Κύρου μηδὲν τοιοῦτον
 ἰσχυριζομένου παραχωρῆσαι, αὐτὸς ὅμως ἀποκαρτε-
 ρήσας δι' ἡμερῶν δέκα, ἑαυτὸν ἐξήγαγεν. Ἀστυϊγᾶς
 δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐτάφη· καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ δὲ ἄβρωτος 15
 αὐτοῦ διέμεινεν ὁ νεκρός. λέοντες γὰρ αὐτοῦ (Φασὶ)
 μεχρὶ Πετισάκα πάλιν ἔλθειν καὶ ἀναλαβεῖν, ἐφύ-
 6 λαττον τὸν νεκρόν. Κύρος δὲ στρατεύει ἐπὶ Δέρβικας,
 Ἀμωραίου βασιλεύοντος αὐτῶν· καὶ ἐξ ἐνέδρας οἱ Δέρ-

nam et ipse et Amytis filia patrem videre cupiebat.
 Quomodo item Oebaras consilium dederit Petisacae
 ut in deserto loco Astyigan relinqueret, et fame
 sitique conficeret; id quod factum est. At in somnis
 scelere patefacto, Petisacas puniendus traditur Amy-
 ti, identidem illud exposcenti. Illa vero oculos eius
 effodit, pellemque detraxit, et cruci deinde affixit.
 Oebaras autem, timens ne eadem quae ille pateretur
 quamvis Cyrus nihil tale se permissurum affirmaret,
 nihilominus decem dierum inedia ipse sibi mortem
 conscivit. Astyigas vero magnifice splendideque se-
 pultus est, quippe in deserto loco cadaver eius in-
 tactum permansit, neque fuit a feris commesum;
 leones enim cadaver eius, donec Petisacas reversus
 acciperet, servabant. (6.) Cyrus autem adversus

Βικες ἰστώσιν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἵππεῖς Κύρου τρέ-
 πουσιν, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Κύρος ἐκ τοῦ ἵππου· καὶ
 5 Ἰνδὸς ἀνὴρ (συνεμάχοντο γὰρ καὶ Ἰνδοὶ τοῖς Δερβί-
 κεισιν, ἐξ ὧν καὶ τοὺς ἐλέφαντας ἔφερον) οὗτος οὖν ὁ
 Ἰνδὸς πεπτωκότες Κύρον βάλλει ἀκοντίῳ ὑπὸ τὸ ἰσχίον,
 εἰς τὸν μηρόν· ἐξ οὗ καὶ τελευτᾷ. τότε δὲ ζῶντα ἀνελό-
 μενοὶ αὐτὸν οἱ οἰκεῖοι, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἦσαν. ἀπέ-
 10 θανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ καὶ Περσῶν πολλοὶ καὶ Δερβί-
 κων ἴσοι. μύριοι γὰρ καὶ αὐτοί. Ἀμόργης δὲ περὶ 7
 Κύρου ἀκούσας, σπουδῇ παραγίνεται, ἔχων Σακῶν
 δις μυρίου ἵππείας. καὶ πολέμου συρράγέντος Περσῶν
 καὶ Δερβίκων, νικᾷ κατακράτος ὁ Περσικὸς καὶ Σα-
 5 κῶν στρατός. ἀναιρεῖται δὲ καὶ ὁ τῶν Δερβίκων βασι-

Derbices expeditionem suscipit, quorum rex erat Amoraeus: at Derbices ex insidiis producunt elephantes, ac Cyri equites fugant: ubi ipse Cyrus ex equo cecidit, et quidam Indus, (nam Indi Derbici-
 bus in bello opem ferebant: a quibus etiam acceptos elephantes in bellum ducebant.) hic igitur Indus, quum Cyrus iam cecidisset, eum iaculo vuln-
 eravit sub coxa in femore: ex quo vulnere postea mortuus est. Tum vero ipsum adhuc vivum, quum familiaris sui crexissent, ad castra profecti sunt. Occubuerunt autem in pugna illa multi Persae, et aequales numero Derbices; nam illorum quoque x. millia cecidere. (7.) Amorges vero quum audivisset quod Cyro contigerat, festinanter venit, Sacarum equitum viginti millia ducens: et quum Persae ac Derbices inter se conflixissent, tam strenue Persae ac Sacae pugnarunt, ut penes eos victoria fuerit: in-

λυὲς Ἀμοραῖος, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δύο παῖδες αὐτοῦ.
 ἀπέθανον δὲ Δερβίκων μὲν τρισμύριοι, Περσῶν δὲ ἐν-
 8 νεακισχίλιοι. καὶ προσεχώρησεν ἡ χώρα Κύρῳ. Κύρος
 δὲ μέλλων τελευτᾶν, Καμβύσην μὲν τὸν πρῶτον υἱόν,
 βασιλέα καθίστη· Τανυοξάρκην δὲ τὸν νεώτερον, ἐπέ-
 στησε δεσπότην Βακτριῶν καὶ τῆς χώρας, καὶ Χορά-
 μνίων, καὶ Παρθίων, καὶ Καρμανίων, αὐτελεῖς ἔχειν 5
 τὰς χώρας διορισάμενος. τῶν δὲ Σπιταμᾶ παίδων,
 Σπιτάδην μὲν, Δερβίκων ἀπέδειξε σατράπην, Μεγα-
 βέρην δὲ, Βαρκανίων· τῇ μητρὶ δὲ πάντα πείθεσθαι
 προσέταττε. καὶ Ἀμόργην Φίλον τούτοις, τῶν δεξιῶν
 ἐμβαλλομένων, ἱποκίτο, καὶ ἀλλήλοις· καὶ τοῖς μὲν 10
 ἐμμένουσι ταῖς πρὸς ἀλλήλους εὐνοίαις ἀγαθὰ ᾔψχε-
 το, ἐπηρεᾶτο δὲ τοῖς χειρῶν ἄρξουσιν ἀδίκων. ταῦτα εἰ-

terfecto Derbicum rege Amoraeco, cum duobus eius
 filiis. Occubuerunt autem Derbicum triginta millia,
 Persarum novem millia: et regio in ditionem Cyri
 concessit. (8.) Cyrus vero sub mortis tempus *Cambyses*
primum filium regem creavit: iuniorē vero no-
 mine Tanyoxarcem, dominum Bactriorum (et ipsius
 regionis,) necnon Choramniorum, Parthiorumque
 et Carmaniorum: et ut suas regiones a tributo sol-
 vendo liberas haberet, statuit. Ex Spitamae autem
 liberis, Spitadem quidem Derbicis praefecit, Me-
 gabernem autem Bactriis: eosque matri in omni-
 bus obtemperare iussit. Quinetiam illos et mutuo et
 cum Amorge dexteris in amicitiae testimonium iun-
 gere voluit: et illis quidem qui in mutua benevo-
 lentia permanerent, omnia fausta precabatur: at illos
 qui priores iniuriam illaturi essent, devovebat. His

πῶν, ἐτελεύτησε τρίτῃ ὕστερον ἀπὸ τοῦ τραύματος ἡμέ-
ρα, βασιλεύσας ἔτη λ'. ἐν οἷς ὁ ἰά Κτησίου λόγος τοῦ
15 Κνιδίου.

Ἀρχεται δὲ ὁ ιβ' ἀπὸ τῆς Καμβύσου βασιλείας. 9
οὗτος βασιλεύσας ἀπέστειλε τὸν τοῦ πατρὸς διὰ Βα-
γαπάτου τοῦ ἡμιαρρένος εἰς Πέρσας ταφῆναι νεκρόν·
καὶ τᾶλλα ὡς ὁ πατὴρ ὠρίσατο, διωκῆσατο. μέγι-
5 στον δὲ παρ' αὐτῷ ἡδύνατο Ἀρτασύρας Ὑρκάνιος· τῶν
δὲ ἡμιαρρένων Ἰξαβάτης τε καὶ Ἀσπαδάτης καὶ Βα-
γαπάτης, ὃς καὶ παρὰ τῷ πατρὶ μέγιστος. καὶ μετὰ
τὸν Πετισάκα θάνατον, οὗτος στρατεύει ἐπ' Αἴγυπτον,
καὶ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα Ἀμυρταῖον, Κομβαφέως
10 τοῦ ἡμιαρρένος, ὃς ἦν μέγα δυνάμενος παρὰ τῷ Αἰγυ-
πτίων βασιλεῖ, καταπροδόντος τὰς τε γεφύρας καὶ
τᾶλλα τῶν Αἰγυπτίων πράγματα, ἐφ' ᾧ γενέσθαι

dictis *Cyrus* diem suum obiit, tertio a vulnere ac-
cepto die, quum annos triginta regnavisset. Atque
hic finem habet undecimus Ctesiae Cnidii liber.

(9.) Duodecimus vero a regno *Cambysis* inci-
pit. Hic regnum adeptus patris mox corpus per Ba-
gapatem eunuchum in Persiam sepeliendum misit,
et alia quemadmodum a patre constituta erant, ad-
ministravit. Plurimum vero apud ipsum autoritate
valebat Artasyras Hyrcanius: ex eunuchis autem Ixa-
bates et Aspadates et Bagapates, qui etiam apud pa-
trem maximus fuerat. Post Petisacae enim mortem,
hic adversus Aegyptum et Amyrtaeum Aegyptiorum
regem exercitum ducit, quum Combapheus eunu-
chus, qui plurimum apud Aegyptiorum regem po-
terat, pontes et alias Aegyptiorum res prodidisset,

ὑπαρχος Αἰγύπτου. καὶ γέγονε. ταῦτα γὰρ αὐτῷ
 Καμβύσης διὰ Ἰξαβάτου τοῦ Κομβαφείως ἀντιφιοῦ
 συνέθετο, καὶ αὐτὸς οἰκειοφάνως ὕστερον. Ζαργίαν δὲ 15
 λαβὼν τὸν Ἀμυρταῖον, οὐδὲν ἄλλο κακὸν εἰργάσατο ἢ
 ὅτι εἰς Σοῦσα ἀνάσπαστον σὺν ἑξακισχιλίοις Αἰγυ-
 πτίοις, οὓς αὐτὸς ἡρετίσατο, ἐποίησατο. καὶ τὴν Αἴ-
 γυπτον δὲ πᾶσαν ὑπέταξεν. ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ,
 10 Αἰγυπτίων μὲν μυριάδες πέντε, Περσῶν δὲ δύο. Μά- 20
 γος δὲ τις Σφενδαδάτης ὄνομα, ἁμαρτήσας καὶ
 μαστιγωθείς ὑπὸ Τανυοξάρκου, ἀφικνῆται πρὸς Καμ-
 βύσσην, ἐνδιαβάλλων τὸν ἀδελφὸν Τανυοξάρκην ὡς ἐπι-
 βουλευόντα αὐτῷ· καὶ σημεῖον ἐδίδου τῆς ἀποστάσεως, 5
 ὡς εἰ κληθεῖν ἔλθειν, οὐκ ἂν ἔλθοι. δηλοῖ τοίνυν ὁ Καμ-
 βύσης ἔλθειν τὸν ἀδελφόν· ὁ δὲ, χρείας ἄλλης ἀπαι-

ut ipse Aegypti praefecturam consequeretur: id quod
 factum est. Ita enim cum eo Cambyses pactus fue-
 rat, primum per Ixabatem Combaphei patruelem,
 et suis ipse verbis postea. Quum autem Amyrtaeum
 vivum cepisset, nullo alio ipsum detrimento affecit,
 nisi quod illum in Susa cum sex millibus Aegyptio-
 rum quos ipse delegit, relegavit. Sed et universam
 Aegyptum subegit: obieruntque in ea pugna Aegy-
 ptiorum quinquaginta millia, et Persarum viginti.
 (10.) Quidam autem *magus* cui nomen erat *Sphen-*
dadates, quum fuisset ob delictum verberibus a Ta-
 nyoxarce caesus, accedit ad Cambysem, et apud
 cum fratrem Tanyoxarcem accusat, eum ipsi insi-
 dias moliri dicens; argumentum etiam rebellionis
 addens, quod, si vocaretur, non veniret. Cambyses
 igitur frātrem ad se venire iubet: ille vero aliquo

τούσης μένειν, ἀνεβάλετο. παρρησιάζεται ταῖς διαβο-
 λαῖς πλέον ὁ μάγος. Ἀμυτις δὲ ἡ μήτηρ τὰ τοῦ μάγου
 10 ὡς ἦν ὑπονοοῦσα, ἐνουθέτει Καμβύσῃν τὸν υἱὸν μὴ πεί-
 θεσθαι. ὁ δὲ ὑπεκρίνετο μὴ πείθεσθαι, ἐπείθετο δὲ μα-
 λιστα. διαπεμφαμένου δὲ τρίτον Καμβύσου πρὸς τὸν
 ἀδελφόν, παραγίνεται. καὶ ἀσπάζεται μὲν αὐτὸν ὁ
 ἀδελφός, οὐδὲν δὲ ἥττον ἀνελεῖν ἐμελέτα. κρύφα δὲ
 15 Ἀμύτιος εἰς πρᾶξιν ἀγαγεῖν τὴν μελέτην ἔσπευδε. καὶ
 λαμβάνει πέρας ἡ πρᾶξις. ὁ γάρ τοι μάγος βουλῆς
 τῷ βασιλεῖ κοινωνῶν, βουλευεῖ τοιοῦτον· ὅμοιος ἦν αὐ-
 τός ὁ μάγος κάρτα τῷ Τανυοξάρκῃ. βουλευεῖ τογαρε-
 οῦν αὐτὸν μὲν ἐν τῷ φανερῷ, ὡς δῆθεν ἀδελφοῦ βασι-
 20 λέως κατειπὼντα τὴν κεφαλὴν προστάξαι ἀποτρεθῆ-
 ναι, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ ἀναιρεθῆναι Τανυοξάρκην, καὶ
 τὴν ἐκείνου στολὴν ἀμφιασθῆναι τὸν μάγον· ὥστε καὶ

negocio detentus, profectionem distulit. Tunc vero
 magus eum audacius criminari. At mater Amytis id
 quod erat de mago suspicata, Cambysem filium ne
 fidem haberet mago, admonebat; at rex se non cre-
 dere fingebat: quum tamen maximopere crederet.
 Quum autem tertium a Cambyse frater esset accer-
 situs, venit: ipsumque frater amplexatus est, quum
 nihilominus de illo interficiendo cogitaret. Sed hanc
 cogitationem ad exitum inscia Amytide perducere
 conabatur: id quod perfectum est. Nam magus con-
 silium cum rege communicans, hunc dolum machi-
 natur. Quum ipse Tanyoxarci esset simillimus, con-
 silium regi dat ut ipsi tanquam falso fratris regis
 accusatori, caput abscindi coram omnibus iubeat:
 clam autem Tanyoxarcem interfici imperet; quinetiam

τῷ ἀμφιάσματι νομίζεσθαι Τανυοξάρκην. καὶ γίνεται ταῦτα. αἵματι γὰρ ταύρου, ὃ ἐξέπιεν, ἀναιρεῖται Τανυοξάρκης. ἀμφιάζεται δὲ ὁ μάγος, καὶ νομίζεται Τα- 25
 νυοξάρκης. καὶ λανθάνει πάντας ἐπὶ πολὺν χρόνον, πλὴν Ἀρτασύρα καὶ Βαγαπάτου καὶ Ἰξαβάτου. τούτοις γὰρ
 11 μόνοις Καμβύσης ἐθάρρῃσε τὴν πράξιν. Λάβυζον δὲ ἡμιἀρρένων τὸν πρῶτον οἱ ἦσαν Τανυοξάρκειω, προσκα-
 λεσάμενος ὁ Καμβύσης, καὶ τοὺς ἄλλους ὑποδείξας τὸν μάγον ὡς ἐσχημάτιστο καθεζόμενον· „Τοῦτον (ἔφη) νομίζετε Τανυοξάρκην;“ ὁ δὲ Λάβυζος θαυμάσας 5
 „Καὶ τίνα ἄλλον, ἔφη, νομιοῦμεν;“ τοσοῦτον ἐλάν-
 θανε τῇ ὁμοιότητι ὁ μάγος. ἐκπέμπεται οὖν εἰς Βα-
 κτρίους, καὶ πράττει πάντα ὡς Τανυοξάρκης. πέντε δὲ ἐνιαυτῶν διελθόντων, μηνύεται ἡ Ἀμυτις τὸ δρᾶμα

illius vestem sibi indui magus postulat, ut ex ipso vestitu Tanyoxarces esse iudicetur: atque haec fiunt. Nam hausto sanguine taurino interficitur Tanyoxarces: at magus illius veste induitur, et Tanyoxarces existimatur: diuque latet omnes praeter Artosyran, Bagapatem et Ixabatem; his enim solis rem Camby-
 ses aperire ausus est. (11.) Cambyses autem Laby-
 zo qui primus erat inter Tanyoxarcis eunuchos, et aliis ad se vocatis, magum illa veste indutum, ostendit sedentem, dixitque, *Hunc esse Tanyoxar-
 cem existimatis?* Labyzus vero miratus, *Quem alium,* dixit, *esse putemus?* Adeo propter similitu-
 dinem magus latebat. Mittitur ergo ad Bactrios, et omnia non secus ac si Tanyoxarces esset, admini-
 strat. Post annos vero quinque, res tota declaratur Amyti per Tibetheum eunuchum, quem magus ver-

10 διὰ Τιβέθειας τοῦ ἡμιάρρενος, ὃν ὁ μάγος τυπτήσας ἐτύγ-
 χανε. καὶ αἰτεῖ τὸν Σφενδαδάτην παρὰ Καμβύσου. ὁ
 δὲ οὐ δίδωσιν. ἡ δὲ ἐπαρᾶται, καὶ πιούσα φάρμακον,
 τελευτᾷ. Θύει ὁ Καμβύσης, καὶ τῶν ἱερείων σφαζο- 12
 μένων αἷμα οὐκ ἀπορρεῖ καὶ ἀθυμεῖ. καὶ τίκτει αὐτῷ
 ἡ Ῥωξάνη παιδίον ἀκέφαλον καὶ πλέον ἀθυμεῖ. καὶ
 οἱ μάγοι λέγουσιν αὐτῷ τὴν τῶν τεράτων δήλωσιν, ὅτι
 5 οὐ καταλείψει τῆς ἀρχῆς διάδοχον καὶ ἐφίσταται αὐ-
 τῷ ἡ μήτηρ ἐν νυκτὶ, ἀπειλοῦσα τῆς μαιφονίας καὶ
 πλέον ἀθυμεῖ. ἀφικόμενος δὲ εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ξέων
 ξυλάριον μαχαίρα, διατριβῆς χάριν, παίει τὸν μηρὸν
 εἰς τὸν μῦν, καὶ ἐνδεκαταῖος τελευτᾷ, βασιλεύσας
 10 δυοῖν δέοντα ἔικοσι.

Βαγαπάτης δὲ καὶ Ἀρτασύρας, πρὶν ἢ Καμβύσης 13

beraverat, petitque Sphendadatem a Cambyse: qui dare noluit: quamobrem illa ei diras imprecatur et hausto veneno moritur. (12.) Sed contigit ut sacrificante Cambyse, quum victimae iugularentur, sanguis non fluere: qua ipse ex re deiecto animo erat: eoque magis, quum Roxane puerum capite carentem peperisset: magique ipsi dicerent, hanc prodigiorum significationem esse, nullum regni successorem ab eo relictum iri. Mater etiam noctu illi in somnis apparens, ob caedem perpetrata minabatur: ideoque magis etiam angebatur. Quum autem Babylo-nem accessisset, et ibi parvum lignum cultro poliens, tempus ut falleret, femoris musculum percussisset: undecimo die mortem obiit, quum duodeviginti annis regnavisset.

(13.) Bagapates autem et Artasyras, antequam

τελευτῆσαι, ἐβουλεύσαντο βασιλεῦσαι τὸν Μάγον.
καὶ ἐβασίλευσεν, ἐκείνου τελευτήσαντος. λαβὼν δὲ τὸ
Καμβύσου σῶμα Ἰξαβάτης ἤγεν εἰς Πέρσας. τοῦ
μάγου δὲ βασιλεύσαντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τανυοξάρ- 5
κου, ἦσαν Ἰξαβάτης ἐκ Περσίδος, καὶ κατειπὼν τῇ
στρατιᾷ πάσῃ, καὶ θριαμβεύσας τὸν μάγον, κατέ-
φυγεν εἰς τὸ ἱερόν· ἐκεῖθεν τε συλληφθεὶς ἀπετμήθη.
14 Ἐντεῦθεν ἑπτὰ τῶν Περσῶν ἐπίσημοι συνέθεντο ἀλλή-
λοις κατὰ τοῦ μάγου, Ὀνόφας, Ἰδέρνης, Νορονδα-
βάτης, Μαρδόνιος, Βαρίσσης, Ἀρταφέρνης καὶ Δα-
ρεῖος Υἱοτάσπew. τούτων ἀλλήλοις πίστει δόντων,
προσλαμβάνεται καὶ ὁ Ἀρταςύρας, εἴτα καὶ ὁ Βαγα- 5
πάτης, ὃς τὰς κλεῖς πάσας τῶν βασιλείων εἶχε. καὶ
εἰσελθόντες διὰ τοῦ Βαγαπάτου οἱ ἑπτὰ εἰς τὰ βα-

Cambyses moreretur, consilium inierant regni Mago tradendi, et post eius mortem regnum detulere. At Ixabates sumptum Cambysis corpus in Persidem portavit: unde veniens dum Magus sub Tanyoxarcis nomine regno potiretur, de eo apud universum exercitum indicium professus est, eumque infamavit. Quod quum fecisset, in templum confugit: indeque comprehensus est, et ei caput abscissum. (14.) Unde septem inter Persas illustres viri una adversus Magum conspiravere, Onophas, Idernes, Noron-dabates, Mardonius, Barisses, Artaphernes et Darius Hystaspis filius. Hi, quum inter se fidem dedissent, assumitur etiam Artasyras, praetereaque Bagapates, qui claves omnes regiarum aedium habebat. Illi igitur septem viri Bagapatis opera in regias aedes ingressi, Magum inveniunt cum petrice Bahylonia

σίλεια, εὐρίσκουσι τὸν μάγον παλλακῇ Βαβυλωνίᾳ
 συγκαθεύδοντα. ὡς δὲ εἶδεν, ἀνεπήδησε· καὶ μηδὲν εὐ-
 10 ρῶν τῶν παλεμικῶν ὀργάνων, (πάντα γὰρ ὁ Βαγαπά-
 της λάβρα ὑπέξήγαγε) δίφρον χρύσειον συντρίψας, καὶ
 λαβὼν τὸν πόδα, ἐμάχετο. καὶ τέλος, κατακεντηθεὶς
 ὑπὸ τῶν ἑπτὰ, ἀπέθανε, βασιλεύσας μῆνας ἑπτὰ.

Βασιλεύει δὲ τῶν ἑπτὰ ὁ Δαρεῖος, τοῦ ἵππου, 15
 καθὰ συνέκειτο ἀλλήλοις, πρώτου, μηχανῇ τινὶ καὶ
 τέχνῃ, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος πρὸς ἀνατολὰς ἐγένετο, χρεμε-
 τίσαντος. ἄγεται τοῖς Πέρσαις ἑορτὴ τῆς μαγιοφονίας,
 5 καθ' ἣν Σφενδαδάτης ὁ μάγος ἀνήρηται. Δαρεῖος προσ-
 τάσσει τὰφον ἑαυτῷ κατασκευασθῆναι ἐν τῷ δισσῷ
 ὄρει· καὶ κατασκευάζεται. ἐπιθυμήσας δὲ ἰδεῖν αὐτὸν,
 ὑπὸ τε τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν γονέων καλύπεται. οἱ

dormientem. Qui quum illos vidisset, prosilit, et
 nullo instrumento bellico reperto, (quoniam omnia
 Bagapates clam subtraxerat) sedile aureum confregit,
 eiusque pede arrepto, quum pugnaret, tandem a
 septem illis viris vulneratus, mortem obiit, quum
 septem menses regnavisset.

(15.) Regnat vero ex septem illis viris *Darius*,
 quum eius equua (iuxta id quod inter eos conve-
 rat) arte quadam adhibita primus post solis ortum
 hinnisset. Ceterum quo die Sphendadates magus in-
 terfectus est, festum, *magophonia* dictum, apud
 Persas celebratur. Hic Darius sepulcrum sibi extrui
 in bicipiti monte iubet, atque id extruitur: sed quum
 id videre cuperet, a Chaldaeis et a parentibus pro-
 hibetur. Quum autem parentes eius ascendere vo-
 luissent, ceciderunt atque interfierunt: quum sacer-

- δὲ γονεῖς, ἀνελθεῖν βουλευθέντες, ἐπειδὴ οἱ ἱερεῖς εἶδον
[ὄφεις] οἱ ἀνέλκοντες αὐτοὺς, καὶ ἐφοβήθησαν, καὶ 10
φοβηθέντες ἀφῆκαν τὰ σχοινία, ἔπεσον καὶ ἐτελεύτη-
σαν. καὶ ἐλυπήθη Δαρεῖος λίαν· καὶ ἀπετμήθησαν αἱ
16 κεφαλαί, τεσσαράκοντα ὄντων τῶν ἀνελκόντων. Ὅτι
ἐπιτάσσει Δαρεῖος Ἀριαράμῃ τῷ σατράπῃ Καππα-
δοκίας, ἐπὶ Σκύθας διαβῆναι, καὶ ἄνδρας καὶ γυ-
ναῖκας αἰχμαλωτίσαι. ὁ δὲ, διαβάς πεντηκοντόροις λ᾽
ἠχμαλώτισε. συνέλαβε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασι- 5
λέως τῶν Σκυθῶν Μαρσαγέτην, ἐπὶ κακώσει εὐρὴν
17 παρὰ τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ δεδεμένον. Σκυθάρκης δὲ ὁ
Σκυθῶν βασιλεὺς ὀργισθεὶς ἔγραψεν ὑβρίζων Δαρεῖον·
καὶ ἀντεγράφη αὐτῷ ὁμοίως. στρατεύμα δὲ ἀγείρας
Δαρεῖος, ὀγδοήκοντα μυριάδας, καὶ ζεύξας τὸν Βόσπο-
ρον καὶ τὸν Ἴστρον, διέβη ἐπὶ Σκύθας, ὁδὸν ἐλάσας 5

dotes qui illos sursum trahebant, illud conspicati
[alii: serpentes conspicati] et inde timore correpti,
funes laxassent. Quae res ingentem Dario maerorem
attulit: et illis qui eos trahebant, numero quadra-
ginta, amputata capita fuerunt. (16.) Darius prae-
terea Ariaramnem Cappadociae satrapam adversus
Scythas proficisci, et viros feminasque captivos ab-
ducere iubet. Ille autem cum triginta navibus quin-
quagenum remorum traiciens, id exequutus est.
Comprehendit autem et fratrem regis Scytharum
Marsagetem, quum eum a suo fratre ob mala illata
in vincula coniectum invenisset. (17.) At Scythar-
ces Scytharum rex, iratus, litteras Dario scripsit con-
tumeliosas: et similiter ipsi responsum est. Darius
tandem octingentorum millium exercitu coacto, et

ἡμερῶν ἰε. καὶ ἀντέπεμπον ἀλλήλοις τόξα· ἐπικρατέ-
 στερα δ' ἦν τὰ τῶν Σκυθῶν. διὸ καὶ Φεύγων Δαρεῖος
 διέβη τὰς γεφυρώσεις· καὶ ἔλυσε σπεύδων πρὶν ἢ τὸ
 ὅλον διαβῆναι στρατεύμα· καὶ ἀπέθανον ὑπὸ Σκυθαί-
 10 κου οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ Εὐρώπῃ, μυριάδες ὀκτώ.
 Δαρεῖος δὲ τὴν γέφυραν διαβάς, Καλχηδονίων οἰκίας
 καὶ ἱερὰ ἐνέπρησεν, ἐπεὶ τὰς πρὸς αὐτοῖς γεφύρας ἐμε-
 λέτησαν λῦσαι· καὶ ὅτι τὸν βωμὸν, ὃν περὶ Δαρεῖος
 κατέθετο ἐπ' ὀνόματι διαβατηρίου Διὸς, ἠΦάνισαν.
 Δάτις δ' ἐπανιὼν ἐκ Πόντου, καὶ τοῦ Μηδικοῦ στόλου 18
 ἡγούμενος, ἐπόρθει νήσους καὶ τὴν Ἑλλάδα. ἐν Μαρα-
 θῶνι δὲ Μιλτιάδης ὑπαντιάζει, καὶ νικᾷ τοὺς βαρβά-
 ρους, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Δάτις. καὶ οὐδὲ τὸ σῶμα

Bosporo Istroque ponte iunctis, adversus Scythas profectus est, quindecim dierum itinere progressus: sibi quoque mutuo arcus miserunt. Sed quum Scythici validiores essent, Darius fugiens pontes transivit, atque festinanter dissolvit antequam totus transiret exercitus: quare Scytharces octoginta illa hominum millia in Europa relictis, interfecit. Darius vero, quum pontem pertransisset, domus templaque Calchedonensium combussit: quoniam pontes qui apud ipsos erant, dissolvere tentaverant, et aram, quam Darius transiens, in honorem Iovis diabaterii statuerat, everterant. (18.) Datis autem ex Ponto rediens et Medicum exercitum ducens, insulas Graeciamque populabatur: cui apud Marathonem Miltiades occurrit, vicitque barbaros: et ipse quoque Datis occubuit, eiusque cadaver petentibus Persis denegatum est. (19.) Darius autem ad Persas reversus est, ubi

- 19 Πέρσαις αἰτησαμένοις ἐδόθη. Δαρεῖος δὲ ἐπανελθὼν
εἰς Πέρσας, καὶ Θύσας, καὶ ἡμέρας νοσήσας λ', τε-
λευτᾷ· ζήσας μὲν ἔτη ιβ' πρὸ τῆς βασιλείας, βασι-
λεύσας δὲ ἔτη λα'. ἀπέθανε δὲ καὶ Ἀρτασύρας. καὶ
ὁ Βαγαπάτης δὲ τὸ σῆμα Δαρείου παρακαθίσας ἔτη 5
ζ', ἐτελεύτησε.
- 20 Βασιλεύει Ξέρξης ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ἀρτάπανος ὁ
Ἀρτασύρα παῖς γίνεται δυνατὸς παρ' αὐτῶ, ὡς ὁ πα-
τὴρ παρὰ τῷ πατρὶ, καὶ Μαρδόνιος ὁ παλαιός. ἡμιαρ-
ρένων δὲ μέγιστον ἡδύνατο Νατάκας. γαμῆι δὲ Ξέρξης
Ὀνόφα θυγατέρα Ἀμιστριν, καὶ γίνεται αὐτῷ παῖς 5
Δαριαῖος· καὶ ἕτερος μετὰ δύο ἔτη, Ὑστάσπης, καὶ
ἔτι Ἀρταξέρξης· καὶ θυγατέρες δύο, ὧν ἡ μὲν, Ἀμυ-
τις, κατὰ τὴν ὀνομασίαν τῆς μάμμης· ἡ δὲ, Ῥοδο-
21 γούνη. Ὁ δὲ δὴ Ξέρξης στρατεύει ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας·

celebratis sacrificiis, quum triginta dies morbo labo-
rasset, mortuus est: quum annos xii. ante regnum
vixisset, et annos unum et triginta regnavisset. Obiit
etiam diem suum Artasyras. Bagabates autem, quum
septem annos sepulcro Darii assedisset, mortuus est.

(20.) Regnat *Xerxes* filius eius, apud quem Arta-
panus Artasyrae filius maximam obtinet auctoritatem,
quemadmodum eius pater apud patrem regis obti-
nuerat, itemque Mardonius antiquus. Ex eunuchis
autem plurimum apud eum poterat Natacas. Xer-
xes uxorem ducit Onophae filiam Amistrin, ex qua
filium suscipit Dariaeum: et post biennium, alterum,
Hystaspem nomine: et praeterea Artoxerxem: duas-
que filias, quarum una Amytis, nomine aviae, vo-
catur: altera, Rhodogune. (21.) Xerxes adversus

ὅτι τε Καλχηδόνιοι λῦσαι τὴν γέφυραν (ὡς ἤδη εἴρηται)
 ἐπειράθησαν· καὶ ὅτι τὸν βασιλὸν ὃν ἔστησε Δαρεῖος,
 καβείλον· καὶ ὅτι Δάτιν Ἀθηναῖοι ἀνείλαν, καὶ οὐδὲ τὸν
 5 νεκρὸν ἔδοσαν. πρότερον δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, καὶ
 ἰδεῖν ἐπεθύμησε τὸν Βελιταναῖ τάφον, καὶ εἶδε διὰ
 Μαρδονίου· καὶ τὴν πύελον ἐλαίου οὐκ ἴσχυσεν, ὥσπερ
 καὶ ἐγγέγραπτο, πληρῶσαι. Ἐξελαίνει Ξέρξης εἰς Ἑκ- 22
 βάτανα, καὶ ἀγγέλλεται αὐτῷ ἀπόστασις Βαβυλω-
 νίων, καὶ Ζωπύρου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν ὑπὸ σφῶν
 ἀναίρεσις. οὕτως καὶ περὶ τούτων φησὶ Κτησίας, καὶ
 6 οὐχ ὡς Ἡρόδοτος· ἀ δὲ περὶ Ζωπύρου ἐκεῖνος λέγει,
 πλὴν ὅτι ἡμίονος αὐτῷ ἔτεκεν, [ἐπεὶ] τὰ γε ἅλλα
 Μεγάβυζον οὗτος λέγει διαπράξασθαι, ὃς ἦν γαμ-
 βρὸς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἀμυτι, τοῦ Ξέρξου. οὕτως μὲν
 ἤλω διὰ τοῦ Μεγάβύζου Βαβυλῶν. δίδωσι δὲ αὐτῷ.

Graecos expeditionem suscepit, quod Calchedonen-
 ses pontem solvere conati essent, (quemadmodum
 iam dictum est) et aram a Dario erectam diruissent:
 quodque Datin Athenienses interfecissent, neque
 cadaver eius dare voluissent. Primum igitur Baby-
 lonem profectus est: et Belitanae videre sepulcrum
 exoptavit: viditque opera Mardonii adiutus: et ur-
 nam olei non potuit, quemadmodum scriptum erat,
 implere. (22.) Inde Ecbatana profecto, defecisse
 Babylonios, et Zopyrum suum ducem interfecisse,
 nunciatur. In hunc modum de his loquitur *Ctesias*,
 non quemadmodum *Herodotus*: nam quaecunque
 hic de Zopyro, (nisi quod mula ipsi peperit) ille a
 Megabyzo facta scribit, qui Xerxis gener erat, quum
 filiam eius Amytin uxorem duxisset. Ita Babylon

Ξέρξης ἄλλα τε πολλὰ, καὶ μύλην χρυσήν, ἐξ ἑλ- 10
 κουσαν τάλαντα· ὃ τιμιώτατον τῶν βασιλικῶν δώρων
 23 παρὰ Πέρσαις ἐστί. Ξέρξης δὲ συναγείρας στρατιὰν
 Περσικὴν, ἄνευ τῶν ἀρμάτων, ὀγδοήκοντα μυριάδας,
 καὶ τριήρεις χιλίας, ἤλαυνεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ζευγνύς
 τὴν Ἀβυδὸν. Δημάρατος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρεγέ-
 νετο ἤδη πρῶτον, καὶ συνῆν αὐτῷ ἐν τῇ διαβάσει, καὶ 5
 ἀπέργε τῆς εἰς Λακεδαίμονα ἐφόδου. Ξέρξης δὲ προσ-
 βάλλει ἐν Θερμοπύλαις Λεωνίδα τῷ στρατηγῷ τῶν
 Λακεδαιμονίων, δι' Ἀρταπάνου, ἔχοντος μυρίους. καὶ
 κατεκόπη τὸ Περσικὸν πλῆθος, τῶν Λακεδαιμονίων
 δύο ἢ τριῶν ἀναιρεθέντων. εἴτα προσβαλεῖν κελεύει με- 10
 τὰ δισμυρίων· καὶ ἥττα γίνεται κακείνων. εἴτα μαστι-
 γοῦνται ἐπὶ τῷ πολεμεῖν· καὶ μαστιγούμενοι, ἔτι ἥτ-

capta est per Megabyzum: cui Xerxes, praeter alia multa, molam auream sex talentorum pondo donavit, quod apud Persas omnium regionum munerum est pretiosissimum. (23.) Xerxes autem, Persico exercitu coacto, qui ex millibus octingentis constabat, praeter currus, instructis etiam mille triremibus, in Graeciam copias duxit, quum Abydum ponte iunxisset. Ad eum Demaratus Lacedaemonius tum primum accessit, et cum illo traiecit, eumque ab invadenda Lacedaemone prohibuit. Xerxes porro per Artapanum decem millia ducentem, apud Thermopylas cum Leonida Lacedaemoniorum duce proelium iniit, in quo magna Persarum caesa est multitudo, ex Lacedaemoniis tantummodo duobus aut tribus interfectis. Postea viginti millia in aciem educi iubet: qui et ipsi superantur. Quum autem verberi-

τῶντο. τῇ δὲ ὑστεραία κελεύει μάχεσθαι, μετὰ πεντα-
 κισμυρίων· καὶ ἐπεὶ οὐδὲν ἦνυν, ἔλυσε τότε τὸν πόλε-
 μον. Θώραξ δὲ ὁ Θεσσαλὸς, καὶ Τραχινίαν οἱ δυ- 24
 νατοὶ, Καλλιάρχης καὶ Τιμαφέρνης, παρῆσαν στρα-
 τιὰν ἔχοντες. καλέσας δὲ Ξέρξης τούτους τε καὶ τὸν
 Δημάρατον καὶ τὸν Ἥγίαν τὸν Ἐφέσιον, ἔμαθεν ὡς
 5 οὐκ ἂν ἡττηθεῖεν Λακεδαιμόνιοι εἰ μὴ κυκλωθείσαν.
 ἡγουμένων δὲ τῶν δύο Τραχινίων, διὰ δυσβάτου στρα-
 τὸς Περσικὸς διελήλυθε, μυριάδες τέσσαρες· καὶ κατὰ
 νότου γίνονται τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ κυκλωθέντες
 ἀπέθανον μαχόμενοι ἀνδρείως ἅπαντες. Ξέρξης δὲ πᾶ- 25
 λιν στρατεύμα πέμπει κατὰ Πλαταιέων, μυριάδας
 ἑβ', ἡγούμενον αὐτοῖς Μαρδόνιον ἐπιστήσας. Θηβαῖοι
 δ' ἦσαν οἱ κατὰ Πλαταιέων τὸν Ξέρξην κινούμεντες. ἀν-

bus etiam caesi ut acriores ad pugnam redderentur,
 nihilominus victi fuissent, quinquaginta millia po-
 stridie iubet educi: et quum nihil proficeret, bellan-
 di finem fecit. (24.) Sed Thorax Thessalus et Tra-
 chiniensium principes Calliades et Timaphernes cum
 exercitu aderant: quos Xerxes quum vocasset, una-
 que Demaratum et Hegian Ephesium, Lacedaemo-
 nios nulla ratione vinci posse, nisi circumdarentur,
 intellexit. Persarum itaque quadraginta millia, duo-
 bus illis Trachiniensium ducibus per invia trans-
 gressis, Lacedaemonios a tergo adoriuntur: qui cir-
 cumdati, omnes ad unum fortiter pugnantes occu-
 buerunt. (25.) Rursus Xerxes adversus Plataeenses
 exercitum centum et viginti millium mittit, et Mar-
 donium eius ducem constituit. Qui autem Xerxem
 in Plataeenses concitabant, erant Thebani. Mardo-

τιστρατεύει δὲ Πausanias ὁ Λακεδαιμόνιος, τριακο- 5
 σίους μὲν ἔχων Σπαρτιήτας, χιλίους δὲ τῶν περιόικων,
 ἐκ δὲ τῶν ἄλλων πόλεων χιλιάδας ἑξ. καὶ νικᾷτας
 κατακράτος ἡ Περσικὴ στρατιὰ, καὶ Φεύγει τραυμα-
 τισθεὶς καὶ Μαρδόνιος. οὗτος ὁ Μαρδόνιος πέμπεται
 συλῆσαι τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν παρὰ Ξέρξου καὶ 10
 κεῖ, φησὶ, θνήσκει, χαλαρῆς ἐπιπεσούσης παχείας
 26 ἐπ' ὧ λίαν Ξέρξης ἐλυπήθη. Ξέρξης δὲ ἐπ' αὐτάς Ἀθή-
 νας ἐλαύνει. καὶ Ἀθηναῖοι, πληρώσαντες ἑκατὸν δέκα
 τριήρεις, Φεύγουσιν εἰς Σαλαμῖνα. καὶ Ξέρξης τὴν πό-
 λιν κενὴν αἰρεῖ, καὶ ἐμπύμπρησι, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως.
 ἐν αὐτῇ γὰρ ἔτι τινὲς ὑπολειφθέντες ἐμάχοντο. τέλος 5
 κακείνων νυκτὶ Φυγόντων, κακείνην συνέφλεξαν. ὁ δὲ
 Ξέρξης αὐτόθεν ἐλθὼν ἐπὶ στενότατον τῆς Ἀττικῆς, ὃ
 Ἡράκλειον καλεῖται, ἐχώννυε χῶμα ἐπὶ Σαλαμῖνα,

nio occurrit Pausanias Lacedaemonius, trecentos
 Spartanos et mille accolas, ex aliisque urbibus sex
 millia secum ducens. Ibi superato exercitu Persarum,
 Mardonius vulneratus aufugit. Hic Mardonius quum
 a Xerxe ad diripiendam Apollinis aedem missus es-
 set, ingruente ingenti grandine oppressus moritur:
 quae res Xerxi maximum moerorem attulit. (36.)
 Xerxes cum suis copiis Athenas proficiscitur: sed
 quum Athenienses armatis centum et decem triremi-
 bus ad Salaminem fugissent, urbem vacuam capit,
 quam incendit, praeter arcem. In ea enim etiam ali-
 qui relictī pugnabant: tandemque quum et illi noctu
 fugissent, illam etiam exusserunt. Xerxes autem
 quum inde ad angustissimum Atticae locum, Hera-
 cleum appellatum, venisset, aggere Salaminem ver-

περὶ ἐπ' αὐτὴν διαβῆναι διανοούμενος. βουλῇ δὲ Θεμισ-
 10 στοκλέους Ἀθηναίου καὶ Ἀριστείδου, τοξόται μὲν ἀπὸ
 Κρήτης προσκαλοῦνται καὶ παραγίνονται. εἶτα ναυμα-
 χία Περσῶν καὶ Ἑλλήνων γίνεται· Περσῶν μὲν ναῦς
 ἔχοντων ὑπὲρ τὰς χιλίας, στρατηγούντος αὐτοῖς Ὀνό-
 φα· Ἑλλήνων δὲ, ἑπτακοσίας. καὶ νικῶσιν Ἕλληνες,
 15 καὶ διαφθείρονται Περσικαὶ πεντακόσιαι νῆες, καὶ Φεύ-
 γει Ξέρξης, βουλῇ πάλιν καὶ τέχνῃ Ἀριστείδου καὶ
 Θεμιστοκλέους. ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἀπάσαις μάχαις
 ἀπέθανον Περσῶν ἰβ' μυριάδες. Ξέρξης δὲ περάσας 27
 εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἀπελαύνων εἰς Σάρδεϊς, ἔπεμπε
 Μεγάβυζον τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν συλῆσαι. ἐπεὶ δὲ
 ἐκεῖνος παρητῆτο, ἀποστέλλεται Ματακᾶς ὁ εὐνούχος,
 5 ὕβρεις τε Φέρων τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ πάντα συλῆσαν.
 καὶ δὴ οὕτως ποιήσας, πρὸς Ξέρξην ὑπέστρεφε. Ξέρ- 28

sus ducere coepit, pedestri itinere ad eam transire
 cogitans. Sed consilio Themistoclis Atheniensis et
 Aristidis, sagittarii ex Creta accersuntur, ac veniunt.
 Deinde bellum navale Persarum et Graecorum geri-
 tur. Persae naves habebant plusquam mille, ducem-
 que Onophan: Graeci vero septingentas. Graeci ta-
 men victores evadunt: et quingentae naves Persarum
 profligantur: et fugit Xerxes consilio rursus et arte
 Aristidis atque Themistoclis. In reliquis vero omni-
 bus proeliis ceciderunt Persarum centum et viginti
 millia. (27.) At Xerxes, quum in Asiam traiecisset,
 et Sardis proficisceretur, misit Megabyzum ut
 templum Delphicum diriperet: illoque id suscipere
 recusante, Matacas eunuchus iniuriam Apollini illa-
 turus omniaque direpturus mittitur. Is confectis ita

ξῆς δὲ ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Πέρσας παραγίνεται, καὶ
 Μεγάβυζος κατὰ τῆς γυναικὸς τῆς ἰδίας Ἀμύτιος, (ἡ
 θυγάτηρ, ὡς προείρηται, Ξέρξου ἐτύχανεν) ὡς μεμοι-
 χευμένης, λόγους ἐκίνει. καὶ ἐπιτιμᾶται Ἀμυτις λό- 5
 29 γοις ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ὑπισχνεῖται σωφρονεῖν. Ἀρ-
 τάπανος δὲ, μέγα παρὰ Ξέρξῃ δυνάμενος, μετὰ Σπα-
 μίτρου τοῦ ἡμιάρρηνος, καὶ αὐτοῦ μέγα δυναμένου, βου-
 λεύονται ἀνελεῖν Ξέρξην· καὶ ἀναιροῦσι. καὶ πείθουσιν
 Ἀρτοξέρξην τὸν υἱὸν ὡς Δαρεϊαῖος αὐτὸν ὁ ἕτερος παῖς 5
 ἀνέιλε. καὶ παραγίνεται Δαρεϊαῖος, ἀγόμενος ὑπὸ Ἀρ-
 ταπάνου εἰς τὴν οἰκίαν Ἀρτοξέρξου, πολλὰ βοῶν καὶ
 ἀπαρνούμενος ὡς οὐκ εἶη φονεὺς τοῦ πατρὸς· καὶ ἀπο-
 θνήσκει.

rebus ad Xerxem reversus est. (28.) Xerxes ex Ba-
 bylone ad Persas proficiscitur. At Megabyzus suam
 uxorem Amytin (quae filia Xerxis erat, quemad-
 modum iam dictum est) adulterii insinuat: quam
 ob rem Amytis a patre acriter reprehenditur; at illa
 spondet se castam esse. (29.) Verum Artapanus,
 qui plurimum apud Xerxem auctoritate valebat, cum
 Spamitre eunucho (qui et ipse plurimum apud eum
 poterat) de Xerxe interficiendo consilium agitat:
 idque perpetrant, et Artoxerxi filio persuadent ab
 altero filio Dariaeo patrem suum necatum esse: ad-
 duciturque Dariaeus ab Artapano domum Artoxerxis,
 cum ingenti clamore se parricidam esse negans: is
 tamen capite plectitur.

